ERICH MARIA REMARQUE
Gam

I

Beduini în mantale cafenii treceau grăbiţi. Miroseau a băligar de cămilă şi a deşert. Se desfăşurară într-o linie lungă, în spatele mormintelor mamelucilor, apoi porniră călare înspre cerul albastru-alburiu, de parcă ar fi vrut să-l ia cu asalt.

Gam se uită după ei până ce siluetele lor dispărură. Îşi desprinse cu greu privirile de linia orizontului, îndreptându-şi-le iar către oraş. Străbătu agitată străzile. Găsi la un negustor o ediţie veche a „Divan"-ului de Abu Nowás. Cartea era legată în piele gălbuie. Fiecare din cele şaptesprezece cântece avea o ilustraţie. Culoarea dominantă era un albastru turcoaz.

Gam avea impresia că era cartea pe care o căuta de multă vreme. O cumpără repede şi părăsi bazarul într-o stare de confuzie care o intriga cu atât mai mult cu cât nu-i găsea o explicaţie.

Norman o aştepta; voia să i-l prezinte pe fiul unui prieten, Clerfayt, care o va duce cu avionul la Luxor. Puteau decola peste o oră. El însuşi va veni de-abia în ziua următoare, cu expresul.

Plecară la aeroport. Clerfayt îi puse lui Gam centura de siguranţă şi porni motorul. Când se uită afară, Gam văzu că se ridicaseră deja cu mult deasupra păienjenişului de uliţe înguste din Cairo; masivul muntos Mocattam îşi dezvelea, sub ei, văgăunile şi platourile. Apoi apăru deşertul, iar avionul se îndreptă spre panglica tot mai lată a Nilului.

În apropiere de Heluan survolară două ambarcaţii de agrement. Pasagerii de pe punte făcură semne cu mâna. Gam îşi aruncă jos bereta. Vântul îi ciufuli părul; cât de impetuoasă şi vijelioasă era viaţa!

Se rezemă de speteaza fotoliului. Clerfayt şedea în faţa ei;

vergelele de fier se înălţau deasupra sa. El făcea parte din acest angrenaj; nu era un om — era doar ceva pentru zburat.

În spatele elicelor învârtejite firmamentul devenea auriu; se lăsa seara. Potăile din sate alergau înnebunite după pasărea aceasta uriaşă, măgarii se cabrau, o felahă se trezi cu rufele duse de curentul apei, vapoarele scoteau aburi strălucitori. Lumea semăna cu un tablou flamand.

În dreptul localităţii Assiut, Clerfayt începu coborârea. Livezile de rodii din jurul portului şi grădinile cu smochini din El Hamra ţâşniră în sus, debarcaderul vaselor sălta ba la dreapta, ba la stânga, ridicându-se deasupra avionului; acesta ateriză pe nesimţite, parcurse o distanţă pe pistă, apoi se opri.

Gam coborî împleticindu-se. O mulţime de arabi îi înconjură imediat. Un automobil opri exact în faţa lor. Văzu o mână cu un opal mare. Dar semilunele unghiilor de la degete erau de culoare închisă. Creolul deschise portiera şi sări afară oferindu-şi serviciile. Clerfayt nu-i răspunse. Trimise mai întâi pe un arab să cheme poliţia pentru paza avionului şi acceptă de-abia după aceea automobilul, mulţumind cu un ton care ascundea dispreţul său faţă de asemenea corcituri.

Şoferul îi conduse la hotel şi făcu o plecăciune în faţa lui Gam, fără să dea atenţie mâinii lui Clerfayt. Acesta lăsă în jos colţurile gurii; celălalt roşi. Când voi să pornească motorul, Clerfayt îi întoarse spatele; nu-şi ascundea desconsiderarea.

Seara, îi arătă lui Gam cavoul monarhului Hap Tefa. La înapoiere se auzi o împuşcătură.

— Creolul, spuse Clerfayt oprind maşina. Apoi se expuse în lumina lunii şi aşteptă. Dar nu veni nimeni, iar el urcă iar în maşină.

Miresmele nopţii se intensificau. Palmierii păreau ciopliţi din sticlă neagră. Colibele zburau, adormite, pe lângă ei; ici-colo, o lumină şi un lătrat de câine.

Când sosiră la hotel, Clerfayt deschise larg ferestrele. Cerul întunecat se năpusti, uriaş, în cameră, inundând-o şi prelingându-se albastru şi argintiu; vântul intră înăuntru fremătând, cântând, respirând precipitat — cerul era o mână dură, îngustă, vântul un murmur cafeniu, fierbinte. Gam îşi

înălţă capul — parcă desluşea vuietul Nilului, zgomotul elicelor, parcă vedea vergelele sclipind în cascadele lunii, parcă auzea un şoim ţipând pe undeva — Clerfayt se îndreptă cu paşi rapizi spre ea.

Când Gam se trezi, zgomotele dimineţii se adunaseră deja în faţa ferestrelor. Dinspre fluviu se auzeau sirenele vaselor care plecau. Gam coborî sprintenă din pat tremurând în răcoarea dimineţii. Intră Clerfayt. Străbătu cu paşi alerţi covorul, impasibil, de parcă nu ar fi remarcat picioarele ei lungi şi fascinante; emana prospeţimea primitivă a unei sălbăticiuni părând o adevărată întruchipare a dimineţii. Îi aducea lui Gam o pisică de bronz din epoca lui Amenophis al patrulea, o felină cu o siluetă elegantă, de la pulpe până la cap. În ceafă avea o gropiţă mică.

— În două ore plecăm mai departe, spuse. Nimic din atitudinea sa nu trăda amintirea nopţii petrecute împreună. Gam se simţi cuprinsă de un val de voie bună şi alergă în camera de baie.

Avionul se afla în apropierea barajului. O echipă de muncitori din seminţia coptă lucra la unul din arcurile construcţiei. Înmiresmat de parfumurile dimineţii, deşertul era un vis de nedescris în irizaţiile albastre azurii şi viorii. Când motoarele începură să duduie, caii se speriară şi o porniră în galop, aşa încât burnuzurile albe ale arabilor fâlfâiau în soare ca aripile unor porumbei stârniţi.

Înainte de a ajunge la Abydos, motorul se opri. Prins de o rafală, avionul alunecă oblic, lăsându-se cu botul în jos. Pământul se apropia ca un crater, vuind — deodată se auziră câteva mici explozii, din motor ţâşni un snop de flăcări, aparatul urlă, se opinti, apoi se redresă redobândindu-şi echilibrul.

Gam simţea doar că îi vâjâiseră urechile, de parcă ar fi explodat universul. Clerfayt îşi întoarse capul. Ochii ei erau uriaşi din cauza spaimei, buzele roşii, iar faţa lividă. El îi

spuse ceva, dar Gam nu-l înţelese, atât de absorbită se simţea de zbor. Şesul de sub ea se întindea la infinit ascunzând în ruine şi în mormintele din temple vestigiile unei culturi apuse. Umbra avionului înainta deasupra ţinutului ca arătătorul grăbit al orologiului timpului. Dispăruse templul lui Ramses al doilea; monumentul lui Setis întâiul trăia doar în amintire, iar altarele lui Osiris se cufundau în nisipul deşertului. Dar cerul scânteietor se înălţa deasupra tuturor timpurilor, impulsionând circulaţia sângelui, dând naştere unei noi vieţi, zămislind prezentul. Trecutul pălea în lumina sa şi un sentiment puternic al fiinţării ţâşnea dintr-o dată, modelând într-o clipită forme noi din visuri şi dorinţe.

Se pornise o boare legănată, plutitoare, zburătoare, aşa cum se deschide o floare — o primă privire clară, o întâlnire delicată, aşteptată de mult în inconştient şi resimţită totuşi ca ceva surprinzător — se pornise şi dispăruse, plină de presimţiri, de anticipări.

Clerfayt colecţiona bronzuri; Norman se oferi să-i arate colecţia unui prieten de-al său. Seara, veni să-l ia.

Maşina opri în dreptul unei case scunde de pe uliţele bizare ale cartierului Bulak. O berberă le deschise şi îi conduse pe câteva trepte şi un coridor întortocheat. Printr-o poartă se zăriră deodată stelele; ajunseră într-o curte rectangulară înconjurată de ziduri înalte; în mijlocul ei susura o fântână. Razele lunii aruncau o lumină stridentă asupra porţii maure a clădirii de vizavi. Se aprinse lumina şi apăru un bărbat care îi salută pe Norman şi pe Clerfayt: Ravic.

Înăuntru găsiră câteva persoane. Stăteau ghemuite sau moţăiau culcate pe pături de blană şi covoare. Berbera aduse şerbet şi apă de la gheaţă, verzuie. Clerfayt observă doar după un timp că în spatele lui era o negresă; părul de la subsuoara ei avea un miros iute, dar nu respingător.

— *Go, go,* gânguri ea întinzându-şi picioarele acoperite cu tatuaje albastre.

De undeva se auzi o muzică în surdină. Clerfayt se întinse pe perne; negresa fredona melodia. Lui Clerfayt i se părea că se află într-un sat de negri din inima pădurii tropicale africane. Membrii tribului se întorseseră dintr-o expediţie de jaf şi zăceau acum, trândavi, în colibă, sătui de carne de vacă şi bere. Într-un ungher stăteau femeile albe capturate, a căror piele albă era mai ademenitoare şi incitantă ca cea a celorlalte femei din trib. Afară se înnopta, doar câţiva şacali mai lătrau. Expediţiile de jaf şi luptele vor continua în ziua următoare şi în toate celelalte zile.

Dintr-un colţ se auziră râsete. O femeie se sprijini în coate încercând să se ridice. Părul ei forma un coif deasupra frunţii. I se zărea genunchiul lucitor, gura umedă, deschisă. Un braţ o trase înapoi şi femeia căzu iar pe culcuşul ei. Berbera îi aduse lui Clerfayt ambră, fără să facă nici un zgomot.

Acesta se gândi la Gam şi se uită meditativ la Norman pe care negresa îl masa la ceafă. Sentimentul mereu latent de adversitate masculină, acest fluid inexplicabil al unor instincte ancestrale oculte, puse stăpânire pe el: ură, dispreţ, duşmănie şi o dorinţă de a deveni agresiv bântuiau prin gândurile sale, el îşi întinse degetele, apoi strânse pumnii. După care, îşi întoarse capul.

Dar nu reuşea să se sustragă gândurilor ascunse. Acestea luau proporţii, ca o vermină care stătea la pândă, prinzându-l în tentaculele ei în timp ce el fixa tavanul.

Un pitic îşi contorsiona membrele într-un fel de dans; făptura cocoşată emana lascivitate. Negresa încetă să mai fredoneze şoptindu-i ceva lui Norman. Berbera îl atinse pe Clerfayt trecând pe lângă el. Cineva din ungher ceru băutură. Sunetul unui gong se contopea cu cel surd al unei tobe. În spatele instrumentului mare stătea un băiat care, după trăsăturile feţei, părea să fie nubian. Beţişoarele imprimau tobei un ritm uniform, ciudat de incitant. Tocmai această monotonie a sunetelor înfundate avea putere de pătrundere; ea era înăbuşită de sentimentele pe care le trezea; forţa ei sugestivă, monotonă, defula dorinţe refulate, aducând la suprafaţă porniri subconştiente, primitive; nu mai înregistrai

bătăile şi ritmul, ci doar noaptea cu sunetele ei ancestrale, pornirile instinctive mute, strigătele din pădure, ţipetele leopardului şi răgetele bivolilor aflaţi în călduri; te debarasai de nume şi de condiţia umană, starea animalică preistorică ieşea la iveală, acoperind totul. Clerfayt nici nu simţea că negresa îşi înfipsese dinţii în mâna sa; incitat de propriul său sânge, sări în sus, strânse pumnii, o simţi deodată pe negresă, îi dădu o lovitură îndepărtându-i faţa fără se se uite la ea, se întoarse apoi căutând motive de harţă, ca o felină întărâtată, excitat la culme de componenta animalică, ascuns-mlădioasă, din sine însuşi; îl zări pe Norman; îşi ridică spasmodic buza superioară dezvelindu-şi dinţii într-un rânjet, şuieră un cuvânt care îl făcu pe celălalt să întoarcă brusc capul şi îi trânti cu maximă încordare, dar desluşit şi clar, lui Norman care pălise cuvintele:

— Cât de frumos... geme... Gam... în momentele de ex-taz e-ro-tic!

Femeia din ungher gâfâia; scoase deodată un urlet, sări în sus, împinse la o parte toba şi înlănţui cu braţele umerii băiatului. Dar berbera se repezi la ea ca un animal rănit, o smulse de lângă băiat, lovi cu pumnii în părul blond şi îşi înfipse dinţii în umărul strălucitor de alb; cele două femei se tăvăliră într-o încleştare sălbatică în timp ce băiatul fugi de acolo tremurând de spaimă.

Cu o figură împietrită, Ravic le despărţi pe femei, împărţind lovituri în dreapta şi în stânga. Berbera renunţă prima la luptă. Dar blonda nu voia să se ridice, ghemuindu-se pe podea şi făcând cu mâinile mişcări convulsive.

Norman stătea liniştit în faţa lui Clerfayt. Acesta ridică din umeri:

— Ce rost are?... Mai bine acum, pe loc.

Norman ezită o clipă, vrând să mai spună ceva. Apoi se duse la Ravic şi vorbi cu el.

Căzură de acord: pistoalele lui Ravic. La rugămintea acestuia, un baron polonez marcă, în curte, distanţele. Tratară toată afacerea cu indiferenţă; aproape că stăteau de

poveşti în timpul acesta. Era un lucru obişnuit: se comisese o incorectitudine, ea trebuia înlăturată în felul acesta; cei doi duelanţi trăgeau aiurea, apoi îşi dădeau mâna, iar conflictul era clasat. La semnalul luminos urma să se tragă.

Clerfayt trecu pe locul fixat. Îşi dădu seama că Norman aştepta de la el o explicaţie, din care cauză nu îşi ocupase încă locul. Dar mâna sa cuprinse oţelul rece de parcă ar fi fost dreapta unui prieten.

Urmă comanda. Semnalul se declanşă, luminând întreaga curte. Clerfayt rămase nemişcat până când arma lui Norman se descărcă. Apoi ridică încet pistolul, ochi fruntea care plutea, albă ca varul, în lumina lividă şi apăsă pe trăgaci.

***

Pe stradă, îi trecu o clipă prin minte să meargă la Gam. Dar se răzgândi imediat; oare se revolta sângele? Ajunsese deja atât de departe? Ştia că, pentru a domina pe altul, este nevoie de un singur lucru: să te domini pe tine însuţi. Nu exista nimic mai necruţător decât iubirea; cel ce îşi pierdea libertatea afectivă îl pierdea şi pe acela căruia i-o sacrificase. Cel ce se dăruia devenea dependent. Toate dorinţele nevinovate erau doar o amăgire, o capcană. Trebuia să fii mereu în gardă.

Clerfayt expedie maşina şi se îndreptă cu paşi fermi spre hotel, ca să-şi pună lucrurile în ordine. Distrat, scrise o scrisoare şi completă două ordine de plată. Apoi se decise să-şi petreacă seara într-un bar.

Barmanul dirijă, discret, o fată spre el. Dar Clerfayt observă manevra şi îi aruncă absintul în faţă. Văzând că mânia se aprinde în ochii celuilalt, el o frânse cu puterea privirii sale, simţind o satisfacţie rece când observă că acesta îşi întoarce, mormăind, capul. Dar imediat după aceea se sperie. Oare de ce simţise satisfacţie — de ce nu i se mai păruse că este ceva firesc să domini pe alţii — poate fiindcă nu se mai domina pe sine însuşi — în cele din urmă, o chemă *el* pe fată.

Dar absintul nu avea nici un gust, iar târfa era prea lascivă;

Clerfayt se uită în gol: de ce evita primejdia — căci acum îşi dădea foarte bine seama că o evita şi că *exista* o primejdie. Aruncă banii pe masă, opri o maşină şi se duse la Gam.

Acolo vorbi despre lucruri indiferente, intuind însă imediat că situaţia era forţată. O vedea pe Gam în faţa lui, zveltă, cu membrele delicate. Ea îl privea cu multă atenţie, apoi îi ceru valetului să aducă sifon şi gheaţă. Clerfayt chibzuia: oare de ce nu-şi urmase primul impuls de a veni aici? Şi de ce venise până la urmă cu toate acestea...? De ce nu punea mâna pe Gam în loc să mediteze şi să aştepte? Să fi existat oare, pe undeva, un laţ invizibil? Sângele său să fi rămas deja în urma raţiunii sale?

Începu iar să povestească ceva, dar simţi în curând că îl cuprinde enervarea. Nu din cauza faptei pe care o comisese — nici nu se mai gândea la ea. Ci din cauza unui *ceva* neliniştitor, nou, necunoscut, care plutea aici în aer vrând să-l acapareze, să-i răpească libertatea.

Nu avea nici un sens să se mai gândească la asta. Ar fi mai bine să plece, ca să câştige distanţă, să-şi redobândească siguranţa. Ştia, ce-i drept, că Gam nu îşi dă încă seama de ceea ce se petrece în el, făcându-l să devină suspicios faţă de sine însuşi; instinctul îi spunea însă că este în joc ceva decisiv pentru el — ceva ce necesită chibzuinţă şi stăpânire de sine, imixtiunea unor sentimente secundare fiind contraproductivă. În caz contrar, toate acestea se vor răzbuna mai târziu întorcându-se împotriva sa. El voia să păstreze, să dobândească, să posede — iată de ce se impunea să conştientizeze mai întâi pericolul şi să vadă în ce măsură este deja subminat de acesta, căci atât atacul, cât şi apărarea rezidau exclusiv în el însuşi.

Astfel că îşi luă, în mod surprinzător, rămas-bun. În aparenţă impasibil.

— Voi reveni... în curând...

Rostise aceste cuvinte destul de apăsat. Dându-şi seama de asta, adăugă:

— Poate...

Resimţi din nou cât de ratat, cât de nesigur este tonul său. În timp ce se îndrepta spre uşă, continuă indispus:

— L-am ucis astăzi pe soţul tău...
Dar nu primi nici un răspuns.

II

Gam găsea că este foarte plăcut să pui mâna pe un vas de cristal şi să-i simţi răcoarea; să-ţi lipeşti faţa de bronzuri; să priveşti într-o apă cristalină. Pielea netedă, acoperită de solzi, a peştilor exercita o atracţie ciudată. Sau să ţii în mâini un porumbel şi să simţi că sub pene pulsează viaţă, că degetele ating ceva cald.

Gam întreprinse o serie de călătorii. Era singurul lucru potrivit având în vedere starea ei de spirit labilă. Nu rămânea nicăieri prea mult; căci nu dorea să se familiarizeze cu nimic. Crea doar obligaţii şi ataşamente mărunte în dauna vederii de ansamblu. Iar ea tindea spre vederea de ansamblu.

Într-o seară se întinse pe divanul din camera de la hotel. Alături de ea era un fotoliu plin de mărunţişuri pe care voia să le aibă la îndemână.

Ziua fusese senină, deşi se simţea apropierea toamnei. Prin cadrul ferestrei se profilau, întunecaţi, copacii din parc. În spatele lor, cerul trecea de la nuanţele de albastru pastel şi verzui din partea de sus spre un portocaliu estompat şi un roşu saturat în partea de jos. Păienjenişul ramurilor care se desena pe acest fond cu deosebită acurateţe, ca o dantelărie fină, te ducea cu gândul la o gravură japoneză.

Gam stătea liniştită, respirând adânc. Ceea ce vedea prin fereastra deschisă însemna lumea. În afară de ea nu mai exista nimic; doar ora prezentă. Copacii se înălţau cu oarecare regularitate; nici nu ţi-i puteai imagina înfrunziţi — atât de încremenit părea pulsul vieţii din cauza firmamentului strălucitor din fundal.

Ce bizar şi misterios: să respiri şi să simţi cum aerul străbate încet trupul, apoi îl părăseşte într-un ritm liniştit — un val enigmatic care vine aducând viaţă pe ţărmul plămânilor, apoi se retrage iar, se înfiripă şi trece în virtutea unei legi ce reprezintă un miracol şi stă la baza oricărei vieţi.

Cel ce i se abandonează ei va fi salvat, se va simţi în siguranţă... Respiraţia şi aşteptarea desăvârşesc orice destin. Respiraţia adâncă include sensul existenţei.

Contururile cercevelei deveniră încetul cu încetul mai clare, muchiile se profilară mai desluşit pe fondul luminos. Lui Gam i se păreau mai accentuate, mai lineare deşi le privea din acelaşi unghi.

Deodată îşi dădu seama: lumina trasa un chenar lat de-a lungul muchiilor; nu îl văzuse mai înainte. Gam se sperie: lumina cădea şi pe rezemătoarea ferestrei, pe speteaza unui fotoliu, atârna de colţul unui scaun, scânteia în oglinda geamului, tivea covorul; lumina era în cameră, încăperea se contopea cu cerul, camera cu lumina, contururile nu se estompau — o, respiraţie a lumii! o, fericire!

Lumina se îmbina cu respiraţia închizând circuitul. Ambele erau omniprezente, contrastele existau doar graţie lor; iată de ce coexistau în ele, iată de ce nu exista nimic în afara lor.

Strălucirea se reflecta într-un vas mic. Gam îl luă cu grijă în mână. Se ridică încet şi duse scânteierea la fereastră. Toată atenţia ei se concentrase pe această mişcare. Ce senzaţie: să ridici mâna, să ridici braţul. Să întinzi degetele ca să cuprinzi cu ele obiectele. Să le muţi, cu ajutorul lor, dintr-un loc într-altul, mai aproape sau mai departe. Să aduci şi altele; să le iei sau să le aşezi, să le aranjezi în funcţie de legea trepidantă a vârfurilor degetelor. O, mistică a spaţiului!

Nimic nu se mai petrecea în mod mecanic. Cine se încumeta să susţină că un lucru este mort numai fiindcă rămânea nemişcat? Cine se încumeta să susţină că doar mişcarea însemna viaţă? Oare mişcarea nu reprezenta o stare de tranziţie, oare nu era trecătoare? Exteriorizarea unor sentimente mediocre? Oare simţirea profundă nu era mută, sentimentul suprem nu încremenea într-un spasm, extazul nu era exacerbat până la catalepsie, mişcarea cea mai agitată nu însemna — linişte? Iar viaţa cea mai vie nu era — moarte? O, extatică a lucrurilor!

Gam plecă la Davos. Medicul-şef îi prezentă câteva

persoane. Doi diplomaţi insignifianţi, un italian mediocru, pe Braminta-Sola, pe Rakolovna, Kinsley, Vandervelde, Kai, câteva femei — oricum, uitai numele lor.

Braminta îi povesti despre Purişkoff. Dispăruse de câteva zile. Probabil împreună cu o femeie; dar nu se ştia nimic precis. S-ar putea şi să fi fost cuprins de un acces de melancolie; lumea era obişnuită cu extravaganţele lui.

Medicul plecă după o oră. Kai începu să amestece cărţile de joc; o partidă de pocher. Gam trecu, împreună cu Braminta, într-o încăpere învecinată de la ferestrele căreia se vedea zăpada. Se cufundă într-un fotoliu, simţindu-se protejată de pernele sale; sulul orizontal, curbura, perna de la spate care îţi apăra umerii ca un braţ întins. Câtă dragoste şi fantezie au dus la inventarea acestei mobile...

Vocea lui Rakolovna se auzea dintr-o cameră alăturată. Blândă şi rugătoare. Răspunse un bariton. Nu se desluşeau cuvintele. Discuţia continuă câtva timp în dialog, până când vocea de femeie începu să rătăcească singură prin încăpere, temătoare ca o pasăre captivă.

Rakolovna ieşi cu paşi grăbiţi. Ochii îi erau roşii, buzele ofilite. La vederea Bramintei ezită o clipă, cât pe-aci să izbucnească în lacrimi; dar, observând-o şi pe Gam, se abţinu. Apoi schiţă cu mâna un gest obosit:

— Nu am ştiut că...

Gam nici nu o auzi; era cufundată în gânduri, în fotoliul ei. Braminta-Sola se ridicase, palidă de tot.

— Vandervelde vrea bani...? întrebă.

Rakolovna dădu afirmativ din cap.

— A plecat?

— Da, izbucni Rakolovna în plâns, cu o privire de animal bătut:

— Nu i-am putut da nimic; bijuteriile le-am vândut în săptămâna trecută.

— Dar cât a vrut?

— De două ori mai mult.

— Până când?

— Până mâine; a pierdut totul la joc.

— Vă pun la dispoziţie un cec.

Rakolovna îşi ridică ochii:

— Vreţi să-mi împrumutaţi bani?

— Numiţi-o cum doriţi. Vi-i pun la dispoziţie. Cu o condiţie: lăsaţi-l în pace pe Purişkoff...

Rakolovna tresări:

— Este rus.

Braminta tăcu. De ce să amâne, cu ajutorul cuvintelor, ceea ce urma să se întâmple oricum; erosul capitula în faţa unei voinţe implacabile; căci voinţa este mai rece şi are ultimul cuvânt.

Se auziră paşi pe coridor. Când uşa de alături se deschise, Rakolovna se ridică, spunând:

— Daţi-mi cecul. Apoi îl luă cu o mişcare delicată, zâmbi, dădu din cap şi ieşi în întâmpinarea lui Vandervelde.

Pe obrajii Bramintei apăruseră pete roşii. Văzând privirea nedumerită a lui Gam, spuse gânditoare:

— Boala este de vină; nu prea ai timp să cucereşti ceva. Oare depui eforturi deosebite ca să obţii o broşă de aur? Nu. O cumperi. Din moment ce îţi place un obiect şi nu-l poţi dobândi pe altă cale, ce rost ar avea să renunţi la el doar fiindcă trebuie să-l cumperi? De ce să pierzi multe cuvinte; acestea nu schimbă situaţia. Şi, în fond, este indiferent...

Un câine slab, cu picioare lungi, străbătu camera. Negru ca tăciunele, cu părul foarte scurt şi o blăniţă ca o catifea: un ogar din Afghanistan. Braminta păli. Purişkoff intră însoţit de un alt câine care semăna ca două picături de apă cu primul.

Arătă nişte cărţi: un vechi mistic englez şi două volume de scrieri oculte. Apăru Rakolovna cu un pahar cu ceai în mână. Purişkoff se ridică imediat. Ea dădu mâna cu el. Când Purişkoff se aplecă asupra mâinii ei, Rakolovna scăpă paharul, ceaiul se vărsă pe hainele lui, iar paharul se făcu ţăndări. Purişkoff nu schiţă nici un gest, sună după o femeie de serviciu şi se scuză mergând să-şi schimbe hainele.

Rakolovna rămase o clipă nemişcată; apoi se îndreptă repede spre masa de joc, angajându-se într-o discuţie. Ochii Bramintei începură să strălucească. Gam se gândi: „Care

bărbat uită aşa ceva?"

Zăpada scânteia afară în lumina lunii.

Purişkoff reveni bine dispus. Stătea de vorbă cu Braminta, dar ochii săi o căutau pe Rakolovna. În fine, apăru şi aceasta, spunându-i în treacăt:

— Se spune că aţi fost plecat cu o femeie, Purişkoff...

Acesta o privi palid ca un mort. Ea îl ameninţă cu degetul, zâmbind. El îşi muşcă buzele.

Braminta începu să povestească, părând să nu dea importanţă acestor cuvinte banale. Nările îi vibrau, umbrele viorii de sub ochii ei se adânceau. Umerii aveau un luciu mat, iar gura se evidenţia, roşie, pe faţa cu trăsături mobile.

Rusul nu dădea atenţie discuţiei. Ea schimbă subiectul, arătându-şi solicitudinea cu un ton cald, cordial. El se simţi imediat captat. Tonul corespundea dorinţelor lui, electrizându-l. Trăsăturile feţei sale se destinseră. Începu să răspundă, fără a-şi da bine seama ce face, lăsându-se antrenat de starea de spirit înrudită a femeii de lângă el. Observând că el devine iar nervos, Braminta tăcu. Purişkoff îi sărută mâna, apoi se îndreptă spre Rakolovna.

Aceasta nu-i dădu nici o clipă de răgaz, făcându-i o puerilă scenă de gelozie. Descumpănit şi uluit, el încercă să o molcomească, să se explice. Apoi bătu încet în retragere în faţa acestei izbucniri paroxistice. Prea îi nimerise din plin punctul vulnerabil. Deveni mai rece şi distant, pierzându-şi răbdarea când ea trecu la reproşuri ridicole. Nu reuşea să o înţeleagă, se simţea jignit; în loc să vorbească în continuare ruseşte, o luă pe franţuzeşte. În seara următoare, Braminta avu câştig de cauză.

***

— Ce dulce este sunetul viorii, spuse Gam visătoare, ascultând cantilena care domina instrumentele de coarde, urcând în cadenţe lungi, tot mai pline, până la o fermată uşoară ca o adiere.

— Ai senzaţia că eşti nemuritor la auzul viorii, continuă apoi. Cerul este parcă mai sus, dispar toate limitările. Vioara

te duce cu gândul la penajul pescăruşilor cenuşii. Te simţi pe undeva acasă, fiind totuşi peste tot străin şi melancolic. Când auzi sunetul viorii, ai putea săvârşi orice nebunie... Lumea se transformă în tonurile dulci ale viorii. Cineva iese parcă din tine, se uită în jur şi rămâne alături de tine. Buzele-i se mişcă, mâinile-i se ridică, formulează cuvinte; şi tot ce face este bine făcut. Dar în cele din urmă, nu mai ştii: eşti tu sau eşti celălalt? Tu eşti străinul, iar străinul este tu? Şi ale cui acţiuni sunt juste şi corecte? Simţi mereu atâtea componente străine în tine. Ai fi în stare să pleci, undeva, drept înainte, fără să stai pe gânduri, fără nici o ţintă, cât mai departe... atât de dulci sunt sunetele viorii.

Kinsley tăcu. Faţa sa se profila, osoasă, în întunericul serii; cute adânci coborau din dreptul nărilor până la colţurile gurii cu buze subţiri. Gam nu-şi dădea seama că nu vorbea despre sine însăşi şi sentimentele ei proprii; că ceva ţâşnea ca o umbră din ea, punând stăpânire pe fiinţa ei; că se angajase în eterna luptă dintre cele două sexe, care stă la pândă, ascunsă după masca dăruirii şi a afecţiunii. Bănuia doar că este vorba despre o luptă, chiar dacă aceasta primise denumiri frumoase — şi că lupta devenea tocmai atunci mai crâncenă când era învăluită în apelative inofensive.

Încercă să fie degajată; dar din în când recurgea la enunţuri echivoce pentru a-l provoca pe Kinsley. Modul cum para o făcea să-i intuiască gândurile. Kinsley evita formulările clare, înainta câţiva paşi, anihilând însă imediat, cu o observaţie nevinovată, urmele lăsate şi direcţia în care o apucase, aşa încât orice avans părea doar accidental. Îşi înşiruia uşor cuvintele, în mod jucăuş şi indiferent, dar fără a-şi pierde nici o clipă poziţia dominantă. Se echilibra de fiecare dată, regăsindu-se în diferite puncte îndepărtate; dacă Gam îl urma, strămuta dintr-o dată jocul — cu un gest, cu o întorsătură neaşteptată — la nivelul unei atitudini nepărtinitoare, pur omeneşti, aşa încât Gam amuţea derutată. Dar în ea se trezeau fermitatea şi dârzenia. În surdină se auzea deja zăngănitul armelor.

Într-o discuţie care se contorsionase, ajungând la semiconfidenţe şi semiconcesii şi care abandonase atitudinea

precaută, rezervată, încercând să-l tatoneze pe adversar fără a-şi da în vileag intenţiile, se înfiripă — ca o consecinţă a unei argumentări obiective — întrebarea legată de trecutul lui Kinsley.

Acesta făcu un gest care semnifica lupte, nostalgii, dorinţe şi dificultăţi depăşite; cu o mişcare a mâinii, anihilă ani întregi.

— Uitate toate... ce poate fi mai lipsit de importanţă decât trecutul...

Gam deveni deodată atentă, auzind alături de ea inflexiunile unei voci melodioase. Cineva se apropiase de masă şi vorbea cu Kinsley. Omul se înclină în faţa lui Gam cu politeţea distrată a celui care urmăreşte cu totul altceva şi spuse:

— Sunt de o zi întreagă pe drum doar de dragul acestei convorbiri de câteva minute. O amânare de o jumătate de oră ar face-o inutilă. Hazardul constelaţiei umane se dă înapoi în faţa consecvenţei lucrurilor. Prin urmare, vă rog să mă scuzaţi...

Individul duse nişte tratative scurte cu Kinsley. Apoi făcu un gest de încheiere şi i se adresă, cu un surâs, lui Gam:

— Doar hazardul are valoare de lege... iar legea este totdeauna un hazard. Lucrul ieşit din comun se dovedeşte până la urmă a fi cel mai simplu... de aceea, nesocotirea unor forme nu poate fi atât de gravă... încât să nu fie înţeleasă... în orice împrejurare...

Gam întrebă de-abia după câtva timp:

— Dar cine a fost...?

— Lavalette.

Kai organiză, într-o zi ceţoasă, o sindrofie la el acasă. Gam sosi târziu. Stătu aici pentru prima dată de vorbă cu Purişkoff; îi atrăsese atenţia alura lui juvenilă şi băieţoasă când se apropiase de ea cu fruntea ridicată. Era relaxat, eliberat de o melancolie care nu părea cauzată de femei. Asta o făcea pe Gam să-l simtă mai apropiat. El o urmă fermecat de umbletul ei. Câinii se zbenguiau pe covoarele din faţa ei,

încremenind ca turnaţi în bronz negru, în clipa când ea îşi întorcea capul.

Braminta se apropie val-vârtej de ei; râdea, dar în vocea sa vibra teama. Purişkoff i se adresă cu o politeţe calmă. Braminta intui imediat nuanţa, se însufleţi, vorbi insistent cu Gam, neglijându-l pe rus; dar când acesta făcu o mişcare, reveni — puţin prea repede — radioasă la el, îl atrase şi pe Kai în discuţie, îi zâmbi lui Rakolovna şi îl împinse pe neobservate pe Vandervelde spre Gam; apoi amuţi încet pe măsură ce discuţia devenea mai animată, se uită cu coada ochiului la Purişkoff şi respiră uşurată, observând că Vandervelde se desfăşura aferat în faţa lui Gam.

Vandervelde încerca să o învăluie pe Gam, poantându-şi spusele când cu ironie, când cu uşoară superioritate. Sesizând manevra, ea blufă amuzată. El reacţiona pe loc, dădu înapoi, îşi recâştigă aplombul de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic şi încercă să atace din altă direcţie. Puse o mână foarte îngrijită pe braţul fotoliului din piele de culoare închisă, afişă plictis de viaţă, pândi melancolic să vadă efectul şi ricoşă când Gam mimă o neînţelegere plină de naivitate. Mânios că ea îi intuise trucul fără a cădea în plasă, se enervă, renunţând deocamdată resemnat.

Rakolovna se apropie de el. Vandervelde îi şuieră câteva cuvinte, cerându-i ceva; ea răspunse cu blândeţe. La uşa încăperii el o părăsi, intrând în camera de joc.

Purişkoff o căută pe Gam. Aceasta se sperie de expresia feţei sale; în asemenea măsură îşi exterioriza sentimentele. Cuvintele lui o înconjurau ca ropotul unei ploi torenţiale; le auzea zgomotul fără să le înţeleagă sensul. Ceva întunecat răzbătea la suprafaţă din propriile-i străfunduri implorând-o: deschide-mă.

Braminta înţelese situaţia. Interpretând greşit starea de absorbire a lui Gam, voi tocmai să spună ceva, iritată, când Purişkoff se ridică, o privi cu ochi lipsiţi de expresie şi se îndreptă spre muzicanţi. Luă vioara din mâna instrumentistului, îi alungă pe ceilalţi cu un gest şi începu să

cânte.

Braminta-Sola îşi dădu seama că totul este tardiv, că nu mai era nimic de făcut. Înţelese însă şi că Gam nu avea nici o vină; că nimeni nu avea nici o vină. Un acces de tuse îi zgudui trupul. Când se ridică, pe buza ei inferioară apăruse o picătură de sânge. Plecă, uitându-se până în ultima clipă la vioara lui Purişkoff.

Melodia aduse în cameră stepa şi deşertul şi vântul... Flăcăruia lumânărilor era mai slabă, femei negricioase se jeluiau în faţa unui cort închis, noaptea se lăsa peste toate visurile, luna îşi răspândea lumina lividă pe şesurile fosforescente. Acum se înteţi şi vântul, constelaţia lui Orion urcă rapid şi fantomatic pe firmament, stelele se roteau, noaptea se fărâmă.

Pe Gam o treceau fiorii. Şirul de idei se destrăma, baza solidă a lucrurilor şi a conexiunilor se năruia, lăsând loc singurătăţii. Conceptele şi cuvintele se cufundau; rămânea valabil un singur lucru: viaţa instinctuală, apropiată de regnul vegetal şi animal. Forţa neînfrânată a structurii universului. Ţelul final era pântecele — niciodată fruntea. Deoarece pântecele era roditor; el însemna pământul şi viaţa.

Gam înţelese dintr-o dată că femeia nu dispune de cuvinte: limbajul şi gândirea erau apanajul bărbatului. Femeia se înfiripase din tăcere. Sălăşluia pe un tărâm străin şi se limitase să înveţe limba lui; dar aceasta nu era şi limba ei. Femeia trebuia să-şi exprime intimitatea prin noţiuni care nu corespundeau firii ei, aparţinându-i bărbatului. Încerca deci să se facă înţeleasă, dar nu reuşea niciodată. Bărbaţii nu o vor putea înţelege niciodată.

Se prefigura astfel destinul femeii: refugiul la plăsmuitor; spune *tu* ce se petrece în mine — eu nu sunt în stare să vorbesc. Eterna servitute, eterna ură, eterna resemnare.

Gam simţi că i se urcă un val în piept. Încercă să-l înfrâneze căutând cuvintele adecvate, dar acestea nu se potriveau; încercă să găsească expresia adecvată, dar cuvintele se frângeau ca o cheie vârâtă într-o broască străină; se strădui să spună ce o frământă, măcar să formuleze un gând, dar acest ceva se sustrase fără a fi luat o formă concretă şi se

fofila în tăcere, pierzându-se printre verigile gândurilor; contrariată de magia mută a sexului ei de care nu reuşea să se desprindă, Gam rătăcea, derutată, trecând dintr-o cameră într-alta; la un moment dat dădu de Rakolovna care se ghemuise într-un ungher, cu ochii răvăşiţi.

Cuprinsă de afecţiune, Gam înlănţui, ca o soră, umerii femeii obosite, lipindu-şi obrazul de al ei, respirând şi plângând împreună cu ea şi abandonându-se disperării, până când hohotele se potoliră, trecând într-un plâns liniştitor.

Când puse jos vioara, Purişkoff constată că rămăsese singur; el frânse încet în două instrumentul, apoi ieşi afară în vântul tăios şi rece care se încleştase în sârma stâlpilor de telegraf.

Clerfayt sosi la Davos peste două zile. O vizită pe Gam într-o seară găsindu-l pe Purişkoff la ea. Clerfayt înţelese imediat situaţia; admiră câinii, dar îl anihilă de la bun început pe rus, vorbindu-i cu un ton plin de condescendenţă, ba chiar cu un anume patos; nu îl jigni, dar îl minimaliză totuşi în felul acesta.

Gam îi puse o serie de întrebări referitoare la viaţa sa. Clerfayt îşi schiţă evoluţia, descrise succint şi în mod amuzant câteva aventuri din Balcani, o seară petrecută în Normandia şi ajunse apoi la avioanele sale, dând o serie de detalii concrete şi atingându-şi în felul acesta scopul: adică făcu o aluzie vagă la zborul la Luxor fără a vorbi explicit despre el.

Gam îşi reaminti de deşertul care părea auriu în nisipul şi praful depărtărilor, de bâzâitul elicelor, de scârţâitul aripilor...

Clerfayt reînviase trecutul doar în măsura în care i se păruse necesară o introducere în atmosferă; se referi apoi în treacăt, cu aparentă gravitate, la sfârşitul tragic inevitabil — el rosti chiar cuvântul — şi schiţă o imagine luminoasă a viitorului. După care adăugă treptat că doar un fundament solid te poate prezerva de consecinţele funeste ale unui spirit aventurist, şi anume o plăcere rafinată: să îngreunezi

contactul existenţei cu sfera vieţii, coborând la rangul de meşteşug ceea ce ar trebui să rămână un joc liber. În mod ciudat, tocmai euforia subtilă a neînfrânării necesită o ancorare în condiţii ordonate, precum şi conştientizarea clară a acestei ancorări, deoarece în caz contrar este imposibil să dobândeşti o distanţă critică şi o atitudine ironică faţă de tine însuţi. Un aventurier lipsit de bază socială rămâne un vagabond care nu poate ajunge la conştiinţa forţei sale deoarece nu dispune, în sine însuşi, de o oglindă şi de un pol opus. Şi, în fond, scopul tocmai acesta este: să fii conştient de propria ta entitate, de propria ta forţă, mereu, în orice împrejurare. Săriturile la distanţă mare pot fi făcute doar de pe o platformă sigură. Clerfayt aduse, fără efort şi în mod convingător, argumente care demonstrau că femeia are nevoie de bărbat ca bază operaţională — adică de anumite auspicii burgheze, de o anumită rectiliniaritate ca punct de sprijin în derularea bizară a existenţei sale, cu alte cuvinte, de un mariaj formal.

Dar după ce rosti aceste ultime cuvinte, se abătu imediat de la temă, interesându-se de planurile de viitor ale lui Gam şi comentându-le liniştit. Când ea vorbi despre Roma, Clerfayt propuse Napoli, criticând Roma ca oraş al unor spectacole plictisitoare; apoi trecu cu aplomb la asalt şi, după câteva cuvinte introductive, îi propuse deodată lui Gam să devină soţia lui.

Aşteptă răspunsul timp de câteva secunde, aplecându-se puţin înainte şi pândind expresia feţei lui Gam. Pe urmă se ridică liniştit îndreptându-se spre uşă.

Ajunsese deja în vestibul când Gam îl chemă înapoi, zâmbind:

— Vreţi să plecaţi deja?

Clerfayt făcu un gest defensiv:

— Vă plac situaţiile penibile?

Gam nu răspunse imediat. Bănuind că voia să-l intimideze, Clerfayt se opri în loc fără să întrebe nimic, încremenit în nemişcare; doar trăsăturile impenetrabile şi stăpânite ale feţei se relaxară. Gam arătă spre un fotoliu. El se cufundă între perne. „Oare de ce nu se aşază normal", se gândi Gam,

mulţumindu-i pentru propunere. Clerfayt păstră o tăcere prudentă. Orice cuvânt putea fi fatal.

Gam începu să se joace cu degetele, părând nehotărâtă. Tocmai aici era capcana, după părerea lui Clerfayt. Ea lăsa, cu multă iscusinţă şi degajare, în sarcina lui motivarea acestei propuneri.

Dar Clerfayt se decisese deja. Sugeră, cu formulări vagi, o ipoteză: crezuse că ea îl înţelege. Văzu că Gam continua să se joace cu degetele şi pricepu în acea clipă că doar o intervenţie rapidă îl mai putea salva.

Dădu impresia că se retrage cu grijă şi evita în mod discret răspunsul. Gam nu capitulă, provocându-l încă o dată. El mimă nesiguranţa, ca şi cum ar fi căutat o ieşire din impas. După cum se şi aşteptase, ea îi bară calea de retragere. El explică acum, ezitând şi cedând parcă insistenţelor, că, având în vedere împrejurările, se simţea obligat moral să compenseze imixtiunea lui nefastă în viaţa ei, oferindu-se să-i asigure o bază asemănătoare celei anterioare.

În afară de aceasta, adăugă uitându-se fix la Gam, nu ar fi vorba *doar* de o obligaţie; dimpotrivă; ar fi procedat în acelaşi fel, chiar dacă obligaţia nu ar fi existat.

Trucul prinse. Deşi propunerea fusese făcută la maniera serioasă, Gam conchise acum că doar obligaţiile amintite îl determinaseră pe Clerfayt să o ceară în căsătorie. Tocmai ultima propoziţie o întărea în această convingere.

Dar amintindu-şi că o luase foarte de departe pentru a ajunge în cele din urmă la problema esenţială, îşi redobândi buna dispoziţie. Şi el îşi recâştigă aplombul, glumind în ton cu ea; cică se bucura văzând-o atât de liberă de prejudecăţi, deşi explicaţiile sale nu erau lipsite de o doză de probabilitate — după cum va trebui şi ea să admită.

La plecare spuse în treacăt că nu fusese încă niciodată refuzat atât de categoric.

— Refuzat? triumfă Gam cu ironie.

Clerfayt pară încă o dată lovitura:

— Poate că am anticipat, aşteptându-mă la acest rezultat.

Dar nu se putu abţine să nu întrebe:

— Eraţi atât de voioasă; există deci altcineva...?

Gam zâmbi:
— Niciodată altcineva... totdeauna acelaşi...

În timpul reuniunii de la hotel, sosi un mesager din partea lui Purişkoff. O rugă pe Gam să-i acorde câteva minute şi îi spuse că, după părerera medicului, lui Purişkoff i se apropia sfârşitul; Gam se duse de îndată la el.

O veioză mică arunca reflexele unei lumini mate pe patul lângă care se ghemuiseră câinii. Când intră Gam, unul din ogari se ridică. Medicul îi făcu un semn din ochi şi părăsi încăperea. Gam se aplecă asupra muribundului. Mantia largă îi alunecă de pe umeri, căzând pe câini. Era în ţinută de seară, de parcă ar fi venit la o sindrofie.

O linişte mormântală învăluia camera. Nici un zgomot nu pătrundea de afară. Şi ceasul fusese oprit. Timpul încremenise. Nu mai exista nimic în afara feţei livide dintre perne.

Doar această faţă mai părea însufleţită. Umbrele care zburau deasupra frunţii scofâlcite erau atât de impresionante în tăcerea înţelenită a camerei, încât Gam avea senzaţia că, la fiecare tresărire a frunţii, prin încăpere flutură aripi uriaşe.

Mâna de pe pătură începu să se strângă inimaginabil de încet. Gam resimţea mişcarea în mod dureros, parcă fizic. I se părea că totul depindea de posibilitatea degetelor de a atinge podul palmei, aşa încât respiră uşurată văzând că pumnul s-a închis. Îi zvâcneau tâmplele, umerii se agitau sub bretelele înguste ale rochiei şi deodată simţi că o copleşeşte un val de duioşie.

Ea mângâie pumnul strâns, având impresia că nu fusese niciodată atât de fericită ca acum când văzu că pumnul se deschide sub mângâierea mâinii ei calde, că degetele se întind, fără să vrea, încetul cu încetul, până când rămaseră pe loc, lungi şi palide.

Gam întâlni privirile lui Purişkoff. Deşi era convinsă că el nu o mai vede, îi simţea ochii îndreptaţi în mod ameninţător spre ea. Nemaiputându-i suporta, strecură cu grijă o pernă

îngustă sub capul său. I se păru aproape că un zâmbet slab înfloreşte pe buzele sale.

Aceste buze vor încremeni peste câteva ore. Această frunte se va răci. Sângele pulsa încă, gândurile funcţionau încă, bântuind ca nişte luminiţe rătăcitoare pe valul care urca încet şi se va revărsa în curând, acoperind zăgazurile spiritului. Energia trupului se acumula rotindu-se în haosul de neînţeles al descompunerii.

Valul urca nestăvilit. Dar deasupra procesului de cunoaştere aflat în degringoladă, deasupra farurilor instinctelor care cereau ajutor, deasupra ultimei încleştări dintre dorinţa de a trăi şi apele negre care înaintau vertiginos, se înălţa, în vâlvătăi purpurii şi albăstrui, aurora boreală a delirului, ţesând nimburi în jurul plăsmuirilor de vis şi aruncând, ca o Fata Morgana, lucruri de mult uitate, de mult distruse, de mult dispărute, în vâltoarea plină de oroare a sângelui otrăvit.

O ultimă zvâcnire dărâma toate stavilele din fruntea agitată de spasme. Întâmplări de toate felurile ţâşneau, confuze şi contorsionate, la suprafaţă, amestecând trăirile, dorinţele şi incertitudinile — un început de primăvară într-un mestecăniş, figura unei fete, un miros din patrie, o ruletă puternic luminată, o dimineaţă geroasă cu pistoale de oţel, femei, o indescriptibilă cantilenă cântată de flauturi, flori de grozamă în jurul unui pat, grozamă galbenă în floare în jurul unui pat scund, patul său, el concreştea cu patul, patul concreştea cu grozama, se cufunda, pământul se înălţa, un strigăt pornit din ceruri, care apăsa, sufoca... buzele tremurau, cuvinte mute se rostogoleau fără zgomot de pe pragul gurii, trupul se zvârcolea, ceva se opintea să iasă din el, se poticnea, se acumula, lupta să se salveze din ghearele morţii... Gam bolborosea, vrând să ajute, să ajute, să ţipe, să ţipe fără întrerupere — dar deodată ceva îşi făcu apariţia în cameră — o alunecare împleticită, o mână zăngănitoare — pereţii se înclinară, uşile se sparseră, plafonul coborî, se contorsionă în linii sinuoase, umbre de animale se prăvăliră una peste alta din unghere, lumea gemu într-un spasm nedefinit, ţipătul tăcut al acestui piept răsună asurzitor... Gam se prăbuşi pe

podele, înfingându-şi degetele în ceva moale care încetă să opună rezistenţă şi aşteptă ghemuită, îngrozită, momentul înfiorător, exploziv, şuierător, urletul, ultimul...

Trupul lui Purişkoff se relaxă. Ochii lui luaseră o înfăţişare sticloasă, de o transparenţă tulbure, incomprehensibilă — apoi spasmul pupilelor cedă, pieptul se scofâlci, iar aerul ieşi din plămâni cu un oftat greu şi prelung.

Când Gam se încumetă să se uite în jurul ei, constată că era pe jumătate culcată pe covor, cu un genunchi sprijinit de pat. Fără să-şi dea seama, îşi îngropase una din mâini în beregata unui ogar, strangulându-l. Trupul câinelui era inert.

Se ridică istovită. Simţea în gură un gust fad de sânge. Spinarea îi era ca frântă. Se sprijini de marginea patului, neputându-şi desprinde ochii de pe Purişkoff. Obrazul acestuia era descărnat. Linii străine îi brăzdau faţa. În jurul nărilor apăruseră umbre. Pielea lua o nuanţă lividă.

Gam nu-l mai recunoştea. Ceea ce vedea în faţa ei era ceva cât se poate de străin, încremenit, înfricoşător, care insufla spaimă vieţii calde din ea. Îşi scutură de mai multe ori capul, făcu un pas şi îi închise ochii. Dar de sub pleoapele pe jumătate ridicate răzbătea, în reflexele lămpii, o lumină ciudată, perfidă, de parcă o flacără s-ar oglindi într-o substanţă cornoasă de culoare deschisă, de parcă o materie vie ar fi intrat deja în descompunere, de parcă s-ar răspândi deja adierea de putregai a unui cavou, de parcă procesul de dezintegrare ar fi început deja în spatele frunţii... Dintr-o dată îşi dădu seama: a murit! Se dădu, împleticindu-se, înapoi, ieşi în fugă din cameră fără să-l observe pe medicul care venea în grabă, alergă îngrozită, privind drept înainte, afară, sus, pe lângă portar, în camera ei, căzu pe pat şi rămase acolo până în dimineaţa următoare, când se duse, ameţită, la fereastră. În zăpada cenuşie se vedea în depărtare o lumină verde, puternică. Nu va mai uita niciodată această imagine.

Clerfayt părea să o neglijeze pe Gam. Braminta-Sola îi căzu în braţe. O luă fără a-i da importanţă; ea nu se împotrivi.

Reziduurile unei vieţi lipsite de contur nu mai permiteau, în cazul ei, configurarea unei atitudini lipsite de echivoc. Ceea ce ar fi putut-o salva odinioară, ducând-o la o existenţă liniştită, accelera acum decăderea ei.

Clerfayt avu un conflict acut cu Vandervelde. Răsturnă o masă de joc, dădu cărţile pe faţă şi arătă asul dublu cu care trişa Vandervelde; acesta părăsi localitatea în aceeaşi seară.

Gam nu se lăsă amăgită de excesele lui Clerfayt, care renunţă la orice mască şi vorbi pe şleau. Se referiră pentru prima dată la trecut; dar în timp ce stăteau de vorbă, el îşi dădu seama că cel ce este în stare să discute despre ceva a depăşit deja cele întâmplate şi înţelese deodată că asta însemna sfârşitul relaţiei lor.

Acesta venise pe nesimţite, fără zbateri, dar atât de irevocabil, încât nici energia sa nu încercă să i se împotrivească, acceptând totul ca o lege imuabilă.

Lui Gam îi plăcea componenta alertă, mereu trează din el, impetuozitatea dorinţelor lui şi puterea de concentrare încordată. Voinţa sa hrăpăreaţă izbutea să se impună. Dar doar pentru o oră, nu pentru totdeauna. Căci nu reuşea să pătrundă, cu cerinţele sale, până în acel domeniu tainic care reprezintă insula şi sanctuarul femeii. El doar atrăgea, nu cucerea. Înainta, iscusit şi adaptabil, fermeca prin consecvenţa sa maleabilă, dar claca în faţa porţii. Era prea crispat şi se destindea la momentul cel mai puţin oportun. Doar ceea ce este firesc îşi poate croi drum.

Clerfayt stătea ghemuit, privind în gol. După plecarea sa, Gam simţi în jurul ei o singurătate pe care nu reuşea să o definească. Omul era întotdeauna singur. Iubirea însemna doar un refugiu temporar. Sângele nu oferea răspuns — doar o senzaţie de securitate. În schimb, ducea, în mod enigmatic, mai departe întrebările. Oare maternitatea nu reprezenta începutul şi sfârşitul tuturor lucrurilor?

Gam se văzu copleşită de o dorinţă fierbinte: să simtă o prezenţă caldă în jurul genunchilor, să audă o guriţă gângurind, neajutorată, primele cuvinte. Să trăiască mai departe transferându-şi toate dubiile, toate singurătăţile într-un copil.

Copilul însemna împlinire şi liman. Existenţa dobândea anvergură, se descâlcea devenind coerentă, clară, delimitată şi legată. Se înnoda şi primea o direcţie, un sens. Existenţa se transforma în dorinţa de a se pune în slujba altuia.

În comparaţie cu aceasta, tot restul nu era decât renunţare, zădărnicie. Totuşi, Gam ştia că va trebui să facă faţă unor dificultăţi tot mai mari pentru a se regăsi pe sine însăşi. Chiar dacă se va risipi în loc de a ajunge, în linişte, la o purificare interioară, drumul acesta era inevitabil. Singura lege valabilă în cazul ei, singura lege căreia trebuia să i se supună în mod necondiţionat era cea a spaţiilor nemărginite, a mărilor nesfârşite.

III

Locuinţa lui Gam din Veneţia se afla pe Canal Grande. O gondolă trecea în fiecare noapte pe sub fereastra ei. Când ajungea la o distanţă de la care zgomotul vâslelor nu se mai auzea, o voce bărbătească intona o serenadă din Umbria. Vocea se propaga pe apă şi pe valuri — ecoul se pierdea, apoi se întărea iar, ca un tremolo lent încropit între apă şi zidurile casei, de parcă acestea ar fi captat în adâncurile lor sunetul grăbit, impunându-i ritmul mai domol al apei.

Această rezonanţă bizară imprima vocii un timbru fantomatic, nepământean. Glasul ar fi putut proveni atât din văzduh cât şi din valuri. După ce cântecul se pierdea, Gam îşi începea plimbarea cu gondola, pe canale. Lumina lanternei îi croia drum gondolei. Trezea bezna încremenită aşternându-se, caldă şi roşiatică, pe barcă. Stemele din piatră prindeau culoare şi strălucire, portalurile sculptate păreau să se fi închis tocmai acum, fără zgomot — aveai impresia că, în umbrele care se topeau, îi zăreai pe cavalerii cu spade zăngănitoare la cingătoare, ascunzându-se după coloanele luminate care parcă se apropiau de tine. Visul încremenit în piatră al renaşterii trecea pe lângă tine scânteind în lumina tremurătoare a felinarelor.

Dar el lua sfârşit după trecerea gondolei. Întinderea vastă

se comprima, lumina dispărea, strălucirea pălea, căldura se pierdea. Întunericul înghiţea iar peisajul, fâlfâind în urma bărcii ca un liliac cu aripi mari, adunând ceea ce îi răpise lumina şi înglobând totul în monotonia nopţii.

Gam intuia cu teamă că această fantomă nu putea fi evitată. Ridică lanterna, o îndreptă spre spate acoperind-o, până când văzu că fasciculul luminos cade pe o suprafaţă delimitată a apei. Năluca rămase în urmă dând, obosită, din aripi şi se refugie în umbra palatelor. În momentul în care lanterna era ridicată, ea ieşea iar la iveală, luând-o pe urmele bărcii.

Gam era pe punctul de a depune armele când luna răsări de după acoperişuri, schimbând peisajul. Desprinse întunericul din lanţurile care îl ţineau încătuşat, aşa încât acesta reîncepu să plutească. Eterul său argintiu se prelinse în jos prin mii de tubuleţe subţiri ca firul de păr şi anihilă forţa gravitaţiei. Palatele masive primiră aspect de filigran; coloanele se odihneau pe suprafaţa apei, casele pluteau în linişte, ca Arca lui Noe. Faţadele luceau; linia îngustă ce marca împreunarea dintre apă şi piatră semăna cu braţul unei balanţe menită să ţină în echilibru clădirile care se înălţau spre cer şi reflectarea lor în oglinda apei. Uneori păreau să se clatine şi anume când, de după colţ, se pornea un vânticel grăbit, incert, care se potolea în curând.

Sub arcurile podului se rătăciseră fâşii de noapte. Căldura absorbită de ele se depunea acum, ca o baie încropită, pe piele. Reflexe palide se aşezară, timorate sau impertinente, pe întunericul din arcadele ferestrelor, ca nişte cocote în faţa judecătorului.

Cerul se lumina, devenind opalescent şi transparent datorită afluxului mai puternic al luminii reflectate de acoperişuri şi apă. Corporalitatea obiectelor părea, în felul acesta, mai estompată.

Şi gândurile îşi pierdeau consistenţa, devenind impresii afective care se înălţau spre cer ca nişte ciocârlii şi nu se mai întorceau. Mâna slobozea tot mai multe; ele dispăreau nestânjenite de intervenţia modelatoare a spiritului.

Chiar şi propriile contururi păreau să se topească;

bordurile argintii diluau linia braţelor, contopind-o cu atmosfera imperceptibilă. Simţeai o boare nedefinită pe piele. Încă puţin şi existenţa umană se dizolva în următoarea briză care dormita, obosită, pe trepte.

Noţiunea timpului dispărea; dangătul clopotelor era parcă aer sonor, nu memento mori. Tot ce fusese încâlcit în timpul zilei primea, în inconştient, forme clare, adierile întâmplătoare se risipeau, sentimente vagi prindeau contur în jurul unui nucleu, concentrându-se — aşa cum pilitura de fier se lipea de magnet — împrejurul unui pol situat aiurea.

Gam avusese de mai multe ori impresia că îl vede, pe stradă, pe Kinsley îndreptându-se spre ea. Acest fapt îi amintea de ultimele săptămâni, când ezitase, încercând să amâne o decizie, care între timp luase, de la sine, forme tot mai concrete.

În consecinţă, era vorba doar despre o autoamăgire când îşi întrerupse călătoria la Parma şi Bologna pentru a rămâne câteva zile acolo. Căci ştia foarte bine că vrea să meargă la Kinsley.

Petrecu încă o seară lungă pe terasele din Genova, privind marea care înconjura într-un arc uriaş oraşul. Nişte transsexuali foarte fardaţi mâncau îngheţată, flecărind cu vocile lor sparte. Când violonistul începu, la lăsarea nopţii, să cânte o romanţă, Gam simţi un val de duioşie urcându-i-se în piept; pleoapele îi erau grele din cauza lacrimilor adunate în ochi.

Ce emotivă am devenit, se gândi, având senzaţia că fiinţa ei se răspândeşte pe o luncă. Nu melodia sentimentală o făcea să fie atât de impresionată. Poate că ritmul noului drum, care îi schimba acum tactul în sonata vieţii ei; poate conştiinţa subită a viitorului care o aştepta; sau poate că un talaz întârziat trezea în ea amintirea emoţionantă, înăbuşită până acum, a unei zile de mult apuse; iar aceasta revenea fără nici un motiv, dar cu atât mai tandră. Gam nu-şi dădea seama; în ea se consolida însă, înlăturând orice altceva, o hotărâre: să se caute pe sine însăşi, să se piardă şi să se regăsească în

viitorul incert, care — având în vedere că ea era femeie — purta un nume fiind legat de un om: şi anume, Kinsley.

Oraşul dispăru în urma vaporului. Zgomotele portului amuţiră; se porni un vânt. Ţărmul atârnă încă multă vreme deasupra apei, ca o sutană plină de falduri. Era pustiu; doar un păstor îşi păzea turma de capre pe un platou. Se profila, nemişcat, pe linia orizontului care părea să se rotească; cerul antic se sprijinea pe umerii săi.

Marea vuia neîncetat, o zi după alta. Insule scunde, cu verdeaţă şi căsuţe albe, se furişau pe lângă vapor, cufundându-se apoi în fumul auriu. Faruri fixe şi faruri plutitoare tiveau intrarea în La Plata, bancuri de nisip încetineau călătoria, dar în cele din urmă apăru rada oraşului Buenos Aires.

Gam suferea din cauza vântului uscat. Kinsley îi propuse să plece în interiorul ţării, unde îşi avea moşiile. Câtva timp drumul îi duse paralel cu linia ferată spre Rosario, apoi o intersectară spre est. În ziua următoare văzură o herghelie de mustangi galopând în faţa lor. Erau însemnaţi cu iniţialele lui Kinsley, fiind animalele sale.

Dar drumul mai dură câteva zile. Pe coline creşteau, în bătaia vântului, tufe de mure; fâşiile de nisip ale lagunelor se întindeau până departe, în mare. Iarba de stepă era tot mai înaltă, o serie de *gaucho* îi însoţiră câtva timp călare, învârtindu-şi lasoul în mână. Un vultur se roti aproape o oră întreagă deasupra lor, în acelaşi punct. După-amiază câmpul de sare începu să scânteieze în irizaţii cenuşii; apoi urmă un şir îngust de dealuri acoperite de arini. Acesta deveni mai lat. Apărură clădiri plate. Noaptea vuia ca un roi compact de albine când maşina coti în vâlceaua în care era aşezată ferma.

Câinii se năpustiră lătrând, îi adulmecară şi începură să urle de răsuna văzduhul. Servitoarele ieşiră cu lumini în mână, strigându-i pe câini şi alergând de colo-colo. Animalele nu puteau fi stăpânite, îl recunoscuseră pe Kinsley şi săreau în jurul lui. O nursă îşi rostogolea ochii, mângâindu-l pe

spate. Apoi îi zâmbi lui Gam. Era fosta lui doică.

Administratorul veni în grabă, revărsând asupra lui Kinsley un potop de cuvinte. Acesta îi respinse însă pe toţi cu o mişcare a mâinii, o luă în braţe pe Gam şi o duse înăuntru înconjurat de animalele care lătrau şi de agitaţia voioasă a casei.

În timp ce aducea castroanele cu mâncare, nursa sporovăia neîncetat. Kinsley o asculta fără a o întrerupe. Gam se simţea stingheră şi marginalizată. Îşi dădea seama că o convieţuire de atâţia ani crea şi între oameni inegali o legătură mai puternică decât orice altceva. Îl simţea pe Kinsley mai străin şi în acelaşi timp mai apropiat. Noua ambianţă făcea parte intrinsecă din el; nu era un termen de comparaţie care să scoată în evidenţă contrastul, ci un cadru care i se potrivea. El se integra în acest mediu nou fiind parte componentă a lui; nu câştiga în înălţime, ci în anvergură, fundalul sprijinind şi confirmând fiinţa lui.

Câinele lui Purişkoff se ghemuise lângă Gam. Se gudura privind plin de teamă spre uşă, unde îi auzea pe ceilalţi câini lătrând. Haita îl atacase la sosire. El o luase la fugă, îi înfipsese urmăritorului său colţii în beregată, apoi ţâşnise, ca o dungă neagră, în curte, intrând în casă şi căutând adăpost la Gam. Aceasta îl strânse lângă ea, simţind cum îi tremură pulpele. Era şi el tot atât de străin ca ea.

Ţânţarii ţiuiau în faţa plaselor de la ferestre. O indigenă fixă plasa deasupra patului lui Gam şi stinse lumina. Apoi murmură ceva ininteligibil, încrucişându-şi mâinile. Gam adormi imediat.

În ziua următoare îl însoţi, călare, pe Kinsley care voia să-şi viziteze hergheliile. *Gaucho* îi povestiră despre fluviu şi despre exploatatorii cu care avuseseră o răfuială; despre indieni fantomatici care s-ar ascunde cică în păduri; despre lumina ciudată care bântuie în nopţile fără lună pe stepă, ca o ameninţare lividă. Apoi îl rugară pe Mac să le cânte ceva. Acesta era cel mai tânăr dintre ei. Dar Mac se uită la Gam şi declară că îi era stricată chitara.

Sosi un om călare, strigând de departe că hangiul primise un butoi cu rachiu. Se iscă un tumult. Începură cu toţii să ţipe şi să fluiere, chemându-şi caii. Apoi plecară în galop. După o oră ajunseră la cârciumă. Aceasta se înălţa, adormită, printre copaci. *Gaucho* făcură tărăboi în faţa uşilor şi ferestrelor până când la etajul întâi apăru ţeava unei puşti şi o faţă scrutătoare. Băieţii împinseră ţeava puştii la o parte cu lasourile lor şi cerură, urlând, să fie lăsaţi să intre. Hangiul se linişti, închise fereastra şi deschise uşa.

Gam şi Kinsley porniră mai departe. Perdeaua întunericului se închise în urma lor. Copitele cailor tropăiau cu un zgomot surd; ecoul care venea din pământ avea rezonanţa unor castaniete subterane. În cele din urmă Kinsley opri caii; descălecară amândoi şi se culcară în iarbă, ascultând cu urechea lipită de pământ. Acesta răsuna de tot felul de zgomote, mai îndepărtate sau mai apropiate — stepa îşi avea limbajul ei. Herghelii invizibile galopau în noapte.

Când o luară din loc, ducând caii de căpăstru, zăpuşeala îi înconjură de parcă s-ar fi concentrat pe pământ, întinzându-şi acum năvodul perfid pentru a-i trage şi pe ei în jos. Animalele începură să se agite şi să trepideze uşor. Temperatura creştea. Lipicioasă ca nămolul, căldura bloca respiraţia, pătrunzând, leneşă, în plămâni. Pe cer apărură nori care înghiţiră luna. O lumină gălbuie ca flacăra de pucioasă trecu peste stepă. Apoi se porni să fulgere şi tăcerea care se lăsase brusc fu întreruptă de un murmur surd. O herghelie de mustangi se apropie, gonind ca o ceată de umbre, se întoarse, se dispersă, se regrupă, nehotărâtă în lipsa unui conducător. Gam simţi o adiere fierbinte în ceafă. Un mânz îşi lipise, temător, nările umede de ea. Grumazul îi tremura, respira agitat şi repede, sări înapoi, se opri o clipă încremenit, apoi o porni, sforăind, în galop. Animalele se ridicau în două picioare, smucindu-se din frâie, îşi azvârleau capul în sus şi de-abia mai puteau fi stăpânite.

Un fulger sfâşie deodată norii grei, urmat de bubuitul unui tunet.

— În şa! îi strigă Kinsley lui Gam.

Caii scrâşniră din dinţi, pornind în galop. Vântul mătura

iarba, formând vârtejuri care le biciuiau feţele cu praf şi pietricele. Apoi alungă de la spate animalele care galopau înnebunite, de parcă n-ar fi vrut decât să scape de cataclism. Fulgerele brăzdau fără întrerupere cerul. Ziduri late scoteau vâlvătăi, izbucnind în focuri magice; printre ele ţâşneau râuri de strălucire albăstruie. Sub loviturile puternice ale unor securi uriaşe, firmamentul părea să plesnească, fulgerele deschideau artere uriaşe ale infinitului într-o bătălie mitică cu noaptea care oblojea mereu rănile cu pătura de catifea a întunericului ei.

Herghelia de mustangi înconjurase un arbore, ridicându-se în două picioare; caii îşi rostogoleau ochii în care albul lucea înfricoşător. Cei mai puternici armăsari rămăseseră la margine, dând din copite şi muşcând aerul ca să se apere de primejdie. Mânjii fuseseră luaţi la mijloc de către animalele mai bătrâne.

Calul lui Gam se repezi spre herghelie. Ea se văzu, într-o clipă, singură, în înghesuiala trupurilor agitate. Spinările netede ale animalelor panicate străluceau în lumina fulgerelor ca talazurile unei mări pe furtună. Gam îşi ridică picioarele pe şa, ca să nu-i fie strivite şi smuci frâiele. Dar iapa nu o mai asculta. Nervozitatea tovarăşilor ei dezlănţuiţi o înnebunise — necheza şi se ridica în două picioare, încercând să-şi azvârle jos călăreaţa.

Văzând-o pe Gam în mijlocul hergheliei, Kinsley îşi plesni calul cu cravaşa peste grumaz şi se luă după ea. Un armăsar încercă să-l muşte de mână. El îl izbi cu revolverul între ochi, îşi trase calul înapoi şi înconjură herghelia pentru a pătrunde până la Gam pe cealaltă parte.

Căzură primii stropi de ploaie. De pe spinările animalelor înspumate se ridicară aburi — un miros fierbinte, puternic, pătrunzător şi ameţitor, o dogoare formată din căldurile împerecherii şi frica de moarte, care pătrundea în sânge, paralizând gândirea şi raţiunea.

Dintr-o dată stepa începu să ardă, cerul se prăbuşi într-o luminozitate de o stridenţă orbitoare, lumea se sfâşie spărgându-se şi arzând într-un hău de lumină; un trăsnet lovise copacul. Herghelia se împrăştie. Câţiva mustangi

rămaseră pe jos, zvâcnind. Copacul ardea ca o torţă deasupra creaturii zdrobite. Gam îşi reveni când asupra ei se revărsară torente de ploaie; părul îi era năclăit de spuma albă scuipată de iapă. Simţi că o cuprinde o pornire sălbatică ce înăbuşă totul. Dădu drumul frâielor şi îmbrăţişă grumazul iepei care ţâşni în galop, înnebunită de spaimă. Gam îşi îngropase faţa în coama calului — avea impresia că este animal şi element şi goană şi panică şi exaltare...

Îngrozită de un fulger, iapa se întoarse. Kinsley încercă să-i taie calea pentru a o prinde. Dar ea sări la o parte deoarece nu-l mai recunoştea. Începu goana. Cele două animale galopau, gâfâind, unul lângă altul, oamenii îşi strigau, gâfâind, cuvinte ininteligibile, înghiţite de vijelie.

Cu o mişcare hotărâtă, Kinsley îşi apropie rapid calul de iapă, prinse frâiele, o trase, în plin galop pe Gam pe şaua sa, strângând-o la piept şi urlând, mândru, în noapte şi furtună — până când calul său se prăbuşi, scăldat în sudoare, sub ploaia torenţială, iar cei doi se rostogoliră în iarba stepei, cramponaţi unul de altul.

Când ploaia încetă iar luna învăluia din nou ţinutul în razele sale, Kinsley o culcă cu grijă pe femeia adormită pe şaua calului său, luând-o spre casă fără ca ea să se fi trezit.

Arşiţa se aşternuse, leneşă, pe fermă. Gam îşi răcorea mâinile în jetul de apă al fântânii arteziene. Răceala apei o atrăgea, de parcă s-ar fi putut infiltra în toate celulele trupului, relaxându-le într-un abandon plăcut şi transformându-le în curgere, în fluid. Sub oglinda apei mâinile dobândeau o existenţă proprie. Ele se profilau, palide şi liniştite, ca nişte fiinţe ciudate, pe fondul verzui al apei. Crepusculul se înălţa din adâncurile bazinului.

Bărbaţii reveniră din pădure. Vânaseră o şinşilă şi un lup. Câinii începură să se agite, trăgând de pradă. Un râs plin de căldură acoperi învălmăşeala de voci: fericit, gutural şi blajin; o femeie tânără alergă în întâmpinarea soţului ei, care se întorcea de pe plantaţii. Nursa sporovăia despre pumele şi celelalte animale ucise în ultimele luni; arătă gesticulând şi

înfiorându-se spre pădure: câte un jaguar venea noaptea până la fermă. Apoi oamenii intrară în case.

Gam făcu o plimbare pe stepă. Broaştele începură să orăcăie de parcă nişte călugări fantomatici ar fi psalmodiat o vecernie. Deasupra ei zburau păsări scoţând sunete tânguitoare. Printre copaci liliecii fâlfâiau într-un joc agitat. Fluturi mari se înălţară deodată din mijlocul buruienilor, gândacii scânteiau printre firele de iarbă, păsările din stufăriş ţipau melancolic, şoarecii de stepă ţiuiau, iar greierii ţârâiau. Salcâmii răspândeau un parfum puternic, de piele sălbatică.

Când veni Kinsley, Gam îl îmbrăţişă fără să spună nici un cuvânt. Se lipi în tăcere de el, închizând ochii. Cât de apropiat de moarte este acest sentiment de dezagregare, de contopire cu celălalt, se gândi — această renunţare la sine însăşi, această senzaţie că te sprijini de altul, această dorinţa persistentă de a te aneantiza în celălalt: o moarte tandră cauzată de o mână iubită.

În Gam se înfiripă o reminiscenţă din vremuri de demult, pe care o surprinsese uneori la o mişcare, la ridicarea unei mâini, la un pas făcut înainte; şi anume, impresia că i-ar fi fost deja cunoscute atât aceste acţiuni cât şi semnificaţia lor ulterioară în contextul celor ce vor veni; de fiecare dată lăsase speriată capul în jos, simţind cu un fior uşor că trecuse deja, la un moment dat, prin această stare. Încolţise în ea convingerea că toate acestea nu îi erau străine…

Dar nu reuşise niciodată să-şi aducă aminte. Persista doar o vagă bănuială că o existenţă dublă s-a dezvăluit pentru o clipă în mod enigmatic; că o perdea s-a ridicat pentru un moment, deschizând perspectiva spre o altă viaţă, care existase poate înaintea celei actuale, fiind acum resuscitată, ca o fantomă, din caloriile spirituale asimilate, şi pătrunzând în sfera conştientului. Sau să fie vorba despre anticiparea unei existenţe care prindea de-abia acum formă, conturându-se în spatele pragului morţii — oare iluzia lui „odinioară" şi „după aceea" îşi trasa traiectoriile, strălucind magic deasupra prezentului conştient, desăvârşind parabola şi transformând-o în cerc?

Gam tremura în răcoarea nopţii. Intră în casa care o primi cu familiaritate. Zidurile ofereau un fel de cămin şi adăpost pentru avalanşa de sentimente care o copleşiseră. Într-un ungher al camerei se ghemuise maimuţa domesticită a lui Kinsley; se strecurase acolo în timpul după-amiezei şi se jucase cu cristalele de sare. Îşi ţinea mâinile apăsate pe piept, într-un gest ciudat, emoţionant. Reflexele luminoase venite dinspre fereastră cădeau pe faţa sa când se mişcă. În ochii ei străluceau lacrimi.

Creatura întunecată o impresiona puternic pe Gam. Această vieţuitoare acoperită de blană cafenie, în care pulsa ceva enigmatic şi din care se rotunjeau acţiuni şi mişcări asemănătoare cu ale noastre, reprezenta un miracol înfricoşător; căci viaţa ei era mai necunoscută decât ceea ce nu vieţuia; în ea bântuia o forţă care rămânea inaccesibilă înţelegerii noastre. Încercam, ce-i drept, să o elucidăm, dar criteriul explicaţiei noastre nu putea fi decât domeniul omenescului. Ce ştiam despre lumea purpurie şi mistică ce coexista alături de noi, fiind totuşi atât de îndepărtată de parcă s-ar situa pe altă planetă? Gam se îngrozi intuind singurătatea înfiorătoare care se căsca în faţa ei, cuprinzând totul, cu ochii înspăimântaţi, într-o stare cataleptică, înmormântată în sine însăşi.

Se ghemui în faţa ferestrei şi se uită afară. Deodată simţi un cap moale lipindu-se de genunchiul ei. Câinele intrase pe nesimţite gudurându-se acum pe lângă ea. Ce voia oare animalul? Ce gândea? Venise fără să fi fost chemat. Ce mecanism instinctiv impenetrabil declanşa această acţiune care părea atât de zguduitoare dacă o evaluai după criterii omeneşti? Oare câinele venea să-şi aduleze divinitatea? Ce dezolanţi erau aceşti zei umani! Nu ştiau nimic despre afecţiunea făpturilor lor, fiind dependenţi de biata dragoste a unor fiinţe pe care nu le vor cunoaşte niciodată cu adevărat. Lumea se află pe lună, luna în lume — oare cine o ţinea în mână? Oare existenţa lui Dumnezeu era consecinţa tragică a omenirii?

Gam luă capul câinelui, uitându-se la el. Cele două perechi de ochi erau aproape una de alta. Ea îşi adânci privirile în ochii strălucitori pentru a surprinde taina lor. Animalul începu să se agite sub mâinile care îl ţineau imobilizat, încercând să se răsucească, tresărind şi clipind din ochi. Gam îi scrută privirile cu o teamă disperată. Câinele se linişti şi se uită la ea. Irisul era nemişcat sub pleoapele ridicate.

Camera începu să se învârtească în jurul lui Gam. Obiectele se mişcau tot mai repede. Fâşii verzi se intercalau printre ele, fascicule de raze albe goneau sub fruntea ei, sclipind ca nişte roţi eoliene, până când rigiditatea arzătoare a ochilor ţinuţi căscaţi în mod forţat se relaxă, deschizând zăgazul lacrimilor, iar câinele se desprinse cu o mişcare bruscă din strânsoare.

Gam coborî treptele, ieşi în curte, apoi pe poartă, sub cerul liber, unde vântul rece *pampero* scotocea, ca un lup, printre copacii întunecaţi.

Înspiră avidă, cu gura deschisă, răcoarea nopţii. Dar starea de descumpănire nu o părăsi. Ceva îi strângea inima, ca o nălucă, sau ca o gheară — simţea că a ajuns la pragul care duce în haosul amorf, că este pândită de nebunie.

Se lăsă deodată o rouă deasă. Picuri de apă îngreunară ierburile. Părul şi sprâncenele îi erau umede şi reci. Gam începu să tremure. Nu voia să meargă mai departe; drumul se pierdea în întuneric. Voia să vadă oameni în jurul ei — oameni, o îngână batjocoritor ecoul. Un liliac i se rătăci în păr. Ea scoase un ţipăt şi fugi în casă. Kinsley încercă să o calmeze; capul său se profila în lumina lunii deasupra feţei ei. Gam se cramponă de el trâgându-l în pernele pe care era culcată.

Bănuind care este cauza frământărilor ei, Kinsley o mângâie ca să o liniştească. Dar se retrase apoi, deşi Gam îşi apropiase, recunoscătoare, buzele de urechea sa, relaxându-se.

În dimineaţa următoare se uită în jur. Ziua era luminoasă. Aerul tremura deja afară, intrând, cald, pe fereastră. Nursa

cânta în curte. Căruţele scârţâiau, câinii lătrau veseli, papagalii ţipau. Lumea era rectilinie şi ordonată. Formele se aliniau una lângă alta; viaţa se desfăşura în siguranţă şi stabilitate în faţa uşii.

Oare ce se întâmplase? O nălucă, un vis stupid. Noaptea cu vrăjile ei malefice trecuse; se făcuse ziuă, totul trepida de viaţă, prezentul domina.

Gam era încă pierdută în reverii când intră Kinsley. Râdea arătându-i nişte puişori de pisică fătaţi de curând. Aceştia se mişcau neîndemânatici pe plapumă, mieunând.

Gam îi aruncă lui Kinsley o privire copilăroasă, timidă şi obedientă. Îşi aminti cum adormise. Fruntea ei se îmbujoră. Cu o mişcare rapidă, îi luă mâna şi o sărută. După care începu să cânte voioasă.

În ziua următoare trecu pe acolo o caravană de catâri care venea din Sierra Cordoba. Transporta marmură şi cupru. Conducătorul caravanei făcu un popas în apropiere de *estancia.* Oamenii care mânau animalele erau din Guyana şi Tupi. Indienii aveau tatuat pe piept totemul tribului lor. Se întinseră la umbra salcâmilor mestecându-şi tacticos turtele de mălai.

Conducătorul caravanei îi arătă lui Kinsley exemplare mai deosebite de minereuri: cuarţuri în dungi albastre şi cristaluri de stâncă de o mărime neobişnuită. Lui Gam îi dărui două agate.

Văzând cât de multă bucurie îi fac, Kinsley îi aduse un şirag indian de cornaline şi ametiste ferecate în aur. Gam şi-l puse seara în jurul şodurilor, alergând pe covoare, goală şi albă, în lumina crepusculară.

După două săptămâni Gam şi Kinsley plecară spre coastă; iahtul lui Kinsley era ancorat în rada portului. Pescăruşi de toate soiurile îi însoţeau, iar în jurul vasului se zbenguiau delfinii. Gam zări la un moment dat aripa triunghiulară a unui rechin. Seara, apa era fosforescentă. Peştii zburători ţâşneau până la înălţimea punţii. Apoi iahtul intră în zona alizeelor.

Puntea la prova era separată de restul vasului printr-o velă

menită să ofere protecţie contra soarelui. Gam stătea într-un şezlong. Echipajul avea pauză de prânz; doar timonierul moţăia la post. Kinsley îl trimise jos la ceilalţi, luând el cârma în mână.

Cerul învăluia vasul în albastrul său intens, întinzându-se până la linia orizontului; soarele se prăvălea din toate direcţiile. Zenitul atotcuprinzător se desfăşura, uriaş, deasupra lumii. Totul încremenise în tăcere în acest moment culminant al zilei care îşi atinsese apogeul într-o linişte panicată.

Gam se ridică. Picături de sudoare îi apăruseră pe frunte. Un val de sânge îi pulsa în ochi. Îşi întinse braţele şi îşi înălţă capul, simţindu-şi vinele saturate de soare. Copleşită de dulceaţa acestei senzaţii, îşi dădu jos hainele pentru a se abandona total îmbrăţişării soarelui. Se lăsă învăluită de razele sale, îndreptându-şi ochii închişi spre astru.

Prinsă între lumină şi vuietul mării avea senzaţia puternică a eului ei, a existenţei ei, în care se infiltra, cristalin, universul. Ea era atât marea cât şi lumina, având conştiinţa eternităţii. În ea cânta măsura tuturor lucrurilor: vasul cânta, vântul cânta, marea cânta, cerul cânta — deschise ochii în plin soare, simţi o durere arzătoare, un vâjâit, un cântec, începutul şi sfârşitul, toate deodată, bubuind şi totuşi liniştite: marele mister...

Mâinile ei tatonau, genunchii îi tremurau; Gam scoase un ţipăt de extaz pe care nu-l auzi. Simţea în ea un vârtej, un dangăt cutremurat de fiori în care se prăbuşise viaţa: poarta vieţii, bazinul vieţii, hăul vieţii, în care trebuia să se prăbuşească mereu viaţa: pântecul zămislitor. Viaţa ţipa din ea, viaţa trepida în ea, viaţa ardea în ea; murmură ceva, întinse mâinile în gol, strânse din dinţi scoţând gemete, gâfâi, prinse nişte haine, nu înţelese ce spune o voce, îl trase pe bărbat deasupra sa, ţipând:

— Soarele... îmbrăţişează... cerul... îmbrăţişează... obosit... lumea se revarsă... viaţa... se scurge...

Îl târî şi pe bărbat într-o înlănţuire nebună, dementă — el o strânse de gât, aproape să o stranguleze. Pe jumătate sufocată, pe buzele ei apăru o trăsătură schimonosită de

voluptate atât de intensă încât Kinsley îi dădu drumul. Ea îl trase imediat înapoi, dar el o împinse la o parte, privind-o îngrozit. Gam se ridică împleticindu-se, trecu pe lângă el cu paşi plutitori şi un surâs enigmatic pe buze, străbătu puntea cu capul înălţat şi braţele lăsate în jos şi dibui scările care coborau în hala echipajului.

Acolo o întâmpină semiîntunericul. Ezită o clipă — strălucirea albăstruie care o purtase pe sus se stinsese. Apoi auzi iarăşi vâjâitul surd, iar prin lucarnă văzu iar cerul albastru.

Timonierul se trezi în hamacul său ştergându-şi ochii şi sări, pe jumătate adormit, din culcuş, cuprins de dorinţă.

Bucătarul chinez se repezi spre ei. O lascivitate libidinoasă îi desfigura trăsăturile, dându-i aspectul unei meduze. Încercă să-l împingă la o parte pe timonier, întinzându-şi ghearele după coapsele lungi, albe, pe care le vedea în faţa sa. Celălalt se apără, înşfăcându-l pe chinez. Acesta şuieră, vrând să-l sugrume pe frizon. Amândoi se tăvăleau pe podea încleştaţi unul într-altul, respirând greu, lovind şi izbind.

Kinsley apăru în uşă. Puse mâna pe revolver sprijinindu-se de o grindă. Văzând că Gam se situa în bătaia armei, aruncă pistolul, luă un bici şi începu să-i lovească pe cei doi care continuau să se încaiere. Bucătarul se prăbuşi urlând. Kinsley îi dădu un picior în mutră şi o duse pe Gam în cabină. Ea deschise ochii, murmură ceva ininteligibil, zâmbi ca în vis, îşi puse capul pe pernă, ca o floare ofilită, şi căzu imediat într-un somn profund.

Kinsley rămase mult timp alături de ea, dus pe gânduri. În cele din urmă scutură din cap şi se ridică să vadă de chinez. Acesta zăcea acolo unde îl lăsase. Kinsley îl examină şi îl trimise în hamacul său. Când se întoarse, îl văzu pe timonier ascunzându-se într-un ungher. Kinsley îl concedie, omul urmând să părăsească vasul în următorul port.

Gam se trezi în timpul nopţii. Încercă să-şi adune gândurile. Se întâmplase ceva. Se simţea oarecum reînnoită, renăscută. Ceva dispărea, în vârtejuri întunecate, în spatele ei. Dispăruseră şi scările, în faţa ei se deschidea un platou. Cedase unei porniri supraomeneşti din ea, care o împinsese

instinctiv şi inextricabil spre bărbat. Dar această explozie a feminităţii fusese mai mult decât atât: fusese trăirea cea mai puternică pe care o avusese ca om şi se petrecuse în sfera eroticii, fiindcă era femeie.

O credinţă mistică aruncase miraje în diferite direcţii, reflectând deodată, în mod surprinzător, esenţa ei proprie.

Cele întâmplate de-a lungul anilor o incitaseră, răpindu-i liniştea. Le dăduse urmare cu un automatism somnambulic, trăindu-le aproape cu smerenie. Depăşise momentul de exacerbare supremă, simţindu-se pe sine însăşi ca personificare a speciei. Ştia că se va simţi totdeauna ca atare.

Făcuse faţă marii încercări. Drumul ducea acum înapoi. Iniţial, pornise de la complexitate spre unitatea în sine însăşi; acum se întorcea iar la complexitate, la incomprehensibil, la ceea ce era aventuros şi atrăgător, la o viaţă care purta totdeauna şi peste tot trăsăturile bărbatului.

Se crăpa de ziuă. De sus se auzeau murmure. Kinsley ieşi afară. Îi găsi pe marinari adunaţi pe punte. Timonierul ridică un revolver şi începu să vorbească. Kinsley să nu se urnească, altfel va fi împuşcat. Trebuie să retracteze imediat concedierea. Ce vină aveau ei? Drept garanţie, să le plătească solda pe trei luni înainte. Orice rezistenţă este inutilă. Se află pe mare.

Kinsley îi aruncă timonierului o privire pătrunzătoare. Acesta îşi pierdu aplombul şi lăsă arma jos. Kinsley îi spuse:

— Trage! se îndreptă spre el şi îi luă revolverul din mână. Oamenii se dădură câţiva paşi înapoi. Kinsley se opri o clipă. Apoi se gândi la cauza conflictului şi spuse aproape trist:

— Poţi rămâne.

Gam auzise ce se întâmplase. Dar când Kinsely reveni, tăcut şi blajin, alături de ea, o străfulgeră un gând: oare totul era deja pe sfârşite? Oare el o înţelegea încă? Ceva se interpusese între ei, dar nu-şi dădea seama cine era de vină. Nu era vorba nici despre un reproş şi nici despre o acuză. Era Kinsley.

După-amiază, când traversă puntea, timonierul se uită rânjind la ea. Nu ştia din ce cauză, dar bănuia, având în

vedere scena din dimineaţa acelei zile; îl fluieră pe prepelicarul lui Kinsley care îi aduse biciul. Când se întoarse, văzu iar zâmbetul familiar al timonierului. Gam luă biciul şi îl plesni peste faţă.

IV

Aruncară ancora la Colombo. Băştinaşii în bărci cu vâsle înconjurară imediat iahtul. Gam azvârli monede în apă. Oamenii se cufundară ca nişte foci şi pescuiră monedele, certându-se gălăgioşi pentru pradă. Soarele se reflecta pe trupurile lor brune, ude. Ţărmul strălucea plin de palmieri şi miresme.

Stând lângă parapet, alături de Kinsley, Gam arătă cu mâna înspre băştinaşi:

— Credem că în orient albul este culoarea doliului, ni-i imaginăm şi pe zei de culoare albă... dar ei sunt ca bronzul...

— Ca bronzul şi necruţători, spuse Kinsley; nemiloşi. Dar este bine că e aşa. Şi sunt pătrunşi de un egoism meschin. Slabi faţă de ei înşişi. Declinul îşi are şi el consecvenţa sa...

— Căreia i ne împotrivim.

— În mod inutil. Cel ce urmăreşte ascensiunea ar trebui să ia în calcul şi declinul; ele merg mână în mână. Dar nici un om în ascensiune nu crede în decăderea sa.

— Nici măcar în momentul în care cade.

— Fiindcă nu ştie să tâlcuiască vremurile. Când o casă se dărăpănează, înseamnă că mortarul s-a fărâmiţat. Şi declinul unui destin îşi are semnele sale prevestitoare. Este absurd să i te împotriveşti pe termen lung. Sau să devii sentimental... ceea ce este şi mai rău. Frizezi ridicolul. Sfârşitul poate fi doar tergiversat, niciodată împiedicat. Gam zâmbi nesigură:

— Cine vorbeşte despre sfârşit...

Dar Kinsley nu răspunse nimic.

Trecură mai multe zile, împovărate de gânduri care necesitau izolare şi singurătate. Uneori o privire piezişă, persistenţa unei umbre, a unui perete de sticlă. Apoi o nouă debordare a afectelor, o nouă efuziune, bâiguieli pline de

exaltare. Urma iar o recluziune, o cumpănire şi aşteptare care părea neîntemeiată, fiind totuşi mai remanentă decât orice euforie.

Pe scările şi terasele templului din Kandy erau fixate făclii, care pâlpâiau luminând tarabele singalezilor; mulţimea se îmbulzea în faţa lor cumpărând lumânări şi flori albe de lotus. Preoţii îmbrăcaţi în veşminte galbene ca şofranul le ieşeau în cale europenilor, făcând plecăciuni adânci. Kinsley le vorbi în limba hindustană; ei îi răspunseră într-o engleză bună.

Marele preot îi conduse în sanctuarul templului: un dinte de-al lui Buddha şi o bibliotecă ciudată care consta din mii de tăbliţe din metal. Kinsley se angajă cu el într-o discuţie despre pesimism şi religia budistă. Marele preot o compară cu principiile lui Schopenhauer şi Platon. La o întrebare plină de surprindere pusă de Gam răspunse cu un zâmbet, arătându-i o serie de cărţi europene uzate de multă întrebuinţare.

— Nu poţi combate decât ceea ce cunoşti. În plus, ceea ce cunoşti devine inofensiv. Poate să te împovăreze, dar nu să te distrugă; căci respiraţia noastră pătrunde în porii săi atrăgând încetul cu încetul totul spre noi. Toate cuceririle durabile se petrec în felul acesta; ele înseamnă transformare; în caz contrar, ar fi doar o schimbare trecătoare. Cel ce dobândeşte voinţa dobândeşte şi braţul ca să şi-o impună fără luptă. În schimb, cel ce lasă braţul în jos va fi doborât. Doar ceea ce nu cunoşti reprezintă un pericol, fiind ceva străin şi lipsit de conexiune.

— Oare de aceea ne place atât de mult tot ce este străin?

— Ne place până rămâne necunoscut; după care îşi pierde periculozitatea. Începe să facă parte din noi, nemaireuşind să ne subjuge. A cunoaşte un lucru înseamnă a te elibera.

— A cunoaşte... ce cuvânt mare! Dar cum izbuteşti să ajungi la această performanţă?

— Nu cu gândirea; ar fi doar o orbecăială plină de stângăcie, condamnată să rămână la suprafaţă. Ci cu sângele. Iubirea înseamnă cunoaşterea cea mai profundă. Căci vrea să-l cucerească pe celălalt pentru sine. Şi îl

cucereşte infiltrându-se în el. Iubirea înseamnă o debordare până când iazul celuilalt s-a umplut. Dar apa din el nu mai este apa lui.

— În cazul acesta înseamnă luare în posesie şi distrugere.

Lama zâmbi:

— Occidentalii sunt atât de confuzi în această privinţă! În spatele frunţilor lor albe se ascunde neliniştea, acest animal numit de ei *gândire.* Nu se despart niciodată de el şi pun mereu întrebări. Toţi occidentalii pun prea multe întrebări; tac prea puţin şi nu ştiu să aştepte. Cel ce aşteaptă, fiind însă tot timpul receptiv, va avea parte de împlinire. Aceasta este ca un greier. Mulţi o aud, dar aproape nimeni nu o vede. Căci fuge de zgomote. Li se arată doar celor ce se contopesc cu peisajul, cu munţii, cu roadele, cu arbuştii. Salcia este mai puternică decât stejarul. Vijelia nu o frânge, fiindcă se îndoaie. Cel ce dă legi trebuie să ştie că acestea au valabilitate doar în momentul respectiv; altfel se împotmoleşte în ele şi se ofileşte. Copacii cresc şi se usucă şi chiar şi stâncile se dezagregă. Nimic nu durează o veşnicie, doar schimbarea.

— Schimbarea... Gam se sprijini de marginea zidului scund. Faţa lui lama se profila neclar în lumina crepusculară. Stătea, grav, în faţa ei, în întunericul înserării. Mânecile veşmântului său erau umflate de vânt.

Zâmbi iarăşi:

— Mă vizitează uneori un occidental. A trăit câţiva ani în oraşul sfânt Urga şi a stat de vorbă cu reîncarnarea lui Buddha care domneşte acolo. Mi-a încredinţat această taină valabilă pentru legile iubirii: magnetul caută fierul atrăgându-l, întocmai cum fierul atrage magnetul. În scurt timp însă, magnetul se infiltrează în fier, transmiţându-i puterea sa, aşa încât, încetul cu încetul, fierul ajunge să-i aparţină, devenind şi el magnet. În acest moment magnetul îl respinge şi îşi caută alt fier.

Gam lăsă ochii în jos. Se gândea la Clerfayt şi la modul în care dependenţa îi marcase propriul destin. Nu se mai putuse elibera. Dându-şi seama de asta, ea îl părăsise. Nu

spusese lama că toate lucrurile îşi au ciclul lor în care se dezvoltă şi apoi dispar? Dar oare nu exista şi o voinţă mai puternică? Care să învingă şi să triumfe? Se uită la Kinsley. Acesta stătea în umbră. Oare ce era între ei doi?

Lama continuă:

— Cu puţine zile înainte m-a vizitat iar acel european însoţit de slujitorul său tamil; băiatul avea la tâmplă o rană care nu voia să se închidă. Stăpânul său venise să-mi ceară nişte ierburi de leac şi balsam de India. Am discutat iarăşi despre toate aceste lucruri. După părerea sa, cunoaşterea aproape că a dispărut fiindcă morala statelor occidentale o detestă; îmi povesti de asemenea că doar puţine femei cunosc melancolia şi neputinţa iubirii. Aceste femei sunt marcate de destin. Conştiinţa speciei pulsează mai puternic în ele şi toate trăirile dobândesc în cazul lor mai mult contur. În cărţile de acolo — lama arătă spre volumele tipărite — se găsesc uneori referiri la ele: Aspasia, Phryne, Lais. Îmi mai spuse că aceste femei sunt expuse în mai mare măsură curenţilor tainici, supunându-se unor legi proprii. Ele nu-şi pot găsi pacea şi liniştea în altcineva; trebuie de fiecare dată să repurteze o victorie asupra celuilalt. Şi adăugă, zâmbind, că natura adversarului se arată tocmai cu această ocazie. Femeile acestea sunt ca nişte bile sferice: se rostogolesc cum vor; singurul lucru care li se poate întâmpla este să întâmpine la un moment dat rezistenţă... dar doar temporar. Acestea ar fi momentele în care şi-ar găsi fericirea.

Gam tăcu. Ar mai fi fost atâtea de spus. Căutând cuvintele potrivite, îşi dădu seama că nu le găseşte. Prin urmare renunţă, ştiind că totul sălăsluia în ea — ce rost mai aveau cuvintele?

Preotul îi conduse până la uşa templului. Afară se aşternuse întunericul. Grădinile fremătau. Deasupra lor licăreau globurile aurii ale stelelor. Lama se apropie de Gam, spunându-i:

— Cel ce trăieşte cu înţelepciune, fără femei, poate descifra viitorul. Citesc în el că mâinile dumneavoastră se vor mai odihni cândva pe plăcile acestui templu. Vă voi spune atunci mai multe.

***

Gam rămase pasivă în tot timpul călătoriei de întoarcere şi se despărţi de Kinsley fără multe cuvinte.

Desfăcându-şi părul îşi aminti de stepă. Se opri şi trecu dincolo, în camera lui. Îl găsi sub fereastră, uitându-se afară atât de adâncit în gânduri, încât nici nu auzi că cineva intrase în cameră. Îşi înclinase capul, având o privire pierdută şi gravă, de parcă l-ar fi frământat gânduri grele. Gam se opri fixându-l mult timp cu o expresie engimatică. Îi bătea inima şi simţea înfiripându-se în ea ceva indefinibil, ca adierea unei despărţiri care se pogora fără voinţa lor, aruncându-şi umbrele premonitorii. Nu-l iubise niciodată atât de mult pe Kinsley ca acum, în această pornire de teamă, dragoste şi bunătate care o copleşea în aşa măsură încât avea senzaţia că nu se va putea niciodată despărţi de el, dar care nu era, totuşi, decât primul simptom al separării. Se îndreptă, cu lacrimi în ochi, spre omul însingurat, împărtăşindu-i ceea ce îi apăsa inima.

Valurile mării vuiau izbindu-se de pereţii vasului. Gam se trezi şi căută comutatorul. Se auzeau zgomote. Sări din pat, trăgând cu urechea. Prin clipocitul apei răzbăteau strigăte înăbuşite. Pe punte răsunară apoi paşi repezi. Gam deschise uşa. Auzi o voce: metalică, mlădioasă şi sonoră. Ea se opri, cu capul plecat, lovită de o amintire. Îşi simţi deodată sângele pulsând, freamătul lui acoperind vâjâitul valurilor. Se rezemă, cuprinsă de o slăbiciune subită, de perete şi îl auzi pe Kinsley răspunzând ceva, paşii alergători ai câtorva oameni, un zăngănit şi zornăit slab şi apoi linişte.

Merse mai departe pe coridor. În camera lui Kinsley ardea lumina. Se auzea o discuţie animată. Gam se întoarse în grabă în camera ei, căutându-şi refugiul în somn.

***

Prin hublou pătrundea miros de răcoare sărată, de scorţişoară şi flori. Un marinar tânăr stătea la pupă cântând o melodie sentimentală. Kinsley îi povesti lui Gam că în timpul nopţii sosise o barcă aducând un prieten pe care îl cunoştea şi ea: Lavalette. Fiind în trecere spre Hong Kong acesta aflase seara, la club, că iahtul lui Kinsley este ancorat în port. Deoarece slujitorul său tamil avea o rană foarte dureroasă nu voise să-l ia cu el, ci venise la Kinsley cu rugămintea să-l adăpostească pentru câteva zile pe băiat, care să-şi urmeze tratamentul până la întoarcerea sa. Lavalette plecase în aceeaşi noapte înapoi.

Băiatul era un tamil slăbuţ cu un ten măsliniu foarte deschis şi mâini înguste. Avea pe frunte o rană destul de mare care cobora până la tâmplă. Răspunse cu o voce voalată la întrebările puse de Gam, arătându-i o cutie cu balsam de India cu care trebuia să-şi ungă spatele. Lama din Kandy i-o dăduse stăpânului său. Stăpânul îi spusese că alifia îl va vindeca.

— Crezi că va avea efect?

Pe terenul de crichet din Colombo un creol rugă să-i fie prezentat lui Gam. Semilunile unghiilor sale erau de culoare întunecată; pe unul din degete lucea un opal mare. Gam avea impresia că îl mai întâlnise undeva.

Cineva veni, la prânz, la club cu vestea că sosise un circ. Hotărârâ să meargă seara la spectacol.

Hinduşii înconjurau în cete mari cortul încercând să se furişeze în incintă pe sub faldurile pânzei. Dar paznicii îi scoteau fără milă de acolo alungându-i cu nişte cângi.

Programul era foarte lung, după obiceiul oriental. Băştinaşii participau afectiv intens, discutând în pauze cu voce tare despre cele văzute. Când un leu bătrân şi senil începu deodată să ragă, îndreptându-se spre peretele manejului, se iscă panică în rândurile din faţă; doar un moşneag rămase, imperturbabil, pe loc. Leul se înălţă în două labe, sprijinindu-se de perete şi se uită spre mulţimea care ţipa. Apoi se lăsă, mârâind, dus afară.

În timp ce spectatorii se calmau încet, se iscă larmă în alt colţ. Când oamenii încercaseră să se salveze se produsese un scurt circuit într-o instalaţie electrică. O zdreanţă de pânză începuse să ardă mocnit şi căzuse într-o claie de fân. Aceasta se aprinsese ca iasca, iar flăcările cuprinseseră o grămadă de funii îmbibate în ulei. Rândaşii de la cai izbeau flăcările cu rogojinile, dar în felul acesta nu făceau decât să extindă incendiul. Curentul de aer produs ducea în toate direcţiile zdrenţele aprinse. Deodată luă foc pânza cortului, iar lemnul banchetelor începu să fumege.

Indienii se repeziră, urlând, spre ieşire, îmbulzindu-se într-un furnicar compact în faţa uşilor înguste. Focul se întindea, valuri de fum îmbâcseau aerul. Apoi se stinseră brusc toate lămpile; arsese cablul principal. Se iscă panică. Trupurile se azvârleau cu ţipete stridente în masa învârtejită. Oamenii îşi întindeau braţele, băgându-şi mâinile în părul celor din faţă, înfigându-şi unghiile în cefele lor. Băştinaşii de pe locurile plasate mai sus săriră în mijlocul mulţimii, încercând să treacă peste capetele celorlalţi, clătinându-se deasupra vâltorii şi fiind înghiţiţi de masa care îi călcă în picioare.

Începură să se facă auziţi leii; răgetele şi sforăiturile lor agitate măreau haosul în întunericul luminat doar de vâlvătăile flăcărilor. Lojile europenilor se aflau la distanţă destul de mare de ieşire. Un englez le strigă celorlalţi să se liniştească şi să rămână pe loc; incendiul nu era periculos, trebuia însă evitat tumultul.

Gam se clătină pe picioare, simţind că i se face rău în atmosfera plină de fum. O flacără mare izbucni deodată, cuprinzând un perete lateral întreg; câteva grinzi se prăbuşiră. În învălmăşeala generală Gam se trezi luată pe sus şi dusă de acolo. Creolul o cără în partea opusă, sfâşie cu un cuţit peretele lateral al cortului şi îndoi stinghiile făcând o spărtură prin care se strecură cu Gam în braţe. Străbătu în goană piaţa şi ajunse în stradă unde îşi avea parcat automobilul. Gam era încă leşinată din cauza fumului şi a contactului brusc cu aerul proaspăt; zăcea inertă pe pernele banchetei.

Se trezi peste câteva minute. Îşi dădu seama că ieşiseră din

oraş, totuşi nu se îndreptau spre port. Încercă să se ridice, să întrebe ceva, dar recăzu în perne — avea aceeaşi senzaţie ca adineaori, în mijlocul flăcărilor, când o cuprinsese braţul bărbatului: o forţă pusese stăpânire pe ea, ducând-o de acolo; nu opuse nici o rezistenţă.

Creolul se întoarse spre ea. Îşi miji ochii, văzând că era trează. Gam îşi sprijini, epuizată, capul, privindu-l. El nu spuse nimic; dar după ţinuta capului Gam îşi dădu seama că nu o slăbea din ochi.

Farurile maşinii învăluiră în lumină un parc. Slujitorii veniră în goană. Creolul îi alungă ţipând la ei, apoi o conduse pe Gam în casă. Deschise uşa unei camere. Gam văzu că aceasta avea o singură uşă. Urmărindu-i privirile, creolul zâmbi. Gam se opri lângă masă deşi era foarte obosită. Creolul scutură uşor din cap şi spuse:

— Vă doresc o noapte bună, mâine dimineaţă vă stă la dispoziţie toată casa; toate dorinţele dumneavoastră vor fi îndeplinite; din păcate, am încă treburi la Colombo.

Gam tresări:

— La Colombo?

El rămase nemişcat, pândind efectul cuvintelor sale. Dar ea îşi reveni imediat înclinând uşor din cap. Creolul părăsi încăperea. Gam se repezi la uşă zăvorând-o în grabă.

Se auziră mai multe bătăi la uşă. Gam nu răspunse. Când deschise usa, dădu cu ochii de o cocoşată speriată. Aceasta o întrebă dacă doreşte să-i aducă ceva. Gam o cântări din priviri. Era foarte diformă, dar avea mâini frumoase şi ochi frumoşi.

Gam ieşi cu ea în parc. În faţa casei erau două sere cu orhidee şi nişte acvarii. În ele înotau peşti plaţi cu aripioare marmorate şi ochi oblici; bibanii scormoneau în nisip, iar somnii se îngropaseră în nămol, doar mustăţile li se mişcau. Cichlide de culoarea vinului roşu erau hăituite de peşti rotunzi şi târau în vârtej melci multicolori. Bronhiostomii transparenţi pluteau aproape invizibili printre ceilalţi peşti. Doar intestinul şi băşica pulsau mai întunecate. Peşti răpitori

de culoarea peruzelelor se holbau pe jumătate ascunşi în pădurile de sagitaria, iar macropadele îşi clădeau, pline de zel, un cuib.

Când Gam se întoarse acasă însoţită de gheboasă, trecu printre aranjamente de plante carnivore lascive, cu forme foarte ciudate. Unele aveau petale de culoarea cărnii, deschizând câte un ochi întunecat deasupra unor excrescenţe vicioase; în aceste deschizături se prinseseră insecte care se chinuiau să scape dintre firişoare. Alături de ele: flori albe, serioase, în formă de cruce, care îşi primiseră numele de la patimile lui Christos.

***

Gam vedea uneori băieţi circulând prin casă ca nişte îngeri albi, fără a se uita în jur. Aveau buzele fardate. Nici nu-i auzeai umblând. Erau corcituri cu sânge indian, bastarzi cu şarmul morbid al celor sortiţi morţii. O femeie planturoasă îşi pieptăna, într-o cameră, părul care i se revărsa ca un torent pe umerii musculoşi. Ea îşi întoarse capul spre Gam aruncându-i o privire şi lingându-şi buzele. Pe faţa ordinară tătărească era întipărită o expresie extrem de vulgară. Mâinile moi, flasce aveau vine groase; păreau să cunoască toate viciile din lume.

Gam voi să părăsească parcul. Se simţi însă apucată de braţ şi văzu lângă ea mutra desfigurată de teamă a cocoşatei:

— Să nu pleci, murmurară buzele cenuşii.

Gam nu-şi dădu seama din ce cauză rămâne; se întoarse fără să-şi facă gânduri. După-amiază începu să se joace cu două pisicuţe de angora şi ascultă basmele povestite de cocoşată; toate vorbeau despre iubire şi aveau un sfârşit fericit. Femeia vulgară trecu cu paşi târşâiţi pe lângă ele, se opri o clipă în faţa lui Gam, se uită la ea, apoi îşi continuă drumul.

Pe pervazul ferestrei şedea o maimuţă domesticită, cu multe inele pe degete; ea se întoarse încet când cocoşata îi şopti ceva lui Gam. Bătrâna tăcu imediat, devenind livid. După ce maimuţa ieşi, spuse că toată lumea se teme de ea;

vulgara care tocmai traversase camera credea că animalul povesteşte totul mai departe. Când maimuţa reveni, Gam aruncă în ea cu perne şi cărţi.

Creolul lipsi de acasă toată ziua. Lui Gam îi veni să râdă de această tactică naivă. Plimbându-se prin casă, avu însă ocazia să admire gustul amfitrionului. Pe pereţii tuturor camerelor atârnau covoare — covoare marocane şi covoare de rugăciune persane, alături de covoare uzate turceşti şi arabe cu o ornamentaţie mai rar întâlnită şi o lucrătură deosebită.

Un ţipăt tăios, ca un cuţit ascuţit, o trezi pe Gam din somn. Sări în sus tremurând şi rămase în expectativă, cu tâmplele zvâcnind; încetul cu încetul se linişti, crezând că visase. Deodată vocea se auzi din nou, mai stridentă, mai puternică, mai pătrunzătoare, de parcă cineva s-ar fi aflat în ghearele morţii. Gam alergă spre uşă, ciocăni fără să îndrăznească să o deschidă, o lovi cu pumnii, strigă — deodată auzi vocea slabă a cocoşatei şoptind ceva, descuie imediat şi începu să pună, agitată, întrebări, ţinând-o pe bătrână de umeri. În cele din urmă reuşi să o înţeleagă:

— Este Mary, are iarăşi o criză...

Cocoşata se chirci şi mai mult, băgă mâna sub rochie şi scoase un rozariu pe care începu să-şi murmure rugăciunile, înfricoşată şi smerită. Deodată se trânti o uşă — creolul trecu în goană pe lângă ele, în pijama albastră, aruncă o privire mânioasă spre cameră şi urcă repede scările. O uşă se deschise şi ţipătul se auzi mai tare, fantomatic, slăbind în intensitate după ce uşa se închise; apoi o ploaie de lovituri, multe lovituri, gemete, tot mai slabe, până amuţiră într-un oftat lung, tărăgănat, care exprima o voluptate debordantă, profundă, fioroasă; nimic nu mai conta în faţa acestui oftat care spărgea parcă pereţii; noaptea învălui totul — o viziune neagră...

Cocoşata amuţise. Vulgara scoase, pe scări, un hohot de râs hârşâit, făcând un gest lasciv; apoi se retrase cu o mişcare speriată, ca un animal bătut. Unul din băieţi trecu, liniştit, cu

un sfeşnic în mână; flacăra lumânării se reflectase pe faţa sa palidă, aplecată.

Creolul o vizită în ziua următoare pe Gam, vrând să o posede, cu un gest foarte firesc. Ea nici nu-l luă în seamă, uitându-se pe fereastra în ale cărei geamuri soarele zvâcnea de parcă ar fi fost tras în ţeapă. El rămase impasibil, constatând că trebuie să plece fără să-şi fi atins scopul.

Dar când reveni, Gam schimbă tactica. Începu să se joace, îşi puse o clipă mâna pe braţul său şi se destinse pe nesimţite la auzul vorbelor sale. El simţi de îndată schimbarea şi o atacă din plin, cu toată forţa seducţiei. Ea dădu înapoi, fără a-şi arăta superioritatea şi rămase pe gânduri, uşor uimită. Crezând că se pripise, creolul o luă iar mai încet, o învălui cu vorbele, luându-i mâinile într-ale sale, încercând să o prindă în mrejele unor fraze bine ticluite, ca în nişte tufe de scaieţi, picură şi elemente de atmosferă şi progresă încet; având impresia că Gam începe să cedeze, deveni mai sigur de el şi se încumetă să se avânte mai rapid; simţind că ea îl urmează, crezu că a câştigat, se precipită, dar îşi dădu deodată seama că ea îi scapă printre degete; nemaiputându-se stăpâni, urlă, îşi ieşi din fire, spumegă umilit de privirea aparent nedumerită dar enervantă a lui Gam, se strădui apoi să zâmbească forţat şi în cele din urmă spuse:

— Superb, madame! după care ieşi trântind uşa.

Dar reveni în curând.

— Aveţi covoare frumoase, îi spuse Gam degajată.

— Da, am o pasiune pentru ele.

— Ah, o pasiune...

El îşi muşcă buzele:

— Unica mea pasiune, spuse, intercalând apoi o pauză, deoarece nu primi nici un răspuns.

— Covorul acesta de rugăciune, pe fond verde, îmi place mai mult ca toate celelalte. Un ţesător de covoare din Basra a lucrat toată viaţa la el. Şi-a băgat şi viaţa în el, căci soţia l-a înşelat cu un european în timp ce el lucra. La terminarea covorului, europeanul a murit de o boală necunoscută. Soţia

ţesătorului a fost găsită într-o fântână. Covorul are şi astăzi forţe supranaturale... Dar, să vorbim despre altceva...

Îşi trase un scaun mai aproape de Gam şi începu tratativele. Simţul văzului prezintă interes doar fiindcă îţi permite să priveşti lucrurile din mai multe perspective. Una din aceste perspective o reprezintă pentru el tocmai persoana ei... o perspectivă nouă, încă inedită. Şi este convins că şi el înseamnă acelaşi lucru pentru ea.

Gam observă în treacăt:

— Vă aşteptaţi acum să-mi prezint obiecţiile. De ce recurgeţi la tertipuri perimate? Să procedăm prin eliminare! Admit: şi dumneavoastră pentru mine...

Creolul stătea la pândă, încercând să-şi dea seama dacă aceste cuvinte nu ascund o capcană. Pentru a nu se prinde în ea se ridică, dădu din cap de parcă ar fi încheiat târgul în vederea vinderii unei cantităţi de cereale şi spuse cu o expresie inofensivă, dând să iasă din cameră:

— Ei bine, să începem cât mai curând...

Aşteptă un răspuns până ajunse la uşă; dar tăcerea din spatele lui părea mai periculoasă decât orice cuvinte. Când puse mâna pe clanţă îşi întoarse capul şi îi aruncă lui Gam o privire. Aceasta exact asta aşteptase, căci spuse degajată în timp ce clanţa se lăsa în jos:

— Prin urmare, mâine mă duceţi înapoi.

El se răsuci brusc pe călcâie, dar îşi recâştigă imediat calmul văzându-i privirea batjocoritoare.

— Vă plac debuturile mai ciudate... am toată înţelegerea pentru aşa ceva.

În dimineaţa următoare nu veni să o ducă înapoi la Colombo, ci îi trimise nişte orhidee albastre. La prânz încercă să o convingă să renunţe la plecare. Gam se arătă mirată.

— Dar de ce...?

El ocoli răspunsul. Ea se încăpăţână:

— Sunteţi foarte labil, domnul meu. Cu două zile înainte afişaţi o atitudine autoritară, ca un paşă, acum duceţi tratative ca la târg. Să scurtăm procedura: diseară plecăm la Colombo.

Creolul făcu un gest vag cu mâna fără să răspundă. Gam

continuă:

— Vă feriţi să aduceţi contraargumente. Oare de ce? O faceţi pe misticul în aşa măsură încât păreţi de-a dreptul banal.

El rămase pe gânduri, dar apoi blufă:

— Am o oarecare preferinţă pentru travestiuri… atât şi nimic mai mult. Aceasta presupune că adversarul are înţelegere şi nu vrea să tragă pe sfoară; că este, cu alte cuvinte, doar o femeie, un veşmânt şi nimic mai mult. De ce? Mereu eşafodajul gol. Există însă şi un podium pe care orice travestiu este permis, fiind cunoscut. Fiecare îl cunoaşte pe celălalt şi învăluie ceea ce urmează să se întâmple oricum, într-o formă jucăuşă, atrăgătoare. Rococo şi cuvinte… atât şi nimic mai mult; dar sub ele se ascund barele de fier ale impulsurilor majore. Ce rost are însă duelul verbal? Doar ştiţi foarte bine ce urmăresc.

— Sunteţi foarte prudent; dar prudenţa nu întârzie să se destăinuie. Şi acolo unde este ceva de destăinuit, este şi ceva de ascuns. Nu-mi plac constrângerile. Să fim mai degajaţi.

— Cum doriţi! Să neutralizăm lupta. Şi să dăm cărţile pe faţă: v-am adus aici fiindcă, începând cu locatarii şi terminând cu florile din vase, totul poartă amprenta voinţei mele şi a personalităţii mele. Nu am comunicat cu dumneavoastră tot timpul prin intermediul acestor purtători de cuvânt? Prin personalitatea mea care domină sfera ce se repercutează din toate părţile asupra dumneavoastră?

Gam zâmbi:

— Vă pricepeţi să dezvăluiţi ceva fără a da nimic în vileag şi să terminaţi, până la urmă, cu remiză o partidă devenită dificilă.

Creolul tăcu. Se auzi o bătaie la uşă. Cocoşata aduse nişte scrisori. El le luă în grabă. Gam voi să spună ceva, dar se abţinu. Cu câtă abilitate îşi expune viciile fără să vorbească despre el, se gândi rezemându-se de fotoliu şi observându-l în timp ce îşi citea corespondenţa. Maimuţa se furişă în cameră. Gam aruncă iar cu nişte cărţi în ea. Maimuţa îşi arătă colţii, sări pe umărul stăpânului şi mârâi pe după capul său. Creolul îşi scutură umerii; animalul căzu jos, ţipând. El îi

dădu un picior, îi azvârli cocoşatei scrisorile în faţă, apoi îi spuse deodată, foarte calm şi cu un ton rece, lui Gam:

— Pregătiţi-vă! Plecăm la ora nouă.

Cocoşata îi aduse, cu o privire tristă, lucrurile şi i le puse, încet şi cu mişcări obosite, pe o măsuţă. Gam se apropie de ea, uitându-se la mâinile infirmei. Îi păreau atât de calme şi totuşi pline de viaţă proprie, de parcă nu ar fi ţinut de trup — ceva greu şi apăsător care se transformă deodată, într-un punct neaşteptat şi în mod impresionant, în graţie şi blândeţe. I se părea că zăreşte în aceşti ochi trişti chintesenţa a ceea ce era mizer, condamnat încă de la naştere să se stingă alături de viaţă. Această privire melancolică părea să radieze înspre lumea întreagă o suferinţă infinită. O armată de umbre nefericite — oceane de lacrimi; căci în toate aceste făpturi exploatate şi călcate în picioare trăia şi îşi cerea drepturile o voinţă, un instinct — întocmai ca în orice alt om. Derutată, Gam se aplecă spre creştetul întunecat care emana un miros iute. Cuprinse, cu teamă şi tandreţe, mâinile care arătau ca nişte fiinţe bolnave şi se simţi uşurată dându-şi seama că un val de căldură trece din vinele ei în pielea celeilalte, însufleţind-o. În inima ei se înfiripă o dorinţă pe care buzele o formulară:

— Vino cu mine...

Pleoapele cocoşatei se ridicară cu o mişcare lentă, greoaie, ca o hotărâre a destinului. Ochii se umplură deodată de strălucire, o roşeaţă învioră trăsăturile cenuşii ale feţei. Ea dădu repede din cap, se desprinse cu mişcări pripite, dezlânate, de Gam. Făcu apoi un pas înainte şi se lăsă în jos. Rămase acolo ghemuită, înlănţuind cu mâinile ei picioarele lui Gam, ca o pasăre care şi-a regăsit cuibul. Apoi sări în sus. Se uită la Gam cu o privire foarte gravă, dar irisul se modifică imediat, începând să tremure şi mişcându-se agitat, iar privirile rătăciră în altă direcţie. Cocoşata strigă de mai multe ori cu o voce ascuţită, precipitată.

— Nu... nu! apucă, nervoasă, mâinile lui Gam, scuturându-le şi strigând în continuare; apoi le dădu drumul, ezitând,

tresări înfricoşată şi trase cu urechea spre uşă fără să audă nimic — nici un zgomot de paşi alunecoşi; făcu cu un gest frumos o mişcare înainte, scutură încet din cap şi spuse cu o voce joasă, blândă şi melancolică:

— Nu... deoarece eu..., dar se întrerupse răzgândindu-se şi se chirci din nou, redevenind slujitoarea speriată şi plină de zel şi strecurându-se, umilă, din cameră când creolul veni să o ia pe Gam.

Briza mării aducea senzaţia de întindere vastă, de nemărginire; spuma talazurilor lucea albă ca zăpada, ca lenjeria unei fete. Apa părea să clocotească — întunecată şi ameninţătoare; în depărtare se înălţau creste fulgerătoare de spumă, de parcă trupurile unor peşti ar fi ţâşnit din adâncuri. Luna se revărsa, plină şi lipsită de pudoare, pe suprafaţa mării.

Când şoseaua coti spre ţărm, creolul opri maşina. Dezlănţuit, se aplecă spre Gam apropiindu-şi atât de mult faţa, încât ea îi simţi respiraţia gâfâită. Gam încremeni pe locul ei, fără să facă nici o mişcare, uitându-se doar la el. Deodată, el avu o izbucnire de furie, ca un jaguar; zgâlţâi maşina — ea rămase liniştită —, întinse mâinile — ea rămase liniştită —, încercă să o prindă de braţ — ea continuă să-l privească —, apoi căzu înapoi; doar capul i se mai înălţa fantomatic deasupra marginii maşinii; în clipa următoare se relaxă, depăşind paroxismul, ochii îi ieşiră aproape din orbite şi el se ghemui pe treapta maşinii.

Dar sări imediat în sus, îşi reluă locul la volan şi o porni cu viteză mare până ajunse în oraş. Acolo se întoarse spre Gam, întrebând-o unde să o ducă. Ea îi dădu, cu o voce clară, adresa lui Kinsley.

Când o ajută să coboare din maşină, spuse cu greutate:

— Scuzaţi-mă... o izbucnire elementară...

Gam se uită la el:

— Cine se poate împotrivi unor porniri elementare...?

Creolul ezită:

— Şi...? Apoi bâigui:

— Ar fi trebuit...?
În timp ce se îndepărta, Gam îi spuse peste umăr:
— De ce nu aţi făcut-o...?

Gam ajunse în dreptul camerei ei. Îşi apăsă mâinile pe tâmple. Apoi se îndreptă spre camerele lui Kinsley. Se opri în faţa uşii, ezitând. Cât de greu îi venea să intre! Privea, nehotărâtă, clanţa de alamă lustruită. O lumină slabă se reflecta pe ea. Încercă să vadă de unde venea, de parcă acest lucru ar fi fost de o importanţă deosebită. Când îşi dădu seama că sursa de lumină era mica lampă de pe coridor, respiră uşurată şi găsi deodată puterea să deschidă uşa. O învălui bezna din cameră. Ventilatoarele zumzăiau monoton pe fondul zgomotului ritmic făcut de talazurile care se spărgeau de ţărm. În cameră pătrundeau reflexele fosforescente, întunecate, ale lunii şi ale apei. Gam nu îndrăzni să facă lumină. Orbecăi spre dormitorul lui Kinsley. Era gol. Plasa contra ţânţarilor zăcea, împăturită, lângă pat. Kinsley nu era acasă.

Gam se aşeză la fereastră. Voia să-l aştepte; gândurile ei nu depăşeau pragul acestei camere. Cerul întunecat atârna, uriaş, printre frunzele lobate ale palmierilor, marea fremăta în noapte ca un zeu al infernului. Vuietul valurilor acoperea, cu monotonia sa grandioasă, celelalte zgomote, dominând în curând totul; Gam se simţea purtată de el pe curenţii paraleli eterni. Devenise o întruchipare a aşteptării proiectate pe tălăzuirea puternică.

Pierduse în asemenea măsură noţiunea timpului, încât nici nu tresări când observă că o lumină roşiatică tiveşte cadrul uşii. Înregistră conturul staturii lui Kinsley de parcă o figură legendară ar fi devenit realitate; dar nu făcu nici o tentativă de a se ridica şi a merge în întâmpinarea sa.

Kinsley se apropie de ea cu paşi mari. Gam sesiză cu maximă acuitate trăsăturile feţei sale, cuta care îi brăzda obrazul de la nări până dincolo de colţurile buzelor, gura lată, rezervată şi tâmplele scofâlcite.

— Prin urmare ai revenit..., începu el.

— M-am întors la tine.

Un surâs melancolic îi luminã, o clipã, faţa.

— M-am întors la tine, repetã Gam, luându-i mâna.

El nu rãspunse nici de data asta.

— Nu ştiu ce este..., continuã Gam cu o voce reţinutã.

Kinsley rãmase nemişcat când rãspunse:

— Este despãrţirea.

Gam dãdu drumul mâinii sale. Strãfulgeratã de o înţelegere subitã, închise ochii cramponându-se iar de braţul lui Kinsley:

— Nu... nu..., dupã care îşi lãsã mâinile în jos:

— Sã fie...?

— Nu, spuse Kinsley, nu din cauza asta. Nu ştiu ce s-a întâmplat. Şi nici nu are importanţã. Cui îi pasã de lucruri exterioare? Şi chiar dacã s-ar fi întâmplat de o mie de ori mai multe, ar fi toate date uitãrii înainte de a mã fi putut leza cu ceva.

— De ce vrei sã pleci? întrebã Gam încet.

— *Eu* rãmân pe loc... *tu* vei pleca.

Gam scuturã din cap şoptind:

— M-am întors la tine, şi se lipi de braţul sãu ca un copil intimidat.

Kinsley se uitã în gol şi începu sã vorbeascã la întâmplare, ezitând, adresându-se vântului din faţa ferestrei:

— Eşti un val, un val frumos, fremãtãtor, care se izbeşte de diguri. Cât timp acestea rezistã, valul se înalţã înspumat, mlãdios. Îi plac digurile învãluindu-le în iubirea sa albã, sãlbaticã. Dar iubirea sa înseamnã distrugere. El ademeneşte şi linguşeşte şi ia cu asalt şi demoleazã, cu mâini blânde, pânã când digul se fãrâmiţeazã, prãbuşindu-se, bucatã cu bucatã, în braţele lui. În clipa aceea valul trece cu un vuiet peste dig, mânat de dorinţa de a se izbi de maluri, de a spumega... pânã gãseşte un nou dig... pe care sã-l poatã iar învãlui şi sufoca în iubirea lui debordantã... distrugându-l. Doar paznicul digului ştie în ce stare se gãseşte acesta, valul habar nu are. Cãci prãbuşirea lui este iminentã tocmai atunci când valul atinge înãlţimea maximã.

Gam se ridicã fãrã sã spunã nimic şi îşi lipi fruntea de

umărul lui Kinsley. I se părea că doar aici se simte acasă.

— Ce rost au aceste metafore? Abandonează-te simţurilor: sunt vie, eşti viu...

— Nu poţi exprima în cuvinte aceste lucruri; ele se strecoară printre ochiurile conceptelor şi se pierd. Doar rezonanţa paralelă a metaforelor constrânge evenimentele mute care se situează deasupra lumii gândurilor, să trezească un ecou în sfera noastră. În acest caz, ele ne indică direcţia... Lumea evoluează într-o succesiune de cicluri; dar între acestea nu există nici o legătură. Şi nu ai ce să strămuţi de la unul la celălalt. Timpul nostru s-a împlinit. Îmi dau seama de asta. Şi o ştii şi tu. Mâine... căci simţi deja în tine agitaţia celor ce vor veni. Ai viitorul în faţă. Poţi zădărnici orice, nu însă acest viitor. Mă situez în ultimul ciclu, după care urmează tăcerea. Şi renunţ cu greu la tine. Cel mai greu este să cunoşti ora despărţirii şi să o înfăptuieşti. Altfel, n-ar mai rămâne decât suferinţă şi ruptură şi meschinărie... Cel ce cunoaşte ora şi o respectă va fi scutit de moartea cauzată de bagatele... Dar ce sens ar avea?... Astăzi renunţ *eu* la tine... Dacă nu aş face-o, m-ai părăsi *tu* mâine. Permite-mi să fac acest pas: este unicul... şi ultimul...

— Dar m-am întors la tine, şopti Gam.

— Vei mai trece prin mâinile multor oameni până să ajungi la tine însăţi. Te apasă un destin deosebit. De aceea nu poţi niciodată rămâne pe loc. Cel ce rămâne încremeneşte sau se risipeşte până la dispariţie. Drumul tău va fi totdeauna marcat de începuturi şi despărţiri... val frumos şi alb ce eşti...

Gam se simţea înecată în ceaţă şi lună şi lacrimi. Izbucni în hohote zguduitoare de plâns, ca niciodată până acum. Kinsley o ţinea de umeri. Ea se abandonase în braţele lui tânguindu-se, rostind cuvinte absurde şi punând, printre sughiţuri, tot felul de întrebări; iar Kinsley răspundea da, da, la tot ce spunea ea, până văzu că se linişteşte şi încetează să mai plângă.

Gam îi luă capul în mâini, contemplând fiecare linie, fiecare cută a feţei sale, aşa cum priveşti un peisaj îndrăgit pe care îl părăseşti pentru vreme îndelungată. Observă că buzele lui tremurau. O cuprinse duioşia. Îşi apăsă, cu teamă, gura pe

buzele sale strânse. Simţind căldura lor, trecutul se trezi în ea, devenind sentiment puternic, care intră pe făgaşul obişnuit şi se rătăci crezând că poate depăşi încă o dată ruptura prin eterna amăgire a trupurilor care se caută: în ea începură să pulseze viaţa şi dorinţa...

Pentru Kinsley această pornire de a se dărui însemna un ultim gest pe care nu mai avea voie să-l accepte, fiind deja generat de alt substrat, deci o rătăcire tandră. Impulsul trebuia să rămână nealterat şi pur pentru a-l însoţi în vidul temporal care îl aştepta... şi a înmiresma amintirea abstractă: această mireasmă diafană a trăirilor netrăite, care vieţuieşte neîntinată de altceva.

O strânse deci în braţe şi o conduse încet în camera ei. Gam se lăsă să cadă mecanic pe pat, privindu-l fără încetare. Kinsley o mângâie pe păr şi îngenunche pentru a-i da jos pantofii. Apoi o dezbrăcă încet. Ea acceptă totul în tăcere, după care se culcă docilă şi fără să spună nimic. Dar când Kinsley voi să fixeze plasa contra ţânţarilor, o împinse la o parte. Apoi îi luă mâna, îşi puse obrazul în palma lui şi adormi aşa.

Gam se trezi cu sentimentul unei linişti agreabile. Pielea îi era caldă şi netedă. Dormise bine şi profund, simţindu-se foarte odihnită. Amintirile rămăseseră undeva departe. Gam închise ochii, continuându-şi reveriile. O bântuiau fanteziile senine şi superficiale ale stării de moţăială. Eliberate de gânduri şi concepte. Destinse, aşa cum era şi ea — duioase şi uşor dezlânate. Din când în când, deschidea un ochi uitându-se spre uşă. În cele din urmă se îmbrăcă şi trecu în cealaltă cameră. Pe jos erau presărate orhidee. Nici o scrisoare. Se duse în oficiu şi întrebă de Kinsley. I se răspunse că plecase dis-de-dimineaţă, urmând să se întoarcă după-amiază. Dar nu mai reveni niciodată.

Peste o oră i se anunţă vizita creolului. Acesta intră însoţit de slujitorul său. Se scuză foarte corect şi o rugă pe Gam să

accepte, în dar, unul din covoarele lui. Gam încercă să afle dacă el ştia de plecarea lui Kinsley.

Apoi îi ceru să găsească, în camera ei, un loc potrivit pentru covor. Creolul îl desfăşură pentru a compara dimensiunile. Era covorul de rugăciune cu fond verde.

— Dar de ce? întrebă Gam deodată cu răceală. De ce nu aţi adus alt covor? De ce tocmai pe acesta?

Creolul tăcu, muşcându-şi buzele. Gam cunoştea răspunsul dar nu voia să-l audă. Se ridică şi părăsi camera:

— Ce dimineaţă frumoasă!

Vedea pe fereastră cum vântul încreţea suprafaţa imensă a apei. Valurile spumegau cu creste albe. Păsările acvatice zburau, scoţând ţipete ascuţite. Indigenii cărau cufere. Sirenele şuierau. Prova unui vas care părăsea portul apăru în raza ei vizuală. Vasul tăia apele, masiv şi puternic. Valurile din prova se spărgeau în siaj cu un plescăit zgomotos. Echipajul era pe punte. Vergelele metalice străluceau în bătaia soarelui. Din coşuri se înălţa un fum gros, negru. Vaporul făcu un viraj ieşind în larg. Se îndrepta spre meleaguri necunoscute, lăsând dâre groase de fum în urma sa.

Gam se uită după vapor. Linia orizontului înconjura pământul ca un inel de aur, închizând marea şi soarele. Valuri lungi se apropiau de ţărm, izbindu-se de blocurile stâncoase şi de digurile de larg, şi spărgându-se în vârtejuri albe, înspumate. Vântul adia, întinderile păreau nesfârşite, era o fericire să respiri, iar lumea nu se termina nicăieri, având peste tot un nou început.

V

Arşiţa se aşternuse pe canalul Suez ca plumbul topit. Dimineaţa, lumina se năpustea fără milă în spaţiul dintre cele două reflectoare: deşertul şi cerul; iar la prânz se lăsa, într-un licăr tremurător, pe punte — vâscoasă şi lipicioasă ca un terci.

Pe ţărm, caravanele traversau încet nisipul dogoritor. Aveai

impresia că nu vor ajunge niciodată la destinaţie — atât de ameninţat părea firavul şir indian că va fi înghiţit de nisipuri. Umbre albastre ca genţiana se apropiau seara în zbor, venind dinspre linia orizontului. Acestea se ascundeau în spatele dunelor, se furişau în văile înguste dintre ele şi pătrundeau printre perdelele portocalii aruncate asupra şesului de soarele care asfinţea. Ţinutul rigid părea să se însufleţească deodată în timpul acestor alternanţe liniştite a umbrelor şi a strălucirii. Umbrele îşi continuau însă, neînduplecate, înaintarea. Avangarda lor ajungea deja la ţărmul încă tivit cu lumină, în timp ce dinspre inelul orizontului se apropiau întăririle sub forma unor mase întunecate, nesfârşite. Dintr-o dată, soarele dispăru în spatele munţilor de nisip de la apus. În această clipă umbrele luară cu asalt vaporul, inundând apa, îmbrăţişând vasul, căţărându-se pe hornuri şi pe corpul cabinelor, umflându-se, devorând ultimele reflexe aurii de la marginea coşurilor şi îngropând lumea în nemărginirea lor albastră, impalpabilă. Dar zăpuşeala continua să se prelingă printre ele, lăbărţându-se în curând iarăşi pe punte, ca o făptură cu multiple cocoaşe.

Gam zăcea într-un şezlong, aşteptând adierea vântului. Din cabinele echipajului se auzeau, în surdină, sunetele tărăgănate ale unui acordeon. Acestea îi aminteau lui Gam de melodiile uitate ale cimpoaielor din dumbrăvile de pe ţărmul mărilor italieneşti — sentimentale şi melancolice, pline de o dulceaţă primitivă, tânguitoare. Gam ascultă cu atenţie, încercând să identifice melodia. Dar se iscă vântul, începând să zgâlţâie vergelele şi stinghiile care clămpăneau pe întuneric — melodia dispărea uneori complet din cauza zgomotului, doar câte un acord răzbătea din când în când, într-un moment de linişte, delicat ca un fluture care se apropie în zbor.

În urma unei manevre vaporul se înclină, alunecând în cenuşiul ca ardezia al lacurilor sărate. Vântul se potoli. Şi marinarii se duseră la culcare, muzica amuţi. Gam aţipise uşor, dar se trezi când duduitul motoarelor încetă. Vaporul ajunsese la un punct de încrucişare a căilor maritime şi aştepta. După o oră apăru alt vapor care mergea în direcţie

contrară. Era luminat şi alunecă încet şi fără nici un zgomot pe lângă ei, de parcă ar fi fost o nălucă. Valurile de probă îl înconjurau. Pe punte stătea o figură întunecată. Gam avu impresia că face semne cu mâna — dar nu o putea distinge prea bine.

Aşa sunt toate întâlnirile, se gândi Gam amărâtă: un salut din întuneric spre alt întuneric, oameni care trec unul pe lângă celălalt, poate un semn făcut cu mâna de la o punte la alta, nu mai mult; iar când luminile par foarte apropiate, ele încep, de fapt, să se îndepărteze una de alta. După scurt timp fiecare îşi continuă singur călătoria. Gam îşi rememora ultimele luni. Lăsă capul în jos — întâlnirea simbolică a celor două vapoare îi dezvălui deodată esenţa relaţiei ei cu Kinsley şi a despărţirii lor. Înţelegea acum: el avea dreptate, aşa cum avusese totdeauna dreptate. Vapoarele se salută unul pe altul, dar se îndepărtează deja unul de altul; sau poate Kinsley se aflase în portul în care ancorase vaporul ei; deoarece vântul umflase velele, smucind lanţurile ancorei, aşa încât vasul începuse să se clatine, el nu aşteptase ca acestea să se rupă, vrând să evite o catastrofă. Un port — poate că asupra sufletului ei se va pogorî o consolare — oare nu de aceea existau porturi, ca să poţi ancora în ele după o călătorie îndelungată pe mare? Dar Gam nu voia să accepte această amăgire blândă, doar necunoscutul o atrăgea, doar porturile necunoscute erau abordabile. În această noapte zăpuşitoare din canalul Suez, Gam reuşi să se lămurească şi să înţeleagă trecutul, astfel încât cercul se închise.

Gam şedea la masa căpitanului. Îi atrase atenţia o familie pe seama căreia pasagerii obişnuiau să zâmbească, dar care nu lua deloc în seamă acest lucru — sau poate că nici nu-l observa. Oamenii se îmbogăţiseră atât de rapid, încât manierele lor nu reuşiseră să ţină pasul cu starea materială. În curând Gam îşi învinse uşoara repulsie resimţită când îi vedea mâncând cu o gesticulaţie bogată, fiind fascinată de naturaleţea tonică a tendinţei lor de a-şi satisface toate dorinţele; oamenii păreau chiar să fi pus aceste dorinţe, în

fond simple şi banale, în centrul existenţei, gravitând în jurul lor ca în jurul unei axe a eternităţii. Gam urmări modul în care mâncau, căci se deosebea radical de reţinerea manierată de care dădeau dovadă ceilalţi pasageri. Supa era întâmpinată cu elan, şervetul desfăcut cu un zâmbet satisfăcut, de parcă s-ar fi oficiat un cult. Cât de important era momentul când se ingurgita prima lingură cu supă, cu câtă înverşunare erau criticate felurile de mâncare, ce potop de observaţii însoţea friptura, cât de amănunţit se analiza calitatea ei! Se făceau comparaţii cu alte dineuri de pe vapor, cu cel de ieri sau cel de săptămâna trecută, se discuta despre alte variante de a prepara un fel de mâncare. Gusturile membrilor familiei ieşeau la iveală cu această ocazie; masticaţia era condimentată, cu toată simplitatea, cu o discuţie savuroasă asupra ei. Pe faţa capului familiei apărea expresia unei mâhniri sincere când nu se mai putea servi o dată din mâncarea preferată fiindcă aceasta se terminase — iar dacă, după o discuţie pe şoptite cu stewardul, reuşea totuşi să mai obţină o porţie din resturi, strategia sa trezea admiraţia neţărmurită a familiei. Trăsăturile matroanei corpolente luau o expresie de intransigenţă respectabilă când dădea peste cap, cu furculiţa, ordinea în care erau înşirate feliile de friptură, pescuind cu ochi de vultur feliile cele mai mari pentru familie, dacă celelalate i se păreau prea anemice. Mâna cu degetele împodobite de inele turna din abundenţă sosul brun din sosieră, fără să ţină cont de faptul că poate mai doreau şi alţii să se servească. Universul se suprapunea cu familia; el începea la un capăt de masă şi se termina la celălalt. Gam savura comicul acestui comportament. Starea ei sufletească momentană era atât de lipsită de alte atracţii şi interese, încât acul sensibil al busolei ei lăuntrice reacţiona la cea mai mică solicitare, arătându-i că, în spatele ţesăturii de situaţii comice, există, pe lângă derizoriu, încă ceva, şi anume o rigoare implacabilă în modul de a-şi organiza existenţa, o energie surdă în probleme care, de fapt, nu ar fi meritat să incite curiozitatea sau dorinţa de a le cunoaşte mai în profunzime.

Până acum ignorase aceste pături ale societăţii. Sau le

considerase doar ca nişte fiinţe utile, menite să ţină în echilibru mecanismul complex al existenţei. Aceşti oameni şedeau în birouri, făceau calcule, conduceau întreprinderi cu profil lucrativ; produceau obiecte de care aveai nevoie, îngrijindu-se ca ele să fie disponibile.

Aşa încât aceşti oameni duceau o existenţă aparentă, crezând încă în ei înşişi, în realizările lor şi în importanţa lor, graţie acelei particularităţi consolatoare şi sublime a omenirii care este fantezia. În lipsa fanteziei, structura societăţii s-ar fi năruit; faptul că toate roţile şi rotiţele zuruiau angrenându-se unele în altele se datora doar sugestiei generale că erau importante şi că nimic nu ar fi mers fără ele. Iată în ce fel fiinţele acestea, adică directorii, funcţionarii, muncitorii, vânzătorii, erau integrate în reţeaua vieţii active. Criteriul valorii lor era vrednicia — şi nimic nu este mai insignifiant decât vrednicia.

Gam descoperea acum la aceste făpturi o vitalitate proprie care se împotrivea, cu tenacitate şi perseverenţă, tuturor influenţelor nivelatoare venite din partea cutumelor culturale. În orice caz, vitalitatea se manifesta doar în obiceiurile cotidiene pe care, în alte pături ale societăţii, educaţia le transformase de mult în şabloane ale formelor frumoase. Dar continua totuşi să existe, exteriorizându-se cu o dezinvoltură care provoca uimire.

Oamenii păreau atât de adânc ancoraţi în existenţă, încât nimic nu reuşea să-i urnească. Nici o impresie, oricât de puternică, nu-i putea birui. Fuseseră la Benares, în Bali; dar vorbeau despre aceste călătorii ca despre o excursie făcută duminica la restaurantul din pădure. Se simţeau peste tot ca acasă; cutreierând Yokohama aveau senzaţia că sunt în oraşul natal Osnabrück sau s'Gravenhage. O vrajă inexplicabilă părea să-i protejeze de forţa de seducţie a străinătăţii. Căci rămâneau mereu aşa cum fuseseră şi erau mereu aşa cum rămăseseră. Nimic nu-i atingea, nimic nu-i abătea de pe făgaşul lor; reduceau totul la principii cunoscute şi verificate, accesibile lor — în fond, principiul utilitarist poate fi aplicat la orice.

Gam avea încă viaţa în faţă — ca un eveniment copleşitor,

care o putea distruge sau înălţa, care o va înălţa sau distruge, şi despre care nu ştia decât că uneori emana o dulceaţă puternică, ameţitoare. Pentru ceilalţi însă viaţa era o afacere bine dozată, câtuşi de puţin copleşitoare, necesităţile sale „deveneau scop în sine", fiind savurate în tihnă. Pe Gam o tenta să afle cum se putea explica această împotmolire, această transformare a cauzei în efect. Vedea în faţa ei un univers necunoscut al lucrurilor mărunte — oare ce cordon ombilical o lega de el? Cine erau aceşti oameni? Se decise să-i cunoască mai îndeaproape.

Gam părăsi vaporul la Marsilia. Stătu câtva timp în cumpănă: încotro să se îndrepte? Apoi se decise pentru Paris. Îşi închirie o locuinţă într-o suburbie, pe o străduţă îngustă locuită de mici funcţionari.

Aceste străzi îşi arătau adevărata fizionomie în cursul dimineţii. În timpul zilei erau învăluite şi acoperite de o aură care nu le era proprie. Dar la revărsatul zorilor îşi trăiau existenţa dezolantă, neînfrumuseţată, caracteristică lor. Umbrele se adunau în unghere ca nişte femei amărâte părând să se ascundă, în cotloane, de privirea necruţătoare a dimineţii. La o anumită oră ferestrele caselor se deschideau şi capete adormite se iţeau din întunericul odăilor, uitându-se afară să vadă ce vreme este; peste un sfert de oră se trânteau uşile de la intrare şi primele siluete părăseau casele. Acestea se strecurau de-a lungul zidurilor, cu figuri inexpresive pe care nu era întipărită nici măcar supărare. De câte ori străbătea străzile la o oră matinală Gam observa aceste feţe, constatând că ele au o expresie apatică, însufleţită doar câteodată fie de grija de a nu întârzia, fie de o anemică bună dispoziţie.

Gam întâlni de repetate ori, dimineaţa, în faţa uşii de la intrare, un tânăr palid. Purta sub braţ o mapă de piele care părea destul de goală, cu excepţia unui punct mai umflat: probabil că acolo se găsea pachetul cu mâncare. După câteva zile el începu să o salute, iar peste alte două zile intră în vorbă cu ea.

Era contabil într-o întreprindere mare şi în orele de serviciu trebuia să înşire cifre pe hârtie. Deoarece locuia în aceeaşi casă ca Gam, găsi uşor pretextul să i se adreseze. După o săptămână îi propuse să petreacă împreună ziua de duminică. Avea şi un nume oarecare. Gam îi spuse Fred; el nu se împotrivi.

Având în vedere tonul solemn cu care făcu invitaţia, Gam înţelese că, în desfăşurarea săptămânii, această zi reprezintă un moment foarte aşteptat şi agreat. Fiind deci convinsă că în această zi vor ieşi la iveală şi se vor manifesta toate caracteristicile omeneşti ale tânărului, Gam acceptă invitaţia.

***

Fred apăru într-un costum de haine mai deosebit, care îi stătea emoţionant de bine şi pe care cu siguranţă că îl îmbrăca doar duminica. Un guler înalt conferea înfăţişării sale alura neobişnuită a unei reprezentativităţi modest de neajutorate. Avea şi mănuşi la el şi un baston pe care îl atârnă de braţ.

Ziua era senină şi, o dată cu ei, ieşiră mulţi alţi oameni să ia aer. Mijloacele de transport în comun erau supraaglomerate; mulţimea nerăbdătoare care voia să ajungă în suburbii îşi căuta, gălăgioasă, locuri de aşezat, apărându-le cu înverşunare pe cele ameninţate. Gam se miră iarăşi văzând câtă energie se investea în aceste mici ciorovăieli. Ţinând cont de izbucnirile de forţă înăbuşită, risipite pe asemenea bagatele, te aşteptai ca ocaziile mari, importante, să determine adevărate explozii. Dar aici se arăta o limită pe care foarte puţini o depăşeau — poate fiindcă îşi epuizaseră deja rezervele de energie. Feţele deveneau apatice, interesul dispărea, turma îşi urma mersul în ritmul obişnuit; oare de unde trebuia să porneşti pentru a impune alte traiectorii?

Gam îi ceru lui Fred amănunte din viaţa sa. El deveni comunicativ, relatând despre o evoluţie obişnuită, de acea insignifianţă simpatică ce reprezintă cea mai bună dovadă a unei înzestrări cât se poate de mediocre. Îi vorbi lui Gam pe larg despre relaţiile sale familiale, pierzându-se în amănunte

interminabile legate de o soră şi de logodnicul acesteia. Sublinie, cu această ocazie, de câteva ori că cei doi aveau „condiţii de viaţă asigurate".

Gam avusese şi mai demult prilejul să observe solidaritatea instinctivă din cadrul familiei, care îşi găsea expresia mai puţin în apropierea spaţială cât în dependenţa sufletească, adică în simpatia sau antipatia dintre rude. Chiar dacă trăiau la distanţă unii de alţii, această relaţie se manifesta în mod ostentativ şi anume cu acea ură sau indiferenţă care era exteriorizarea celei mai strânse legături. Cazul lui Fred îi aduse explicaţia fenomenului. Oamenii aceştia nu rezistau la singurătate, erau lipsiţi de nevoia imperioasă a solitudinii spirituale, se speriau de ea, cramponându-se de orice constelaţie unilaterală de iubire sau ură şi transformând-o în scurt timp în obişnuinţă, datorită unei ciudate înclinaţii spre schematism.

Gam şi Fred luară prânzul într-un mic restaurant de pe malul lacului. Suprafaţa apei radia liniştea începutului de toamnă. Luminozitatea cristalină a lunii august, care parcă miroasea a aur, penetrând pădurile cu umbre albăstrui melancolice, se aşternuse pe ţinut ca un clopot. Totul părea să aibă o semnificaţie, nimic nu părea întâmplător.

Găinile scormoneau nepăsătoare în frunziş; zidul vechi, cu straturile sale neregulate de pietre, strălucea în nuanţe de galben-ocru, îmbrăcat în viţă sălbatică, ale cărei peduncule grimpante aveau o culoare rozie; coama ascuţită a casei ţărăneşti se înălţa spre cerul infinit, din ferestrele deschise ale bucătăriei se auzea estompat zdrăngănitul veselei în timp ce era spălată, iar în grădină lucra un bătrân îmbrăcat în pantaloni de pânză şi o jachetă decolorată — nimic nu tulbura seninătatea pasivă a acestui cadru bucolic. Pe lac pluteau bărci, iar în depărtare se zăreau triunghiurile albe ale unor vele.

Fred spusese ceva despre velele corăbiei; apoi tăcu, fumând în tihnă o ţigară care contrasta în mod ciudat cu faţa sa îngustă. Şi ţigara era un lux rezervat pentru ziua liberă.

Din când în când o contempla cu o privire visătoare, înainte de a şi-o introduce din nou între buze. Observându-i privirile, Gam îi mângâie mâna.

Vinul indigen uşor îi dezlegase limba. Începu să povestească, mai întâi ezitând, despre biroul unde lucra. Proceda sistematic pentru a-i putea explica lui Gam totul, cu exces de amănunte, desenându-i chiar, cu bastonul, schiţa clădirii şi amplasarea camerei în care lucra. Aceasta se afla în apropierea biroului directorului Koster. Îi trebui cam o jumătate de oră ca să-şi prezinte activitatea din toate unghiurile. Sublinie în mod special că funcţia sa presupune o încredere absolută în persoana respectivă, zugrăvind cu însufleţire urmările pe care le-ar avea introducerea unor date greşite în registrele contabile. Pentru a-şi ilustra spusele, se referi la cazul contabilului Peugot, din vina căruia i se trimisese unei firme cliente o somaţie de plată nejustificată, ceea ce dusese la întreruperea relaţiilor de afaceri. Fireşte că Peugot fusese imediat concediat.

Gam îl întrebă dacă activitatea depusă îl satisface. Nu ştia nici el prea bine — dar era pâinea sa — şi nu s-ar putea spune că ar fi fost nemulţumit. Apoi începu să povestească despre colegi. Mai ales unul dintre aceştia, un anume Bertin, trezea admiraţia sa. Şi anume, Bertin ăsta era uneori inimaginabil de obraznic cu şeful — nimeni altcineva nu şi-ar fi permis asemenea ieşiri. Deşi, dacă omul are dreptate... şi începu o poveste lungă în care el însuşi îşi apărase, cu curaj, la un moment dat, drepturile contra sus-numitului Koster, un alsacian, într-o altercaţie înfierbântată, în decursul căreia Koster izbise chiar cu pumnul în biroul său, dar până la urmă îl lăudase pe Fred, bătându-l amical pe umeri.

Gam îi asculta cuvintele care se prelingeau monoton în liniştea amiezei. Ştia că erau o vorbărie nesărată — dar nu-şi aveau şi ele justificarea lor? Şi se armonizau perfect cu atmosfera fadă din jurul ei. Toate îşi găseau într-un fel sau altul justificarea şi locul. În fond, de ce să nu asculţi poveştile cu directorul Koster şi domnul Bertin despre care se zvonea că ar avea o relaţie cu doamna Koster? Exact aşa cum ai fi ascultat un *speach* spiritual, în holul viceregelui Indiei, cu

Murray şi Sanden. Cât de lipsite de importanţă erau, în fond, cuvintele. Cu ajutorul lor se masca faptul că doi oameni nu simţeau nimic unul pentru celălalt — şi ce conta dacă te străduiai să fixezi în concepte nişte sentimente labile sau dacă pălăvrăgeai despre stenodactilografa Ida? Ce bine arăta pâinea albă pe farfuria ţărănească, de argilă; se vedea că era bine coaptă când o fărâmiţai între degete; şi ce frumos mirosea a grâu. Ce plăcut ar fi să ne putem transforma în pâine şi în găinile care scormoneau pământul, umflându-se în pene în bătaia soarelui!

Dar în clipa următoare Gam se înfioră la gândul că ceea ce îi povestea tânărul de lângă ea nu era simplu subiect de conversaţie, reprezentând însăşi existenţa sa. Îi umplea viaţa, el nu se simţea un captiv, condiţia sa însemnând pentru el ceva cât se poate de firesc. Directorul Koster era o noţiune-limită dincolo de care gândirea lui nu putea trece. Ce-i drept, nu-l considera un om desăvârşit, ba îl şi critica — dar influenţa acestui om îi marca profesiunea, iar profesiunea îi marca existenţa. Fred nu era decât întruchiparea unei profesiuni înzestrate cu câteva obiceiuri şi necesităţi.

Tocmai îşi puse pe masă mâna în care ţinea ţigara. O mână albă, bolnăvicioasă — dar totuşi: sub piele pulsa un sânge roşu, întocmai ca în mâna lui Gam. Aceste mâini, aşezate una lângă alta, erau asemănătoare, continuau cu braţele, ajungeau la frunţile în care dormita imposibilitatea de a se înţelege unul pe altul, de a comunica unul cu altul — în care se conturau imagini despre lume total diferite, ce nu aveau nimic de-a face una cu alta, fiind mult mai străine decât acţiunea instinctivă a unui animal; şi care erau mai îndepărtate una de alta ca aştrii separaţi prin mii de ani-lumină. Dar sângele care curgea prin vinele ambilor era cu toate aceste la fel de roşu, aşa încât nici cel mai ager ochi nu ar fi putut sesiza o deosebire între unul şi altul; mâinile acestea stăteau atât de aproape pe masă, semănând una cu alta mai mult decât două animale din aceeaşi specie. Pentru Gam, aceste două mâini asemănătoare de pe masă păreau să emane o demonie fantomatică inegalabilă, un tragism înnebunitor, insuportabil de ininteligibil, în comparaţie cu

care tot restul nu era decât o glumă, o teorie intermediară.

Gam trăia una din acele clipe când legile gândirii sunt abrogate. Relaţiile cu rezervorul asociaţiilor suferiseră un scurt circuit; în asemenea momente, te simţi un venetic pe lumea aceasta şi incoerent ca un copil sau ca locuitorul altei planete. Denumirile s-au volatilizat, ca nişte năluci duse de vânt; te concentrezi asupra unui cuvânt — „mână" — pierzând legătura cu noţiunea de bază, parcă ai avea de-a face cu o limbă străină, neauzită până acum; ceea ce vezi în faţa ta este: ceva ce se mişcă, având prelungiri lunguieţe, prevăzute la capăt cu rotunjimi transparente, dar conexiunea cauzală a dispărut ca un semn neidentificabil din spatele interdependenţelor — expulzată în haosul transcendental de dincolo de obiecte — până când legăturile se reînnoadă, numele şi obiectele ajungând iarăşi să se suprapună, iar tu încerci, temător, să te convingi de aceasta; din tot ce s-a întâmplat nu a mai rămas decât o perplexitate profundă, care reapare uneori când te aştepţi mai puţin, aşa încât, mânat de o năzuinţă absurd omenească de a-i da un sens, o concepi ca avertisment, împovărându-te filosofic dar util.

Gam îşi dădu seama de distanţa care o separa de tânărul de lângă ea — nu distanţa spirituală sau socială, aceasta fiind neesenţială, ci prăpastia adâncă dintre două vieţuitoare, misterul eternei înstrăinări, captivitatea în care ne ţin legile mentale, care, odată relaxate, ar duce la haos, la confuzie şi distrugere.

O singură ipostază era vizibilă, proiectată de lanterna magică a cunoaşterii şi îngemănată inseparabil cu ea. Lacul strălucea în bătaia soarelui şi îl vedeai. Ceea ce sesizai cu simţurile erau: lacul şi soarele şi ochiul şi reflexul cerebral — niciodată doar lacul. Filtrul simţurilor se interpunea între tine şi lume ca o sticlă colorată.

Gam îşi ridică privirile. Cele două mâini erau încă pe masă, una lângă alta, nemişcate, iar vocea voalată continua să vorbească despre lucruri indiferente. În acest moment o cuprinse un val inexplicabil de tandreţe — aşa cum îl simt tovarăşii de suferinţă sau exilaţii supuşi aceluiaşi destin, când unul se bucură de privilegii şi speranţe ascunse, la care

nu-l poate face părtaş şi pe celălalt; în această pornire, luă iar mâna de lângă ea, de care nu-şi putea desprinde privirile, o mângâie şi spuse fără nici o nuanţă de ironie, doar mânată de vocea inimii, cu glas tremurător, înecat în lacrimi:

— Eşti un om vrednic, Fred; sunt convinsă... trebui să intercaleze o pauză... sunt convinsă că vei deveni la un moment dat şef de secţie.

***

Seara, petrecură mai multe ore împreună în grădina cu multe mese a unei bodegi. Între copaci atârnau sfori de care erau prinse lampioane ce se legănau uşor în adierea vântului. O dată cu lăsarea întunericului sosiră tot mai mulţi muşterii; în curând toate mesele erau ocupate. Printre clienţi, multe perechi tinere; îndrăgostiţii se lipeau unul de altul fără să se jeneze.

Dintr-o fereastră deschisă, de la parter, ieşeau efluvii de muzică. O fată îmbrăcată într-o rochie de culoare deschisă şedea la pian încercând o melodie. Îşi pusese pălăria pe pian. Lovi câteva acorduri uitându-se, fericită, la un bărbat care se sprijinea de pian. O şuviţă de păr îi căzuse pe frunte. Faţa sa era luminată de flăcările lumânărilor. Se uita plin de tandreţe la fată. În spatele celor doi, contururile camerei se pierdeau într-un cafeniu ce amintea de pânzele lui Van Dyck. Văzuţi în cadrul ferestrei cei doi tineri păreau un tablou vechi.

Gam zări lângă pălărie un bucheţel de flori. Vederea lui o emoţionă. „Pe ce teren dezolant mă aţin", îi trecu prin minte, deşi nu formulase în gând propoziţia. Dar se gândi la ea aşa cum te uiţi după o pasăre exotică ce trece în zbor pe lângă tine. Fata şi băiatul ieşiră din casă căutându-şi o masă în grădină. Trecură foarte aproape de Gam. Fata ţinea în mână pălăria şi buchetul de flori. Gam observă că are o gură obişnuită. Ea râse în urma unei observaţii făcute de băiat. Râsul suna afectat şi nesincer. Apoi îi strigă prietenului ei, peste umăr, o glumă searbădă, vulgară. Gam îşi întoarse, jenată, privirile văzând că bărbatul o măsoară provocator în timp ce trecea pe lângă ea cu o mână în buzunar.

Reveni, cu Fred, în oraş. Ogoarele acoperite de mirişti emanau miros de pământ reavăn. Parcă luna le secerase; căci atârna pe cer ca o coasă. Gam se uită la Fred. Acesta mergea cu capul aplecat. Apoi o întrebă cu ce se ocupă. Gam zâmbi când răspunse — cât de îngustă era sfera în care evoluau preocupările lui! Fred îi propuse să se gospodărească împreună. Poate vor găsi în casă o locuinţă mai mare în care să se mute la un moment dat. Deocamdată va merge însă şi aşa; îi va pune la dispoziţie o sumă fixă de bani în fiecare săptămână pentru ca ea să facă târguielile şi să gătească. El venea în fiecare seară la ora şase de la birou, ca să ia masa. Ar fi foarte avantajos pentru amândoi.

Gam nu reuşea să depăşească o anumită timiditate. Siguranţa instinctivă a lui Fred o deruta — se aştepta probabil ca ea să fie de acord, aşa cum se întâmpla în cercul lui. Deci aşa se petreceau lucrurile: se discuta totul la rece şi rezonabil — dacă era sau nu profitabil — şi apoi începea viaţa în doi. Poate că se şi căsătoreau... dacă venea un copil. Poate că uneori lucrurile se petreceau şi altfel, cu mai multă ardoare şi patimă — o întâlnire generată de flacăra pornirilor erotice, într-o noapte fierbinte. Dar în scurt timp aceste porniri se potoleau şi se trecea la obligaţiile cotidiene; cei doi se vedeau, fixau termene, poate se mutau în aceeaşi locuinţă; echilibrul gospodăresc rămânea însă la fel de important ca şi culcuşul pentru noapte; iar la un moment dat — o ştia fiecare din cei doi, se aştepta la asta şi nici nu voia să fie altfel — la un moment dat, vor ajunge să convieţuiască deşi nu va mai exista legătura sufletească ce ar fi putut să justifice acest fapt: din comoditate şi fiindcă aşa se obişnuieşte.

Gam simţea acelaşi lucru ca în timpul după-amiezei: o senzaţie de neputinţă în faţa acestor valuri. Nu avea loc nici o izbucnire, dar dacă s-ar fi întâmplat totuşi să aibă loc, era imediat anihilată de mecanismul care regla şi distrugea existenţa acestor oameni.

Fred o întrebă încă o dată dacă era de acord. Gam dădu din cap fără să spună nimic. Deşi convinsă că doar *ea* resimţea cât de disperată şi zguduitoare este banalitatea acestei situaţii, nu reuşea să împiedice apariţia unui sentiment

format din dorinţa de a ajuta, compasiune şi conştiinţa imposibilităţii de a fi de ajutor. Un spital pentru bolnavi incurabili ar fi trezit în ea aceleaşi sentimente. Avea aici de-a face cu o vrajă invizibilă, funestă, care nu putea fi risipită de nimeni: boala mediocrităţii. Toate soluţiile sociale se opreau la periferie. Ele ameliorau baza economică, adică fondul; în schimb, suprastructura rămânea neschimbată. Dacă ar fi fost prea mult scos în evidenţă şi îmbunătăţit, acest fond ar fi devenit grotesc, având efecte comice, din cauza discrepanţei dintre conţinut şi formă; ca în cazul acelei familii de îmbogăţiţi de pe vasul care traversa Canalul Suez; nici aceasta nu reuşise să se adapteze, rămânând aşa cum era, în ciuda posibilităţilor materiale.

Fred o luă de braţ vorbindu-i, aferat, despre tot felul de fleacuri. Gam acceptă gestul familiar; nu era inoportun, făcea parte din decor. După aceea urcă în locuinţa lui, fiindcă Fred voia să-i mai arate ceva pentru ziua următoare. Luară loc unul în faţa celuilalt, în fotolii înalte, cu împletitură de răchită. Gam îl întrebă care ar fi suprema sa dorinţă. El zâmbi — omul îşi doreşte atâtea — dar sunt doar fantezii pe care nici tu însuţi nu le iei în serios. Judecând rezonabil, ar fi mulţumit să aibă un salariu bun, un post convenabil, o locuinţă frumuşică şi o femeie cu care să se înţeleagă. (Tot ce ar depăşi aceste deziderate ar reprezenta un dar imprevizibil care ar trebui acceptat cu recunoştinţă.)

Gam dădu din cap; era exact răspunsul la care se aşteptase. Şi nu-l putea considera ridicol, înţelegându-l foarte bine. Iată că găsise cheia. Adică înţelegea totul — deşi nu putea pricepe. Sondase dedesubturile; dar ceea ce, cu puţine săptămâni în urmă, i se păruse a fi energie şi forţă plină de dârzenie, fiindcă se manifesta cu atâta spontaneitate în problemele mărunte ale vieţii de toate zilele, nu era un simptom ci ultima consecinţă a unei vieţi duse la nivelul vegetativului. Sub această suprafaţă, toate legăturile erau întrerupte. Nu aveai ce-i face; acţiona acea lege în virtutea căreia dintr-un bob de fasole nu poate încolţi decât tot fasole şi *nu* un brad. Cine să se încumete, în acest caz, să încerce o altoire?

Fred îi aruncă priviri voalate. Lui Gam i se părea că faţa lui este reprezentativă pentru o mare parte a omenirii. Poate că toţi aceşti oameni ar fi trebuit să fie prezenţi ca să servească drept etalon şi fundal care să scoată în evidenţă valoarea proprie şi trăirile proprii. Deoarece este lipsit de farmec să fii un unicat, un reprezentant, un iniţiat care intuieşte conexiunile, care jonglează cu ele — căci orice cunoaştere duce la joc —; iar sfârşitul celor mai profunde gânduri este dănţuitul, sfârşitul celei mai melancolice cunoaşteri este graţia. Elementul ludic — aici începe taina lucrurilor de pe urmă şi mistica statorniciei, aici găsim limita care schimbă denumirile şi închide cercul.

Şi capul acesta din faţa ei făcea parte din complex. Şi el era angrenat în lanţul evenimentelor care sunt de importanţă vitală petrecându-se doar la nivelul exemplarelor superioare ale omenirii; era pasiv şi întunecat — implicat oarecum şi el.

Fred clipi din ochi:

— De ce te uiţi aşa la mine?

Gam îi luă, foarte serioasă, capul şi îl sărută: de parcă ar fi regăsit calea pe care trebuia să o urmeze — aşa cum îl recompensezi pe un sătean dacă, întâlnindu-l noaptea, pe întuneric, îţi confirmă că te afli pe drumul care duce la destinaţie, fără să ştie că pentru tine acest drum este de importanţă capitală.

Din uşă îi mai făcu un semn cu mâna, dându-şi seama ca Fred o priveş-te puţin derutat. Se aşteptase probabil ca ea să rămână la el.

Un pictor o acostă pe Gam lângă un stand de cărţi de pe Quai d'Orsay, vorbindu-i despre proiectele şi idealurile sale. Deşi Gam recunoscu în el o variantă a arhetipului Fred, o tentă să-l cunoască mai îndeaproape pe acest om care susţinea că îşi urmăreşte, cu toată dăruirea, idealurile. Câteva zile îi ascultă tiradele, apoi cumpără câteva tablouri de-ale sale de la negustorul de obiecte de artă care le comercializa. Încurajat de acest succes, pictorul îşi văzu de treabă. Gam cumpără în mod intenţionat tablourile pe care el

le considera mai puţin reuşite şi avu satisfacţia să-l vadă pictând mai departe în aceeaşi manieră. Dar nu acesta fusese scopul ei. În fond, dorise doar să observe ce efect au banii asupra lui. După scurt timp pictorul deveni infatuat, iar idealismul său se înecă în plăcerea de a mânca pe săturate.

Gam se mai lăsă dusă de valuri câteva săptămâni. Locui când în cartierele funcţionăreşti, când în cele ale burgheziei bine situate. Îi trecură pe lângă ureche tot felul de nume, cunoscu oameni pe care îi dădu în curând uitării: industriaşi care o luaseră de jos, ajungând departe, inventatori care născociseră inovaţii valoroase, generali care scriau tratate despre strategie şi tactică, diplomaţi tineri şi ambiţioşi care se evidenţiaseră deja; toţi o captiva-seră o clipă datorită energiei şi dinamismului manifestat — dar interesul pălea în curând. Oamenii aceştia se manifestau, în specialitatea lor şi în felul lor de a fi, ca nişte automate care funcţionau perfect, ştiau multe şi stăpâneau şi fluenţa în vorbire; unii dispuneau chiar şi de un adaus desuet şi anume de arta de a trăi — dar le lipsea esenţialul. Gam nu ştia nici ea cum ar putea defini acest ceva. Avea însă mereu senzaţia că oamenii se cramponase-ră de câte un punct, ca nişte lipitori, şi că nu intuiau întregul, fiind lipsiţi de dorinţa de a reprezenta ei înşişi universul; ei nu trăiau în mod creator şi inedit fiecare clipă a vieţii, iar atunci când încercau să o facă, se orientau după un program; le lipsea prin urmare elementul imprevizibil, spontan, luminos, care te face să te iubeşti sau să te dispreţuieşti pe tine însuţi, să te abandonezi şi să te regăseşti — cu alte cuvinte, le lipsea acel potenţial jucăuş de a se dărui, de a fi invulnerabil, de a reacţiona rapid; toţi erau dominaţi de sisteme şi lozinci. Şi în spatele fiecăruia Gam descoperea mereu, ca o umbră, prototipul Fred.

Artiştii şi poeţii o deziluzionară profund. Toţi erau obsedaţi de obiectivele urmărite, încovoindu-se sub povara lor ca butucul de vie încărcat de ciorchini. Trăiau în opera lor, iar opera se lăfăia pe viaţa lor; astfel că o existenţă reală se putea cu greu înfiripa, iar ei nu o puteau savura, deoarece aceasta era doar în aparenţă o existenţă liberă. În fond, se putea vorbi doar de un fel de formă a ei, legată însă de

operă, fie ca linişte pasivă în vederea apariţiei unei noi opere, fie ca trăire prealabilă a unei activităţi viitoare. Nu aveau timp să asculte chemarea sângelui — dalta şi cerneala dădeau semne de nerăbdare, iar feţele lor erau ahtiate de noi geneze. Dar cel ce procreează devine scop în sine, fiind lipsit de frumuseţea unei atitudini dezinteresate şi nelucrative, precum şi de credinţa în ea, acestea reprezentând apanajul unei existenţe de anvergură.

Gam o vizită pe bătrâna marchiză d'Argenteuil, care o duse la prinţesa de Parma. Câteva zile cutreieră bulevardele însoţită de junele St. Denis. Într-o seară veni la ea o actriţă tânără, care începu să plângă implorând-o să i-l lase pe St. Denis. Gam o consolă şi i-l dărui. Apoi stătu toată seara de poveşti cu fata. Micuţa se ataşă de ea ca o pisicuţă şi o mai vizită de repetate ori. Cu ocazia unei festivităţi date de prinţesă, Gam atrase atenţia prin mersul şi mişcările ei când străbătea sălile. Asistă într-o lojă la premiera unui poet care îi mărturisi că faima lui era complet lipsită de importanţă în comparaţie cu această oră petrecută împreună. Ea nu-l crezu, având în vedere că poeţii mint fără să-şi dea seama.

Doi tineri ofiţeri pe care Gam nici nu-i cunoştea se duelară din cauza ei.

Ce absurd, se gândi Gam când află despre această ispravă. Ar fi fost mult mai simpatic să facă un pariu.

Oraşele europene o plictiseau. Startul în masă al mediocrităţii o inoportuna. Era mai supărător să nu observi ceva de zece ori decât să te faci o dată că nu vezi. În plus, toată lumea părea să poarte o uniformă fiindcă oamenii trăiau prea înghesuiţi, întâlnindu-se prea des — dacă îl cunoşteai pe unul, îi ştiai pe toţi...

Gam se simţea obosită. Participase la viaţa tuturor păturilor sociale, luând-o de jos, şi constatase că singura deosebire dintre ele consta în stratificare. În rest se asemănau perfect. Roata se învârtea între momentul naşterii şi momentul morţii — viaţa evolua între aceşti doi poli. Dar nu oscila pe coordonate paralele lungi, ci în şocuri scurte,

verticale, perpendiculare. Lipseau orizonturile deschise, respiraţia largă, acel spirit despre care vorbise preotul budist. Nu merita să parcurgi tot drumul şi nu puteai fi de ajutor nimănui.

Gam simţea o dragoste tandră pentru animale. Desuetudinea neruşinată a gesturilor umane ieşea şi mai tare în evidenţă dacă o comparai cu naturaleţea plină de farmec a animalelor. Simţurile îi deveniseră mai ascuţite, astfel că Gam percepea mai bine şablonul, găunoşenia cuvintelor, gesturilor, umbletului, instinctelor. Observa imediat tot ce era afectat, jumătăţile de măsură. Sesiza nuanţele, jocul, prefăcătoria, demascând totul cu răceală, manifestând siguranţă, până când aroganţa rezervată se fărâmiţa, devenind vanitate. Dobândi distanţă, buzele exprimară dispreţ, apoi se instala o indiferenţă deplină faţă de toate — hidraţi de carbon ţinuţi sub control, proteine şi grăsimi, stagnând în obişnuinţă, încorporate în circulaţia sângelui; bani, titluri, succes; dar necesare deoarece fără ele nu existau nici sentimentul de securitate burgheză, nici expresul punctual, nici consultantul financiar de încredere. Costurile vieţii — totul era cunoscut, fixat; nu se mai adăuga nimic.

Marchiza d'Argenteuil îi propuse lui Gam să se instaleze în micul ei castel înconjurat de apă, la distanţă de o oră de Paris.

În ziua plecării Gam trecu întâmplător prin apropierea locuinţei lui Fred şi îl întâlni pe stradă. El o recunoscu imediat. O întrebă, plin de reproş, din ce cauză îl părăsise, adăugând că acum era prea târziu — avea altă prietenă cu care locuia împreună. Nu-şi putuse imagina decât că Gam voise să se întoarcă la el! Ideea o încântă pe Gam care descinse voioasă la castelul marchizei.

VI

Fântâna arteziană fusese reparată cu câţiva ani în urmă, îi povesti bătrânul care administra proprietatea. Ea funcţiona iarăşi. La lăsarea întunericului i se dădea drumul pentru o

oră. Vântul aducea deja frunze îngălbenite, de ulm şi nuc, depunându-le pe suprafaţa apei; statuia melancolică a lui Narcis părea să fie expresia petrificată a acestor seri visătoare de toamnă în al căror întuneric se zămislea uşor ideea morţii.

Când străbătea încăperile Gam auzea ecoul paşilor ei. Peste tot atârnau tablouri schiţate cu o peniţă subţire în culori pastelate. Într-un scrin mic, din lemn de mesteacăn lustruit, Gam descoperi câteva pachete cu scrisori, pe hârtie îngălbenită, cu relatări detaliate, exaltate, pe multe pagini, aşa cum numai secolul respectiv le putea produce. Se delectă zile în şir cu lectura lor. Multe îi erau adresate unui Chevalier de Roste şi fuseseră probabil restituite la despărţire; altele erau scrise de o prietenă care povestea despre iubitul ei.

În dulapuri şi sipete Gam găsi haine vechi. Le scoase şi le îmbrăcă. Rochiile decolorate emanau un parfum ciudat care o ameţea. Era în stare să stea ore întregi îmbrăcată în ele, visându-se în epoci de mult apuse. Sau uita de sine în faţa unei oglinzi faţetate. Chipul reflectat i se părea străin şi, în acelaşi timp, cunoscut, de parcă persoana ei ar fi fost transpusă, prin vrajă, în acea epocă, iar acum ar fi revenit privind-o tăcută, delicată şi perimată. Lumina crepusculară ţesea umbre cenuşii, care în adâncime deveneau cafenii, şi pe care se profila silueta din oglindă — ca şi cum imaginea s-ar fi înfiripat, cu acest zâmbet dulce şi trist, din însuşi cenuşiul trecutului. Într-o seară, când Gam străbătea încăperile îmbrăcată în aceste rochii vechi, intră bătrânul. Ea schiţă câţiva paşi de dans dintr-o sarabandă, fără să-l observe. Când îl văzu, el se îndreptă spre o spinetă veche, o deschise şi începu să cânte un menuet. Sunetul argintiu şi subţirel al clavecinului vibra uneori ca mecanismul unei flaşnete. Gam făcu încet paşii de dans şi plecăciunile de rigoare, resimţind, în timp ce executa figurile, caracterul jucăuş, tulburător al acestei epoci care i se părea mai cunoscută şi familiară decât celelalte. Rococoul planta grădini în jurul abisurilor şi, deşi cunoştea abisurile, planta grădini *numindu-le* grădini. Noi le numim abisuri şi ne uităm

în ele. Epoca pasiunilor amoroase şi a luptelor se ascundea după paravanul celei mai jucăuşe graţii pe care ne-o putem imagina. Acest Chevalier de Roste îl provocă la duel pe cel mai iscusit spadasin din Franţa doar fiindcă depusese un sărut prea lung pe mâna doamnei inimii sale. Se scuză pentru câteva minute, cu o glumă galantă, pretextând că vrea să ia puţin aer în grădină, ieşi cu un prieten care făcea serviciul de secundant şi... nu se mai întoarse. Nu lăsă în urma sa nici un rând, nici o explicaţie scrisă.

***

Se lăsa iar seara învăluind totul în acea lumină crepusculară care o impresiona atât de mult pe Gam. Ea ieşi, cu bătrânul, în grădinile din faţa casei. Se vedea că tufişurile fuseseră cândva tunse frumos; acum erau sălbăticite şi timide de parcă s-ar fi ruşinat. Nuanţe argintii şi de lapislazuli dominau amurgul.

Gam hrăni lebedele negre care se pregătiseră deja de culcare. Totuşi veniră în grabă trăgând cercuri în apa eleşteului.

Dinspre linia orizontului veneau nori negri infiltrându-se în culorile tot mai pale ale asfinţitului. În spatele copacilor se îngrămădeau nuanţe de violet aducând întunericul. Vârfurile copacilor începură deodată să freamăte, iar în răcoarea serii pătrunseră curenţi umezi şi calzi. Vântul îşi schimbă direcţia devenind zăpuşitor. Apoi se lăsă o linişte mormântală, iar perdeaua de nori acoperi încet tot cerul.

Gam se întoarse în castel. Cum răsunau coridoarele! Cât întuneric se adunase în unghere! Afară furtuna se apropia cu paşi rapizi. Venea din toate părţile; casa se ghemuise vrând să se apere de pericolul necunoscut care o ameninţa. Fiecare zgomot era amplificat, apoi amuţea brusc, de parcă i-ar fi dat cineva în cap cu o secure moale. Cât de multă linişte putea exista în lume!

Pe Gam o cuprinse o stare de nelinişte care depăşea cu mult presimţirea unei furtuni. I se părea că pe lângă aceasta apăruse ceva în plus. Oare ce putea fi? De unde această

senzaţie că este un cocon de omidă? Oare ce se va întâmpla? Se rupea un înveliş? Urma să-şi ia zborul din el? Ce oboseală o cuprinsese! Nu voia să opună rezistenţă. Norii ameninţau cu o vijelie devastatoare. De s-ar dezlănţui odată!

Parcă totul stătea pe muchie de cuţit. Ce ciudat era candelabrul din faţa ei. Ce bizar bronzul acesta. Înconjurat de forţe oculte. O aură enigmatică o lua cu asalt. O târa fără să i se poată împotrivi — dar oare încotro?

Bezna de afară fu sfâşiată. Pe suprafaţa întunecată se precipitară fulgerele. Le văzu câtva timp în spatele geamurilor, ca o reţea strălucitoare. După care noaptea învălui iarăşi totul. Parcul şi camera se luminară pentru câteva secunde. Tunetele bubuiau cu un ecou prelungit. Apoi se dezlănţui ploaia.

Deodată se auzi o sonerie. Stridentă, de parcă nu ar vrea să se mai oprească. Ţârâitul ei atârna în cameră ca o lovitură de bici, ca o mântuire. Coridoarele răsunară, parcă se concentra ceva în camere, parcă se rostogolea, parcă se năpustea — uşa se deschise: în prag apăru Lavalette, ud leoarcă din cap până în picioare. I se adresă cu un ton repezit valetului care venise în urma lui, ceru să i se pregătească o baie şi haine uscate şi se înclină în faţa lui Gam:

— Mii de scuze că mă înfăţişez în halul acesta în faţa dumneavoastră... Peste o oră vă voi explica ce s-a întâmplat.

Gam înţepenise în fotoliu. Furtuna îşi făcea de cap afară, de parcă ar fi vrut să distrugă totul. Snopi de fulgere bântuiau printre copaci, vijelia era turbată, iar rafalele de ploaie se prăvăleau asupra lumii dezlănţuite. Gam rămase nemişcată până la apariţia lui Lavalette. Apoi se îndreptă cu paşi repezi spre fereastră, privind afară. El făcu o mişcare agitată cu mâna, de parcă ar fi vrut să arate spre furtună, dar tăcu cramponându-se de un scaun. După o clipă se întoarse iar:

— Este inutil să vii cu explicaţii pe o asemenea urgie. Tot ce vă pot spune este că sunt un prieten al lui Argenteuil şi cunosc această proprietate. Obligaţii stringente mă constrâng să caut o maşină; cu o oră în urmă m-am izbit, pe întuneric, de un morman de pietre; arborele manivelei s-a rupt. Maşina dumneavoastră este în stare de funcţionare?

Gam dădu din cap.

— O să am nevoie de ea.

Câteva clipe cerul păru incendiat. Lavalette se aplecă înainte:

— Parcă v-am mai întâlnit odată…

Gam dădu din cap. Nu se simţea în stare să vorbească. Membrele îi erau ca paralizate. Mâinile îi zăceau, grele ca plumbul, pe rezemătoarele late ale fotoliului.

— În Elveţia, continuă Lavalette. V-am văzut şi la Colombo. Ar fi absurd să stabiliţi paralelisme sau să trageţi concluzii. Dar vă uşurează decizia. Vă îmbarcaţi la Marsilia pe vasul *Anne Lane.* Pleacă peste douăsprezece zile. Vă aştept la Singapore.

Gam nu răspunse. Lavalette sună după valet şi porunci să fie scoasă maşina. Apoi se referi iar la vremea de afară:

— Orice altceva este o banalitate în comparaţie cu vremea. Nu pune întrebări şi nu dă răspunsuri… pur şi simplu este aşa cum este. Gândiţi-vă la propunerea mea. Părăsiţi vaporul la Singapore.

Oamenii scoseseră maşina. Lavalette se aplecă sărutând mâna lui Gam. Ea rămase impasibilă şi inertă. Uşile se trântiră în urma lui. Zgomotul paşilor se pierdu. Trezindu-se deodată din letargie Gam spuse în camera goală, cu o voce şoptită, ciudat de joasă:

— Da. Încruntă din sprâncene, iar ochii luară o nuanţă întunecată. Apoi repetă: da! lăsându-şi capul pe speteaza fotoliului.

Afară se auzi duduitul motorului, ambreiajul scârţâi, cineva strigă ceva. Vijelia înghiţi zgomotul făcut de maşina care demara.

Când Gam se trezi în timpul nopţii, cerul era senin. Furtuna se retrăsese. Luna atârna ca un talger mare de aramă deasupra parcului, reflectându-se în bălţile adunate pe cărări. Vârfurile copacilor nu se mişcau. Picăturile de apă se prelingeau încet, de pe o frunză pe alta, pe iedera care îmbrăca zidurile casei. Narcisul din marmură stătea pe marginea eleşteului, pe jumătate luminat de razele oblice ale lunii, uitându-se, melancolic, în apă. Lumina cădea pe umărul

lui stâng învăluindu-l jucăuşă şi tandră şi făcând parcă salturi uşoare. Părea gânditor. Zâmbea.

— Este ciudat, îi spuse Gam marchizei d'Argeneteuil, că nu evenimentele importante şi gălăgioase îşi pun amprenta pe viaţa noastră, ci cele mărunte, care trec pe lângă noi aproape neobservate. Şi nu cele care se înlănţuiesc în mod logic stârnesc deodată nelinişte, tulburând mersul obişnuit al lucrurilor, ci cele neprevăzute, fortuite. Îţi vine să crezi că sub această viaţă vizibilă se desfăşoară încă una, tainică, şi că tot ce simulăm în materie de existenţă şi evoluţie nu este decât o paralelă întâmplătoare; într-o bună zi se produce un şoc şi dă peste cap tot eşafodajul.

Marchiza d'Argenteuil îi aruncă lui Gam o privire blândă:

— Cuvintele eclatante şi bine ticluite ale unui poet, rostite pe scenă, impresionează mai puţin decât un strigăt necunoscut în noapte, care amuţeşte şi se pierde pe undeva... Fantezia îl înveşmântează dându-i mii de sensuri, el trezeşte revoltă sau nostalgie în mai mare măsură decât cuvântul vorbit; intră în sânge... această moştenire întunecată, misterioasă, pe care ne-a lăsat-o natura... prin care se exprimă... prin care îşi pune pecetea.

— Un ton întâmplător este urmat, la un moment dat, de o rezonanţă; aceasta răsună tot mereu, fără să se potolească, indiferent ce ai gândi sau ai încerca să întreprinzi; chiar dacă o consideri absurdă, ea continuă să se facă auzită acoperind celelalte zgomote şi ademeneşte şi învinge până la urmă.

— Urmeaz-o; sunt sigură că nu te induce în eroare.

— Da, spuse Gam liniştită; apoi zâmbi: parcă pot să fac altceva?

După două zile Gam părăsi Parisul. Dar reveni înainte de a fi ajuns prea departe. Neastâmpărul o cuprinse iar în aceeaşi seară, la operă. Rămase până târziu în noapte la fereastra camerei ei. În ziua următoare luă expresul spre Marsilia.

Pe drum întrerupse călătoria. Se aciua într-un sătuleţ din

Provence, la nişte oameni simpli care dormeau în paturi cu multe saltele suprapuse. Obloanele de la ferestre erau închise în timpul nopţii. Dimineaţa, când se trezea, Gam vedea lumina zilei pătrunzând prin ferestruicile, cu aspect de frunză, ale obloanelor. Razele soarelui se prelingeau în formă de inimă aurie proiectând un fascicul strălucitor, ca o gloriolă, în încăperea întunecată şi căzând pe un tablou în ulei de pe perete; culorile scânteiau pe pieptul madonei. Gam îşi băgă mâna în mănunchiul de raze, prinzând ziua în palmă. Apoi luă o oglindă, jucându-se cu mingea ei; inima scânteietoare se furişă fantomatic peste pătură şi pereţi; la un moment dat Gam se ridică în pat, dădu jos bretelele cămăşii de noapte, îşi mai puse şi perne sub picioare, până când proiectilul luminos din ferestruică ajunse să cadă pe pieptul ei, în punctul unde îi pulsa inima. În curând simţi pe piele căldura soarelui, în timp ce inima aurie formată din razele soarelui lucea sub sânul ei stâng; o izbucnire de bucurie — şi ea sări din pat, debordând de exuberanţă şi improvizând un dans al inimilor.

După-amiază se surprinse că se lasă pradă reveriilor. Hotărî să-şi continue călătoria. Căţelul amfitrionilor o însoţi până la gară nevrând să se despartă de ea. Gam îşi luă rămas-bun de la el ca de la un prieten.

Soarele o însoţi pe tot traseul, învăluind ţinutul în razele sale. Măslinii argintiu-cenuşii fremătau în adierea vântului, dafinii, pinii şi bananierii însoţeau trenul, câte un palmier aducea un iz de orient, apoi apăru oraşul — acest oraş care constă doar din port, din Cannebière şi din amalgamul de neamuri. Gam se plimbă multă vreme pe cheiuri privind spre mare. Alături de ea se îngrămădeau cufere şi şezlongurile destinate punţii. Macaralele transportau prin aer saci şi baloturi, de parcă acestea ar fi devenit imponderabile. În docuri se depozita pucioasă şi pământ de Siena; cirezi de vite aşteptau, zbierând însetate, să fie încărcate în vapoare. Acestea stăteau înghesuite între diguri şi oraş. Gam se hotărî în cele din urmă să ceară informaţii. *Anne Lane* nu sosise încă.

Dar în dimineaţa următoare era deja în port. Aruncase ancora în timpul nopţii. Când zări vasul, Gam simţi un şoc puternic, fiind atât de derutată încât ocoli portul în ziua aceea. Nu se avântă decât până la colţul aleii de platani de pe Cours Belsunce, ascuzându-se în puhoiul de cocote şi străini. Totuşi, în curând dădu peste tot de membrii echipajului de pe vasul *Anne Lane,* care roiau în cartierul prostituatelor din oraşul vechi.

După ce vasul se aprovizionă cu cărbune, Gam crezu că este gata de plecare. Se duse deci în grabă la docurile societăţii *Messageries Maritimes* pentru a se îmbarca la timp şi urcă, respirând uşurată, la bord. Avea senzaţia că o mână invizibilă o împinge sus. Aşteptă, agitată, plecarea vaporului. Dar căpitanul îi spuse că vor ieşi în larg de-abia în dimineaţa următoare.

Gam avu un somn agitat în timpul nopţii. Auzea mereu zăngănitul lanţurilor şi credea în fiecare clipă că se ridicase deja ancora. Apoi căzu într-un somn lipsit de visuri, din care se trezi speriată în clipa când motoarele începură să duduie. Se îmbrăcă în mare grabă, vrând să iasă şi părăsi precipitat cabina urcând cu paşi mari pe punte. O întâmpină aerul matinal răcoros. Pe punte erau mulţi oameni care făceau semne cu mâna. Vaporul tocmai se desprinsese de ţărm. Gam se repezi la parapet vrând să strige — dar se opri deodată şi se cramponă de balustradă, simţind că o cuprinde o senzaţie de slăbiciune şi un val de duioşie; îi zâmbi unui om care stătea nepăsător pe chei; zâmbi, apoi întoarse capul într-o parte — un englez făcea semne disperate; Gam se uită neajutorată la el, ca un copil, ridică mâna şi făcu şi ea semne, de câteva ori, în gol.

Statuia lui Lesseps se înălţa din mare. Linia albastră a orizontului luă o nuanţă cafenie. Deodată apărură, din ape, nişte case albe cu acoperişuri plate: Port Said. Numeroase bărci conduse de arabi se îndreptară spre vapor înainte de a fi aruncat ancora. Barcazul cu aburi care îl aducea pe

medicul portului se apropie în grabă. Apoi puntea fu inundată de oameni negri, cafenii, galbeni, care încercau să-şi vândă mărfurile: ţigarete, cărţi poştale ilustrate, şaluri, lanţuri — fabricate în Germania sau Anglia; adolescenţii se furişau pe lângă pasageri făcându-le, în şoaptă, tot felul de propuneri şi rânjind cu familiaritate; ghizii îşi ofereau serviciile. Pasagerii coborâră pe uscat. După străzile late, curate, ale cartierului european, urmară clădirile scunde, din calcar şi bazarurile cartierului arab, unde porcii şi pisicile mişunau printre copiii care se zbenguiau şi se băteau. Gam ridică de jos un copilaş cafeniu de felah, care se împiedicase şi căzuse în fugă. Acesta se uită la ea intimidat, cu ochişorii săi negri şi îşi întoarse capul rotund. Apoi se răzgândi, îşi răsuci iar capul lânos, îndreptându-şi bărbia spre umăr şi îşi întinse palma mică şi murdară: bacşiş. Gam îi simţea trupuşorul trepidând în mâinile ei şi privea membrele delicate, întrebându-se: cum de există degete atât de mici şi unghiuţe atât de minuscule? O dată cu zvâcnirile şi căldura pe care o simţea între degete, copilul emana şi un fel de forţă, un fluid ce îi străbătea braţele; Gam trebui să se abţină ca să nu ia copilul în braţe, să nu-l mângâie şi dezmierde, să nu-i şoptească vorbe absurde. În această pornire sufletească umplu mânuţa copilului cu monede, strânse pumnul mic în jurul lor şi se îndepărtă emoţionată.

În timpul nopţii *Anne Lane* se aprovizionă cu cărbune. Negrii gâfâiau trecând pasarela cu saci grei în spinarea goală. Muşchii braţelor se încordau până sus, spre umăr. Lumina se reflecta pe trupurile întunecate, îmbrobonate de sudoare. Ochii şi dinţii din gurile crispate luceau alb-albăstrui. Făpturile acestea apăreau din bezna portului — în şir nesfârşit, de parcă în spatele lor s-ar afla oştiri uriaşe care voiau să se azvârle în abisurile buncărului cu cărbuni. Furnicarul acesta bântuia doar în conul de lumină oblic al reflectoarelor — însoţit de acordurile liniştite ale arpegiilor lungi înscrise de talazuri. Doar fasciculul alburiu, strident, de lumină smulgea nopţii un *furioso* fantomatic; de parcă ar fi fost înzestrat cu raze speciale, apte să scoată la iveală evenimente invizibile. Îţi vine să crezi — se gândi Gam — că

această fâşie ireală de lumină se poate îndrepta încotro doreşte, chiar şi spre cer; şi ar putea surprinde şi acolo un dans nebunesc pe care în mod normal ochii nu-l pot intercepta. Din vălul cald al întunericului ocrotitor smulgea imaginile înfricoşătoare ale unei lupte dezordonate — întocmai cum lentila microscopului resuscitează în transparenţa inocentă a unei picături de apă câmpul de bătălie al infuzorilor; Gam zâmbi: ca lentila microscopului care face vizibilă lupta din jurul picăturilor de apă... a picăturilor de apă... cu nimic mai puţin importantă... era tot o luptă pe viaţă şi pe moarte... ca peste tot.

Trecuseră câteva ore de când sirenele dăduseră semnalul de plecare. Vaporul se îndepărta încet de ţărm, îndreptându-se spre canal. Pilotul era deja pe puntea de comandă. O ambarcaţie cu aburi se înghesui deodată printre vasele ancorate luându-se, în mare viteză, după *Anne Lane.* Bărbatul de la cârmă striga ceva. În spatele lui mai era cineva în barcă. Gam se afla pe punte, urmărind scena. Ambarcaţia se apropie lateral, se lăsă în jos o scară, persoana din barcă urcă şi ajunse peste un minut sus, pe punte. Prima fiinţă pe care o zări era Gam, care se oprise exact în dreptul scării. Omul se uită la ea, se poticni, se întoarse, scoase câteva monede şi le aruncă, cu un gest seniorial, în barcă. Apoi înainta cu o mină arogantă şi închisă pe punte, schimbă câteva cuvinte cu un ofiţer şi se lăsă condus de steward la cabină. *Anne Lane* luă viteză.

Stâncile dezolante de la Aden străjuiră încă multă vreme linia orizontului. După care dispărură în ceaţa albăstruie, iar noaptea învălui vaporul în beznă. La masă, căpitanul zâmbi în timp ce ventilatoarele zumzăiau:

— Mâine, la trezire, veţi fi din nou pe ocean.

Către seară valurile se înteţiră. Gam urcă pe punte. Nu văzu ţipenie de om. Întunericul plutea pe mare ca o vată neagră, opacă. Stelele de pe firmament nu străluceau ci

stăteau înfipte ca un ornament pe catarge — clare şi bine conturate. Constelaţia „Crucea australă" părea o agrafă prinsă de catifeaua încreţită a nopţii. Dar sub această splendoare rigidă ceva scormonea şi se dezintegra şi se întindea şi se răsucea, înhăţa şi pleoscăia şi smucea şi împroşca, marea se vălurea şi ademenea şi respira vijelios. După trecerea prin canalul cu apele liniştite îi luă iar în primire oceanul agitat care spumega venind dinspre ţărmurile Indiei şi aducând neastâmpăr şi dorinţe — ca nişte miresme exotice. Valul puternic din provă se împărţea de-a lungul celor două părţi laterale ale vaporului, formând, în siaj, vârtejuri argintii şi lăsând în urmă dâre vizibile până departe. Un luciu mat licărea pe creasta valurilor, schimbându-şi culoarea în brizanţii pupei unde primea o nuanţă roşie — marea strălucea şi lumina. Vaporul plutea pe o traiectorie argintie, culegea argint, lăsând în urma sa râuri late, scânteietoare, fosforescente.

Gam auzi pe cineva spunând:

— Hazardul este o formă a destinului, poate una mai atrăgătoare, dar cu atât mai inevitabilă.

Străinul din Port Said se oprise alături de ea. Îl chema Séjour — Gam îi reţinuse numele când se prezentase.

Rămase câtva timp tăcut, apoi continuă:

— Ceea ce este important îmbracă totdeauna forma unui hazard care îţi cade în poală şi te prinde. Că acest lucru se întâmplă orbeşte şi fără sens, ne uimeşte doar pe noi; cât de uşor este să transformăm uimirea în înfrigurarea cu care aşteptăm tragerea la loterie!

— N-ar trebui să vorbim despre asta, spuse Gam sec.

— Vorbitul învăluie şi disimulează; gânditul este anost; n-ar trebui să ne gândim la asta; există lucruri care îşi pierd strălucirea dacă sunt expuse la lumină prea puternică; dar baia călduţă a cuvintelor le redă luciul. Cuvintele au această calitate: nu nimeresc, nu distrug niciodată...

— Dar gândurile?

— Nici ele... în schimb, strică atmosfera şi dispoziţia. Gânditul sluţeşte.

— Şi întristează, adăugă Gam.

— Marea scânteiează, oceanul freamătă, dar noi încercăm să le dăm un sens, să găsim simboluri, în loc să le lăsăm să rămână scânteiere şi tălăzuire. Taina orientului este: să nu gândeşti, deşi aparenţele arată uneori contrariul; dar în acest caz este vorba doar de o gândire formală, de fapt de un alt fel de a simţi; deci: să nu gândeşti, ci să simţi. Ai mai multă satisfacţie dacă te entuziasmezi, până la abandon total, pentru strălucirea mată a unor crini aşezaţi în vase de cositor decât dacă încerci să elucidezi sensul frumosului. Stările sufleteşti conferă vieţii infinitate. Este ceva dumnezeiesc să te poţi contopi cu ele.

— A te contopi nu înseamnă a tăcea?... Dar dumneavoastră evitaţi tăcerea făcând exces de cuvinte...

— V-am spus deja că vorbele sunt inofensive...

— Uneori însă şi stânjenitoare.

— Suntem atât de obişnuiţi să le folosim, de două mii de ani, încât nu ne putem lipsi de ele dacă vrem să transmitem rezultate. Asta am vrut să spun.

— Ce să facă rezultatele?

— Să preîntâmpine hazardul.

— ... care este legic?

— Cine nu încalcă bucuros legea?

— Din capriciu?

— Dintr-un presentiment acut.

Gam îşi ridică privirile. Séjour continuă:

— Vă veţi mira poate de cele ce vi le voi spune acum. Dar această discuţie şi punctul ei de pornire îmi dau prilejul să mă exprim. Atitudinea mea faţă de viaţă este pasivă. Am depăşit deja totul. Fără amărăciune; doar că am depăşit totul. Nu te poţi opri mereu în loc. Nu mai aştept nimic de la viaţă. În consecinţă, nu am nici deziluzii. Sunt un simplu spectator. Iată de ce am ajuns la o fază de maximă claritate: la existenţa în reflectare. Îmi place tot ce este desăvârşit, fără să râvnesc lucrul desăvârşit. Aspectul dumneavoastră fizic este tot atât de desăvârşit ca marea şi scânteierea de pe întinderea ei. Nu uitaţi că sunt poate unicul om din toţi câţi îi cunoaşteţi care nu vrea nimic de la dumneavoastră.

Gam rămase singură pe punte până la revărsatul zorilor,

când valurile deveniră cenuşii ca ardezia şi argila.

***

Mişuna de chinezi. Îi puteai vedea deja de pe vapor înghesuindu-se pe cheiuri. Aşteptau sosirea lui *Anne Lane* şi se năpustiră la debarcader după ce vasul acostă. Dar marinarii îi alungară.

Gam coborî încet de pe vapor. Puntea rămase în urma ei ca un câine ciobănesc fidel — pe măsură ce înainta, devenea tot mai conştientă de sentimentul de siguranţă pe care i-l conferise. În spaţiul îngust dintre vas şi zidul debarcaderului gâlgâia o şuviţă de apă. Trecu peste ea ca peste apele Styxului şi puse piciorul pe pământul din Singapore cu un pas elastic, înăbuşindu-şi agitaţia lăuntrică, trepidând de nerăbdare şi aşteptare.

Doi *kuli* se băteau cu bastoane de bambus, vrând amândoi să acapareze acelaşi pasager pentru ricşa lor. Malaiezii şi chinezii îi înconjurară râzând pe socoteala lor, până când o limuzină închisă, albastră, care se apropia fără zgomot, îi împrăştie; maşina opri în dreptul lui Gam.

Lavalette sări din automobil, scuzându-se că nu o aşteptase pe Gam chiar la pasarelă. Continuă apoi înainte ca ea să fi apucat să răspundă: situaţia se schimbase între timp; trebuiau să plece chiar astăzi mai departe, la Saigon. Oare Gam era prea obosită? Ar putea-o conduce la hotelul său, unde va aştepta puţin, el mai având de rezolvat câteva lucuri. Tamilul va rămâne aici pentru a veni în întâmpinarea tuturor dorinţelor ei.

Gam îl observă de-abia acum, în colţul limuzinei, pe tamil şi mai văzu şi că perdelele erau trase pentru ca să nu se poată nimeni uita înăuntru. Ea nu spuse nimic, zâmbindu-i doar băiatului care o privea cu ochii strălucitori, mişcându-şi buzele fără să rostească nici un cuvânt; dinţii albi îi luminau faţa de culoare întunecată.

Zgomotele străzii pătrundeau estompat în maşina închisă. Apoi amuţiră total, se lăsă liniştea. Peste câteva minute limuzina opri în dreptul unui parc izolat, în mijlocul căruia se

găsea hotelul. Lavalette schimbă câteva cuvinte cu managerul, apoi dădu mâna, camaradereşte, cu Gam:

— În curând veţi înţelege totul; plecăm peste două ore...

Maşina o porni înapoi, pe aleea lată. Gam rămase o clipă pe gânduri; îl zări pe tamil care se uita la ea fără a spune un cuvânt. Renunţând să-şi mai facă probleme Gam îl rugă pe *boy* să vadă de geamantane. Băiatul o luă la goană. Gam îl urmă pe manager care o conduse în camerele ei.

La scurt timp după aceea apăru şi tamilul cu valizele. Gam îl chemă la ea, îl mângâie pe cap şi ridică şuviţa care îi acoperea tâmpla. O cicatrice perfect închisă se profila, albă, pe pielea măslinie. Băiatul zâmbi arătându-şi dinţii, trecu uşor cu mâna peste cicatrice şi dădu din cap cu ochii strălucitori. Izbucnind deodată într-un râs copilăresc, Gam îl scutură de câteva ori pe tamil, apoi îi aruncă mănunchiul de chei, ca să-i deschidă valizele.

Ieşi udă din baie, în halat şi cu nişte prosoape moi pe braţ. Tamilul o fricţionă până pielea ei rămase uscată şi uşor înroşită; ca o pisicuţă care se gudură, Gam se lăsă în grija mâinilor brune, înguste, care turnară pe ea tot felul de esenţe din recipiente cu forme bizare, masând-o bine cu mişcări circulare ale degetelor.

Răscolea încă în grămada de lenjerie când apăru Lavalette. Acesta se opri în uşă fără să spună nimic, văzând-o pe Gam îngenuncheată în faţa valizei, cu spatele încovoiat şi împrăştiind în jurul ei piese de îmbrăcăminte de mătase în diferite culori.

— Alegeţi ceva de culoarea ametistului, strigă Lavalette. În contrast, pielea dumneavoastră va arăta ca bronzul însufleţit.

Gam găsi obiectul de îmbrăcăminte căutat şi-l aruncă în sus. Lavalette se apropie repede, prinse ghemul foşnitor, flutură biletele de vapor pe care le ţinea în mână, le înfăşură în mătase şi le dădu tamilului; acesta le luă, fericit ca un copil; Lavalette îi spuse ceva în limba hindustană, iar băiatul i le înapoie.

— Să împachetăm, strigă Lavalette. Plecarea este tot ce

poate fi mai frumos pe lume. Se opri lângă Gam, privind-o cum stătea încă ghemuită lângă valiză.

— Viaţa este totdeauna o aventură pentru cel ce pleacă.

— O aventură? întrebă Gam privind în sus. Nu mai mult?

— *Nu mai puţin,* zâmbi Lavalette; iar cea mai frumoasă porţiune din trupul unei femei este şira spinării... când se îndoaie ca un arc indian mlădios, când vertebrele se profilează cu graţie şi delicateţe sub pielea netedă, când se încordează pornind de la ceafă, când de-a lungul ei se formează cute înguste care se adâncesc, când în ele se joacă umbre mate, iar lumina se revarsă pe spate...

Lavalette o înlănţui cu braţul; Gam simţea căldura mâinii lui pătrunzându-i în spate. Se rezemă de el ţinând încă în mâini mătasea mototolită.

— Există cuvinte, spuse Lavalette, a căror simplă rezonanţă sugerează depărtare, plecare. Ne încântă de câte ori le pronunţăm; ascultaţi, de exemplu, cuvântul Timbuctu: prima silabă, diafană, urmată de două sunete profunde de *u;* ce rezonanţă au! Ritmul lor trezeşte dorinţe, evocă orizonturi tot mai îndepărtate: Timbuctu. Sau Hong Kong: aceste două silabe ambigue, care sună la fel, această senzaţie de aşteptare, de evanescenţă... Hong Kong... ar putea să te ameţească aceste nume; ascultaţi-le rostite unul după altul: Timbuctu... sunetul estompat al tobelor negrilor; Hong Kong... clopoţeii pagodelor. Timbuctu... Hong-Kong...

Lavalette îi dădu drumul, iar Gam se duse cu paşi mlădioşi la fereastră, rezemându-se de pervaz. În spatele ei se întindea vela albastru-cobalt a firmamentului catifelat, neîncreţit de nori. Capul ei se contura, ca o ademenire dulce, pe fundalul luminos, sânii se reliefau, înfloritori, pe trupul plin de viaţă. Ea îşi încrucişă mâinile pe genunchi, stând cu faţa spre cameră; în spatele capului aflat în umbră, ambrazura luminoasă a ferestrei strălucea ca un foc albastru.

Lavalette spuse uitându-se la faţa din umbră:

— Suntem îndrăgostiţi orbeşte şi nebuneşte de viaţă, vrem să ne contopim cu ea, să o simţim mereu, cât mai palpabilă; de aceea ne place să plecăm; vrem să o trăim cât mai intens; iată de ce căutăm încordarea şi primejdia; acestea ne

transmit la modul cel mai direct farmecul vieţii; *atunci* o simţim mai apropiată de noi.

Lavalette ridică de jos câteva obiecte de lenjerie care zăceau risipite.

— Sirenele dau peste o oră semnalul de plecare... Sosim învăluiţi în nuanţe de ametist şi mânaţi de dorinţe inefabile.. Să nu întârziem!

Tamilul ţinea în mână o casetă de metal. Lavalette scoase din ea câteva hârtii, o încuie iar şi i-o înapoie băiatului, apoi scormoni în mormanul de ciorapi ai lui Gam:

— Aceştia de aici... alese nişte inele şi le lustrui pe mâinile ei, privi o clipă şiragul indian format din pietre de cornalină şi ametist şi îi spuse, râzând, lui Gam:

— Am un geamantan plin de mătăsuri mate, japoneze. Le veţi purta seara, în lumina crepusculară de pe corsoul din Saigon.

VII

— Lumina soarelui din Cochinchina pare, după-amiaza, o miere groasă, spuse Lavalette împingând şezlongul lui Gam sub vela care ţinea umbră pe punte. Este ca o răşină aurie; uneori ai impresia că, printr-o alchimie enigmatică, va cristaliza şi vei încremeni pe veşnicie în ea, ca o insectă prinsă în chihlimbar. Sunt superbe după-amiezele de pe mările anamitice.

— Cade barometrul, le strigă ofiţerul secund, trecând pe lângă ei.

— Înseamnă că într-o oră vom avea parte de o rupere de nori, iar peste încă o oră nici nu vom mai şti că a plouat. Tocmai asta îmi place la tropice: schimbările imprevizibile, intempestive, puternice, vijelioase, care apar brusc, iau proporţii şi distrug, nu vin încet, nu se dezvoltă lent, ci ne iau prin surprindere, ne târăsc cu ele în uragane, fără a manifesta o consecvenţă ridicolă.

— Dar consecvenţa nu este necesară pentru augmentare? întrebă Gam.

— Doar la început. Ca să te eliberezi. Suferim cumplit din cauza acestor două milenii de cultură care vor să ne bage pe gât perucile tuturor timpurilor spunându-ne că ele sunt realizările cele mai valoroase ale omenirii. Această cenuşă rămasă în urma vâlvătăilor cauzate de combustiunea spiritelor. Oare ce este mai valoros la foc: cenuşa care rămâne de pe urma substanţelor arse şi pe care o analizează apoi ceilalţi cu mutre pline de importanţă, sau căldura pe care o răspândeşte pălălaia vie?

— De ce nu poate arde fără să lase reziduuri? întrebă Gam visătoare.

— Cărăm peste tot după noi aceste veşminte ale obişnuinţei, ale moştenirii, ale tradiţiei, ale celor însuşite prin învăţare: nu-i de mirare că pielea noastră ni se pare neruşinată.

— Pielea... spuse Gam tărăgănat, deschizându-şi pe jumătate ochii; această materie vie, catifelată, moale: pielea...

— Gândurile noastre au devenit anemice, sunt domesticite. Gândirea este în ziua de astăzi apanajul burghezilor. Mai demult reprezenta un pericol, o fericire sălbatică pândită de distrugere. Cunoaşterea era o pasiune, ţâşnea din sânge, era devastatoare, ameninţată de pieire. Ca urmare a gradului de cunoaştere la care ajunsese, Empedocle s-a sinucis aruncându-se în Vezuviu. Astăzi ea reprezintă o sinecură pentru profesorii de filosofie; poate fi însuşită în decurs de opt semestre. Oamenii se aruncă asupra posturilor de la catedre, nu în craterul Vezuviului. Ştiinţa a demitizat toate dedesubturile. Totul este deja cunoscut. Nu există ceva mai ridicol decât ştiinţa: oboseşte şi te face leneş. Şi ucide orice trăire... dacă nu ai avut parte de trăirea ancestrală, primordială.

— Pri-, pri-, pri-, visă Gam; ce rezonanţă mistică are...

— Omul îşi urmează în mod consecvent drumul... care duce la însingurare şi absurditate. Nimeni nu îl analizează; toţi îl cunosc şi îl urmează. Este configuraţia eului. Toate lucrurile de care ai fost ataşat, în care ai crezut, dispar; este foarte greu să renunţi şi la ultimul om. În acel moment ai impresia

că te pierzi, că îţi pierzi obiectivele, sinele, numele, totul; nu ţi-au mai rămas decât drumul şi direcţia înainte. Drumul se înfundă la un moment dat; în faţa ta se cască abisul, neantul: orice pas mai departe înseamnă moartea. Faci acest pas fără să stai pe gânduri şi trăieşti miracolul celor integri, de neconceput pentru cei ce umblă cu jumătăţi de măsură. Pasul făcut nu te duce în jos, aşa cum te-ai fi aşteptat, ci înapoi. Poate că a însemnat ultima încercare, căreia nu mulţi îi fac faţă. Acest miracol ar putea fi numit un salt mortal transcendental. Sari în gol, dar eşti ridicat şi întors: drumul duce înapoi, ai devenit invulnerabil. Ai cunoscut neantul şi acum eşti invulnerabil. Te-ai situat în spatele lucrurilor şi nu mai poţi fi doborât de ele. Ai cunoscut nimicnicia absolută, nu te mai poate atinge nici o pierdere care, pe un altul, probabil l-ar doborî. Dar nu aici găsim esenţialul. Căci ar însemna doar resemnarea senină a pesimismului platonician, *nu* a celui schopenhaurian; acesta din urmă neagă lumea doar fiindcă reprezintă o afacere nerentabilă, bineînţeles din perspectivă mercantilă; în schimb, Platon o neagă din perspectiva specificului ei. Esenţial este faptul următor: consecinţa fenomenului de negare este cea mai intensă afirmare. Şi încă ce fel de afirmare! O afirmare născută dintr-o trăire primordială, în care cele două curente se contopesc. O afirmare generată de instinct, de tainele logosului sângelui, de adâncul sufletului, de subconştient. Simţim că trăim... Trăirea vieţii; ne situasem în spatele tuturor legilor: acum ne jucăm cu toate legile; ne situasem în spatele tuturor lucrurilor; acum le combinăm cum dorim; ne bucurăm de o ardoare a credinţei, dar ne promitem şi hohote de râs; ne putem dărui până la uitare de sine, dar ne ridicăm totuşi deasupra noastră; dispunem atât de „interior" cât şi de „exterior". Intensitatea simţirii nu este câtuşi de puţin prejudiciată, devenind mai uşoară, mai înaripată; ne cramponăm de viaţă şi ne dăm târcoale unul altuia ca nişte animale de pradă; fiind atât de îndrăgostiţi de ansamblu şi atât de ataşaţi de el, individualul nu ne poate distruge; dar dacă individualul nu devine totalitate... În acest caz...

— În acest caz... spuse Gam ridicându-se.

— În acest caz poate că ne abate din drum, aşa cum o planetă constrânge un astru să-şi părăsească orbita din jurul soarelui şi să se învârtească în jurul *ei* dacă se apropie prea mult de ea; şi există asemenea planete...

Gam se sprijini de scaun.

— Sunt în joc instinctele noastre. Instinct este o denumire foarte urâtă pentru aceste fluide oculte, intempestive ale speciei, care ne intersectează existenţa individuală. Există oare ceva mai elementar decât să fii dus de ele cu toate pânzele sus? Dar vai şi amar dacă pierzi controlul asupra cârmei, căci ele te târăsc în derivă. Şi scapă de sub control... ce palidă sunteţi... da, scapă de sub control. Scapă de sub control când componenta individuală dobândeşte supremaţia în dauna ansamblului, când individul devine preponderent, când nu mai regăsim specia în individ, cum ar fi, de exemplu, iubirea în femeie, ci doar iubirea *faţă de* individ; când devenim dependenţi, pierzând noţiunea de circuit, când devenim obedienţi bazându-ne existenţa pe altcineva, lăsându-ne influenţaţi de altcineva; dar de ce sunteţi atât de palidă? Doar la acest punct putem vorbi de o primejdie reală; căci aici acţionează cei mai puternici curenţi, cele mai puternice seisme; şi doar acest joc temerar ne tentează... ca orice alt pericol...

Nu mai suntem capabili să ne ridicăm la înălţimea sentimentelor oneste ale strămoşilor noştri. Pentru ei iubirea era legată de glie, de linişte şi siguranţă; pentru noi înseamnă uragan, luptă. Noi avem doar conştiinţa noastră; de aceea ne plac senzaţiile tari, desigur; dar nu este mai bine aşa decât să vegetăm în continuare în stările de spirit răsuflate ale unei epoci deja incompatibile cu noi? Ceea ce ne încântă este tempoul, nu durata. Suntem disciplinaţi până la desăvârşire, iată de ce ne place tot ce este maleabil, jucăuş, strălucitor, instabil, săltăreţ — jonglatul cu noţiunile, echilibrul precar deasupra abisurilor, imprevizibilul, absurditatea, sălbăticia, chiar şi banalitatea, dar împănată cu fiorul rafinat al unei conştiinţe picante... ce minunat este să fii primitiv, banal din adâncul inimii! Cât de mult ne place nouă, nesentimentalilor, să fim sentimentali, lipsiţi de

măsură! Căci suntem enervaţi la maximum, nervii noştri ajung până la vârful firelor de păr; simţurile noastre sunt ca o haită dresată, un filtru al trăirilor; dar starea nu degenerează niciodată în decadenţă, a cărei consecinţă este totdeauna blazarea snoabă. Aceasta nu a avut parte de trăirea primordială, nici un canal nu duce până acolo; iată de ce involuează şi dispare în curând. Este vorba mai degrabă despre o euforie a disciplinei, a stării de veghe permanente, a disponibilităţii continue; noi suntem copoii lui Dumnezeu, suntem divin de imponderabili şi de neîmpovăraţi de scopuri şi sisteme...

În eros căutăm mai mult decât forţa; vrem să avem parte de aventura instinctelor noastre. Ne luăm la întrecere cu ele, le provocăm, le incităm şi ne jucăm cu ele, cu aceste forţe ale infernului, aşa cum se joacă toreadorul cu taurul pe arenă; nu ştim ce înseamnă pacea, gonim şi aproape că ne lăsăm înhăţaţi, dar sărim în momentul critic la o parte; suntem împinşi înainte de impact şi facem un salt uriaş, sustrăgându-ne în ultima clipă primejdiei; căci dacă sucombăm în faţa ei, dacă ne împotmolim undeva, suntem pierduţi, având în vedere că am fost prea provocatori, că avem o structură prea complicată ca să scăpăm nevătămaţi. Dar adversarii sunt rari, iar înfrângerea înseamnă de multe ori doar depăşirea unei slăbiciuni disimulate până acum; devine, prin urmare, aproape o victorie; după care lupta începe iar, la alt nivel.

Problema majoră este să păstrezi anonimatul instinctului; v-o spun cu toată sinceritatea... de ce vă uitaţi la mine cu priviri atât de fixe? În fond, mărturisindu-vă totul, vă dau şanse egale. Pericolul mare îl reprezintă ceea ce numesc ceilalţi nonşalant, dar, în mod eronat, iubire: aceasta paralizează, influenţează şi determină înfrângerea. La început nu se manifestă furtunos, debutând insidios; infecţia se întinde însă pe nesimţite; iar când se dezlănţuie furtuna, o provincie răzvrătită din tine însuţi te atacă pe la spate: este provincia celuilalt, o molimă străină, o manifestare seducătoare a instinctelor: iubirea.

Lavalette zâmbi batjocoritor şi puţin şăgalnic după ce rosti acest cuvânt; dar dându-şi deodată seama ce spusese, se

întinse leneş:

— Ah, după-amiezele acestea pe mările anamitice! Soarele este ca mierea şi te ademeneşte să ţii prelegeri; şi să provoci la luptă, la cel mai graţios şi periculos duel cu floreta rococoului, care implică o moarte elegantă. Este valabilă provocarea?

— Este valabilă, spuse Gam ridicându-se.

***

Lavalette o luă de braţ şi o duse la parapet.

— Haideţi! Barometrul cade, spune secundul, dar noi nu suntem miraţi că vedem încă soarele pe cer şi că totul este neschimbat, deşi această coloană argintie ne dezvăluie deja ce se va întâmpla în viitorul apropiat. Uitaţi-vă la valurile de acolo, de jos. Sunt încă verzi ca malahitul, transparente şi line; dar lateral apar chenare albăstrui, iar golul de undă devine cenuşiu, de parcă un şarpe ar fi scormonit pământul în adâncuri; şi linia orizontului este deja învăluită în aburi, în aburi cenuşii care devin tot mai deşi. Se lasă liniştea; unde a rămas vântul? Clămpănitul nu se mai aude. Totuşi bestiile astea de jos încep să se agite, presimt ceva, coamele albe se zbârlesc, vedeţi cum se încreţesc? Cum apar din direcţia aceea şi se învârtesc pe loc şi înhaţă şi stau la pândă? Iată că s-au apropiat şi norii, gălbui, cenuşii; parcă s-ar fi deschis peste tot chepengurile cerului albastru, slobozind norii care ne năpădesc împresurându-ne: deasupra noastră, lângă noi, în spatele nostru; aşteaptă ceva, aşteaptă să vină vântul, iată-l că s-a dezlănţuit; şi acum haideţi, repede, vântul este pe urmele noastre...

Picături grele căzură, pleoscăind, pe punte. Gam simţi pe braţ căldura lor umedă. În timp ce o luară la fugă, se uită în sus: în clipa următoare şuvoaie de apă se revărsară asupra lor; pe scândurile punţii ţâşneau adevărate fântâni arteziene, fiind măturate de vânt, apa se prăvălea în mase compacte de parcă s-ar fi rupt un stăvilar uriaş.

Forţa torentelor o doborî aproape pe Gam. Lavalette o prinse şi o trase sub un acoperiş. Se rezemară amândoi de

zid; hainele subţiri, de culoare deschisă, li se lipeau de trup. Ruperea de nori continua la un pas de ei, udându-i din cap până în picioare.

Gam îşi întinse mâna afară, dar vântul i-o izbi la o parte. Lipindu-se tot timpul de zidul protector, încercară să se apropie de scările care duceau la cabine. Lavalette începu să râdă:

— Înainte! şi se luptară amândoi, străduindu-se să urce. Apa şiroia pe ei când ajunseră la adăpost. Gam se opri, ca o zeiţă grecească bătută de vânt, în faţa uşii cabinei, cu rochia lipită de trup; îşi ridică mâinile spre cap, puţin ameţită, de parcă ar fi băut ceva.

Se apropiau de delta Donai. Râul şerpuia în nenumărate meandre printre insulele mâloase, acoperite cu arbuşti de mangrovă. Ţărmul era mocirlos şi nelocuit. Aligatorii se lăfăiau la soare alături de buştenii de bambus aduşi de ape. Apoi zăriră primele plantaţii de orez, lucrate de indigeni; aceştia stăteau în apă până la brâu. În apropierea lor păştea câte un bivol care sforăia ridicându-şi capul şi uitându-se după vapor.

După o călătorie de trei ore în Svirap, vasul se îndreptă spre braţul lateral al râului Saigon; şi iată că apărură şi cele două turle ascuţite ale catedralei din Saigon.

O barcă împodobită cu drapelul guvernamental se apropie dintr-o parte. Lavalette îi făcu semn tamilului care aduse caseta metalică. Lavalette o înmânână unui om palid care făcu mai multe temenele în faţa lui.

Ferestrele erau larg deschise. Perdelele mari, de muselină, se mişcau uşor în adierea vântului matinal. Mireasma florilor de tamarin invadase camera. Un fascicul auriu se prelingea, tandru, de la uşa deschisă până la patul scund: soarele. Parcul de afară fremăta, păsărelele mici, colorate ciripeau.

Gam se aşezase în faţa oglinzii admirând, încântată, flacoanele din cristal impecabil şlefuit în care lichidele răspândeau irizaţii opaline şi rubinii. Pudriere mate conţineau o pulbere catifelată, care se fărâmiţa, moale, între

degete. În borcănaşe plate luceau creme de culoare deschisă, iar o apă cu miros amărui umplea nişte cupe mari. Alături, pe platouri de cupru: lemn de santal şi mirodenii.

Reflexele geamurilor de la fereastră aruncau o fâşie lată de lumină înspre oglindă. Aceasta se împrăştia şi pe masa de toaletă, în faţa căreia Gam stătea ghemuită pe o pernă, după obiceiul japonez. Flacoanele rubinii închideau în inima lor o flacără purpurie care se răsfrângea, palidă, pe tăblia măsuţei. În apele opaline luceau lumini aurii; pe borcanele de porţelan se profila o dâră verticală, sclipitoare; iar pe platourile de cupru se adunaseră reflexe ascuţite, obraznice. În spaţiul virtual din oglindă totul apărea încă o dată, şi mai frumos, proiectat pe nuanţa sidefie a fundalului estompat.

Gam se lăsă antrenată de jocul luminilor şi al culorilor, savurând armonia labilă a acestei naturi moarte însufleţite. Îi plăceau foarte mult micile episoade ale zilei, ştiind că au un efect deosebit. Erau negrevate de dorinţe şi de voinţă şi desprinse din înlănţuirea dintre cauză şi efect. Apăruseră în mod neaşteptat, ca nişte daruri surprinzătoare — continuând să provoace surprize. Uneori păreau să fie reflexul frumuseţii pure, într-atât reuşeau să eclipseze cauza. Această strălucire multiplicată din faţa oglinzii era aproape un miracol — în aşa măsură impresiona o inimă receptivă. Cât de ireal şi nepământean era acest concertino al culorilor saturate de soare! Ce pictor ar fi putut epuiza farmecul reflexului estompat din oglindă? Aceste miresme care veneau din dumbrăvile de tamarin din parc erau ca o dezmierdare; la fel şi musculiţa minusculă care se rătăcise poposind acum pe mâna ei, cu aripioarele fragile ce păreau ţesute dintr-un tort strălucitor şi cu picioruşele lungi, încovoiate, subţiri ca firul pânzei de păianjen — această întruchipare a decadenţei silfidelor, care adăsta atât de încrezătoare pe un teren vast şi necunoscut, ce se mişca proferând ameninţări inedite cu ajutorul unor prelungiri nesfârşite; silfide pe mâna mea, se gândi Gam emoţionată; cu aripi ca o boare din care fâlfâie atât de rapid încât nici nu le observi; cu ochi ca un punctişor, prevăzuţi însă cu mii de faţete şi nervi şi stimuli luminoşi; şi cu picioare subţiri ca un firişor, care reuşesc însă să ţină

trupul atârnat de o suprafaţă de sticlă. Cât de înţelept este articulat acest organism, deşi are o lungime de doar trei milimetri! Câtă viaţă pe un spaţiu de jumătate de centimetru, care fiinţează şi respiră, cu toate acestea, întocmai ca mine! Suntem ca seminţele care nu mai pot ieşi din pământ după ce au fost semănate. Viaţa este ca o gospodină lată în şolduri, care conservă fructe pentru iarnă în multe borcane, închizându-le ermetic; toţi provenim din acelaşi pom, dar acum iată-ne închişi în recipientele noastre de sticlă, prin pereţii cărora putem privi afară; în schimb, nu ne mai putem niciodată reîntâlni; unul s-a transformat în marmeladă, altul a fost tăiat mărunt şi i s-a scos sâmburele, pe altul l-au îndesat în borcan aşa întreg cum era; acesta se simte cel mai prost.

Gam se uită în oglindă cu o figură nehotărâtă, jucându-se cu degetele în faţa ochilor, de parcă ar fi vrut să privească printre gratii. Imaginea era atât de comică încât o pufni râsul. Speriată, se uită la musculiţă; dar aceasta nu-şi luase încă zborul. Gam suflă uşurel într-o parte, în direcţia unde insecta stătea pe mâna ei. Aceasta se întoarse imediat înspre aerul cald al respiraţiei, aripile i se mişcară.

Ce mult te atrage căldura, se gândi Gam, îndepărtându-şi mâna de pe faţă. Apoi îşi rotunji buzele, suflând spre dosul palmei; adierea era acum mai rece. Insecta se agită şi îşi luă zborul cu o opintire inimitabilă a picioruşelor.

Gam se uită visătoare după ea. Cât de impresionantă este orice vietate, se gândi. Te lasă de fiecare dată fără replică. Ce frumoase sunt aceste lucruri numite mărunte! Înseamnă că eşti deja mort sufleteşte — chiar fiind încă în viaţă — dacă rămâi impasibil când, în pădurea dorinţelor şi gândurilor care se intersectează, dai de un asemenea luminiş al contemplaţiei liniştite; când traficul intens de pe străzile sufletului stagnează dintr-o dată, iar pe locul rămas liber apare pe neaşteptate un asemenea miracol: o scânteiere în flacoane colorate, o ţesătură de păianjen în rouă dimineţii, perechea de aripi a unor carabide verzui-aurii.

Doar lucrurile erau bune şi liniştite. Iată aici o pisică, iar acolo o pătură; amândouă erau moi. Obiectele din natură ar

putea fi şi schimbate între ele; în acest caz, pisica ar fi pătură, iar pătura pisică; dar amândouă ar rămâne moi. Oare de ce gândim cu capul? Nu ar fi mai potrivit să gândim cu pielea?

Ce plăcut era să zâmbeşti! Lucrurile păreau să zâmbească tot timpul, pe tăcute, pe neobservate. Nu ar fi oare mai important să savurezi din plin senzaţia provocată de un cristal rotund, cuibărit în palma ta, decât să cunoşti adevărul despre care aiurează de milenii întregi perucile?

Sunt bune şi clare şi îşi au personalitatea lor proprie — aceste obiecte mărunte; ceea ce nu putem afirma totdeauna despre cele mari. Ar trebui să te dedici lor — cui ai putea să te dedici cu mai multă încredere? Cum să poţi intui ceea ce este măreţ, dacă nu te laşi pătruns de farmecul a ceea ce este mărunt? Ah, să trăieşti înseamnă să simţi: mereu şi peste tot.

Gam luă flacoanele de parcă s-ar fi pregătit să oficieze o slujbă religioasă. Licorile colorate îi răcoreau pielea. Cremele o făceau mătăsoasă. Pudrele îi dădeau o strălucire mată. Mătasea subţire se mula în mod plăcut pe trup, picioarele ei lungi se încordară simţind furnicătura cauzată de ciorapi, braţele se întindeau spre miresmele din faţa ferestrei; ce tânără era lumea! Tot atât de tânără ca noi înşine.

După miezul nopţii plecară spre vila unui om cu sânge amestecat. Mama fusese chinezoaică, tatăl ofiţer englez. Doar ochii oblici aminteau de rasa galbenă. Omul era înalt şi avea mişcări lente, ample. Gam observă de-abia mai târziu că una din mâini era schilodită. Pe piele se vedeau încă pete negre. Dintre toate femeile prezente, Gam avea pielea cea mai albă.

Servitul oaspeţilor era asigurat exclusiv de fete anamite. Acestea aduceau sifon şi băuturi de la gheaţă în pahare mari, în care se turna apoi şampanie. Gam admiră gleznele fetelor şi picioarele lor înguste; toate erau desculţe. Apoi ascultă răbdătoare vorbăria unui englez.

Într-una din încăperile mai mari începu o partidă de cărţi. Masa nu era înaltă; jucătorii stăteau pe jos sau pe taburete scunde. Amfitrionul ţinea banca. Lavalette urcă de câteva ori

miza şi pierdu. Apoi se aşează şi continuă să piardă. Gam chibiţa. Lavalette se întoarse pe jumătate spre ea. Gam zâmbi şi trecu în camera învecinată. Şi ceilalţi musafiri trecură dincolo. După câteva minute, în jurul mesei rămăseseră doar câţiva jucători. Mizele urcară acum vertiginos.

Cu trăsăturile împietrite, chinezul îi ţinea piept lui Lavalette. Lua fiecare carte de joc şi ridica miza fără să tresară. La un moment dat, pierdu trei poturi foarte mari. Impasibil, îi împinse lui Lavalette bancnotele. În minutele următoare pierdu aceeaşi sumă. Lavalette întrerupse jocul, întrebând dacă se stabilise o mizã maximă.

— Ce rost ar avea? întrebă celălalt, făcând un semn slujitoarelor care aduseră băuturi şi sardele cu ceapă şi boia.

Lavalette preluă banca. Simţea cum creşte tensiunea jocului şi se rezemă, calm, de spateaza scaunului. După o jumătate de oră, al treilea participant juca deja pe cărţi de vizită pe care nota cifre. Când chinezul mări nebuneşte miza, trăsăturile celui de-al treilea partener încremeniră; era în pierdere, trebuind să scrie iar o cifră mare. Adunând sumele, scăpă creionul din mână şi deveni livid. Lavalette îl observă. Înainte ca acesta să fi putut spune ceva, Lavalette declară:

— Cărţile erau prost amestecate, îmi dau de-abia acum seama; ultimele nouă ture sunt anulate, şi îi împinse înapoi teancul de bonuri.

Fără a-şi ridica privirile, Lavalette amestecă iar cărţile, se întrerupse şi spuse:

— Să facem o pauză. Aş vrea să trag câteva fumuri de opiu.

Se ridicară cu toţii. Când trecură în camera alăturată, al treilea îşi luă rămas-bun. Lavalette simţi o mână umedă şi tremurătoare în mâna sa:

— Îmi datoraţi o revanşă, spuse convenţional salutându-l cu o înclinare a capului.

Gam îl întâlni pe Lavalette pe terasă:

— Vă propun să vă întoarceţi la hotel, îi spuse acesta. Sunt în câştig şi nu aş vrea să plec chiar acum. Tamilul vă va însoţi. Poate vă mai văd...

— Eram oricum pe punctul de a pleca, răspunse Gam; aş

vrea să mai tai câteva crenguţe de tamarin pentru camera mea. Sper că veţi reuşi să menţineţi jocul la acelaşi nivel.

— Dacă păstrezi controlul, merge.

— În acest caz, mai putem vorbi de joc sau este doar o reglare...?

— Nu miza contează, ci tensiunea... deocamdată... apoi este dată uitării.

— Uităm... repetă Gam.

Amfitrionul se apropie.

— Aveţi slujitoare frumoase, îi spuse Gam; mai ales una tânără cu ochii albaştri; cât de aparte se asortează la părul ei negru.

Gam dădu mâna cu el:

— Mâine voi juca polo...

Lavalette voi să o însoţească. Ea îl împiedică:

— Aş vrea să cobor singură aceste scări... o idee... vreau să mă joc cu ea în timp ce cobor.

Ajunsă jos, întoarse încă o dată capul şi zâmbi. Ceafa ei era îngustă, iar spatele se mlădia în decolteul adânc al rochiei.

Lavalette zăcea, fără să spună nimic, pe rogojina din salonul de fumat. Chinezul se culcă vizavi de el, luă o picătură de opiu din cutia de argint, o ţinu în flacără până ce începu să fiarbă cafeniu-auriu, apoi o înfundă în pipă.

Fumul se înălţa formând nori negri sub tavan. Drogul pătrundea în sânge, dând frâu liber fanteziei dezlănţuite care împodobea totul cu culori vii şi cu izul aventurii. Uşa se deschise pe nesimţite şi o anamită se strecură în încăpere. Rămase lângă perete. Lavalette o împinse la o parte. Chinezul îi făcu semn şi ea dispăru fără zgomot.

— De ce aţi expediat-o pe fată? întrebă Lavalette.

— Am presupus că nu aveţi nevoie de ea.

— Pentru moment nu.

Chinezul îşi deschise ochii:

— Scuzaţi... nu am ştiut... şi probabil că nu ar fi oportun să o chem înapoi.

— Nu, desigur, replică Lavalette calm, ridicându-se. Să

mergem să continuăm jocul.

Mai găsiră câţiva oaspeţi la masa de joc. Băuseră foarte mult. Lavalette ceru băuturi şi mai tari. Jocul reîncepu. Un englez ţinea banca.

Lavalette nu dădea atenţie cărţilor. Îl cuprinsese o dispoziţie aventuroasă, căreia i se abandonă, urmărind doar modul în care alternau în el stările sufleteşti. Încetul cu încetul simţi nevoia de a le exacerba şi a se lăsa pradă lor.

În acest moment pierdu o tură. Devenit atent, se concentră asupra jocului, sublimând clocotul agitaţiei sufleteşti în încordarea rece cerută de cărţile de joc. Cu cât pierdea mai mult, cu atât mai sus ridica miza.

Unul din jucători se prăbuşi, ameţit, la pământ. Ceilalţi strânseră rândurile, începând să joace mai repede. Cererile erau formulate mai scurt. Lavalette bău mult şi se concentră asupra cărţilor. Pierdu din nou. Apoi câştigă câteva jocuri pe care le crezuse pierdute. Chinezul preluă banca şi mizã contra lui Lavalette care continua să piardă. Jocul se transformase într-un duel între ei doi. Ceilalţi se retraseră.

Chinezul era în câştig. Bancnotele se îngrămădeau în faţa lui. Lavalette semna ordine de plată, aruncându-le în joc — unul mai mare decât altul. Pierdu totul. În acea clipă îl cuprinse o stare febrilă; semnă cecuri în valoare extrem de mare. Clipa decisivă, adică secunda dintre ridicarea şi întoarcerea pe faţă a cărţilor îi crea o stare de tensiune nervoasă care făcea ca rezultatul propriu-zis să pară lipsit de importanţă şi neesenţial — sentimentul de euforie fantastică era generat doar de momentul de aşteptare plină de încordare.

— Nu putem continua aşa la infinit. Pun în joc de cinci ori valoarea băncii (el aruncă pe masă toate jetoanele şi bancnotele) în schimbul femeii... Sunteţi de acord?

— Da, răspunse Lavalette imediat.

Chinezul dădu, primul, cărţile pe faţă. Lavalette pierduse. Săriră amândoi în sus. Cu o mişcare a mâinii, Lavalette mătură de pe masă bancnotele, care căzură ca o ploaie pe adversarul beat de bucurie, acoperindu-l. Tăblia mesei strălucea goală şi solemnă. Lavalette îşi aruncă pe ea cărţile.

Pierduse iarăşi.

Miza mare şi încordarea îi antrenară pe amândoi. Nici nu mai ştiau pe ce joacă. Pocneau cărţile de parcă le-ar fi fost viaţa în joc. Chinezul înşfăcă pachetul de cărţi; trăsăturile sale, adineaori atât de impasibile, erau desfigurate de cute şi riduri, muşchii buzelor se contractaseră, obrajii i se scofâlciseră; dădu, cu mişcări spasmodice, cărţile pe faţă, şuierând:

— Uite, uite, uite...!

Lavalette zâmbi ameninţător, ochii săi scânteiau, începu să râdă, să râdă şi trânti cărţile pe masă, ţipând:

— Uite... uite! şi iarăşi: uite...! Pierduse pentru a patra oară. Chinezul luă pentru ultima dată cărţile, urma tura decisivă.

Le amestecă repede, apoi mai încet, le puse în faţa sa, îl fixă pe Lavalette cu o expresie plină de ură, încercă să dea cărţile pe faţă, dar nimeri pe de lături, într-atât îi tremurau mâinile; deodată păli, amuţi şi întoarse o carte: era bună; o întoarse pe a doua — camera părea să se fi transformat într-un vârtej ameţitor în care nu mai exista decât un singur lucru: tăblia neagră a mesei şi două cărţi de joc arzătoare, strălucitoare; iar alături licărea... alături parcă se umfla... Lavalette se ridică pe jumătate, îşi apăsă pumnii pe ceva, undeva... alături ameninţa, respira, vieţuia, ţipa un pachet de cărţi de joc cenuşii; apăru o mână, o gheară, îl prinse, îl smuci, îl trase, scormoni, îl întoarse: o suprafaţă albă, dementială, lucea având un pumnal înfipt în ea, un pumnal negru; iată şi a treia carte... vârtejul se opri... pică... as...

Lavalette pierduse.

Chinezul căzu înapoi, pe locul său. Faţa îi era cenuşie. Lavalette se uită la el. Se uită pe masă. Îşi aduse aminte de cele întâmplate:

— Ah, da! Apoi spuse liniştit: într-o oră voi pune totul la punct.

În cameră nu ardea decât un sfeşnic cu lumânări — lui Gam îi plăcea flacăra lumânărilor. Se înfăşurase într-un sari, după

obiceiul malaiezelor şi se întinsese pe divan. Tamilul se străduia să-i fixeze plasa deasupra patului. Gam îi spuse să stea lângă sfeşnic: voia să vadă cum se reflectă lumina lumânărilor pe pielea sa. Apoi îl rugă să vină lângă ea şi să-i spună cuvinte în limba sa maternă. Gam încercă să le repete, râzând veselă când reuşea. Băiatul dădea din cap:

— *Very nice... all right!*[1]

Gam îşi strânse sariul în jurul coapselor, încercând să-şi imagineze cum ar fi să trăiască într-o colibă şi să aibă pielea cafenie.

Lavalette intră şi îi sărută în grabă mâna.

— Aţi venit repede... spuse Gam.

— Chiar la timp... răspunse Lavalette, luând o crenguţă de tamarin. Aveţi dreptate: un parfum îmbătător; nu este însă indicat să le ţineţi în dormitor, mirosul este prea puternic în timpul nopţii şi vă poate provoca visuri neplăcute.

— Sunteţi foarte grijuliu...

— Dar nu de aceea am venit. Partida de cărţi de la Collin a luat o turnură neobişnuită. Am pierdut totul şi am fost nevoit să mizez în cele din urmă pe persoana dumneavoastră. Collin a câştigat. Oricum voiaţi să jucaţi mâine polo cu el...

Gam se ridică fără să spună nici un cuvânt.

— Mâine veţi juca sigur polo cu el...

— Vreţi să-mi spuneţi, Gam se poticni... cum s-a întâmplat?

— Nu la maniera romantică, ci la cea logică. După banii peşin au urmat ordinele de plată, apoi bonuri, apoi mize tot mai mari...

— Vreţi să-mi spuneţi şi... cine a avut această idee?

— Consider că este lipsit de importanţă. Cred totuşi că el, Collin.

Gam respiră uşurată. Deodată exclamă:

— Doar nu vreţi... dar amuţi, se apropie de Lavalette care simţi parfumul cald al pielii ei şi reîncepu:

— V-aş putea spune din ce cauză am tăiat crenguţele de tamarin... apoi înfăşură brocartul sariului în jurul coapselor, se uită la Lavalette, îl scrută, se întoarse, se opri în dreptul ferestrei, căzu pe gânduri:

---

[1] *Foarte bine... perfect!* (în engl.)

— Doar nu vreţi... Alergă la geamantan, îl deschise în grabă, căută ceva, luă un pachet, i-l puse în mână, îndoindu-i degetele în jurul lui şi strigă:

— Iată... bani... încă... luaţi-i...!

Lavalette se uită în jos, văzu banii, ridică din umeri, strânse mâna în jurul pachetului. Apoi spuse aferat:

— Aş putea juca mai departe cu ei... şi părăsi repede camera.

Ceva căzu cu zgomot pe jos. Sariul alunecă din mâinile lui Gam. Ea îl prinse speriată. Dar rămase nemişcată — puţin aplecată înainte, cu capul ridicat de parcă ar fi tras cu urechea, rezemată de o mână, cu un picior întins înainte de parcă ar fi vrut să facă un pas, ţinându-şi cu cealaltă mână mătasea sariului strânsă sub sâni. Lumina lumânărilor se reflecta pe ceafa înclinată cu smerenie. Crenguţele înflorite erau pe podea. Gam depăşi momentul de perplexitate şi începu să se plimbe agitată de colo-colo. Brocartul se târa în urma ei, măturând florile.

Avea o stare sufletească ciudată care o zăpăcea, exercitând şi un fel de fascinaţie asupra ei. Încă nu se gândea la sensul celor câteva cuvinte rostite de Lavalette; nici nu i se păreau prea importante în comparaţie cu ineditul situaţiei care o luase prin surprindere. Nu se îndoia nici o clipă de insolenţa, chiar ridicolul pretenţiei. Dar nu aceasta o interesa — ceea ce o consterna era atitudinea lui Lavalette.

Chiar şi numai faptul că putuse să se gândească la aşa ceva era suficient; că, în ziua următoare, punerea în practică i s-ar fi părut, poate, şi lui absurdă nu mai conta. O stupefiase dezinvoltura cu care el vedea în acest act un fapt divers, probabil şi sub influenţa stării de spirit care îl stăpânise în ultima oră. S-ar putea să fi fost începutul ostilităţilor dintre ei — deşi nu credea, nu ştia. Se simţea însă învinsă, fiind cuprinsă şi de o senzaţie de groază inconştientă. Singurul lucru pe care îl ştia era că el se bucura de o libertate absolută, nu se considera legat de nimic — o libertate autoritară, care o împingea pe ea la o parte de dragul unui

capriciu; era dominat de un ego mistic care se manifesta atât de impetuos, încât atrăgea şi, în acelaşi timp, dezarma.

Gam se opri în loc. Lavalette se va întoarce. Uitase complet că îi dăduse bani şi că totul rămânea în suspensie până la întoarcerea lui. Bănuia că el se afla pe undeva — încăperea era saturată de prezenţa sa. Gam va fi învinsă; se vedea confruntată cu o situaţie pentru care nu era pregătită; un circuit elementar; tot ce era elementar însemna egoism extrem; iar în faţa elementarului se simţea neputincioasă; ştia că această neputinţă era unicul criteriu care nu inducea în eroare, deoarece definea legea fundamentală a femeii: capitularea în faţa învingătorului; porţile se deschideau fără luptă în faţa celui superior — atâta timp cât îşi păstra superioritatea.

Pe Gam o trecură fiorii. Simţea că toate celelalte îşi pierd relevanţa în comparaţie cu aceşti fiori, indiferent dacă ar fi fost cauzaţi de teamă sau de o enigmatică îngemănare a sufletului cu trupul, care se apăra şi se impunea; o cuprinse o stare febrilă, nu dorea decât să plece, să plece; începu să împacheteze în grabă, aruncându-şi lucrurile la întâmplare în geamantanele din apropiere; apoi se opri deodată, ridicând capul şi trăgând cu urechea.

Noaptea era liniştită. De parcă s-ar fi desprins de trecut şi nu ar mai fi avut legătură cu nimic. Dintr-o bodegă unde se fuma opiu se auzi un zgomot surd, înăbuşit. O pasăre scoase un ţipăt în faţa ferestrei. Gam îşi sprijini fruntea de capacul ridicat al valizei, rămânând multă vreme aşa. Era obosită.

În faţa uşii se auziră paşi uşori: Lavalette. Acesta închise cu grijă uşa.

— O surpriză! Pachetul dumneavoastră de bani mi-a adus noroc, determinând cotitura. La jocurile de noroc aşa ceva se întâmplă de multe ori. Este chiar o superstiţie a jucătorilor. Am avut o inimaginabilă conjunctură favorabilă în serie. O lovitură rară care mi-a adus poturi uriaşe, de unsprezece ori una după alta. De unsprezece ori fără nici o pierdere... a fost palpitant! Am recâştigat totul. Şi pe dumneavoastră. Poftiţi,

vă restitui banii.

Lavalette puse pachetul în geamantanul deschis şi dădu drumul la ventilator.

— Noaptea este caldă, aproape zăpuşitoare. La ora aceasta începe să vină o adiere mai răcoroasă dinspre munţi. Ar fi bine să lăsaţi încă vreo oră fereastra deschisă şi ventilatorul în funcţiune.

Apoi înconjură geamantanul şi se opri o clipă în faţa ei:

— Îmi dau seama că v-am deranjat. Sunteţi ocupată. Vă doresc o noapte bună.

Gam nu răspunse. Puse, cu un gest mecanic, banii la o parte. Apoi se uită cu priviri pierdute spre geamantan. Lavalette o surprinsese împachetând, dar nu dăduse nici o importanţă acestui fapt.

Asupra ei plana ceva ineluctabil, un nor, o mână, un cerc. Auzea un vuiet care se apropia şi înghiţea totul, netolerând nimic în jurul său; Gam încercă să se îmbărbăteze, fiind totuşi conştientă de slăbiciunea ei; voia să o depăşească, să i se împotrivească; trebuia să câştige timp, dorea să evite ceva şi să se ascundă, să aştepte, să părăsească zona periculoasă care o paraliza şi o distrugea, care îi submina rezistenţa triumfând deja.

Termină de împachetat, încuie valizele şi se interesă de proxima legătură de cale ferată. Expresul de noapte pleca peste o oră. Comandă biletul şi coborî repede, respirând uşurată.

Holul de jos era cufundat în semiîntuneric. *Boy* îmbrăcaţi în alb mergeau de colo-colo cu mişcări line. Cineva şedea la o masă bând whisky. Omul o privi cu ochii injectaţi. Când Gam părăsi parcul îi trecu prin minte un cuvânt: fugă — dar acesta rămase fără rezonanţă.

Refuză să ia o ricşă; simţea nevoia să meargă pe jos, să audă ecoul ritmic al paşilor, să fie pătrunsă de mişcarea braţelor, a trupului.

Se relaxă şi chibzui în linişte. Dar o verigă părea să îi încercuiască tâmplele, o ameninţa un laţ ce nu ceda, ţinând-o

imobilizată în încleştarea sa metalică.
Trenul intră pe peron. Agitaţia din jur îi făcea bine. Când expresul o luă din loc, Gam coborî fereastra compartimentului. Noaptea indiană o înconjura, caldă şi nemărginită.

VIII

— Admit, spuse Séjour, că această stare poate fi numită resemnare. Dar aprecierea este unilaterală; aş defini-o mai degrabă ca încercare de a elabora o concepţie de viaţă estetică. Este vorba, pur şi simplu, despre ipostaza unei existenţe lipsite de dorinţa primitivă de a poseda. Din care cauză este frumoasă şi obiectivă, în măsura în care acest lucru este posibil într-o lume axată pe cunoaştere. Pornirile subiective reprezintă aspectul chinuitor în viaţă. Ele tulbură imaginea; liniştea înseamnă totdeauna mai mult decât furtuna: iată una din învăţăturile lui Laotse. Poţi cunoaşte viaţa fără a ieşi pe uşă; cu cât te îndepărtezi mai mult de casă, cu atât o cunoşti mai puţin.
— Dar nu îţi îngrădeşti în felul acesta existenţa?
— O lărgeşti. Viaţa îţi aparţine în momentul în care nu mai vrei să o posezi. De exemplu, mă uit la dumneavoastră cum staţi în faţa locuinţei plutitoare chinezeşti, sunteţi tânără şi zveltă, vântul se joacă în părul dumneavoastră, aducându-vă câte o şuviţă pe frunte; mătasea estivală se mulează pe trup, pe membre; cât de frumos se conturează sub rochie linia coapselor! Cum se înalţă pieptul înspre orizontul luminos! Cât de superbă, semeaţă şi atrăgătoare este linia care porneşte de la nări spre cutele obrajilor când întindeţi gâtul şi scrutaţi cu privirile marea, iar în ochii dumneavoastră se reflectă întinderile nesfârşite şi nostalgia depărtărilor! De-aţi şti ce minunat se profilează conturul capului pe fundalul format de construcţia masivă. Silueta dumneavoastră pe malul mării: un om viu, înfloritor, frumos în faţa celor mai copleşitoare revelaţii ale naturii, adică cerul şi marea: iată o simfonie a vieţii, mai bine zis viaţa în forma sa cea mai

nobilă. Dar oare imaginea ar fi la fel de pură şi dacă aş dori să vă posed? Oare dorinţa chinuitoare nu ar tulbura această trăire? Aşa cum o adiere de vânt ar tulbura oglinda apei de sub noi...

Gam urcă înapoi în barcă:

— Haideţi, s-o privim, spuse aplecându-se spre apă.

Sub corabie începea un tărâm din basme: grădinile de corali. Marea era transparentă ca un cristal, sclipind în tonuri albăstrui în irizaţiile straturilor inferioare. Imperiul coralilor ajungea până sub talpa corabiei. Din când în când, câte o ramură ruptă scrâşnea sub chilă.

O lume tăcută, scânteietoare, se înălţa din nisipul alb al fundului mării, desfăşurându-se în coline şi văi, în cocoaşe sau prelungiri masive şi groteşti, ramificându-se în copaci şi arbuşti coloraţi în toate nuanţele de glazuri albastre şi roşii. Pe aceşti copaci magici nuferii şi anemonii îşi desfăşurau talerele netede, cu margini franjurate; formaţii ţepoase şi tubulare despre care nici nu-ţi puteai da seama dacă aparţineau regnului animal sau vegetal pluteau printre ei, împingându-şi înainte boturile care răspândeau licăre fulgerătoare.

În nisipul alb se mişcau ophiuride de culoare ultramarină, stele de mare brune şi roşii zăceau pretutindeni, holothuroidele cenuşii se târau, leneşe, cu trupurile lor lungi ca nişte viermi, scoicile multicolore erau împinse la o parte de crabii violeţi, iar în tot acest univers multicolor scânteiau şi străluceau şi bântuiau norii lucitori formaţi de peştişorii roşii sau albaştri ca peruzeaua, care se strecurau printre eflorescentele liliachii ale coralilor, ca o ploaie abundentă de nestemate.

Corabia înainta alunecând uşor pe apă. Echipajul cu pielea cafenie prinse un rechin tânăr şi trei languste uriaşe, verzui-cafenii, care se zbăteau pe podeaua de scândură. Gam îi rugă pe oameni să le arunce iar în apă.

— Aţi venit la mine zbuciumată şi agitată din cauza unei furtuni pe care nu o cunosc, spuse Séjour, şi despre care nici

nu o să vă întreb niciodată. Sunteţi aici, la mine, dar rădăcinile v-au rămas în altă parte. Iată de ce zilele petrecute aici, până vă va cuprinde iar dorul de ducă, vor însemna şi pentru dumneavoastră aproape acelaşi lucru ca pentru mine; eu le numesc existenţa în oglindă. O existenţă lipsită de reflecţii şi dorinţe. Va plana ca o ciudată Fata Morgana deasupra viitorului dumneavoastră agitat. Mai târziu o veţi găsi integrată, când vă veţi îndrepta spre ea.

— Niciodată, spuse Gam.

— Ah, cine se încumetă să spună „niciodată"!

Când se uită la Gam, văzu că plângea. Séjour îşi întoarse capul, făcându-se că nu observă nimic.

— Puteţi să vă uitaţi liniştit la mine. Lacrimile nu sunt ale mele. Ele încep să curgă de multe ori când văd, ca acum, ceva asemănător naturii acesteia de sub suprafaţa apei; sau când mă copleşeşte o anumită stare de spirit în care mă simt atât de apropiată de viaţă ca de o rădăcină; sau când mă atinge ceva şi în mine se deschide încet o poartă, iar eu ascult tulburată sau gânditoare; în asemenea ocazii, încep să-mi curgă lacrimi nemotivate, fără să-mi dau seama. Poate că în aceste momente sunt ca dumneavoastră... şi fericită. Iar acum să trecem printre talazurile care se profilează acolo, ca o dantelă albă, în faţa atolilor...

Dimineaţa, la ora şase, Gam ieşi din cameră înfăşurată în sariul de batic peste care îmbrăcase o jacheţică javaneză, brodată cu fir argintiu; alergă în cabina pentru baie. Plouase în timpul nopţii, dar pământul se uscase deja. Ajunsă în cabină îşi turnă, cu un căuş uriaş, apă pe trup; apa îi şiroia pe umeri, scurgându-se în bazinetul mic de sub picioarele ei. Se duse apoi, înviorată, pe terasă, la micul dejun. *Boy* indigeni serviră ceaiul pe rezemătoarele late ale scaunelor confortabile. Gam încremeni o clipă: unul dintre ei semăna cu tamilul.

Se văzu dintr-o dată înconjurată iar de norii livizi ai existenţei ei, de care încercase să fugă în ultimele zile; avusese chiar impresia că reuşise. O cuprinse teama, simţind

că nu scăpase de ei, că aceştia se apropiaseră şi mai mult. Şi se apropiau tot mai mult, neputând fi opriţi în loc; căci şi ea îi aştepta cu înfrigurare, chiar dacă îşi întorcea capul refuzând să-i vadă.

Séjour observă expresia de angoasă care apăruse în ochii ei. Bănuind care ar putea fi motivul, spuse:

— Azi facem o vizită la curtea sultanului din Djokjatra.

Gam respiră uşurată:

— Da, să mergem!

Maşina străbătea podişul insulei depăşind pe şoseaua brună numeroase *sado,* adică trăsuri micuţe pentru un singur pasager care şedea cu spatele la vizitiu. Ele se legănau trase de ponei de Timor care galopau cu clopoţei în jurul gâtului. Chinezi cu pielea de culoarea scorţişoarei, bustul gol şi o musculatură istovită şi încordată trăgeau, răbdători, ricşe cu două roţi în care nişte olandeze buhăite transpirau cu demnitate. Un car cu boi staţiona melancolic la marginea şoselei. Taurul avea coarne frumoase, distanţate unul de altul; stătea nepăsător alături de bărbaţii care gesticulau examinând o roată ruptă şi mestecând, cu dinţii lor înnegriţi, rădăcină de liliac. În căruţă se înghesuise o ceată de javaneze îmbrăcate în rochii de batist imprimat cu flori mari; ele ciripeau ca un stol de ciocârlii. Se uitară după automobil, curioase şi scoţând mici exclamaţii. Câteva dintre ele îşi înfăşuraseră capul în văluri brodate cu paiete aurite şi aveau cercei mari în urechi.

O alee tivită cu arbori de siminichie se deschise în faţa automobilului. Florile mari, de culoare roşu-grena, se legănau pe vârfurile înalte atârnând în jos ca o pelerină aruncată neglijent pe umeri. Drumul urca în serpentine lungi. De jur împrejur se vedeau vulcani crescuţi parcă din mijlocul şesului, ca nişte muşuroaie uriaşe. O spirală de fum se ridica spre cer din craterul lui Bromo.

Pădurile verzi îmbrăcau munţii cenuşii şi roşietici. La jumătatea înălţimii, ele păreau să fi obosit, desprinzându-şi braţele din jurul trunchiului de con rămas golaş. Plantaţiile de cafea, tutun şi cocotieri se întindeau până departe. Terasele palide ale orezăriilor păreau pudrate cu un abur

argintiu. Casele de rugăciune mahomedane, cu trei acoperişuri suprapuse, se înălţau din mijlocul dumbrăvilor oglindindu-se în apele iazurilor liniştite de la poalele lor.

Bungalouri albe visau înconjurate de arbori de tamarin şi de chinchină, de parcă timpul ar fi uitat de ele. Vedeai tot mai multe case pe piloţi, delicate şi acoperite cu frunze negre de palmier, care alternau cu surele pentru orez, construite din lemn sculptat, pictate pe dinafară şi cu acoperişurile foarte arcuite. Se apropiau de oraş.

Indieni cu o constituţie pirpirie şi îmbrăcaţi în haine albe circulau fără zgomot printre chinezii grăbiţi. Séjour coti spre cartierul cu grădini oprind în faţa casei unui prieten. Un olandez corpolent îi întâmpină jovial, urându-le bun sosit. Copiii cu părul foarte deschis o înconjurară, curioşi, pe Gam. *Mejvrouw*[2] avea părul creţ caracteristic celor cu sânge negru. Radia de bucurie şi îi pofti pe verandă, la masă.

Acolo prepară, cu o figură misterioasă, orezul pentru Gam. Într-o farfurie cu orez incorporă bucăţele mici de peşte uscat şi proaspăt, apoi bucăţele de carne de pui şi de raţă, omletă şi ouă preparate în diferite feluri, condimentând totul cu *chutney*[3]*,* ghimbir, ceapă, piper şi alte ingrediente specific javaneze. Apoi dădu din cap, îmbiind-o pe Gam. Aceasta gustă mai întâi neîncrezătoare, dar apoi îşi consumă, cu curaj, toată porţia. O fată desculţă, cu piele măslinie aduse fructe. Gam savură prospeţimea zemoasă a fructelor de manghier reci şi cu pulpă fragedă, apoi pepenii mustoşi, curmalele japoneze roşii, minunatele papaya, fructul ţepos numit rambutans; dar când se servi fructul durion era să o ia, îngrozită, la fugă din cauza mirosului puternic de putreziciune al acestei poame mălăieţe care în pădurile ecuatoriale reprezintă o delicatesă pentru tigri.

Învingându-şi greaţa, gustă în cele din urmă, rămânând surprinsă de gustul minunat care aducea a cremă de nuci, moca şi frişca de la gheaţă.

---

[2] Doamna (în lb. oland.)

[3] Condiment preparat din fructe, ierburi acre şi arome (în. engl.)

Către seară, Gam plecă împreună cu Séjour la recepţia de la palatul sultanului. Traversară o serie de grădini cu răzoare de flori şi plantaţii de pomi, apoi trecură pe lângă lacurile în care obişnuiau să se îmbăieze soţiile sultanului şi ajunseră la terasa palatului; în faţa acestuia străjuiau doi elefanţi care îşi ridicară trompele trâmbiţând. Un număr mare de javanezi se năpusti afară din palat, aruncându-se la pământ. Apăru un maestru de ceremonii care îi pofti pe străini în hol. Pereţii erau acoperiţi cu stofe indiene multicolore. La marginea încăperii şedeau înghesuiţi javanezii îmbrăcaţi în haine de gală: pantaloni roşii ca focul şi vestoane verzi sau albe. Numeroşi prinţi se ghemuiseră pe duşumelele din cahle, de unde se târau, în ţinută aplecată, până la tronul sultanului care era ascuns în spatele unei perdele formate din şiraguri de perle.

Maestrul de ceremonii îi conduse pe Gam şi pe Séjour la sultan, care îl recunoscu imediat pe Séjour, dădu la o parte şiragurile de perle şi începu să vorbească, animat, cu el. Avea o faţă cărnoasă expresivă; sprâncenele erau îngroşate cu tuş negru. Înainte de a i se adresa lui Gam îl întrebă ceva pe Séjour, în limba malaiezã. Acesta scutură din cap şi răspunse. Apoi sultanul o rugă pe Gam să revină seara. Va cânta orchestra malaiezã.

Soţiile sultanului se trăgeau aproape toate din provincia Preanger. Erau delicate, având o graţie melancolică marcată de minunaţii ochi care te duceau cu gândul la ochii unui animal. Gam nu-şi amintea să fi văzut vreodată o piele cu o nuanţă aurie atât de caldă.

În grajdul sultanului caii negri australieni şi armăsarii superbi, brun-gălbui stăteau în boxe curate, fiind îngrijiţi de un german cu barbă albă. În curţile domeniului se jucau mulţi copii murdari. În dreptul câte unuia era rezemată de zid o umbrelă de onoare verde-aurie — semn al descendenţei princiare a copilului respectiv. În apropierea lor se tolăneau servitori care mestecau betel.

Noaptea se lăsă repede. În bezna grădinii holul palatului reprezenta o insulă luminoasă. Curtenii sultanului se ghemuiseră pe duşumeaua acoperită cu cahle. Doar sultanul şedea normal. Apoi orchestra atacă un dans războinic în ritmuri măsurate, semeţe.

Intrară pe rând dansatoarele. Un corset îngust, auriu îmbrăca bustul gol. Voaluri de mătase de culoarea piersicii şi de un verde ca smaraldul învăluiau coapsele minunate. Mişcările unduioase care se profilau sub stofa subţire, foarte mulată pe trup, erau extrem de seducătoare.

Dansatoarele interpretară o scenă dintr-o legendă eroică precum şi aşa-numitul *topeng,* un dans al măştilor. Apoi orchestra schimbă tema, trecând la o melodie mai lentă, mai languroasă. Gam asculta extaziată. Cimbalele din cupru, surlele şi tobele surde, instrumentele *siong,* harpele şi celelalte instrumente asemănătoare chitarei şi viorii scoteau sunete melancolice, de parcă ar fi plâns. Ele se amplificară până la o cantilenă dulce şi estompată; aveai impresia că nu cânta o orchestră formată din douăzeci de indigeni, ci că această muzică exotică se prelinge de undeva din noapte, din grădinile înmiresmate, din firmamentul întunecat, coborând în melancolia tremurătoare a acordurilor evanescente. În momentul în care toate celelalte instrumente amuţeau şi se înfiripa o melodie vie, sacadată, vibrantă, după care gongurile începeau să zumzăie ca albinele, cimbalele din cupru să rezoneze sonor, harpa să-şi presare arpegiile argintii iar instrumentele de coarde să urce şi să coboare deasupra murmurelor celorlalte — în acest moment aveai impresia că asişti la un concert nocturn dat de înseşi apele mărilor sudice, că asculţi armonia sferelor care se trezesc, răspândindu-şi sonorităţile serafice.

Sultanul se ridică şi dansă, cu trei dansatoare zvelte, o improvizaţie lirică. Fetele îl înconjurau cu mişcări unduioase şi cu braţele întinse, ca nişte fluturi. Încetul cu încetul mişcările deveniră tot mai lente, paşii tot mai mărunţi, până când fetele se opriră în vârful picioarelor care tremurau uşor. Tot sentimentul, toată expresivitatea se concentră pe feţele

ridicate în poziţie oblică, precum şi în braţe. Palmele se însufleţiră, braţele începură să facă mişcări sinuoase, şerpuitoare, unduindu-se în cercuri şi spirale, ca nişte frunze răsucite de vânt; degetele se întinseră — doar braţele mai dansau, şi mâinile, mâinile acestea frumoase şi înguste, apoi iarăşi degetele, în ele se concentrase toată expresivitatea în timp ce trupul încremenise în nemişcare.

Muzica orchestrei părea să vină din adâncurile mării, ca un clopot scufundat — într-atât de ireal de încet şi de estompat suna. Iar dansatoarele şi sultanul se mişcau ca nişte făpturi magice, la limita dintre vegetal şi animal, ca nişte flori din profunzimile mării, abandonându-se ritmului legănat al apelor — o urzeală din lumină, culori, femei şi sunete.

***

Gam plecă împreună cu Séjour, fără să spună nimic. Rămaseră câtva timp în compania olandezilor, sub un copac sfânt cu o învălmăşeală de rădăcini aeriene înalte, cenuşii. Ceilalţi vorbeau despre ciudatele farmece de dragoste practicate de javaneze, care înfăşoară un fir de păr al iubitului în jurul unui os din craniul unui tigru, păstrându-l asupra lor până când firul plesneşte. În acea clipă iubitul devine robul lor. Olandezul povesti despre bărbaţi albi care reveneau tot mereu la femeile lor de culoare, oricât ar fi încercat să opună rezistenţă. Gam era foarte tăcută. Când conversaţia lâncezea, auzea în surdină sunetele orchestrei venind dinspre palat — gongurile zumzăiau agitând-o, trezind în ea amintiri care nu voiau să se estompeze.

Vaporul francez cu destinaţia Hong Kong plecă seara, la ora 10, îndreptându-se spre râul Perl. Gam stătea pe puntea a doua, cu ochii îndreptaţi către marea de lumini din port. Mii de corăbii roiau prin port ca nişte fluturi de noapte strălucitori, înconjurând vapoarele. Lanţurile lungi ale felinarelor lor mici atârnau deasupra apei. În spatele lor se zăreau luminile colorate mai intens de la catargele

numeroaselor veliere, vapoare şi vase de război. Departe de tot, trei vapoare de pasageri luminate a giorno. La ţărm se desfăşura în linie dreaptă şirul de becuri electrice de pe şoseaua care ducea la port. Printre ele se strecurau lanternele ricşelor şi fasciculele luminoase aruncate de farurile automobilelor. În întuneric se profila silueta cartierului mai înălţat, în care căsuţele europenilor păreau să spânzure ca nişte cuiburi de rândunică lucitoare. Lumina plutea, solitară şi tremurătoare, deasupra nopţii care se întindea, înfricoşătoare, ca un abis, la bazele colinei, părând mult mai puternică. La un moment dat va avea loc o explozie, apoi o prăbuşire bruscă, după care valurile întunericului se vor năpusti spumegând şi înghiţind cununa de lumini lipsite de apărare.

În coloritul alburiu al dimineţii, turlele înalte ale catedralei catolice se profilau, aurii, în razele soarelui. Vapoare cu roată traversau râul, veliere chinezeşti coborau fluviul remorcate, două câte două, de un vaporaş mic şi ticsite de oameni gălăgioşi. Flamuri lungi şi colorate fluturau pocnind în bătaia vântului. Pescarii îşi strângeau năvoadele aruncate în timpul nopţii, ridicând ancora pentru a-şi duce marfa la piaţă. Apoi începură să mişune şi corăbiile care serveau drept locuinţe.

Parcă turme întregi de rozătoare umane şi-ar fi construit locuinţele din bastoane de bambus aduse de apă. La probă se găsea o încăpere cu un acoperiş rotund, iar în dreptul pupei o altă încăpere acoperită. Între ele, un spaţiu descoperit — singurul în care oamenii puteau sta în picioare. Cu toate acestea, corăbiile erau pline de oameni. Feţe galbene se iţeau din toate încăperile, oamenii agitându-se, aferaţi ca nişte păianjeni, în porţiunea neacoperită, de parcă membrele lor ar fi avut mai multe articulaţii decât cele ale semenilor de altă rasă. Copiii erau legaţi cu funii ca să nu cadă peste bord şi se târau printre adulţi; câini lăţoşi, neîngrijiţi se lăfăiau pe acoperişurile rotunde, lătrând la câinii de pe celelalte corăbii; găinile încercau să-şi pigulească grăunţele în toată această vâlvă.

Gam zări într-o corabie o cloşcă cu o grămadă de puişori pufoşi; mama căuta, cotcodăcind şi fluturând fără teamă din aripi, hrană pentru cei mici.

Corăbiile erau împinse în direcţia dorită cu ajutorul unor cângi lungi. Se aprindeau focuri pentru a prepara mâncarea. În alte corăbii se expuneau mărfuri cărora li se făcea reclamă. Aerul vibra de voci dure, stridente, care comunicau între ele de la o corabie la alta. Cartiere întregi ale acestor oraşe plutitoare proferau blesteme când valurile provocate de trecerea unui vapor le balansa prea tare, feţe schimonosite de ură scuipau înjurături, braţe descărnate se ridicau ameninţătoare. Soarele matinal desena cercuri aurii şi tremurătoare pe apă, pe corăbiile brune, pătrunzând în micile încăperi; altarele improvizate şi ornamentele colorate începeau să scânteieze. Din roiul compact al corăbiilor se desprindeau tot mai multe înconjurând vaporul şi străduindu-se să înainteze în acelaşi tempo cu el; siluete zvelte se căţărau ca nişte pisici până sus, pe puntea vaporului, încercând să găsească muşterii pentru corăbiile lor care se îndreptau în grabă spre locul unde urma să fie aruncată ancora, luându-se la întrecere unele cu altele; vâslele se ciocneau, făcându-se de multe ori ţăndări, se isca o învălmăşeală de nedescris, o larmă asurzitoare; femeile de la timonă îşi aruncau una alteia, cu voci stridente, cuvinte de ocară, încurajate de ţipetele de susţinere ale prietenilor, până când vocile se dădeau, răguşite, peste cap — un tumult infernal.

— Asta-i Asia, îi spuse Séjour lui Gam.

Pe case atârnau, pe verticală, plăci de lemn inscripţionate, de culoare albastră sau lăcuite auriu. De pe tejghelele ţesătorilor de mătase te ademeneau suluri de mătase strălucitoare, cenuşie sau cafenie. În spatele lor şi alături vedeai războaiele de ţesut la care adolescenţii montau urzeala şi manevrau suveica. Pe alte străzi îşi aveau reşedinţa aurarii, argintarii şi sculptorii în fildeş. Acolo luau naştere filigrane pline de măiestrie, frumos cizelate. Femei

tinere lucrau la bijuterii cu pietre albastre, bătrânii mânuiau cu o inimaginabilă grijă dalta îngustă, transformând bucăţile de fildeş în nişte capodopere dantelate. Mici lumânări fumigene ardeau mocnit pe pereţi, în faţa tabelelor genealogice şi a statuetelor lui Buddha de la colţurile caselor.

Castraveţii erau cântăriţi cu ajutorul unor fire de rafie, peştii plini de sânge se tranşau cu cuţite uriaşe; un grăsun murdar spăla ridichi, aruncându-le într-un butoi şi sărind apoi cu picioarele pe ele. Într-o dugheană două femei se răfuiau una cu alta ca două năpârci. În alta se ofereau spre vânzare raţe, găini, câini şi şobolani. În faţa unor măcelării era înjunghiat un cal. Acesta căzu în genunchi, scoţând un nechezat îngrozitor, cu ochii înnebuniţi, ieşiţi aproape din orbite. O spumă roşiatică îi ţâşni pe nări — încă un geamăt cutremurător, mortal, aproape omenesc, apoi animalul se prăbuşi, lovind caldarâmul cu copitele.

În frizeriile deschise se vorbea în toate dialectele. Din cazinouri răzbătea zgomotul zarurilor — mulţi *kuli* îşi pierdeau aici, în câteva ore, agoniseala unui an întreg.

Slujitorii înzestraţi cu pungi de strâns ofrandele mergeau de colo-colo colectând mizele şi predându-le la locul îndrituit, din sala de joc, cu ajutorul unor beţe lungi cu care încasau şi câştigurile. În continuare: bordeie, unul lângă altul, în toate încăperile, la toate etajele: geamuri mici, vopsite în multe culori, fotolii de lemn de abanos cu intarsii de fildeş, măsuţe fragile pentru servitul ceaiului, feţe fardate, aproape emailate, trupuri dansând cu mişcări automate în veşminte somptuoase, în ritmurile instrumentelor muzicale, cântând fals, mecanic şi trist — feţe neînsufleţite cu un surâs îngheţat pe buze.

În multe camere puteai vedea sicrie artistic lăcuite şi arcuite. Aparţinătorii celor decedaţi puneau ceai şi fructe lângă sicrie, lumânările fumigene erau aprinse.

Séjour şi Gam ajunseră apoi la închisori. Séjour îi dădu câteva monede de argint unui gardian cu fruntea mâncată de

o boală de piele. Omul îi conduse prin curţile interioare şi prin încăperi. Deţinuţii aveau în jurul gâtului un fel de juguri din scânduri groase. La vederea străinilor, începură să croncăne, văitându-se cu voci care nu mai aveau un timbru omenesc. Printre ei se găseau şi femei jigărite şi zdrenţăroase, cu copii la sân. Gardianul le povesti foarte volubil că celor mai mulţi deţinuţi le este imposibil să se odihnească ore în şir din cauza scândurilor jugului care i-ar strangula dacă ar dormi mai mult. Apoi descuie încăperea în care condamnaţii la moarte aşteptau să fie duşi la execuţie. Gardianul descrise locul execuţiei cu un surâs diabolic care îi dezveli dantura cu mulţi dinţi lipsă şi câteva cioturi îngălbenite. Oamenii de aici vor fi decapitaţi peste trei zile. Capetele sunt băgate în ulcioare şi aruncate în mare.

Gam se uită scârbită, dar atrasă de o curiozitate morbidă, la nenorociţii care priveau în gol. O bătrână se târî în patru labe pe podea, ridicându-şi zdrenţele cu o mişcare obscenă. Gardianul îi dădu, indiferent, un picior în burtă; femeia începu să vomite; omul le povesti că fusese condamnată din cauză că otrăvise pe cineva. Femeia se ridică împleticindu-se şi se târî iar spre ei, în măsura în care îi permiteau lanţurile; se smuci, trase de ele, gemu, urlă, îşi sfâşie hainele şi întinse mâinile spre un *kuli* tânăr care se zgâia la ea cu priviri tâmpe.

Gam auzi nişte scâncete. Mâini murdare se întindeau spre ea, cerând ceva de pomană. Gam păli. Peste trei zile această mână vie şi articulată, care se mişca din încheieturi supunându-se unei voinţe, se va fi transformat în gheara rigidă a unui cadavru, cu sângele închegat; va fi înţepenită, moartă; ochii vor fi daţi peste cap, lumea nu va mai exista pentru această făptură... În puţine ore. Iar acum, iată că mâna se întindea după tot ce poate fi mai mizer, după o pomană; aceste fiinţe, pentru care lumea va dispărea înainte ca soarele să asfinţească a patra oară de cealaltă parte a fluviului, cerşeau încă, cereau câţiva centi — ce absurd!

După câteva zile ajunseră la Hangchow. Locuiră la hotelul

german — o clădire de modă veche, cu o verandă îngustă; camerele erau însă înalte şi răcoroase, iar coridoarele late. De la fereastră Gam avea vedere asupra fluviului. O canonieră albă ancorată, siluetele unor vapoare şi veliere chinezeşti rămaseră toată ziua în raza ei vizuală. În spatele lor contururile simple ale peisajului chinezesc: ţărmul plat al fluviului, colina cenuşie din Wuchang, o pagodă, un lanţ de munţi nu prea înalţi la linia orizontului. Velierele chinezeşti se apropiau ca o întruchipare a stagnării timpului. Unele aveau timone în formă de evantai. Puntea-pupa era apărată de soare cu ajutorul unei vele din rafie. Vâslele semănau cu nişte gheare întinse. Pe marginea parapetului se ghemuiau oameni care mâncau orez din castronaşe roşii şi albastre.

Îşi continuam călătoria pe Yangtse în sus, până la Jochu. Aici era mare agitaţie. Fuseseră prinşi câţiva tâlhari care periclitau întregul ţinut; aceştia urmau să fie decapitaţi. Tot oraşul era în picioare. Locul de execuţie se afla în imediata apropiere a oraşului. Sosiră condamnaţii. Păreau foarte impasibili. Cel din faţă îngenunche. Îi tăiaseră deja părul strâns într-o coadă. Séjour şi Gam vedeau foarte bine locul execuţiei. Gam îşi strângea buzele, muşchii obrazului i se reliefau sub pielea palidă. O curiozitate fioroasă, care o îngrozea şi înfricoşa şi pe ea, îi pătrunsese ca un curent rece în vine, paralizând-o. Ar fi vrut să-şi întoarcă privirile, dar membrele nu o mai ascultau; încremeniseră în această poziţie.

Călăul intră în incinta îngrădită. Mulţimea se înfierbântă; se auziră voci, ameninţări, ţipete răutăcioase, pumnii se ridicară înspre condamnaţi. Printre spectatori se găsea un negustor chinez masiv, gras şi nepăsător, cu multe inele şi diamante pe degetele groase. Fuma o ţigară lungă, neagră, uitându-se din când în când la ceas. Apoi se întoarse cu o expresie plină de satisfacţie şi îi spuse ceva cuiva din spatele său.

Călăul examină cu mâna tăişul sabiei şi se postă în spatele chinezului îngenuncheat. Se aşternu liniştea. Un hohot de râs întârziat fâlfâi în gol — o femeie. Negustorul rotofei îşi linse, zâmbind, buzele, scoţându-şi ţigara din gură.

Gam observă deodată că pielea călăului era mai albă decât a celor din jurul său. Bustul avea o culoare măslinie palidă. Nu părea să fie un mongol. Trăsăturile feţei sale erau europene. Fiecare mişcare a sa i se întipări lui Gam în memorie cu o precizie exacerbată, de parcă în creierul ei ar fi funcţionat o cameră de luat vederi cu încetinitor, ca în filme. Muşchii umărului călăului se umflară, bicepsul se încordă ridicându-se, o umbră vălurită îl străbătu, musculatura spinării trepidă, genunchii se îndoiră, trupul se aplecă, se întoarse puţin lateral, lama sabiei îşi luă avânt... un reflex luminos străfulgeră privirile şi deodată — Gam îşi împreună îngrozită mâinile — un cap se rostogoli, se rostogoli, se rostogoli, singur, separat de trup: capul unui om; iar un trup lipsit de cap rămase îngenuncheat, inimaginabil, de neînţeles — un trup cu o rană înfiorătoare, un trup din care ţâşneau trei şuvoaie de sânge roşu.

Când îl văzu pe călău aplecându-se şi luând iar sabia în mâini, Gam simţi un impuls stringent să ţipe, să se roage, să-i oprească braţul, să împiedice gestul înfricoşător care ameninţa o viaţă — o faptă despre care simţea pe undeva că este inexpiabilă. Oare nu o putea distruge şi pe ea? Gâtul de acolo nu era gâtul ei? Moartea nu îi pândea, ca o felină setoasă de sânge, pe toţi, pe toţi, pe toţi? Prinsă în vârtejul bulversării ei, Gam rămase cu ochii larg deschişi, incapabilă să înţeleagă de ce nu se revolta toată lumea, de ce mutrele de acolo, de jos, galbene, înzestrate cu ochi, nas şi gură, nu interveneau cu ţipete şi cu urlete, repezindu-se la monstrul care se legăna cu spinarea goală avântând, cu o mişcare înfiorător de mlădioasă, lama sabiei. Gam voia să ţipe, să strige, să împiedice — dar obiectul scânteietor o fulgeră drept în inimă, încordarea cedă, strigătul ieşi din ea ca un geamăt surd, aspru, iar crisparea vinelor cedă, transformându-se într-o moliciune gelatinoasă. Trupul lipsit de cap se prăbuşi — o masă însângerată, ciudat de inertă, pe care o duseră de acolo. Sângele negru se scurse în pământ. Se apropie următorul condamnat. Refuză să fie legat la ochi şi îngenunche în faţa bălţii de sânge. Avea o expresie foarte calmă. Nu-şi ridică ochii, înclinând imediat capul în poziţia

cerută. Gam se uită deodată la călău. Acesta stătea în spatele condamnatului sprijinindu-se în sabie. Pe faţa sa apăruse un zâmbet pe care simţurile surescitate ale lui Gam îl înţeleseră de îndată.

Gam se întoarse cu o mişcare bruscă şi se îndepărtă. Rememorându-şi impresiile se simţi cuprinsă de o bucurie nemaipomenită că trăieşte, că este încă în viaţă. Nu se putea desprinde de imaginile văzute. Îl întrebă deodată pe Séjour:

— Ce este cu… ezită o clipă, cu acest călău?

Deoarece Séjour nu răspunse, întrebă încă o dată, mânată de un impuls subit:

— Ce este călăul?

— Mama lui era mexicană, tatăl negru. Vorbeşte engleza, spaniola şi chineza şi s-a stabilit de cinci ani aici. Povestea vieţii lui este ciudată. Îl cunosc, deoarece vin pentru a şasea oară în acest oraş; am făcut cunoştinţă cu el la a doua mea vizită. Puteţi sta, diseară, de vorbă cu el.

Gam îşi ridică repede privirile. Uluită şi foarte interesată. Dar nu se împotrivi.

Evantaiele mari din dreptul uşilor intraseră în funcţiune, căci seara era caniculară. Cu mişcări uşoare, paletele amestecau terciul cald al aerului, imprimându-i un tempo leneş. Vaporul din Wuchang acostă în dreptul bacului; se auzea zgomot de voci. Negustorii de ouă de pe cursul inferior al fluviului Yangtse îşi disputau încasările din ziua respectivă.

— Încercaţi să vă imaginaţi că nu este nimeni în cameră, Ben Minsqueton, începu Séjour, şi că vorbiţi de unul singur. Ştiu că procedaţi uneori aşa şi că vă simţiţi uşurat când aflaţi şi părerile altor oameni. Nu sunt prezente decât persoane care vă vor înţelege.

Câtva timp rămaseră cu toţii tăcuţi. După care Minsqueton îşi sprijini coatele de genunchi, se uită într-un colţ şi începu cu o voce monotonă, indiferentă:

— Sunt lucruri vechi, Séjour, pe care aproape că le-am uitat

şi eu. Eram angajat pe un vapor olandez care mergea în colonii şi am aruncat ancora la Singapore. Seara m-am dus cu o nemţoaică în locuinţa ei. Nu mai văzusem de multă vreme o femeie şi eram îndrăgostit de pielea asta albă, ca un tânăr elev matelot. Ea îmi făcu pe plac, în limita normalului. Dar pentru mine nu era suficient, mă apuca disperarea că nu o pot poseda la modul absolut. Când mă desprindeam de ea, redeveneam doi oameni independenţi unul de altul. Acest fapt mă înnebunea, nu voiam, doream să rămânem împreună, să mă contopesc total cu ea, să pătrund în sângele ei, dar nu ştiam cum. M-am lăsat târât de violenţă şi am sugrumat-o. Nu asta fusese intenţia mea; am devenit conştient de ceea ce făceau mâinile mele de-abia când femeia se crispă, dându-şi ochii peste cap. Am înţeles acum că o sugrumam, dar nu reuşeam să-i dau drumul, spasmele pe care le simţeam sub degete, trupul care se zvârcolea... mă incitară în asemenea măsură încât nu mi-am dat seama că împotrivirea ei devenea tot mai slabă. Mi-am revenit de-abia după ce murise. Trebuia să fug şi am reuşit să dispar. Dar n-am putut scăpa de această amintire. Senzaţia avută fusese mai puternică decât orice altceva. Ştiam că voi recidiva. Dar nu voiam să ucid încă un om nevinovat. S-ar putea să nu fie mare pagubă de o târfă consumată, căci femeia era destul de bătrâioară, ceea ce nici nu observasem prea bine atunci; dar, totuşi, nu voiam. După multe călătorii am ajuns aici şi am obţinut acest post, fiindcă predecesorul meu tocmai murise. Funcţia este remunerată de stat — o muncă cinstită. În felul acesta, totul este în ordine. Sunt liniştit, căci am parte de ceea ce îmi trebuie.

Omul dădu de câteva ori din cap, uitându-se la mâinile sale. Apoi spuse mai vioi:

— Piraţii au o atitudine foarte nepăsătoare faţă de moarte dacă sunt chinezi. Uneori am însă de-a face cu oameni cu sânge amestecat. Aceştia rămân la început impasibili. Dar după ce primul a fost decapitat, al doilea încearcă să se împotrivească, luptând ca un tigru ca să-şi sfărâme lanţurile. Trebuie să-l potolesc, să mă azvârlu asupra lui până îl imobilizez. Aceste momente înseamnă mai mult decât

execuţia propriu-zisă. Sub mâinile mele se zbate viaţa care vrea să se salveze; eu o ţin încătuşată, o simt palpitând, sunt mai puternic decât ea, o domin, nu o las să-mi scape.

Minsqueton se înviorase, vorbind agitat. Apoi zâmbi şi continuă:

— La 27 iulie am executat 41 de oameni: întregul echipaj al unui velier-pirat. Capul căpitanului m-a muşcat de deget când am vrut să-l pun în ulcior. Ţipase tare şi începuse să vomite când l-am legat.

— Spuneaţi că femeia nu vă era indiferentă, se auzi vocea lui Gam din întuneric.

— Da, aşa este, răspunse Minsqueton; altfel nu s-ar fi întâmplat ceea ce s-a întâmplat.

Se lăsă tăcerea. Seara se furişase între aceşti trei oameni adânciţi în gânduri. În faţa uşii se iscă gălăgie. Zgomot de paşi care se apropiau, desculţi. Séjour ieşi afară să vadă despre ce este vorba.

Gam se ridică. Era într-o dispoziţie ciudată. Cele auzite clocoteau în sufletul ei ca o revărsare de lavă. Revăzu deodată, ca într-un film, ora pe care o petrecuse la căpătâiul lui Purişkoff când acesta murise. Simţea în mod confuz că această anihilare greu de înţeles, adică moartea — cea mai puternică negare a vieţii — stătea într-o relaţie prestabilită, misteriosă, cu cea mai puternică afirmare a vieţii, adică erosul. Era înconjurată, împresurată de eros — cele două se învăluiau şi se înlănţuiau, formând un cerc, nici una nu putea exista fără cealaltă; întocmai ca în cazul celor două principii chinezeşti ancestrale, *yin* şi *yang,* ele se completau alcătuind o unitate.

Minsqueton se ghemuise în fotoliu uitându-se în gol. Aura neantului îl înconjura ca un blestem greu.

Aceste mâini se încleştaseră în jurul unui gâtlej de culoare deschisă, care respira ritmic — până când amuţise. Erau ca braţele unei macarale a morţii, gata să înşface, nemiloase, lipsite de orice simţire. Şi totuşi vibrau de voluptate în clipa când celălalt, care se zbătea în ghearele lui, vedea

apropiindu-se umbrele morţii. Gam simţea că totul se estompează ca o ceaţă. Pereţii dispăreau de parcă ar fi fost făcuţi dintr-un clei solubil; casa se scufunda, omul din faţa ei devenea o umbră cenuşie — doar mâinile rămâneau aici, masive şi puternice. Erau palide. Venele se profilau sub piele. Acolo unde se ramificau, trimiţându-şi prelungirile spre degete, prezentau un nod ieşit în relief. Unghiile erau încovoiate, cu multe pete albe pe rozul substanţei cornoase transparente. Falangele de la capătul degetelor aveau formă de măciucă. În clipa în care mâinile acestea se ridicau, venea moartea!

Gam străbătu camera cu picioarele grele ca plumbul şi se opri în faţa lui. Totul în ea se concentra în jurul acestei clipe dense, stând într-un balans periculos şi aşteptând, cu apatie, primul impuls. Simţea că existenţa ei se află în faţa unei cenzuri mistice, că voinţa şi puterea de decizie sunt inutile, acestea abandonându-se, timp de o oră, destinului şi fiind total lipsite de apărare.

Ben Minsqueton nu înţelese ce se petrece în ea. O vedea pe această femeie în faţa sa şi inspira parfumul emanat de ea. Fruntea i se îmbujoră, mâinile-i începură să tremure. Gam îşi adânci privirile în ochii săi. El îşi înălţă, rigid, capul ridicându-se greoi şi stingherit de pe scaun. Se uită la ea aproape timid şi încercă să formuleze câteva cuvinte neajutorate. Gam dădu din cap fără nici o noimă şi începu să râdă la auzul propoziţiei stângace; Minsqueton se bucură, vrând să-şi continue vorba, dar ea nu-l mai asculta.

Séjour reveni, iar Ben Minsqueton îşi luă rămas-bun. Gam aduse un sfeşnic pe care îl avea totdeauna la ea în valiză şi aprinse lumânările. Era foarte schimbată părând cuprinsă de o stare de febrilitate. Strigă arătând în direcţia în care plecase Ben Minsqueton:

— Uite-l cum se îndepărtează, ca o întruchipare a fatalităţii; şi chiar este ca o fatalitate, sumbru şi stângaci, şi neştiutor... Am fost la un pas de moarte...

Séjour se opri lângă perete:

— Da, aşa este, spuse cu o voce alterată.

Gam continuă cu un ton exaltat:

— Ne asemănăm valurilor mânate de furtună, iubim uscatul şi suntem îndrăgostiţi orbeşte de lume. Nu ne găsim liniştea până când aceasta nu este înghiţită de ape... iubirea înseamnă distrugere, da, da! Am ajuns în fine să ştiu şi să cred acest lucru... iubirea înseamnă distrugere!

Gam râse fericită, ca un copil care şi-a făcut bine tema pentru şcoală:

— Luptă, luptă... dar se opri brusc: oare cine strigase... un nume,... oare unde era... Într-o cameră de hotel, făcându-şi bagajele... dorind să fugă; o privire ironică în spatele ei... ah! Acum înţelegea: luptă, distrugere... înapoi... înapoi...!

Străbătu repede camera oprindu-se în faţa sfeşnicului. Avea şapte braţe. Gam stinse o lumânare cu evlavie şi emoţie. Se întoarse spre Séjour:

— Este mai frumos să stingi lumânările decât să le aprinzi... Este mai frumos să stingi decât să aprinzi... să stingem luminile!

Stinse una după alta lumânările până nu mai rămase decât una aprinsă.

— Ultima! Este la fel ca celelalte; oare de ce cuvântul „ultima" vibrează de semnificaţie? „Ultimul", „ultima" sunt împovărate de tragism: în viaţă, în începuturi, în sfârşituri. Uite: prin fereastră se vede luna chinezească, rotundă, iar aici pâlpâie ultima lumânare: hai, vino! Gam îl luă pe Séjour de mână: vino! Cât de frumoasă este; cât de frumos este să fii ultimul punct luminos în noapte! Ce poate fi mai sentimental decât o lumânare? Hai, vino, să o facem să moară de o moarte sentimentală, stupidă. Să o ucidem, să fim călăii luminii!

Gam stinse lumânarea şi dădu drumul mâinii lui Séjour. Se scuturară, înfiorată, şi murmură:

— Nu ştiu... nu ştiu... Hai, vino, luna vrea să ne înălbească sângele, este rece, lumina ei ucide, împuşc-o şi plonjează în vâltoarea nopţii!

Gam îl luă de umeri şi el cedă. Se împreună cu ea, livid ca un cadavru, şi când Gam deschise, la un moment dat, ochii, îi

şopti de parcă ar fi vrut să o liniştească atât pe ea cât şi pe sine însuşi:

— Nu este asta... nu asta...

Dar Gam se desprinse din îmbrăţişarea lui, se ridică pe jumătate, lipindu-şi obrazul de al său şi spuse enigmatic:

— Ucide-mă...

Apoi strigă iar:

— Ucide-mă!

— Niciodată! exclamă el, acoperind-o cu sărutări şi dezmierdări împărtăşite. Gam murmură cuibărindu-se în perne:

— Cunosc pe cineva care ar face-o. În clipa următoare izbucni în plâns şi nu se potoli până dimineaţa.

Pe drumul de întoarcere Séjour îi spuse:

— Vreţi să părăsiţi vaporul la Hong Kong şi să prindeţi o legătură spre Singapore...

Gam replică uluită:

— Da, dar de unde...?

— Simt acest lucru.

După câtva timp Séjour începu iar:

— Vă rog, rămâneţi la mine! Văzându-i privirea nedumerită, continuă repede:

— Mi-aţi devenit indispensabilă. Sunteţi mai puternică decât imaginea mea despre lume. Aceasta nu mai este lipsită de poli. M-am gândit bine, două nopţi întregi, înainte de a vă spune acest lucru. *Şi* acum îmi este greu să o fac. Iată de ce recurg la o metaforă: un curent de mare intensitate a scos din funcţiune acumulatoarele mele. Acest curent le-a anihilat fără ca eu să-mi fi dat seama. Acum curentul a încetat iar mecanismul meu s-a oprit, acumulatoarele nemaiputându-şi relua activitatea deoarece şi-au pierdut orice forţă. Mecanismul se opreşte dacă i se taie curentul. Îmi este greu să recunosc, dar mecanismul se opreşte dacă plecaţi.

Gam se uită spre timona vaporului. Câţiva chinezi îşi mâncau orezul din castronaşele lăcuite în roşu, stând la taifas. Totul părea atât de imuabil...

— Ştiu, spuse Gam ezitând, dar, cu toate acestea, trebuie să plec; îmi pare rău... este chiar trist că stric ceva prin plecarea mea... dar plec, deoarece nu am încotro...

Lăsându-se pradă reveriilor, Gam avu în timpul călătoriei o revelaţie extrasă parcă dintr-un film intens luminat; aceasta răsări deodată din crepusculul aşteptărilor ei: nu scopul determină existenţa; şi nici drumul urmat. Ci doar încordarea. Aspectul eterogen al radiaţiilor şi al cuplărilor din dinamul curenţilor subterani. Erai doar un tub Geißler care emitea o lumină fosforescentă sub influenţa fluorescenţei curentului conectat. Drumul ei era deci încordarea. Inutil să cauţi un ţel. Această situaţie nu putea fi schimbată în mod satisfăcător nici cu ajutorul sofisticăriilor. Dacă îţi fixai un ţel numai de dragul de a parcurge drumul care ducea la el, acest mod de a proceda ascundea prudenţa tardivă, derizorie chiar, a unui om păcălit care n-ar fi vrut să fie dus de nas. Tot ce era bine dozat, conştient, delimitat, cumpănit avea o alură profesorală, detestabilă. Cel ce pornea la drum doar de dragul drumului nu ajungea niciodată să aibă o vedere de ansamblu împotmolindu-se în detalii. Doar cel ce simţea încordarea şi nuanţa deosebirile, nevăzând în schimbare ceva tragic ci anvergura încordării — doar acela se ridica la aceeaşi valoare devenind congener. Orice depăşire implica tensiune, anvergură... mări tot mai depărtate, ţărmuri tot mai exotice... şi în cele din urmă, zborul spre albastrul nemărginit...

În Gam pulsa o nervozitate febrilă; aceasta nu-şi avea cauza în trecut; fiind totdeauna atât de înrădăcinată în prezent, pentru ea trecutul nu însemna decât un vârtej învolburat de la pupa vasului. Ştia de mult că doar acela îşi trăieşte intens şi plenar viaţa care se dăruieşte necondiţionat clipei prezente, savurând-o atât de exhaustiv de parcă ar fi cea de pe urmă.

Exista oare ceva mai necruţător decât acest egoism care nu cunoştea decât propria euforie, transformându-se pe sine însuşi în trăire eternă? Dar există oare ceva mai real decât

acest egoism? Îi veniră în minte tot felul de cuvinte... oare ale cui? Încercă să-şi amintească şi îşi dădu seama, roşind, că proveneau de la acela către care tânjea acum cu toate fibrele fiinţei ei, fiind totuşi, gata de atac.

IX

Lavalette stătea în fotoliu, sub umbrela de soare, şi mixa whisky cu sifon de la gheaţă. Stoarse o lămâie şi turnă sucul în sifon. Apoi aruncă, neglijent, cojile pe jos, îşi clăti mâinile într-un vas cu apă de lângă el, luă un prosop şi le şterse tacticos.

Când îşi ridică privirile o zări în faţa sa pe Gam. O salută fără să manifeste nici o uimire, de parcă s-ar fi despărţit de ea cu o oră înainte. Gam se uită cu atenţie la el. Faţa sa nu trăda absolut nimic.

— Sosiţi tocmai la momentul oportun, spuse Lavalette; mi-aţi fi contracarat proiectele dacă nu aţi fi acum aici. Dar vorbim diseară despre asta. Doriţi probabil să vă schimbaţi. Camerele dumneavoastră sunt aşa cum le-aţi lăsat şi găsiţi acolo toate cele necesare. Băiatul vă stă la dispoziţie şi vă va îndeplini orice dorinţă. Între timp mă ocup de celelalte preparative, după care vă pun la curent cu ceea ce trebuie să ştiţi.

Seara, Lavalette îi explică, în câteva cuvinte, că vrea să obţină nişte planuri foarte importante pentru el. Acestea se găsesc în posesia unui mexican care ducea tratative cu doi funcţionari guvernamentali englezi. Lavalette urma să-l întâlnească, la Calcutta, pe unul din agenţii săi care să-l prezinte mexicanului. Şi acum, iată de ce avea nevoie de ajutorul lui Gam:

— Trebuie să aflaţi despre ce este vorba şi cât de avansate sunt negocierile cu englezii. Am rugat pe cineva să-l tatoneze pe mexican. Este foarte prevăzător şi şiret. Are un singur punct vulnerabil, ca noi toţi, de altfel — Gam roşi — şi anume: femeile. Dacă procedaţi cu abilitate va discuta cu dumneavoastră despre întreaga afacere. *Asta* mă

interesează. Planurile pe care le deţine sunt foarte importante. Trebuie să încercăm să intrăm în posesia lor. Şi vom reuşi!

Gam ieşi în grădină. Nu răspunse nimic, ci strigă de acolo:

— Aerul este cald ca o apă de baie, ai putea să te îneci în el... nu are fund...

Lavalette ţipă, ţinându-şi mâinile pâlnie la gură:

— Străfunduri... străfunduri... ce rezonanţă... străfunduri... fundul apei... ca plumbul, ca un clei...

Gam îşi întinse braţele:

— Aş vrea să înot într-un fiord cu apă cristalină; apoi culese, zâmbind tainic, crenguţe de tamarin.

Mexicanul se uită, bănuitor, la Lavalette şi se înclină cu o distincţie cazonă în faţa lui Gam. Aceasta dădu mâna cu el, împiedicându-l să i-o sărute. Mexicanul clipea dintr-un ochi, gesticulând agitat în timp ce vorbea.

— Trebuie să-i dăm să bea, spuse Lavalette batjocoritor; va înceta să gesticuleze fiindcă va trebui să ţină paharul cu o mână. Observaţi, probabil, că mă străduiesc să pun la punct amănuntele exterioare. Apoi se îndreptă spre agentul său.

Peste câteva zile mexicanul îi invită la el pe Lavalette şi pe Gam. Vorbea fără încetare cu Gam, străduindu-se să-i trezească interesul. Ea rămase indiferentă şi rece. Lavalette se uită lung la ea, apoi îi propuse vecinei sale să iasă puţin pe terasă. Văzându-se singur cu Gam, mexicanul făcu o tentativă de apropiere. Ea afişă o atitudine arogantă fără a da nici o importanţă cuvintelor lui. Conştient de această reacţie, mexicanul se zăpăci şi îşi pierdu în asemenea măsură capul încât făcu o aluzie la Lavalette. Gam răspunse glacial lăsându-l baltă. Voia să-l jignească dintr-o pornire de mânie inexplicabilă. Mexicanul veni în grabă după ea şi o prinse de braţ încercând să dea explicaţii. Gam se opri fără a se întoarce spre el. Îşi suci doar puţin capul uitându-se, tăcută, cu o privire fixă şi dispreţuitoare, la mâna care o apucase de braţ. Ruşinat, mexicanul îi dădu drumul.

În această clipă Lavalette intră în casă cu un pretext

oarecare. Îşi dădu imediat seama că Gam opune rezistenţă. Aceasta aştepta cu înfrigurare să vadă ce va face Lavalette. Spre surprinderea ei, îi adresă mexicanului câteva cuvinte tăioase, după care îi oferi braţul şi ceru hainele de la garderobă.

Gam era surprinsă fiind în acelaşi timp consternată că Lavalette nu vorbeşte nici în ziua următoare despre cele întâmplate. Nu-i venea să creadă că el se schimbase şi aştepta, suspicioasă, să vadă ce paşi va mai întreprinde.

Aştepta... deoarece avantajul era de partea celui ce tăcea. Într-o bună zi Lavalette îi spuse în treacăt:

— În zilele acestea ne vom întâlni iarăşi cu mexicanul. Şi-a cerut scuze pentru cele petrecute atunci. Am uitat complet să vă exprim felicitările mele pentru modul magistral în care aţi determinat atunci mersul lucrurilor. În ziua aceea mexicanul nu avea încredere nici în mine, nici în dumneavoastră. Acum şi-a recâştigat aplombul deoarece, după părerea sa (Lavalette o privi cu ironie), eu ar fi trebuit să procedez cu totul altfel dacă persoana lui m-ar fi interesat.

Gam evită să comenteze aceste cuvinte echivoce mulţumindu-se doar să întrebe:

— Când ne vom întâlni cu el?

— Peste două zile. La mine. Tratativele dintre mexican şi englezi sunt atât de avansate, încât în seara respectivă el ar trebui forţat cumva să dea ceva în vileag, având în vedere că ne putem aştepta la o decizie din partea taberei adverse.

Gam se juca, distrată, cu o panglică:

— Dar dacă întârziem şi pierdem ocazia?

— Nu o vom pierde. Poate găsiţi iar... adică veţi găsi cu siguranţă, un nou tertip mai deosebit care să marcheze cotitura hotărâtoare?

— Ah, da, cotitura, poate... da...

Gam simţea că, în spatele acestor aluzii cu două înţelesuri, se ascunde o aşteptare înfrigurată. Dar nu voia... ceva se împotrivea în ea. Pe undeva se auzea zăngănitul săbiilor pregătite pentru luptă.

Mexicanul se comportă aproape slugarnic. Gam îl trată în mod amical. El prinse curaj clipind din ochi cu oarecare naivitate. Asta o impresionă pe Gam, aşa încât admise ca el să o conducă la masă. Mai erau prezente câteva persoane care întreţineau conversaţia. Lavalette era deosebit de prietenos. La un moment dat îi zâmbi lui Gam cu o expresie şăgalnică, fapt care o deconcertă puţin. Nu reuşea încă să facă faţă acestor salturi bruşte de dispoziţie. O domina cu felul lui de a fi diabolic; în momentul când se simţea însă suficient de tare ca să pornească lupta contra lui, fiind înarmată pentru toate eventualităţile, îi scăpa deodată printre degete: în locul adversarului se trezea în faţa unui băieţaş vesel, iar ea rămânea derutată când dădea de această componentă imprevizibilă din el, care controla în mod suveran situaţia, dând-o peste cap şi jucându-se cu ea.

Gam îl admira tocmai fiindcă dispunea de una din calităţi fără a fi renunţat la cealaltă. Îşi dădea seama, făcând o comparaţie rapidă, că acest lucru însemna mai mult decât încordarea şi caracterul ferm al lui Clerfayt, mai mult decât umanitatea lui Kinsley; era ceva ce avea tangenţă cu dedesubturile ascunse, ba era chiar generat de aceste dedesubturi unde toate lucrurile au acelaşi aspect contopindu-se într-un tot unitar — era ceva imprevizibil şi fidel în infidelitate, ca viaţa însăşi.

Era însă şi ceva invulnerabil, deoarece se schimba în mod proteic la orice tentativă de apropiere. Dar Gam simţea dezvoltându-se în ea nişte forţe egale — invulnerabilitatea chema la atac, era atrăgătoare, trezind în ea dorinţa de a o lua cu asalt, de a o submina. Trebuia să pătrundă în şanţurile dintre tranşee, să le distrugă... iar apoi să rămână neconsolată. Dar oare putea să facă aşa ceva? Oare zidul nu era prea neted şi prea înalt, nevrând să se aplece şi nici să prezinte fisuri?

Gam ascultă cu îngăduinţă scuzele exprimate cu teamă de mexican. Reuşi chiar să treacă, cu un gest, peste toate stângăciile şi începu să discute cu el despre patria sa.

Mexicanul se aferă imediat şi nu se mai dezlipi de lângă ea. Când se termină cina, o însoţi în camera alăturată refuzând

să se aşeze la o masă de joc. Gam îl întrebă dacă îşi iubeşte ţara.

Există puţine lucruri pe care să le iubească mai mult.

Gam nu-l întrebă care sunt acele lucruri, dar continuă conversaţia întrebându-l când intenţiona să se întoarcă acasă.

Peste câteva săptămâni; mai avea aici câte ceva de rezolvat — de fapt, o singură problemă, după care va pleca.

Ea nu intră nici de data aceasta în amănunte, ci spuse:

— Dacă este una singură, presupun că trebuie să fie vorba despre ceva foarte important.

— Da, foarte important... şi profitabil.

Să fie o invenţie?

— Nu tocmai... Probleme militare.

Foarte interesant. Dar poate şi cam periculos...

Da, de fapt, este periculos.

Gam zâmbi. Îşi dădea seama că ar fi fost suficient să continue cu întrebările. Dar voia să facă tocmai contrariul, şi anume să-l avertizeze pe mexican. Când Lavalette trecu, aparent întâmplător, pe lângă ei, Gam i se adresă:

— Ce imprudent este prietenul nostru, spuse zâmbind cu buzele ei roşii; deţine o serie de secrete importante.

Lavalette nu se arătă deloc surprins. Duse mâna lui Gam la buze spunându-i cu un ton amical mexicanului:

— În acest caz, ar trebui să păstraţi tăcerea. Riscul de a le divulga există chiar şi când te gândeşti la ele. Ştiţi doar, continuă făcându-i un semn cu capul, că tentaţia de a te destăinui este mai mare când stai de vorbă cu o femeie. Îmi pare bine că am intervenit la momentul oportun şi v-am atras atenţia. Ar fi mai bine să jucaţi... este mai puţin periculos şi..., o privi batjocoritor pe Gam drept în ochi... mai uşor.

Gam simţi că o străbate un fier roşu. Lavalette intuise intenţia ei şi o demascase. Fără să se afereze, făcuse exact ceea ce urmărise şi ea: îl avertizase pe mexican. Îi luase prin urmare armele din mână; ar fi fost ridicol să facă acum contrariul. Victoria lui o obliga chiar să-i îndeplinească dorinţele. O vijelie se dezlănţui în ea, deşi nu îşi dădea seama de unde venise dintr-o dată. Gam îi zâmbi mexicanului

jucând, absentă şi totuşi concentrată, o comedie cu asemenea virtuozitate strălucită încât, din când în când, se întreba: oare *eu* sunt cea care vorbeşte? Oare *eu* sunt cea care acţionează aşa? Se autoobserva de parcă ar fi fost o terţă persoană, străină, care stătea ca profesorul alături de elevă, surprinzând-o — era ceva ce irupea din ea, fermecând; pentru prima dată în viaţă, îşi dădea seama de acest fluid deşi, personal, rămase rece şi neimplicată; acest ceva exista în afara ei, ea îi conferea doar căldură şi ton, ca un comediant.

Mexicanul părea total zăpăcit de fericirea care dăduse peste el. Pentru a-şi menţine prestigiul, făcu aluzii tot mai transparente la problema sa; deoarece Gam se prefăcea că nu înţelege despre ce este vorba, începu să-i dea detalii, cu o expresie plină de importanţă. Mulţumit de efect şi având totuşi convingerea că nu dăduse nimic în vileag, deoarece — după părerea sa — doar un iniţiat ar fi putut utiliza cu folos cele câteva indicii ale sale, se rezemă tihnit de speteaza fotoliului savurându-şi importanţa.

Gam obosi în curând devenind distrată. Jucătorii reveniseră din camera alăturată şi îşi luară rămas-bun. Lavalette îi dădu tamilului câteva dispoziţii şi i se adresă apoi lui Gam:

— Scuzaţi-mă, mai am… ceva de scris. Dar probabil că şi dumneavoastră sunteţi obosită şi doriţi să vă retrageţi. Sper că mâine dimineaţă vă voi regăsi odihnită.

***

Tamilul împinse mobilele la locul lor. În timp ce făcea ordine, se uită de câteva ori, cu ochii strălucitori, la Gam. Aceasta era cufundată în gânduri. Băiatul se furişa pe nesimţite printre obiectele de mobilier. Lumina slabă arunca umbre groteşti, supradimensionate, pe pereţi; acestea se lăţeau, apoi se micşorau iarăşi, distorsionându-se în mod jucăuş. Observându-le, Gam urmări cu privirile acest joc al umbrelor fără a se urni din loc. Tamilul se opri uitându-se, trist, la ea.

Când îi văzu ochii, Gam îl chemă la ea şi îi mângâie părul

aspru. Era obosită, cumplit de obosită şi cuprinsă de o dorinţă de dăruire:

— Acum mergem la culcare, da, da...

Urcă treptele care duceau în camerele lui Lavalette. Fiecare pas era o corvoadă, de parcă ar fi escaladat un munte. I se părea că balustrada este un pod cu ramificaţii ciudate, care ducea în necunoscut. Capitelurile păreau să ameninţe şi, în acelaşi timp, să dezmierde semănând cu nişte animale cu mutre pocite. Întunericul se târa deasupra lor formând o dâră lată şi o suprafaţă care se tot deplasa. În rest, nu mai vedea decât o uşă... o uşă pe care trebuia să o deschidă. Vai, cât de des trebuia să deschizi uşi, să tot intri şi să ieşi... şi cât de greu era să faci acest lucru...!

Lavalette trecea cifre într-o cărţulie îngustă. Gam abia se putea ţine pe picioare. Nu-şi dădea seama care era cauza senzaţiei că se dezmembrează, că se prăbuşeşte — de unde această nevoie de a se sprijini? Apoi spuse:

— Este vorba despre planurile forturilor de baraj de la Hong Kong şi ale unei noi staţii de minare submarină de la Gibraltar.

Lavalette întrebă:

— Aţi reuşit să aflaţi cât i-au oferit englezii?

Gam precizã suma.

Lavalette luă receptorul şi dictă centralei o telegramă cifrată, urgentă. Apoi puse jos receptorul şi spuse:

— Vă mulţumesc. Aţi aflat tot ce dorisem să ştiu. După care voi să se aplece iar asupra hârtiilor lui.

Gam făcu în grabă un pas înainte întinzând mâinile. Lavalette se ridică.

— Astăzi este aşa... staţi liniştită... astăzi... iar mâine mă veţi trăda din nou... eterna şi ciudata alternanţă şi combinaţie... Dar probabil că aşa trebuie să fie... altfel... Încruntă o clipă din sprâncene; apoi îşi scutură capul şi o luă de umeri.

Gam simţi că o copleşeşte o senzaţie necunoscută, de fericire. Se sprijini de el sub impulsul unui sentiment amestecat, format din neputinţă, dârzenie, tandreţe şi ură şi murmură ascunzându-şi capul la umărul lui:

— Ah, cât de mult te iubesc...!

— Presupunând că tratativele începute de mexican cu englezii sunt atât de avansate încât orice încercare de a-l face să renunţe ar fi lipsită de sens, am dat dispoziţii să-i fie expediată suma de bani pe care mi-aţi indicat-o dumneavoastră. Dar doar de dragul dumneavoastră... altfel poate că nu mi s-ar fi părut necesar. Căci în felul acesta suspiciunile se vor îndrepta, fireşte, într-o anumită direcţie...

— Ce suspiciuni?

— De furt. Tamilul a furat în noaptea aceasta planurile mexicanului. Sunt atât de importante încât am fost constrâns să recurg la această achiziţionare prin violenţă.

— Aveţi planurile?

— Da. Urmează doar să le duc acolo unde trebuie să ajungă. Este deja tardiv să mă îmbarc pe un vapor. Mexicanul a alertat poliţia la o oră după furt. Vapoarele care părăsesc portul sunt supravegheate. El va obţine banii peste trei zile. Până atunci va trebui şi noi să fim în interiorul ţării.

— De ce faceţi toate acestea?

— Ei, de ce? Ce întrebare! Toate întrebările care încep cu „de ce" şi „din ce cauză" sunt anoste...

— Spionajul este pedepsit foarte aspru...

— Iată motivul! Exact de aceea! Tipul de îndeletnicire este pur întâmplător. Aş putea tot atât de bine să fiu şeful unei expediţii în Congo. Dar aş avea de-a face doar cu negri, iar factorul de risc s-ar situa într-un domeniu mai mult corporal, exterior, decât spiritual. Nu ar fi necesar decât să dispui de suficiente arme de foc. Pe când în situaţia actuală nu este aşa. Pericolul creează senzaţia... cât de uzat a fost cuvântul acesta de către burghezie!... Şi ce rezonanţă proastă a dobândit, fireşte, din cauza aceasta! Nu există nicăieri atâtea situaţii pline de suspans, atâtea complicaţii primejdioase ca în această îndeletnicire. Pentru mine *aceasta* este singura motivaţie... dar... se face răcoare... să ieşim puţin.

Se întuneca deja când Lavalette ajunse departe, afară din oraş şi întoarse maşina. O porni înapoi până când farurile luminară nişte ziduri albe, calcaroase, care se înălţau din bezna vâscoasă a nopţii. Lavalette opri şi spuse:

— Cimitirul. Nu l-aţi văzut încă.

Mormintele din spatele zidului păreau separate de restul lumii prin eoni. Deasupra lor se boltea cupola cerului nocturn, acoperit de mii de stele. Luna era în descreştere; dar dădea suficientă lumină ca să poţi distinge tot ce era în jur.

Lavalette o luă pe Gam de braţ arătând spre morminte:

— Toţi indienii cred în metempsihoză. În fond, este ceva mult mai convingător decât poveştile preoţilor noştri. Şi cu toate acestea: într-un cimitir gândurile încremenesc. Ultimul cuvânt îl are întotdeauna *el.* Omul îşi dă seama de inutilitatea tentativei sale şi nici nu se mai încumetă să încerce.

— Dar este de neînţeles, începu Gam.

Simţi sub picioare ceva lemn scârţâind. Speriată, îşi trase piciorul înapoi. Apoi auzi un foşnet. Lavalette se aplecă şi ridică de jos o şopârlă. Aceasta se strădui să se strecoare, cu trupul ei plin de solzi, printre degetele sale scoţând un sunet orăcăit. În acelaşi timp căscă gâtlejul prevăzut cu dinţişori ascuţiţi. Lavalette o puse iar jos.

— Aici se sfârşesc toate. Aici ne fuge pământul de sub picioare. Ceea ce putrezeşte aici vieţuia şi respira înainte, întocmai ca noi. Este absurd să te mulţumeşti cu atât. Cel ce poate să o facă dă dovadă de obtuzitate nepricepând nimic din problematica existenţei sale. Se baricadează după nişte concepte onorabile reuşind să deducă din regularitatea cu care tot ce fiinţează este supus morţii, o lege pe care o pune de acord cu câteva precepte ale crezului său şi ale concepţiei sale de viaţă, liniştindu-se în felul acesta. Ce-ţi foloseşte să ştii acest lucru? Cel ce simte în sine viaţa curgându-i prin vine ca un fluid roşu acela va avea totdeauna senzaţia că se află pe marginea unui abis la auzul cuvântului: moarte. Cel ce nu cunoaşte nici o măsură în trăirea vieţii nu va cunoaşte nici aici măsura.

— Poţi rosti cuvântul fără ca ea să te atace pe la spate?

întrebă Gam.

— Ia uită-te. Lavalette o împinse pe Gam puţin la o parte. Stai aici, în lumină, având mâini şi o gură şi ochi şi priviri şi picioare care te susţin. Dar în timpul acesta, dedesubtul tău acţionează deja ceva ce încearcă să te înşface vrând să te tragă în jos; ceva ce stă la pândă şi aşteaptă... ah, aşteaptă cu multă şi înfiorătoare răbdare: este ţărâna de sub tine. Aceasta îţi cuprinde picioarele şi strigă vrând să te tragă în jos, dezagregându-se sub tine în mii de atomi... nu simţi cum se înmoaie pământul... cum cedează... cum te cufunzi?

Gam se refugie în braţele lui cramponându-se, tremurând, de el.

— Ce ştii tu despre cadavrele de acolo, de jos? Putregaiul răspândeşte deasupra mormintelor o lumină lividă... se ridică din cavouri plutind deasupra lor, torid şi jilav şi terifiant; ne împresoară... dar în noi pulsează încă viaţa, o simţi? Mâinile tale sunt calde şi îmi înlănţuie gâtul, respiraţia ta este vie, buzele tale înseamnă viaţă; hai, vino lângă mine, să ne apărăm...

Gam îl îmbrăţişă strâns, mai-mai să-l sufoce.

— Vezi cavitatea care se cască acolo? S-a surpat mormântul. Sicriul a putrezit şi s-a cufundat, pământul s-a năruit, a gemut şi a oftat în noapte; deasupra cresc acum bălăriile ţâşnind din pământ pline de o sevă fetidă! Valuri de pâclă se revarsă pe pământ pătrunzând până la oseminte... Vezi vâlvătăile, vezi ceva ce arde, înăbuşit, mocnit? Este viaţa netrăită care pluteşte deasupra mormintelor, în tăcere, liniştită, înfricoşătoare, mută...

Gam îşi lipi obrazul de gâtul lui neîndrăznind să se uite înapoi.

— Hai, vino, să demonstrăm că suntem în viaţă, moartea de acolo e lipsită de glas; hai să ţipăm, să ţipăm, viaţa înseamnă ţipăt... trăim, suntem calzi, în vinele noastre curge sânge; hai, vino lângă mine... suflarea ta... pielea ta... ce-s astea... la o parte cu ele...

Îi smulse rochia.

— La o parte cu ele... iat-o... pielea ta, pulsaţiile tale, viaţa ta... sfidez moartea! Lavalette ţipă, sfâşiind rochia lui Gam şi

aruncând bucăţele din ea pe mormintele din jur:

— Mâncaţi şi tăceţi, zgâiţi-vă, hainilor, neconsolaţilor... accept să-mi măsor forţele cu ale voastre... valul spumegând mă înalţă... îmi ţip viaţa în vârtejul vostru... îmi urlu viaţa... vă dobor...

O târî pe Gam printre morminte. Se poticniră şi căzură. El o ţinu imobilizată la pământ şi se sprijini în mâini:

— Mă strecor printre voi, pătrund în răceala eternă, sunt pumn şi beregată, mă ascund după uşa cea de pe urmă, izvorăsc, răspândesc viaţă, viaţă, viaţă în poalele calde... sunt la adăpost... râd, râd, râd, curg, curg...

Lavalette amuţi, gesticulă, se mânie, indică ceva cu mâinile, dincolo de cuvinte, copleşit de impulsuri, de cicloni...

Luna se oglindea în ochii lui Gam aruncând în ei reflexe irizate. Ochii erau larg deschişi şi străluceau. Privirea fixă se îndreptă spre cerul presărat cu stele. Mâinile îi tresăreau, iar trupul îi era străbătut de fiori.

Începu să bată vântul aducând răcoare şi rouă. În părul ei apărură picături cristaline, formând un şirag scânteietor de stele nobile. Apoi se prelinseră, cu un zgomot ciudat, pe morminte.

***

Gam se trezi dintr-un somn superficial. Lavalette era lângă pat:

— Scuzaţi-mă că trebuie să vă scol. Se pare că mexicanul i-a înştiinţat imediat pe englezi, iar aceştia au intuit de îndată unde ar putea fi planurile. Am constatat adineaori că parcul este încercuit. Nu mai am timp de pierdut. Dacă reuşiţi să-i reţineţi câteva minute pe comisari înainte de a începe percheziţia, voi lua planurile şi voi dispărea cu ele. Băiatul vă va comunica unde mă găsesc.

Gam dădu din cap insistând ca el să plece cât mai repede.

— Plecaţi; voi izbuti.

Lavalette îi sărută mâna uitându-se, râzând, drept în ochii

ei. Gam se gândi: „Cât de tânăr este!" El se îndepărtă cu paşi lungi şi elastici. Făcu un semn cu mâna şi închise uşa. Gam îl urmă foarte încet. O cuprinsese o nerăbdare plină de înfrigurare.

Nu se mişca nimic. Liniştea era atât de profundă, încât Gam avea impresia că nu trecuse niciodată prin momente asemănătoare. Ştia însă că era liniştea dinaintea furtunii; îşi ridică umerii, încovoindu-şi spatele, apoi se destinse străbătută, ca o felină, de fiorii necunoscutului.

Pe terasă se auzi un zăngănit uşor. Îndată după aceea o bătaie la uşă, care se deschise imediat. Prefăcându-se că nu aude, Gam rămase în continuare la fereastră cu privirile aţintite spre parc. Se întoarse de-abia când cineva i se adresă direct.

— Nu am fost anunţată de venirea dumneavoastră...

— Natura misiunii noastre ne-a obligat să evităm aşa ceva. V-aş ruga să aveţi înţelegere...

Gam schiţă o mişcare de protest, deşi îi trecu prin minte că în felul acesta câştiga timp.

— Văd, domnilor, că unul din dumneavoastră poartă uniforma armatei britanice.

Se prezentară amândoi.

— Acest fapt legitimează aspectul mai deosebit al vizitei dumneavoastră. V-aş ruga să-mi spuneţi ce doriţi...

— Îl căutăm pe Lavalette.

— Regret foarte mult, dar sunt singură acasă. Prin urmare, va trebui să staţi de vorbă cu mine. Vă rog să ocupaţi loc.

Englezii se înţeleseră din priviri şi se aşezară. Ofiţerul care se uita tot timpul la uşă spuse făcând o plecăciune politicoasă în faţa lui Gam:

— Admir stăpânirea de sine de care daţi dovadă, dar mă simt obligat să vă spun că această casă este încercuită, aşa încât nimeni nu o poate părăsi. Va trebui să ne permiteţi să facem o percheziţie. Motive stringente ne obligă să presupunem că aici s-ar afla nişte documente de maximă importanţă.

— Doriţi să percheziţionaţi şi camerele mele personale?

— Poate că da. Sper să înţelegeţi că o asemenea măsură

are eficacitate doar dacă este executată cu toată conştiinciozitatea. Vă promit, în orice caz, el făcu iar o plecăciune, că încăperile dumneavoastră vor fi ultimele. Iar percheziţia se va face cu multă grijă. Nu dorim decât să intrăm în posesia documentelor. V-aş ruga foarte mult să ne însoţiţi. Cel mai bine ar fi să găsim cât mai repede hârtiile. V-aţi scuti în felul acesta de mari neplăceri, căci până la urmă tot le vom găsi. De la furtul lor, adică de două zile, toate ieşirile din port sunt controlate. Şi, pot să vorbesc sincer cu dumneavoastră, până acum nu s-a descoperit nimic. Înseamnă deci că documentele se găsesc încă aici. Probabil nu a crezut nimeni că vom reacţiona atât de rapid. Dar un cec bancar expediat prea devreme ne-a indicat drumul. V-aş ruga să veniţi cu noi... Gam zâmbi anemic:

— Poftiţi... Dar deodată luă o carte îngustă de pe birou şi o aruncă pe fereastră, în tufişurile din parc.

Ofiţerul voi să facă o săritură, se abţinu însă spunând liniştit:

— Îmi uşuraţi misiunea... gestul dumneavoastră a fost inutil. V-am spus că întreaga casă este încercuită. Credeţi că în caz contrar aş fi stat atât de liniştit de vorbă cu dumneavoastră? Cartea a fost deja găsită.

Gam îl măsură cu priviri reci şi mirate:

— Vă înşelaţi. Am vrut doar să evit ca, în timpul percheziţiei inutile, să-mi cotrobăiţi printre obiectele personale şi să le luaţi eventual cu dumneavoastră. În carte se găseau scrisori către soţul meu.

Englezul spuse ironic:

— Nu mă îndoiesc. Dar permiteţi-mi totuşi să mă uit prin ea. Cartea mă interesează din moment ce reprezintă o asemenea importanţă pentru dumneavoastră.

Gam îl zări pe tamil apărând după colţul casei. Era însoţit de un soldat englez. O străbătu un fior de spaimă... dar apoi respiră uşurată: tamilul era singur. El o fulgeră cu o privire scurtă din ochii săi oblici. Gam înţelese că Lavalette reuşise să scape. Îi spuse deci cu un ton glacial englezului:

— Comportamentul dumneavoastră mă obligă să vă rog să vă îndepliniţi doar misiunea pentru care aţi venit. Nu sunt

dispusă să dau curs unei discuţii pe alte teme.

Se aduse cartea aruncată de Gam pe fereastră. Englezul puse în grabă mâna pe ea şi o răsfoi. Nu găsi nimic şi o luă de la început. Examină amănunţit fiecare pagină, citind în grabă şi textul. Apoi întoarse pe toate părţile supracoperta, ciocăni coperta şi îi înapoie, mânios, lui Gam cartea:

— De ce aţi aruncat cartea? Nu conţine nimic. Ofiţerul se uită nedumerit la Gam. Nu mai ştia ce să creadă despre ea.

Gam ridică din umeri fără să răspundă. Se îndreptă spre pian spunând:

— Nu aş dori să asist la restul percheziţiei. Trimiteţi un om al dumneavoastră aici, în cameră, până terminaţi. Rămân aici. Apoi deschise pianul şi lovi câteva acorduri.

Percheziţia se încheie după trei ore. Nu se găsise absolut nimic. Ofiţerul dădu drumul santinelei şi îi spuse lui Gam:

— Pentru moment rezultatul este nesatisfăcător. În felul acesta, îndeplinirea misiunii mele se amână puţin. Dar nu mult... Păru că vrea să mai adauge ceva, căci era un om tânăr, apoi se întoarse brusc şi salută.

— De ce m-aţi aşteptat? întrebă Gam.

— Avem încă un drum lung în faţa noastră.

— Nu ar fi fost mai bine să-l parcurgeţi singur?

— Vă este frică? Gam zâmbi uşor:

— Mă tem pentru dumneavoastră.

— Câtă omenie! spuse Lavalette.

— Prezenţa mea nu îngreunează fuga dumneavoastră?

— Nicidecum.

— Nu m-aţi înţeles. Voiam să întreb dacă nu vă îngrădeşte libertatea de mişcare.

Lavalette răspunse batjocoritor:

— Utilizaţi astăzi un limbaj foarte metaforic...

— Doar din întâmplare.

— Cu atât mai rău.

— Aţi putea fi deja în Malakka.

— Nu ar însemna nimic.

— Aţi putea fi deja la bordul unui vapor.

— Nu ştiţi probabil că orice funcţionar englez mă poate aresta; că jumătate din englezii de aici mă cunosc; că toate posturile au primit dispoziţii să controleze paşapoartele tuturor europenilor — atât în porturi, cât şi în gări; că telegraful a transmis deja semnalmentele mele până la Georgetown; că în acest anotimp se află în ţară puţini europeni care să nu-şi aibă aici domiciliul stabil; şi, în fine, că trebuie să mă întorc în Columbia trecând prin Siam.

— Acesta nu este un răspuns...

— Vi l-am dat, el se strâmbă, ca să fiţi liniştită. Admit că am scăpat vaporul care mă aştepta afară, în rada portului. Şi admit şi că nu l-aş fi scăpat dacă aş fi fost singur.

Gam îşi ridică, surprinsă, privirile.

— Vă rog, o calmă Lavalette, nu triumfaţi prea repede. Admit chiar şi că *dumneavoastră* aţi fost motivul care m-a determinat să nu plec în noaptea aceea. Tocmai atunci relaţiile dintre noi mi se păruseră a fi prea confuze pentru a putea pleca. Am simţit nevoia să le clarific mai întâi; căci, după cum v-am spus, ne aşteaptă încă un drum lung; şi voiam să mă asigur de prezenţa dumneavoastră. Elementul de surpriză a survenit doar în urma ideii mele de a-i expedia mexicanului banii; au sosit prea repede. Acest fapt a dat peste cap proiectele mele; spun intenţionat „proiectele" deoarece nu ajunseseră să ia forma unor planuri; şi le-am modificat corespunzător noii situaţii.

— Se pare că nu vă simţiţi sigur de mine...

— Mă bucur să văd de câtă logică daţi dovadă în continuarea unei discuţii. Nu m-am simţit sigur de dumneavoastră, este adevărat. Dar sunteţi sigură că motivul nu trebuie căutat în comportamentul dumneavoastră? Există lucruri pe care este suficient să le atingi ca să se aranjeze în constelaţia dorită; pe altele trebuie să pui mâna şi să le dai tu amplasamentul corect.

Faţa lui Gam se lumină:

— Vă daţi atâta silinţă pentru ca *eu* să le înţeleg aşa cum trebuie?

— Fără îndoială; în caz contrar nu m-aş încurca în explicaţii atât de lungi. Cu două minute în urmă nu îmi făceam

asemenea griji. Vă dau acum doar răspunsul pe care mi l-aţi cerut cu insistenţă... ca să vă liniştesc, după cum am subliniat mai înainte. Aţi auzit: v-am spus din ce cauză; o motivaţie pe care o veţi răstălmăci desigur, căci care femeie nu ar răstălmăci cu plăcere aşa ceva. Cu toate acestea, nu v-am ascuns-o. Este foarte frumos din partea dumneavoastră să presupuneţi că aţi exercita asupra mea o influenţă care ar fi putut prejudicia libertatea mea de a lua decizii. Dar, *madame,* dacă această influenţă a existat, şi este cert că a existat, ea nu a fost din păcate decât un capriciu şi — vă rog, nu vă grăbiţi să obiectaţi! — rezultatul unui raţionament foarte lucid, o afacere, dacă vreţi.

— De ce să recurgem la formulări atât de dure...?

— Pentru a mă face înţeles de la bun început. Sunteţi o femeie ieşită din comun. Oare ar fi fost cazul să renunţ la momentele de tensiune care ne-ar fi putut oferi câteva săptămâni interesante? El se înclină puţin formal: nu aveam chef să procedez aşa.

— Spuneţi acelaşi lucru cu alte cuvinte.

— Doar în aparenţă. Trebuie să ştim să sesizăm nuanţele, chiar dacă sunt penibile.

— Orice nuanţă este o variantă modificată a tonalităţii de bază.

— Splendid! Tonalitatea de bază este: prezentul. Iar tema este: clipa. Eroii momentului, ca să fiţi mulţumită: dumneavoastră... a unui anumit moment...

— Sofisme...

— Şi ce mai este sofism în lumea aceasta? Este oare posibil să fii serios? Dacă ai apucat să vezi lumea aflându-te în stare de picoteală, adică între somn şi stare de veghe, pe o muchie evanescentă, oarecum de pe partea cealaltă... ei bine, în acest caz ai totdeauna o senzaţie ciudată când vrei să o ataci frontal. Ah, filosofii ăştia care dispreţuiesc sofismele şi, tot căutând motivaţiile, uită să vină să mănânce! Ah, ferice de noi, sofiştii! Noi vrem să mâncăm, să savurăm cu toate simţurile fructul fraged al bananelor aurii, cleştii roşii ai homarului de la restaurantul *Palace* din Singapore, feliile blonde de ananas bine copt; iar maimuţele să ne arunce nuci

de cocos ghemuindu-se în jurul nostru ca spectatori antediluvieni, atrăgându-ne atenţia să nu ne gândim la trecut şi avertizându-ne să nu dăm prea multă importanţă metamorfozelor. Cât de divină este foamea; dacă n-ar fi aşa, am sta şi acum în copaci; foamea… foamea eternă.

Lavalette începu să desfacă nişte cleşti de homar, nevrând să lase altuia această îndeletnicire; iar Gam curăţa, cu pasiune, banane şi ananas.

***

Lavalette luă hotărârea să încerce să ajungă din Malakka sau Port Dickson într-unul din porturile Sumatrei. Aflându-se la depărtare mică de ţărm, se îmbarcă, seara, într-un cabotier. Căpitanul şi echipajul erau chinezi, Gam şi Lavalette fiind singurii oameni albi de la bord. Căpitanul îi conduse într-o încăpere mică în care nu se găseau decât câteva scaune. Înăuntru era o căldură sufocantă. Pasagerii galbeni se instalaseră pe punte. Lavalette îşi trimise tamilul după două hamacuri din rafie şi îşi croi drum prin înghesuiala de pe punte. Din greşeală îl călcă pe mână pe un chinez; acesta se ridică şuierând ca o reptilă, rămase însă deodată cu ochii căscaţi. Lavalette îşi continuă drumul de parcă nu ar *fi* observat nimic; dar în timp ce fixa hamacul, îl urmărea pe furiş cu privirile pe chinez.

Lavalette o ajută pe Gam să se urce în culcuşul legănat şi îl chemă apoi pe tamil trasându-i sarcina să nu-l slăbească din ochi pe căpitan; de îndată ce i se va părea ceva suspect, să vină şi să-l anunţe. Apoi se întinse şi scoase piedica revolverului.

Puntea era puternic luminată de lună. De undeva venea un miros fad, dulceag; nişte chinezi fumau opiu. Lanţurile şi parâmele se izbeau ritmic de lemnărie, iar motoarele duduiau grăbite şi solitare în noapte. O umbră îşi schimbă poziţia, un fascicul de lumină sări piezişs peste o spinare îndoită, care se furişa undeva.

Imediat după aceea apăru tamilul relatând că un chinez duce tratative înfierbântate cu căpitanul. Lavalette îi porunci

să o păzească pe Gam. Peste câteva minute se auziră nişte paşi târşâiţi care se apropiau încet: căpitanul cu doi însoţitori. Ei se strecurară pe după hornuri încercând să treacă pe lângă Lavalette fără să fie observaţi.

Acesta îi lăsă până ieşiră din umbră în lumina puternică a lunii. Atunci şopti:

— Stop! *Hands up*[4]*!*

Oamenii ridicară, uimiţi, mâinile. Lavalette spuse:

— Cine se mişcă va fi împuşcat. Încoace, căpitane! Ce vrei?

Asiaticul rânji, bâiguind ceva despre un mandat de arestare al guvernului, despre o recompensă şi arătă spre chinezul care îl recunoscuse.

— Cât de mare este recompensa? întrebă Lavalette.

Căpitanul numi o sumă considerabilă.

— Minţi, spuse Lavalette, cunosc suma. Spune-mi adevărul. Altfel, îmi pierd răbdarea.

Chinezul indică, intimidat, jumătate din suma iniţială.

— O primeşti de la mine; în schimb, cu o jumătate de oră înainte de a acosta la Malakka, îmi vei pune la dispoziţie o barcă în care să ajung până la mal. M-ai înţeles?

— Da...

— Norocul tău. Iar acum să nu mă mai deranjeze nimeni.

Chinezii dispărură. Lavalette respiră uşurat şi se uită la Gam. Dormea şi nu observase nimic. Lavalette îi dădu tamilului arma sa şi îl trimise la postul de observaţie. Dar nu se mai întâmplă nimic.

La revărsatul zorilor barca trase la mal. Lavalette îi dădu timonierului banii şi aşteptă pe ţărm până când cabotierul luă iar viteză. Apoi îi spuse lui Gam:

— Situaţia este mai complicată decât îmi imaginasem; în primul rând, mai incomodă. Din moment ce chinezii sunt deja alertaţi, va fi exclus să părăsim portul. Trebuie să dispărem rapid. Chinezii vor vrea să câştige de două ori recompensa, aşa că îi voi înştiinţa de îndată pe englezii din Malakka. Iar aceştia pot recurge oricând la câţiva soldaţi *sikh* care să ne molesteze. Trebuie să ajungem dincolo de munţi.

Lavalette reuşi să angajeze câţiva oameni: un bucătar, doi

[4] *Sus mâinile!* (în engl.)

singalezi, precum şi patru *kuli* chinezi pentru bagaje. Tamilul făcu rost de cărucioare cu două roţi şi în curând o luară din loc în timp ce se lumina tot mai tare de ziuă.

Plantaţii de cafea tiveau drumul. Urmară apoi mine de cositor în care muncitorii chinezi cărau, în saci şi coşuri, nisip aluvial cu conţinut de minereu, vărsându-l în canalele construite din scânduri. Debitul puternic al apei separa minereul de nisip şi pământ. Alături se înălţau cuptoarele de topire alimentate cu lemne, în care era topit cositorul; acestuia i se dădea apoi forma unor lingouri lungi. La Kuala Lumpur, Lavalette completă bagajul.

După care caravana mică se îndreptă spre Kuala Kuba, iar de acolo spre munţi. Înnoptară într-un bungalou şi în dimineaţa următoare începură urcuşul. Gam îşi înfăşurase picioarele în cârpe impregnate ca să se apere de lipitorile care mişunau în tufişuri şi pe pământ, fixându-se pe orice bucăţică de piele de care dădeau. Ploua şi valuri de pâclă atârnau în coroanele copacilor. Lavalette mergea pe jos alături de catârul pe care călărea Gam, atrăgându-i atenţia să nu smulgă o lipitoare care se prinsese de mâna ei, deoarece cauza răni urâte. El o atinse cu ţigareta aprinsă, iar lipitoarea se chirci şi căzu jos.

— Ar fi trebuit să vă trimit la Saigon, spuse.

— Sunteţi probabil într-o dispoziţie foarte proastă, din moment ce cădeţi victimă unor reminiscenţe sentimentale.

— Dimpotrivă. Simt în mine tensiunea cauzată de o ameninţare necunoscută. Lupt cu viclenie contra unui adversar care stă la pândă, fiind în avantaj. Aşa ceva îmi oferă o compensaţie pentru toate eforturile. Dumneavoastră sunteţi însă mai puţin implicată, din care cauză resimţiţi mai puternic inconvenientele călătoriei.

— O, nu! Sunt şi eu la fel de încordată, spuse Gam aruncându-i o privire rapidă.

Spre amiază drumul deveni foarte anevoios. Caravana trebui să traverseze pe căldură toridă câteva fluvii. Gam se scufundă în apă până la subsuori. Lavalette o sprijinea de o

parte, iar un singalez de cealaltă. Ajunsă la mal, Gam se scutură râzând, spunând că soarele o va usca. Dar Lavalette îi vorbi atâta despre friguri şi malarie, încât o cuprinse teama şi îşi schimbă hainele. Tamilul îi aduse cufărul de metal în care avea lenjeria, iar Gam savură farmecul contrastelor: în pădurea virgină indiană — o mătase moale impregnată cu izul unor parfumuri englezeşti.

Schimbarea hainelor o înviorase. Coborî de pe samar şi o luă pe jos, alături de Lavalette, stând de vorbă cu el.

— Ce legătură ciudată există între obiectele exterioare şi dispoziţia omului: o structură atât de complexă, rezultată din conlucrarea tuturor resurselor sufleteşti! Îmi schimb hainele, simt pe piele mătasea uscată, inspir parfumul lenjeriei... şi sunt voioasă.

— Unul din trucurile vieţii: şi anume să stabileşti o legătură între lucrurile cele din urmă şi cele dintâi, între cele profunde şi cele superficiale, pentru ca oamenii propriu-zişi, geometrii existenţei, vrednicii — şi sunt deosebit de vrednici — să scuture din cap şi să nu creadă în conexiuni, fiind de părere că acestea oricum nu pot exista. Iată de ce aceşti oameni nu găsesc niciodată cheia şi nu sunt niciodată stăpânii vieţii, ci doar funcţionari subordonaţi — unul cicălitor, altul ascultător, al treilea afişând tipica superioritate subalternă, dar de fiecare dată doar în slujba cuiva.

Existenţa se supune instinctului, nu logicii. Nimic mai ridicol decât mândria negustorilor aceia care cred că se pricep să tragă concluzii logice şi să gândească. Ei numesc asta filosofie încununând-o cu cinste şi onoare. De parcă nu ideile ar fi elementul hotărâtor, sistemul adiacent reprezentând doar balustrada de care se sprijină burghezul pentru a putea trece dincolo fără a fi cuprins de ameţeli... deşi, în fond, nu înţelege nimic. Căci, Buddha *fie* lăudat! viaţa se ştie apăra singură de pericolul de a fi înţeleasă de către oricine. Ce să şi înţelegi? Nu trebuie decât să simţi. Există lucruri atât de amuzante: comedii vesele ale erorilor; iată o uşă care barează drumul. Cel ce vrea să treacă prin ea trebuie să o deschidă. Uşa este masivă, grea, are zăvoare şi

lacăte; negustorul logic se înarmează cu unelte solide ca să o deschidă. Dar uşa rezistă. Iniţiatul o apasă uşor şi iată că uşa s-a deschis. Dar ar fi cazul să nu vorbim atâta despre viaţă. O fac alţii... cu prisosinţă. Lavalette fluieră ca un porumbel sălbatic. Gam ascultă cu atenţie să vadă dacă se aude un răspuns.

În clipa aceasta Gam înţelese cum de era posibil ca din Lavalette să ţâşnească aceste ieşiri juvenile; de parcă ceva s-ar fi întrerupt deodată în el transformându-se în naivitate copilăroasă: toate lucrurile profunde aveau o faţă dublă, dar mediocritatea dăinuia neschimbată.

Caravana străbătu orezării mlăştinoase şi ajunse în cele din urmă la Mekong. *Panghulu Alreste,* mai marele satului, îi conduse la un bungalou. Dar nici nu apucaseră să intre când auziră o voce tânără strigându-i în limba engleză. Un călăreţ apăru printre plantaţiile de copaci, agitându-şi pălăria de pai cu boruri late:

— Europeni, fiţi bineveniţi, trebuie să locuiţi la mine.

Apoi se opri şi se prezentă: Scrymour, rugându-i să se considere musafirii săi pe o perioadă nelimitată şi conducându-i imediat la casa lui. La chemarea sa ieşiră câteva slujnice japoneze care îi poftiră pe nou-veniţi în baie. După care Scrymour le arătă domeniul său. În plantaţiile de cauciuc tocmai se extrăgea lichidul. Crestăturile se evidenţiau, albe, pe scoarţă, ca un schelet al arborelui văzut la Rontgen. O mulţime de malaieze cărau vedrele de cositor pline cu zeama lăptoasă, ducându-le la instalaţiile de coagulare. Una din fete îi aruncă o ocheadă lui Lavalette.

— Ce mlădioasă este, spuse acesta.

Scrymour o chemă politicos, rugând-o să se pregătească pentru diseară, să le cânte. Fata dădu din cap şi o luă la goană atât de repede încât trebui să-şi ridice sariul.

— Fata dă o mână de ajutor la recoltă. Altfel, lucrează în casă.

Scrymour avea o colecţie de şerpi vii instalată mai la o parte, într-o seră. Deschise uşa; îi învălui o căldură zăpuşitoare, ca în sere. În spatele unui geam de sticlă groasă şerpii stăteau încolăciţi ca un ghem, printre crengi,

încălzindu-se la soare. Capetele înguste, agile, cu ochii lipsiţi de pleoape se înălţau încet şi lasciv târându-şi cu mişcări inexplicabile trupul plin de picăţele. Gam îşi dădu seama din ce cauză spectacolul părea atât de greu de înţeles şi atât de înfiorător: lipseau picioarele, lipseau labele. Sfidând legile omeneşti, aceste trupuri lipsite de membre înaintau cu mişcări unduioase îngrozitoare, înconjurau un copac cu capătul cozii şi dispreţuiau toate legile gravitaţiei din moment ce, sprijinindu-se pe această suprafaţă mică, reuşeau să ţâşnească cu trupul sinuos până la o înălţime considerabilă, întinzându-se de la un copac la altul. Reprezentau viaţa comprimată, în cea mai dezgustătoare formă. O anaconda se răsucea şerpuind printre frunze; şerpi boa se iţeau printre rădăcini; un boa constrictor atârna, nemişcat, pe o creangă; alţii se încolăceau, frumoşi ca nişte Luciferi, în jurul trunchiurilor copacilor. Lavalette îi atrase atenţia lui Gam asupra unui firişor negricios, de vre-un centimetru lăţime, care stătea pe pământ în imediata apropiere a geamului. Reptila începu să se mişte încet.

— *Cobra capella,* spuse Scrymour, cel mai periculos şarpe dintre toţi. O muşcătură de-a lui înseamnă moarte sigură.

Năpârca se târî mai departe. Lavalette ciocăni cu două degete în geam — şarpele tresări şi dădu să muşte. O mână cafenie trase la o parte braţul lui Lavalette; malaieza se repezise la el, privindu-l speriată:

— Domnule, vă paşte moartea...

Scrymour zâmbi:

— O superstiţie a băştinaşilor: cobra este un animal sacru.

La întoarcere găsiră o chinezoaică în cameră; punea masa. Femeia voi să fugă, dar Lavalette o opri:

— De ce să nu mănânce împreună cu noi prietena dumneavoastră? îl întrebă pe Scrymour.

— Nu este obişnuită, răspunse acesta.

Satul era bântuit de malarie. Scrymour îndeplinea şi funcţia de medic. Deţinea o cantitate mare de chinină şi alte medicamente pe care le distribuia cu generozitate. El povesti

că tocmai chinezii sunt foarte vulnerabili la boală. La primul acces de friguri se culcă, aşteptându-şi, cu fatalism, sfârşitul.

După masă chinezoaica aduse ceai şi whisky. Scrymour bău cu lăcomie. Nu mai văzuse de multe săptămâni o femeie albă şi se simţea cuprins de o agitaţie febrilă. Gam profitase de ziua de odihnă şi trecuse în revistă conţinutul cufărului de metal; îmbrăcase o rochie care ar fi putut stârni admiraţie şi la St. Germain. După toate eforturile depuse, se abandonase unei senzaţii de tihnă care imprima mişcărilor ei farmecul calm al unei relaxări liniştite. Pielea răspândea un luciu estompat, ca o piersică coaptă. Pe un braţ avea o grămadă de brăţări, pe degete o mulţime de inele, iar în urechea stângă cercei lungi.

Scrymour rămăsese singur cu Gam. Mâinile îi tremurau când luă paharul. Chinezoaica aduse tutun fin tăiat şi fructe. Îi aruncă lui Scrymour o privire tristă. Gam o privi, punându-i o întrebare. Femeia răspunse cu o voce slabă, ca o pasăre, şi se smuci când Gam dădu drumul mâinii ei. Scrymour voia să povestească despre o vânătoare de tigri, dar se întrerupse, rămânând cu ochii aţintiţi în gol:

— Trăiesc de patru ani aici. Mă obişnuisem... credeam că voi rămâne aici. Nu-mi iubeam prea mult ţara când am descins în acest ţinut. Liutseki este supusă şi devotată. Şi liniştită. Iubesc liniştea. Dar acum aţi apărut aici şi o dată cu dumneavoastră a venit Europa. A intrat în casa mea, ştergând cu buretele patru ani de şedere pe aceste meleaguri si zece ani de experienţă. Cât timp rămâneţi aici este bine. Amintirea va dăinui însă şi după ce plecaţi. În casa goală. Iar atunci va fi greu.

— Aş vrea să vă spun un cuvânt de consolare, dar caut în zadar formula potrivită. Poate următoarea: odată şi odată acest lucru s-ar fi întâmplat oricum, şi anume reînvierea moştenirii atavice din sângele dumneavoastră. Orice om îşi aminteşte la un moment dat de rădăcinile sale. S-ar putea ca această perioadă să fie mai propice decât una ulterioară.

Scrymour îşi ridică privirile:

— Viaţa la tropice te învaţă să acţionezi rapid. Rămâneţi aici, la mine! Vând plantaţiile din Penang şi plecăm în Europa...

— Şi...?

— Stau *eu* de vorbă cu el. Va înţelege. Trebuie. Doar nu vă iubeşte... Îmi dau seama...

— Sunteţi simpatic, tocmai fiindcă propunerea dumneavoastră este atât de... absurdă. Numai de aceea. Cât de simplist vedeţi lucrurile! Iată ceva demn de reţinut: singurătatea te face să gândeşti simplist. Gam ridică mâna împodobită cu brăţări:

— În fond, ce ştiţi despre toate câte se află aici în joc şi trebuie să-şi găsească o rezolvare...?

Malaieza le cântă, cu vocea ei anemică, o melodie, acompaniindu-se la chitară. Totul avea o rezonanţă dureroasă predispunând la sentimentalism. Scrymour îi spuse să înceteze şi să danseze. Ea îi aruncă lui Lavalette o privire şăgalnică şi îşi scoase bluza de batic. Avea sâni frumoşi — plini, dar tari şi cu o formă impecabilă.

Chinezoaica nu o slăbea din ochi pe Gam. Când Scrymour o chemă, se sperie; atât era de adâncită în gânduri. Gam se simţea atrasă spre ea; bănuind care este motivul mâhnirii, ar fi vrut să-i vorbească. Ce ciudat: europeanul dădea totul uitării în clipa în care revedea oameni de rasa sa, iar asiatica aceasta cu sânge pe jumătate european părea total dependentă de rasa cealaltă, străină de ea.

Mai târziu, Scrymour, Lavalette şi Gam se aşezară pe terasă să se răcorească. Vârfurile copacilor fremătau în adierea vântului care se pornise. Sunetele scoase de animale aveau altă rezonanţă decât în timpul zilei. Malaieza trecu încet, legănându-şi şoldurile şi îndreptându-se spre grădină.

Se auziră paşi grăbiţi şi ţipete agitate. Doi chinezi veniră după Scrymour. Proprietarul cazinoului suferise un acces de malarie. Bucuros că se poate deroba atmosferei de vrajă care îl paraliza, Scrymour se scuză şi intră în casă să-şi ia trusa medicală.

Gam şi Lavalette rămaseră singuri pe terasă.

— Sunteţi foarte frumoasă astăzi, spuse Lavalette sărutându-i încheietura mâinii. Ea nu răspunse, uitându-se după umbra unei păsări care se rotea în văzduh în dreptul terasei. Lavalette stătea în faţa ei, pe jumătate aplecat deasupra ei. Îi atinse uşor faţa cu mâna, aşa încât Gam trebui să-şi ridice privirile. Îşi dădu capul pe spate, rezemându-l de fotoliu şi rămase aşa, relaxată, cu mâinile pe rezemătoarele laterale, adâncită în contemplarea bărbatului aplecat deasupra ei, având ca fundal înserarea care se lăsa.

Amândoi tăceau. Dar când Lavalette încercă să o ridice din fotoliu ca să o ducă sus, Gam se împotrivi fără a-şi abate privirile. El îi dădu imediat drumul şi ieşi în parc. După câtva timp reveni şi o găsi pe Gam în aceeaşi poziţie, încercă să-i ia mâinile. Gam şi le trase înapoi.

— Aşteptaţi o explicaţie şi pe drept cuvânt, spuse. Dar vă rog să mă scutiţi de ea.

— Am cerut vreodată explicaţii? replică Lavalette cu ironie. De altfel, o asemenea pretenţie ar însemna, pe jumătate, o acceptare a atitudinii dumneavoastră. Şi nimic nu este mai departe de mine.

— Se pare că urmăriţi ceva în această încăpăţânare.

— Doar ceva efemer...

— Deci, totuşi, o intenţie...

— Nicidecum. Doar un element de atmosferă de care nu aş vrea să mă lipsesc.

— Aş vrea să fiu singură în noaptea aceasta.

— Se pare că urmăriţi ceva cu această încăpăţânare.

— Nicidecum. Doar un element de atmosferă de care nu aş vrea să mă lipsesc.

— Scuzaţi-mă că nu mai am răbdare să continuu şirul acestor fraze stereotipe. V-am spus că sunteţi frumoasă astăzi. Foarte atrăgătoare. Ştiţi tot atât de bine că evenimentele ultimelor săptămâni s-au acumulat ducând la un clocot al sângelui care cere satisfacţie. Dacă l-aş înăbuşi, aş contraveni normelor care îmi dirijează viaţa. Dacă l-aş

sacrifica de dragul unui capriciu ar însemna, poate, că sunt legat. Cine ar suporta aşa ceva…?

Gam nu se urni din fotoliu. Noaptea învăluia pădurile, blândă şi relaxată. Orizonturile pluteau. Era atâta linişte. Ca o aşteptare. O pauză de respiraţie. Oare ce se ascundea în spatele ei? Nisipul scârţâi. Malaieza trecu din nou prin faţa casei, legănându-şi şoldurile rotunde, tandre, care se profilau în ritmul paşilor sub sariul brodat cu aur.

— Ştiţi foarte bine că astăzi trebuie să am o femeie. Dar probabil nu ştiţi că am nevoie doar de *una.* Noapte bună!

Lavalette coborî scările terasei, îşi întoarse capul — Gam rămăsese nemişcată — făcu un semn cu mâna, apoi o urmă pe malaieza care îl aştepta.

Gam se aplecă înainte, încordată şi agitată. Apoi bătu încet din palme. Apăru chinezoaica, întrebând-o ce doreşte. Gam o rugă să-i ţină de urât. Chinezoaica se ghemui, ascultătoare, pe rogojina de rafie, răspunzând la întrebări, în timp ce vorbea, Gam observă că femeia îşi aranjase părul la fel ca ea. Emoţionată, îi luă mâna şi îi spuse, copleşită de compasiune şi bunătate, că toate vor rămâne aşa cum sunt, că Scrymour o iubea şi nu se va despărţi de ea. Chinezoaica se lipi de genunchii lui Gam, spunând ceva în limba ei. Apoi se întrerupse în pripă rugând-o pe Gam, într-o engleză stâlcită, să-i divulge care sunt farmecele la care recurge. Malaieza îi spusese adineaori că dispune de un elixir al dragostei. Gam încercă să se explice. Dar cealaltă scuturâ cu putere din cap, repetând rugămintea. Gam îşi dădu seama că nu va ajunge la nici un rezultat. Era mai bine să o lase pe femeie în credinţa ei. Scoase o brăţară şi i-o dădu chinezoaicei; aceasta o luă cu ochii scânteietori şi o ascunse la sân.

Scrymour se întoarse. O întrebă ceva pe chinezoaică, apoi o expedie. Ea plecă strângându-şi talismanul la piept.

— Repet ceea ce v-am propus adineaori, spuse Scrymour. Ştiţi probabil ce s-a întâmplat; sunteţi singură…

— Am *vrut* să rămân singură.

— Deci nu ştiţi…?

— Da... dar...
— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi. Trebuie să aflaţi adevărul.
— Ah!
— Ca să punem punctul pe *i*: Lavalette şi malaieza...
Gam sări în sus:
— Cine spune aşa ceva?
— Prin urmare, nu ştiţi? Liutseki i-a văzut pe amândoi...
— Unde? Este sigur? Gam se ridică plină de patimă. Este foarte important să ştiu! Trebuie să ştiu! Puteţi afla?
— Malaieza este în slujba mea. Nu va trece o oră şi se va lăuda peste tot...
Gam era palidă, luptând cu sine însăşi. Îngăimă:
— Îmi veţi spune mâine. Apoi se ruşină şi se duse în camera ei de culcare fără să mai adauge nimic. Dar nu-şi retractă ultimele cuvinte.

Gam nu o văzu pe malaieză în decursul zilei. Lavalette plecase cu Scrymour la vânătoare; în apropiere se depistaseră nişte urme de tigru. Dar se întoarseră amândoi fără să fi rezolvat nimic. Lavalette era foarte degajat, Scrymour palid şi posomorât.
La un moment dat Scrymour reuşi să stea de vorbă cu Gam între patru ochi. Aceasta se uită drept în ochii lui. Scymour îşi întoarse privirile, voi să spună ceva, se abţinu, îşi muşcă buzele, dar în cele din urmă îşi ridică, hotărât, capul, scrâşnind:
— Nu, nu... A vorbit doar câteva cuvinte cu ea şi chiar i-a desfăcut sariul; dar apoi a plecat şi a lăsat-o baltă fără să-i facă semn să-l urmeze. Când malaieza a pornit totuşi după el, i-a dăruit câteva rupii şi a expediat-o.
Gam inspiră adânc:
— Vă mulţumesc. Îi întinse mâna cu un gest impulsiv, ochii îi scânteiau, schimba feţe-feţe.
— Cât de mult îl iubiţi! murmură Scrymour.
Gam zâmbi:
— Ce ştiţi despre dragoste!...

Gam era agitată. Oare Lavalette se simţea legat de ea? De ce nu acceptase aventura cu malaieza? Din cauza ei? O cuprinse o senzaţie de fericire dureroasă... furtuna care bântuia în sufletul ei o copleşea. Cu toate acestea îşi dădea seama: după depăşirea furtunii drumul ducea mai departe; toate se vor potoli, iar viitorul se deschidea, din nou, ca o mare necunoscută în faţa ei...

În această seară Gam părea neobişnuit de duioasă; de câteva ori nu reuşi să vorbească simţind că o podidesc lacrimile. Scrymour o observa fără să spună nimic; după cină se duse iar în sat, să vadă de pacientul bolnav; Lavalette îşi trecu în revistă însemnările:

— Aceste planuri sunt chiar mai importante decât mi-am imaginat, spuse. Încep să înţeleg din ce cauză au fost alertate toate posturile de control. Trebuie neapărat să ajungă în siguranţă, în Siam. Plecăm mâine mai departe. Am impresia că acest Scrymour începe să vă inoportuneze.

Se uită la Gam şi observă că avea lacrimi în ochi. Ea îi luă mâna şi îşi lipi obrazul de palma lui. Calmul acestei palme îi dădea senzaţia de împlinire, dar şi de despărţire.

— Vă înşelaţi, începu Lavalette vesel; nu am petrecut noaptea cu malaieza.

Gam dădu din cap, rămânând nemişcată.

— Dar şi concluziile la care aţi ajuns sunt pripite.

— Nu ai putut...

— Aşa este.

— Din cauza mea.

— Admit că este aşa. Iar acum urmează probabil finalul raţionamentului logic care începe cu un „deci"; minunat! Cât de uşor deveniţi unilaterală în folos propriu! Credeţi cu adevărat în concluziile pe care le trageţi? Ar trebui să credeţi contrariul lor.

— Vorbe...

— Îmi atribuiţi multă grosolănie. Nu credeţi că, dacă *asta* m-ar fi interesat, ar fi fost foarte uşor să procedez invers? Faptul că am renunţat dovedeşte că pot renunţa chiar şi la impresia pe care o fac.

Ea rămase cu ochii căscaţi:

— Nu este adevărat.

— După părerea dumneavoastră. Vedeţi bine că acolo unde presupuneţi că ar exista o dependenţă ar putea fi vorba, dimpotrivă, de libertate absolută. Trebuie doar să ai ochi să vezi corect. Iar lucrurile acestea trebuie văzute cu ochii mei.

— De ce îmi spuneţi toate acestea?

— Deoarece consider că nu este cazul să le trec sub tăcere. Încă nu.

Gam dorea să-l creadă pe Lavalette. Dar avea îndoieli, ştiind că, într-o asemenea situaţie, cuvintele pot exprima totul sau nimic. Temându-se de final, dar supunându-se unei legi ineluctabile se simţea obligată să-l pună iarăşi la încercare — o lege care nu tolera permanentizarea; o lege a celei mai tandre distrugeri pe care visătorii tuturor timpurilor o interpretaseră atât de greşit, împodobind-o cu emblemele bunătăţii deşi ea nu cunoştea decât regulile existenţei primitive; o lege a polarităţii căreia îi dăduseră cel mai absurd nume: iubirea.

Sub complexul numit dragoste se căsca un abis. Toţi încercaseră să-l umple cu florile acestui concept şi să amenajeze grădini în jurul craterului său. Dar el se redeschidea tot mereu în toată nuditatea sa, sălbatic şi inexorabil, târându-l în adâncuri pe cel ce i se abandona încrezător. Dăruirea însemna moarte sigură; ca să ajungi să posezi trebuia să fugi. Sub trandafirii înfloriţi se ascundea o sabie ascuţită. Vai de cel ce avea încredere! Şi vai de cel ce era recunoscut! Tragedia nu rezida în consecinţe ci în atitudine. Ca să câştigi ceva, trebuia să pierzi; ca să păstrezi ceva, trebuia să renunţi. Dar oare nu ne izbeam aici iar de taina care îi delimita pe ştiutori de cunoscători? Şi oare, înţelegând în ce constă tragismul acestor lucruri, nu intrai în posesia modalităţii de a-l depăşi? Cunoaşterea nu ducea niciodată la o dominaţie lipsită de constrângere; limitele ei erau adânc ancorate în elementul faptic. Conţinutul ei era determinat de evoluţia cauzală şi de destin. În schimb,

pentru ştiutor elementul faptic avea doar valoare de simbol; în spatele lui cercul se deschidea şi începea infinitul. Dar era un simbol perfid, căci zeii erau veseli şi vicleni. Cât de multă cruzime ascundea această voioşie! Câte pumnale găseai printre flori! Există ceva mai ipocrit decât viaţa?

... Îi dăduseră cel mai absurd nume: iubirea — care proiecta, întocmai ca o Fata Morgana, imaginea ademenitoare a infinitului asupra seminţiilor, aşa încât toate jurămintele o luau ca punct de reper; totuşi, se arăta inexorabilă în curgerea ei, nerămânând niciodată aceeaşi — ca celălalt element al cărui simbol era, şi anume: viaţa.

După ce traversară cu un bac râul Lipis, observară că ajunseseră la reţeaua marilor căi navigabile de pe coasta de răsărit. Printre plantaţiile de cafea se zăreau peste tot aşezări omeneşti chinezeşti mai mari. Depăşiră minele de aur din Punjom şi li se atrase atenţia că intră în junglă. Cu toate acestea, îşi continuară drumul presupunând că tigrii nu vor ataca o caravană în timpul zilei.

Dimineaţa era răcoroasă. În pădurea tropicală maimuţele se zbenguiau printre crengi. Păunii ţipau luându-se la întrecere cu papagalii. Fluturi mari şi păsări colibri strălucitoare zburau la mică înălţime. Încetul cu încetul pădurea deveni mai deasă, iar cărarea mai îngustă. Soarele urca pe cer.

Se auzi un tropăit în tufişuri. Un cârd de mistreţi le tăie drumul. Un bivol indian îi privi, melancolic, printre crengi; cine ştie cum de ajunsese aici. Poposiră într-un mic luminiş. Unul din hamali căzuse şi se rănise la braţ. Lavalette îl bandajă.

Gam rămăsese cu câţiva metri în urmă ca să privească o floare mai ciudată. Deodată auzi la stânga ei un pârâit printre ramuri. Se uită în jur, dar nu observă nimic. În clipa următoare zări în frunzişul de jos două luminiţe fosforescente, verzi. Nisipul din spatele lor se mişca, respira, era trupul vărgat al unui leopard.

Gam nu reuşi să facă nici un pas. Se uita, ca hipnotizată,

drept în ochii înfiorători. Leopardul mârâi, lovind pământul cu coada. Vitalitatea impetuoasă care mocnea în ochii săi trezi în Gam o groază plină de devoţiune; aceasta o subjugă în asemenea măsură încât se simţi atrasă de leopard ca de un vârtej. Se îndreptă spre el nesigură, clătinându-se, mânată de o disponibilitate fioroasă de a i se supune, voinţa fiindu-i paralizată la vederea acestei blăni care emana forţă şi distrugere.

Leopardul făcu o săritură înapoi şi dispăru. Arbuştii pârâiră în urma lui. Gam rămase o clipă încremenită. Apoi îşi reveni şi o luă la goană, străbătută de fiori din cap până-n picioare, scuturată de friguri, aproape înnebunită de spaimă. Lavalette reuşi cu greu să afle de la ea ce se întâmplase.

Deşi inspecta cu grijă împrejurimile, nu reuşi să dea de fiară. Sub unul din copacii cu frunze în formă de evantai găsi ceva urme şi pământ scormonit.

Gam rămase monosilabică, iar în ziua următoare acuză dureri de cap. Lavalette îi luă temperatura constatând o uşoară febră. Îşi îmboldi hamalii, ca să ajungă mai repede la Chapping unde presupunea că va găsi un medic.

Temperatura urcă. Lavalette opri caravana şi ridică un cort. Apoi îl trimise pe tamil la Chapping să aducă un medic. Îi dădu lui Gam chinină şi insistă să doarmă.

În fine veni şi tamilul. Aproape cădea de pe picioare de oboseală, atât de repede alergase. Dar aducea vestea că în scurt timp va sosi şi medicul.

Era un scoţian robust, cu păr roşcat. Privirea sa acră se înflăcăra la vederea spatelui lui Gam.

— Ar fi de dorit un transport la Chapping. Presupun însă că aţi vrea să ajungeţi la concesiunea de la Buffalo River.

— Aveţi dreptate, vreau să ajung în Siam.

— Cunosc şi motivul.

— Înseamnă că mi-am subapreciat popularitatea. Probabil că trebuie să le fiu recunoscător autorităţilor englezeşti...

— Nu cred. V-am văzut când aţi părăsit Madridul după ultima dumneavoastră lovitură împotriva Spaniei.

— Cred că aş putea merge la Chapping...

— Puteţi. La postul de control se află doi subofiţeri; sublocotenentul este plecat în interiorul ţării şi se întoarce de-abia peste patru zile. Dar aş vrea să-mi continuu consultaţia.

Lavalette văzu degetul scurt, rotund plimbându-se pe pieptul lui Gam.

— Despre ce este vorba?

— Despre o pleurită.

— Aşa am presupus şi eu. Vă rog să consideraţi consultaţia încheiată.

— De obicei, medicul hotărăşte când se termină o consultaţie.

— De obicei, într-adevăr...

— Nu mă mulţumeşte o interpretare atât de superficială a simptomelor. El zâmbi. În afară de aceasta, un pacient alb înseamnă o adevărată fericire după lepădăturile astea negricioase.

— Tocmai de aceea, v-aş ruga să-mi spuneţi cât vă datorez.

Scoţianul se uită supărat la el. Apoi se ridică şi răspunse veninos:

— Nimic! după care încăleca, fără a mai spune nici un cuvânt, şi plecă.

Gam se ridică pe jumătate:

— Va da alarma. Trebuie să plecăm imediat mai departe.

Lavalette îi puse termometrul sub braţ:

— Ar fi doar o pauză de respiraţie. Ne-ar da de urmă şi ar veni după noi.

Gam strigă.

— Trebuie să pleci. Eu rămân. Îl iei pe tamil şi planurile şi doi hamali şi vei reuşi să scapi. Pleacă! Imediat!

Lavalette nu răspunse. Ieşi în faţa cortului şi dădu câteva dispoziţii. Apoi se întoarse şi spuse:

— Boala îl dezleagă pe om de orice obligaţii. Dacă aţi fi sănătoasă, propunerea ar fi discutabilă. În afară de aceasta, încă nu am ajuns la Singapore. Până atunci se mai pot întâmpla multe.

Peste câteva ore sosiră subofiţerii însoţiţi de un număr de

soldaţi *sikh.* Lavalette le-o luă înainte spunând liniştit:

— V-am aşteptat. Cortul trebuie demontat; lectica mânuită cu multă grijă: trebuie transformată în targă. Cred că veţi reuşi. Cufărul acesta de oţel conţine documente importante; fiţi cu băgare de seamă.

Caravana o luă pe potecile din pădure luminându-şi drumul cu făclii şi ajunse la colonie. Gam dormea. Îşi deschidea ochii din când în când privindu-l, gânditoare, pe Lavalette.

Cei doi subofiţeri hotărâseră să aştepte întoarcerea sublocotenentului. Le dădură celor doi deţinuţi o oarecare libertate. Medicul apăru pe la ora amiezei, să vadă de Gam. Lavalette nu era prezent. Gam nu schiţă nici un gest când îl văzu pe scoţian.

— Regret, spuse acesta, că a trebuit să recurg la forţă ca să mă asigur de prezenţa dumneavoastră. Vă daţi seama cât de importantă este pentru mine.

Gam zâmbi ironic:

— Sunteţi cetăţean britanic.

— Acest amănunt nu mă interesează în contextul de faţă.

Ea îi aruncă o privire scrutătoare, nuanţându-şi uşor tonul:

— De altfel, supraapreciaţi amestecul meu în toată această afacere.

— Înţeleg. Oricum, în momentul actual ar fi ceva lipsit de sens. Guvernul englez obişnuieşte să interneze pentru ani de zile oameni atât de periculoşi.

„Ani de zile!" se gândi Gam, apoi spuse cu voce tare:

— Asta ar fi lipsit de importanţă. Căci nu aş acţiona altfel.

— Sunteţi o excentrică. Nu-mi pot explica într-alt fel călătoria întreprinsă...

— În Europa aşa ceva este explicabil.

— Este adevărat. Şi eu am venit aici dintr-un motiv asemănător. Dar zece ani petrecuţi în mijlocul oamenilor cu piele negricioasă te fac iarăşi foarte receptiv pentru farmecele Europei. Îmi daţi voie să vă iau temperatura?

— Astăzi nu am febră, spuse Gam luând termometrul.

— Aveţi dreptate. Un succes surprinzător.

— O rezolvare aduce totdeauna succes.
— Consideraţi afacerea ca o rezolvare?
— Dacă vreţi să o formulaţi aşa: da. Puţin cam forţată, dar, totuşi: o rezolvare.

Seara sosi şi ofiţerul care fusese chemat înapoi telefonic. Gam auzi duduitul maşinii şi se îmbrăcă. După un scurt interogatoriu, sublocotenentul o rugă să apeleze la el dacă are nevoie de ceva. Căci era liberă. Apoi îşi exprimă toată consideraţia faţă de Lavalette, regretând că trebuie să acţioneze în conformitate cu ordinele primite. Mâine dimineaţa îl va preda la staţie, de unde va fi transportat în altă parte. Gam îi zâmbi tânărului ofiţer. Apoi rugă să fie condusă la locuinţa medicului.

Acesta o întâmpină surprins. Gam era foarte degajată, zăpăcindu-l în felul acesta şi mai rău. El bâigui câteva fraze incoerente, rugând-o să ia loc. Gam îl atinse în trecere, înfiorându-se de aversiune, apoi se scuză. El îi urmărea fiecare mişcare cu ochii agitaţi şi înfierbântaţi de dorinţă. Gam şedea liniştită în faţa lui, aşteptând. Medicul începu cu o voce răguşită:

— Lavalette va fi dus de aici, mâine dimineaţa.

Gam ridică, flegmatică, din umeri.

— Veţi... pleca şi dumneavoastră cu el?

— Nu ştiu încă. S-ar putea... şi să rămân. O spuse cu un ton aproape absent, gândindu-se în timpul acesta: „Ani lungi de detenţie într-o fortăreaţă!"

— V-am spus deja cât de mult aş dori ca...

— Doar cu o condiţie.

— Se referă la Lavalette?

— Trebuie să fugă încă în noaptea aceasta.

— Nimic mai uşor. Doar are libertate de mişcare aproape totală.

— Ştiţi şi dumneavoastră că o evadare fără ajutor nu este posibilă.

— Nu înţeleg...

— V-am spus deja că aştept o rezolvare. Şi anume nu această rezolvare neprevăzută. Dar, din moment ce s-a produs, consider necesar să duc la sfârşit o aventură care a

început din cauza mea şi s-a încheiat în felul acesta; să fie însă un sfârşit care să nu mă greveze sufleteşte în viitor.

Medicul dădu din cap:

— Înseamnă că am căzut de acord?

— Aveţi un automobil?

— Da.

— Doresc să fie, într-o oră, gata de pornire.

— Ar fi posibil. Aş putea să-l pun la punct eu însumi.

— Bine. Şoselele sunt practicabile?

— Dacă ai oarecare experienţă la şofat, nu sunt imposibile.

— Maşina va fi gata?

— Da, dar tot cu o condiţie...

— O cunosc şi consider că este inutil să mai discutăm despre ea.

— Nu chiar. În fond, nimic nu vă împiedică să fugiţi împreună cu el.

— Sunteţi foarte calculat. Maşina este gata de plecare?

— După cum am spus. Trebuie doar să fac plinul.

— Rămânem la această înţelegere. Veţi pune în maşină alimente, pături şi arme.

Scoţianul tăcu şi începu să adune nişte lucruri:

— Iar apoi?

— Maşina va fi furată. Bănuiala nu va cădea asupra dumneavoastră din moment ce aţi fost acela care a determinat arestarea. Veţi descoperi furtul mâine dimineaţă.

— Mâine dimineaţă... alături de dumneavoastră, spuse medicul cu o voce răguşită.

— Împachetaţi şi o hartă. Veţi merge împreună cu mine la bungaloul locotenentului Brown. Voi reuşi să-l înştiinţez pe Lavalette. Se va retrage. Veţi face mai plauzibilă retragerea lui constatând că are un acces de friguri. Peste două ore vă voi însoţi în locuinţă. Peste două ore! Aveţi deci timp să daţi alarma dacă doriţi. Vedeţi bine că judec foarte logic...

— De acord! Medicul puse alimente în maşină şi umplu rezervoarele cu benzină şi ulei. Apoi aduse şi o puşcă, spunându-i lui Gam:

— Este cea mai bună pe care o am. Împachetă şi muniţie şi un binoclu, adăugând: trebuie să înţelegeţi că nu este uşor

pentru mine să fac toate astea. Există momente când nu o prea scoţi la capăt cu noţiunile: ticăloşie şi trădare. Iar în sălbăticia de aici ajungi la concluzia că scopul scuză mijloacele.

— Despre asta discutăm mai târziu, răspunse Gam, grăbind plecarea. Scoţianul desfăcu lanţurile de siguranţă ale maşinii şi porni motorul. Auzind duduitul, Gam se simţi copleşită de bucurie.

— Să mergem, spuse în grabă, luând-o înainte.

Gam reuşi să-l prindă pe Lavalette singur şi îi şopti că totul este gata pregătit pentru evadarea sa. Dar acesta ezită:

— Cine vă spune că vreau să evadez?

— Taci! Trebuie să pleci!

— Bine! Iau documentele cu mine.

— Nu vei putea. Pleacă fără ele!

— Ba nu. Voi intra foarte uşor în posesia lor. Am încă o cheie de la casetă; scot doar hârtiile, lăsând cufărul aşa cum este. Nu va observa nimeni înainte de fuga mea. După ce mă retrag în camera mea, ieşiţi afară cu un pretext oarecare şi alergaţi cât se poate de repede la maşină. Opresc la marginea acestei aşezări.

— Nu se poate. Rămân aici.

— I-ai promis medicului...?

— Nimic, absolut nimic. Este o problemă de minute...

Lavalette se uită drept înainte:

— Vom vedea..

Intră în bungalou, iar Gam îl urmă. Medicul şi locotenentul stăteau de vorbă la un whisky. Scoţianul respiră uşurat văzând-o pe Gam. Lavalette se aşează într-un fotoliu de răchită părând foarte distrat. Gam se opri lângă ofiţer. Era fermecătoare. Lavalette se ridică:

— Nu mă simt prea bine, spuse, aş vrea să mă retrag şi să înghit câteva tablete înainte de culcare, ca să-mi revin până mâine.

Medicul întrebă:

— Să vă dau un praf contra frigurilor? Am unul la mine.

Lavalette răspunse:

— Sper să-mi facă bine.

— Aproape că aş putea garanta, îl asigură scoţianul, oferindu-i cutia albă.

După plecarea lui Lavalette, sublocotenentul încercă să vorbească despre el. Dar Gam schimbă subiectul şi începu să flirteze cu tânărul. În scurt timp acesta roşi ca un elev şi deveni foarte volubil. Medicul era scurt la vorbă rostind doar din când în când câte un cuvânt. Privirile-i înfierbântate se plimbau de-a lungul trupului lui Gam. Deodată se ridică:

— S-a făcut târziu, domnule locotenent Brown. Aş vrea să plec, să mai iau o gură de aer răcoros pe drum.

Gam zâmbi:

— Mi-aţi anticipat rugămintea. Chiar voiam să vă rog să mă însoţiţi, poate că este mai sigur... Şi mai înainte ca locotenentul să fi putut riposta ceva, Gam îi ură noapte bună. Ofiţerul se aplecă asupra mâinii ei sărutând-o îndelung. Medicul îl privi batjocoritor şi iritat.

Cei doi mergeau alături fără să spună nici un cuvânt. Era lună plină, iar ţinutul părea ireal, pe jumătate luminat, pe jumătate cufundat în beznă, de parcă ar fi stat suspendat, legănându-se în nişte funii întunecate. Casa scoţianului părea să se apropie de ei, cu ferestrele luminate, impunătoare ca destinul, ca sfârşitul.

Garajul era deschis: maşina lipsea. Scoţianul arătă cu o mişcare oarecum măreaţă spre spaţiul care se căsca, gol, şi îi deschise, aproape smerit, lui Gam uşa care ducea în bungalou. Ea intră cu paşi uşori, de parcă ar fi călcat pe vată. Medicul o urmă. Respiraţia îi era gâfâită, agitată. Gam ajunsese până în apropierea ferestrei când observă că Lavalette era în cameră. Stătea cu braţele încrucişate, dar se duse repede la uşă şi se rezemă cu spatele de ea, ridicând arma.

— Scuzaţi această lovitură de teatru romanţioasă; este singura eficientă în situaţia mea. Contractul dumneavoastră necesită o corectură care nu poate fi introdusă decât în felul

acesta. Să ştiţi că trag cu adevărat, nu mişcaţi mâinile!

Medicul devenise livid. Globii ochilor îi tremurau. Albul lor strălucea fantomatic pe faţa cenuşie. Buzele îi erau crispate. Bolborosea cuvinte incoerente. Spasme convulsive îi scuturară în clipa următoare trupul. Cu un horcăit furios făcu o săritură înainte, dar se împletici. Lavalette îi dădu un brânci uşor, iar el se prăbuşi. Lavalette îi legă repede mâinile şi picioarele şi îi astupă gura, vârându-i între dinţi un căluş fabricat la repezeală.

— Regret, dar sunt nevoit să procedez aşa, spuse liniştit, din moment ce am avut plăcerea să cunosc împrejurimile. Ştiţi foarte bine că am nevoie de un avans de o oră. Maşina postului de control este mai grea şi mai solidă ca aceasta.

Apoi o atinse uşor pe Gam care stătea încremenită, bâiguind:

— Eşti încă aici... Lavalette o trase afară. Alergară amândoi pe potecă, în mare grabă, până la marginea cătunului. Norii acopereau din când în când luna, totul plutea în necunoscut — o aventură uşuratică plină de vânt, noapte şi izul libertăţii. Silueta maşinii se profila ca un stăvilar întunecat pe fundalul crepusculului negricios al ţinutului luminat de lună.

Lavalette o urcă pe Gam în maşină. Farurile se implântară în noapte croindu-şi drum, motorul dudui, maşina demară cu o smucitură.

Colibe de bambus treceau vâjâind pe lângă ei, băştinaşii care se dădeau în lături păreau să zboare ieşind din conul de lumină, o pălărie de pai uriaşă şi colorată ajunse sub roţile care scrâşneau, iar o alee de angsena îşi revărsă pe maşină parfumul şi polenul într-o ploaie abundentă .

După ce ieşiră din parc, se apropiară de jungla care începu să gonească alături de maşină; miile de nuiele mlădioase de bambus semănau cu gratiile unei cuşti. Orezării şi plantaţii de ceai se învârtejiră pe lângă ei, apoi apăru deodată, întunecat, tunelul subteran al pădurii, sări în sus ca un animal gestant şi îşi târî abdomenul negru peste maşină.

Borduri violete tiveau porţiunile de culoare mai deschisă

ale luminişurilor. Apoi umbrele ţâşniră în sus, smulgând întunericul de pe firmament. Acesta se prăbuşi ca o cârpă umedă, sufocantă, pe aerul zăpuşitor din desiş, îngreunând respiraţia.

Bubuitul motorului se auzea din toate părţile din cauza ecoului. Turme de maimuţe se refugiau în vârfurile copacilor, scoţând ţipete stridente. Papagalii stârniţi cârâiau printre crengi. O umbră se furişă traversând razant şoseaua prin faţa maşinii. Roţile o prinseră sub ele, ca nişte hoţi nesătui, lăsând-o latră, neagră şi nemişcată. Gam se aplecă înainte:

— De ce ai aşteptat şi n-ai plecat imediat?

Lavalette îşi apropie capul de luminile colorate de pe tabloul de bord, apăsând, cu genunchii, harta ca să o poată descifra.

— Nu este mai bine aşa?

— În felul acesta evadarea ar putea fi descoperită mai repede şi totul va fi fost inutil.

Lavalette ridică din umeri:

— O probabilitate mai mare nu a schimbat niciodată o situaţie. Cine dispune de fluid forţează hazardul, subordonându-şi-l.

Luminile goneau prin faţa maşinii ca nişte copoi de culoare deschisă, târând şoseaua într-o strălucire inchizitorială lividă, care se amesteca, spumegând, cu întunericul eunucoid din spatele maşinii formând un vârtej de lumini şi umbre. Trunchiurile palmierilor străjuiau, plumburii, la marginea străzii ca la o paradă mută.

Ceva lucitor se intersecta, alb şi argintiu, cu traiectoria farurilor, plutind fără zgomot, ca o fiinţă vrăjită, în razele de lumină dinaintea maşinii: o pasăre cu aripi mari. Aceasta însoţea, ca un atelaj miraculos, maşina care semăna cu un deţinut ce încearcă să fugă. Dar în jurul conului de lumină proiectat de faruri şi al maşinii care îşi croia drumul domneau bezna şi pădurea cu rapacitatea sa, cu felinele sale pătate, cu zăpuşeala şi misterele sale, cu ucidere şi ţipete stridente, cu fugă şi urmărire implacabilă.

— N-ai vrut să mă abandonezi?

Gam aştepta cu atâta teamă răspunsul, încât avea impresia

că i se opreşte inima în loc. Apoi aceasta reîncepu să bată, o simţea dureros, sus, în gât, bubuind mai tare decât motorul. Lavalette se întoarse pe jumătate spre ea, spunând cu o voce răspicată:

— Nu!

Sângele i se urcă lui Gam la cap năucind-o aproape. Îşi amintea cu deosebită claritate de o scenă care se profila cu mare pregnanţă umplând cadrul: crenguţe de tamarin în lumina lumânărilor, căldură, o noapte anamitică în faţa ferestrelor, o voce, două mâini liniştite: „Am rămas, am pierdut totul şi am fost nevoit să mizez în cele din urmă pe persoana dumneavoastră. Collin a câştigat — oricum, voiaţi să jucaţi mâine polo cu el." Un tren îşi croia drum prin noaptea vâscoasă; într-un ungher al compartimentului, ea însăşi, fugind de această inimaginabilă stăpânire de sine şi, totuşi, dominată mai mult ca oricând de ea.

Apoi scena se aneantiză, înghiţită de tunetele şi vuietele care îi acopereau gândurile, împingând pe prim-plan certitudinea că el îşi riscase libertatea doar pentru a nu pleca fără ea, pentru a o elibera de obligaţia de a-şi respecta promisiunea făcută medicului...

Răscolită până în adâncul sufletului, nu-şi dădea seama decât de atât: Lavalette se simţea legat, nu mai era liber, exista *ceva* ce era mai puternic decât el dominându-l, impunându-i propriile-i legi: o forţă superioară, care exista — lumea... Gam îl luă de umeri zgâlţâindu-l.

— Ah, tu!... Înfierbântată, înflăcărată: tu!...

Trăsăturile feţei sale denotau o încordare extremă când se întoarse spre ea. După care se schimbară. Starea de febrilitate cauzată de fugă răbufni o dată cu tensiunea nervoasă acumulată, se contopi cu furtuna violentă a instinctelor, ducând apoi la o relaxare totală şi determinând, în ciuda vigilenţei care se impunea, o izbucnire de euforie exaltată:

— Da! strigă. Da, n-am vrut să pună mâna pe tine... *el...* această insectă lipicioasă.

Frânele scrâşniră ca nişte ferăstraie, maşina trosni, derapă, se opri cu motorul fierbând, prins în nebunia vitezei, pufăind

strangulat. Lavalette sări afară, smulse de la marginea drumului, cu mişcări pripite, crenguţe înverzite, flori, tot ce îi veni în mână, aruncându-le în maşină, pe Gam, peste tot, alergă înapoi, aduse încă un braţ plin acoperind-o pe Gam cu flori şi strigând:

— Îţi aduc pădurea în maşină, răstorn lumea întreagă pe tine; apoi târî un tufiş smuls cu rădăcini cu tot, îşi îngropă, gâfâind, capul în verdeaţă şi începu să urle ca un jaguar.

Un gând străfulgeră deodată mintea lui Gam; încercă să-l oprească, să-l înăbuşe, dar era mai puternic decât ea, îi scăpa printre degete; era mai puternic decât starea ei de exaltare, decât fericirea ei, azvârlind-o într-un vârtej; se forţă să opună rezistenţă, dar nu izbuti, ceva izbucnea din ea, nu era adevărat, îşi dădea seama, fiind, cu toate acestea, într-un fel oarecare, încătuşat şi necunoscut şi adevărat — ceva ţipă din ea:

— Aş fi făcut-o totuşi...!

Lavalette o apucă de braţe şuierându-i în faţă, cu ochii aţintiţi în ochii ei, cu răsuflarea tăiată de dorinţă — o şfichiui ca şi cu nişte bice:

— Da, dar pentru mine!

Maşina se zgâlţâia, Gam simţea pe umăr mâna care o apăsa ca o gheară, dar în ea urla o voce puternică, întocmai ca vuietul unei mări răscolite şi răvăşite de furtună. Această voce îşi croi drum horcăind:

— Ba nu! Pentru mine! Nu!

Lavalette o azvârli în maşină, izbi cu pumnii în caroserie, ţipă cu faţa schimonosită, palid şi cu o voce tunătoare:

— Minţi!

Gam se ţinu de maşină. Se cramponă de omul turbat din faţa ei, simţi o mână şi exclamă deodată iluminată de o bucurie mistică:

— Gata! Ai pierdut! Nu-mi pasă de tine! Sunt liberă! Liberă! Există şi dincolo de tine un drum!

Lavalette sări la volan apăsând pe accelerator. Maşina ţâşni înainte, derapă, se atinse de marginea şoselei, intră în viteză.

— Niciodată... niciodată! Drumul tău este drumul meu... al meu! ţipă Lavalette, acoperind cu vocea sa duduitul

motorului.

Gam se uită înapoi. În spatele lor, la capătul şoselei, două conuri luminoase străpungeau întunericul — doi ochi răi, stridenţi: farurile unui automobil. I se opri inima în loc; era maşina de la postul de control, care o pornise pe urmele lor. Se aplecă înainte:

— Vin după noi, spuse, arătând cu degetul spre spate. Lavalette privi în direcţia indicată de ea, urlă, râse, ţipă ca scos din minţi; deasupra umărului său, Gam stătea cu privirile aţintite pe vitezometru:

— Mai repede... mai repede...

Ţinutul înconjurător gonea fantomatic pe lângă ei, într-un tempo nebunesc, dispărând în neant. Lilieci stârniţi se prăbuşeau pe maşină, fluturi de noapte se învârtejeau ca frunzele din cauza curentului iscat, bolidul devora tot ce îi ieşea în cale — o fiinţă uriaşă, antediluviană, care irupea în noapte ca un tâlhar în iatacul femeilor, cu lanterna în mână, repezit, luminând în goana lui femeile zăpăcite. Gam simţea moartea apropiindu-se, stând la pândă, aruncându-şi spectrul asupra lumii — un nor, o furtună care aducea fulgere şi prăpăd: pericol, pericol, pericol maxim!

Se uită înapoi; distanţa părea să fi crescut. Îşi lipi capul de tâmpla lui Lavalette. Acesta aproape că nici nu o simţea, în aşa măsură îl acaparase forţa care pusese stăpânire pe el, căreia i se abandonase total; era conştient de vijelia distrugătoare, tot ce i se întâmplase până acum nu însemna nimic în comparaţie cu această clipă în care valul îl acoperea, iar el se aneantiza într-o nemărginire în faţa căreia se rupea orice dig; se transformă în mizâ mistică, îşi aruncă viaţa în foc, de dragul flăcărilor, prinse vâlvătaie atingând apogeul, ţipă fără să se uite în jur — vântul îi smulgea cuvintele din gură sfâşiindu-le:

— Ce ştii tu... ai fost încordarea mea... şi pericolul meu... *eu* te-am făcut să fii aşa... tensiunea mea maximă şi pericolul meu inexorabil... ce ştii tu despre toate astea... şi nimic nu a fost atât de nemaipomenit ca această... da... ca această înfrângere!

În spatele lor se auziră împuşcături. Un proiectil se înfipse,

cu un zgomot metalic, în caroserie. Ecoul lui persistă câtva timp înăbuşit. Împuşcături în noapte — şi un suflu în dreptul frunţii. Lavalette se ridică, puse piciorul pe accelerator, ţinu cu o mână volanul, o trase cu cealaltă pe Gam mai aproape de el strângând-o în braţe şi ţâşni nebuneşte înainte; ea se abandonase total în mâinile lui.

Şoseaua evolua în linie dreaptă zburând pe lângă ei în timp ce motorul vuia ca o orgă. Maşina se zgâlţâia prin hârtoape, fiind uneori aruncată în sus, se redresa, gonea mai departe. În spatele lor: celelalte două faruri deasupra cărora fulgerele împuşcăturilor sfâşiau noaptea.

Lavalette se uită la Gam. Aceasta zăcea în braţele sale, înlănţuindu-i gâtul şi bolborosind. Furtuna sentimentelor lui se înteţi. Se desprinse de Gam şi luă arma în mână. O încleştă cu sânge rece şi trase. Bubuitul trezi mii de voci din pădurea tropicală. Lavalette dădu drumul volanului, se ridică în maşină, ţipă şi trase. Gam îi prinse piciorul cu mâinile, încercând să-l tragă în jos; el o împinse la o parte — trase, trase, ţipă — un cântec asurzitor — trase, trase, ochind lumina orbitoare care se apropia din spate, cele două cascade luminoase care se uneau, formând un zid strălucitor, trase, ţipă, cântă, se clătină stând în picioare, maşina se opri — aruncă arma înăuntru, se clătină, căzu, se prăbuşi lovit de un glonţ, iar capul i se izbi de armătură. Gam simţi ceva cald pe mâinile rănite — ceva mortal... simţi sânge, sânge... după care îşi pierdu cunoştinţa.

Epilog

Ziua se trezea o dată cu adierea matinală, se înălţa apoi din spatele munţilor până ajungea la zenit, când se coagula într-o luminozitate tremurătoare, după care începea să se destrame încetul cu încetul spre linia orizontului. Pe munţi se vedeau încă fâşii de zăpadă, dar numai pe piscuri. Albul lor strălucea atât de puternic la orele amiezei, încât te orbea — de parcă ar fi fost însuşi soarele şi nu doar reflexul lui. Seara, când

munţii se umpleau de beznă, zăpada mai dăinuia câtva timp, solitară în strălucirea sa, deşi tot ce era în jur îşi predase deja lumina; în cele din urmă se stingea şi ea.

Apoi se aşternea noaptea; iar aceasta reuşea să realizeze ceea ce nu-i reuşise zilei: te atingea la inimă. Era atât de întunecată, atât de nemărginită, încât nu-i vedeai limitele; era aspaţială şi se plasa *în spatele* tuturor lucrurilor; i te puteai abandona, i te puteai dărui, fără să vezi încotro te îndrepţi. Şi cu cât te pierdeai mai necondiţionat în braţele ei, cu atât mai mult te învăluia; iar vapoarele disperării, întrebările pe care i le adresai se întorceau la tine venind de pe meleaguri necunoscute şi aducând pace.

Valuri de pâclă se intercalau, pufoase, între cunoaştere şi lume împiedicându-le să se izbească una de alta — ca nişte perne. Totul se destrăma, contururile deveneau fluide, suprafeţele dispăreau. O fugă a tuturor lucrurilor.

Gam resimţea cu o deosebită intensitate această glisare a lucrurilor de la volum la suprafaţă în scurta perioadă de crepuscul care exista între ziua şi noaptea tropicală. Amurgul le înghesuia unele într-altelte anihilând ceea ce îţi era familiar la ele, făcându-le livide şi lipsite de sens, fantomatic de abstracte, fără întindere, străine şi de neînţeles. Ele păreau reci şi neatinse; şi chiar dacă aveau viaţă şi se mişcau, continuau să rămână străine, să se plaseze în afara ta.

Gam stătea liniştită în şezlong uitându-se pe fereastră. După ce slujitoarea îi aranja pernele, îndepărtându-se apoi cu paşi uşori, elementul cauzal dispărea o dată cu zgomotul acestor paşi. Gam se simţea transportată spre o viziune ce însemna mai mult decât aducerea aminte de care se temea în timpul zilei, fiindcă aceasta continua să trăiască în subconştient. Nu voia să i se sustragă ca să nu ajungă subjugată de ea. Cunoscând acest pericol, ceda şi îi dădea frâu liber.

Dar în clipa când se arăta dispusă să se lase pradă amintirilor, trecutul se eschiva. Scenă după scenă se perinda în goană prin faţa ochilor ei, nici una nu se desprindea însă din lanţ ca să o copleşească. Tot felul de episoade se derulau

asamblându-se în virtutea unor legi străine şi conturând o existenţă pe care o intuia ca paralelă, dar nu ca a ei proprie. Aceasta avea rezonanţă în ea, sentimentele ei trepidau trezind un ecou puternic — dar subliminal se situau domenii care rămâneau amorfe, pe care nu le cunoştea încă, despre care ştia însă instinctiv că, la un moment dat, vor ieşi la suprafaţă, ca atolii de corali din marea agitată, şi că vor câştiga supremaţia. Avea o încredre totală, orbească în ele, resimţea chiar şi în somn emanaţia forţelor lor tainice; iată de ce se abandona cu o fermitate aproape liniştită trecutului ei.

Gam rămase mai multe săptămâni în munţii din Nuwara Eliya neavând în timpul acesta contact cu nimeni altcineva în afară de slujnica ei. Dar în fiecare seară stătea, tăcută, în şezlong urmărind prin patrulaterul ferestrei cum se asamblează şi se schimbă lumea. Tăcerea era totul; cel ce tăcea înţelegea lumea, cel ce respira înţelegea sensul întâmplărilor.

Într-o seară îşi dădu seama că, la un moment dat, înţelesese şi în trecut ceva asemănător, şi anume: lucrurile şi mistica lor. Se simţi salvată, refăcută, parcă ar fi descoperit la marginea drumului un indicator cunoscut, care îi arăta că s-a angajat în direcţia cea bună.

Viaţa se transforma într-un spectacol transparent. Orice estimare devenea eficientă, chiar şi cea de pe urmă, de dincolo de etică. Se contura cel mai simplu adevăr: toate erau totdeauna bune şi juste. Cel ce-şi rămânea credincios sie însuşi nu greşea. Cel ce se pierdea descoperea lumea. Cel ce descoperea lumea se regăsea pe sine. Cel ce reuşea să se *simtă* pe sine însuşi se ridica deasupra tuturor lucrurilor şi ajungea la eternitate. Fiecare se simţea *totdeauna* doar pe sine însuşi.

La întoarcere, Gam îşi întrerupse pentru câteva zile, la Kandy, călătoria. Deşi trăia foarte retrasă, evitând oamenii, în ultima seară se duse la templu. Ascultă, reculeasă, rugăciunile monotone ale mulţimii şi străbătu încet holul.

Deodată văzu strălucind în faţa ei un veşmânt galben. Îl recunoscu pe marele preot al templului şi îşi aduse aminte că acesta îi prezisese că se va întoarce la un moment dat aici. Nu manifestă nici un fel de protest, fiind pătrunsă de liniştea absolută a acestui locaş şi adaptându-se cerinţelor momentului. Preotul o luă înainte spre biblioteca templului. Gam se aşeză pe marginea zidului. Când îl privi pe lama în ochi, avu senzaţia că trecuseră de-abia câteva ore de când fusese ultima dată aici; toate evenimentele îi păreau în şi mai mare măsură îndepărtate, străine, lipsite de importanţă.

— Credincioşii din Tibet, începu lama, practică în timpul rugăciunii un obicei vechi, pe care occidentalii nu-l pot înţelege, luându-l adeseori în derâdere. Şi anume, învârtesc de o sută, de o mie, de nenumărate ori moriştile de rugăciune, rostind tot mereu aceeaşi formulă: *Om mani padme hum.* În frunţile occidentalilor se ascunde acest animal agitat pe care ei îl numesc gândire, dar care reprezintă, în ultimă instanţă, cu totul altceva. Căci şi oamenii din orient gândesc, şi gândesc profund. În fond, există vreo religie care să nu provină din orient? Dar în mintea orientalilor nu sălăşluieşte acel animal care i-ar putea împiedica să desluşească sensul cel de pe urmă. În schimb, orientalii dispun de puterea de concentrare şi meditaţie. Forţa rugăciunii tibetane rezidă tocmai în această uniformitate dispreţuită de occidentali. Cel ce insuflă lucrurilor voinţa sa le împinge înainte în măsura în care stă în puterea sa; după care ajunge la capătul puterilor. Cel ce abandonează, coborând la nivelul lucrurilor, devine parte intrinsecă a forţei mute a legilor lor interne. Intră în circuit, deci nu se poate pierde şi nici nu poate ajunge la capătul puterilor. Occidentalii sunt atât de înfumuraţi...

— Am ajuns la capătul puterilor, spuse Gam.

— Orice sfârşit înseamnă un nou început. Credeţi că este sfârşitul şi o şi gândiţi; toţi occidentalii cred că au ajuns la un sfârşit atunci când aplică acest etalon scurt numit gândire şi constată că nu este divizibil, sustrăgându-li-se. Ei mai susţin şi că moartea, cea mai radicală schimbare şi transformare, ar reprezenta sfârşitul. Occidentalii vor să le înţeleagă pe toate;

dar le vine greu să-şi dea seama că judecata şi logica nu sunt valabile decât în viaţa cotidiană; nu şi în metafizică şi domeniul transcendental. Şi animalele — despre care nu vorbeşte nici una din religiile occidentale nemiloase — dispun de judecată, dar îi dau o întrebuinţare corectă pu-nând-o în slujba căutării hranei, a autoconservării, a apărării vieţii. Curenţii vieţii continuă să curgă, pătrunzând mai adânc; ce valoare ar avea lumea dacă omul ar putea-o înţelege şi intui în mod exhaustiv...?

Lama o privi pe Gam cu ochii săi liniştiţi:

— Unele vieţi evoluează liniar: sunt plane; altele se aseamănă reliefului muntos: urcă mereu, culmea lor însemnând ultima consecinţă a bazei de pornire; altele, iarăşi, au o evoluţie circulară găsindu-şi împlinirea într-un circuit; iar după ce l-au rotunjit, crezând că şi-au atins scopul, se trezesc dintr-o dată, fără nici o fază de tranziţie, într-un nou cerc. Aceste vieţi sunt lipsite de un trecut propriu-zis renăscând din propria lor cenuşă. Experienţele nu înseamnă nimic, în timp ce pentru altele ele înseamnă totul; căci sunt conduse de legi mistice fiind ancorate mult mai profund. Dumneavoastră aveţi parte de o asemenea viaţă. Când aţi fost aici cu câteva luni în urmă, mi-am dat seama că, înainte de încheierea circuitului actual, mă voi mai întâlni o dată cu acest tip de viaţă. Aţi sosit, timpul s-a împlinit, intraţi într-un nou cerc.

Gam se uită la el cu ochii grei:

— Ştiu că acest ciclu încheiat se află la o distanţă incomensurabilă şi irecuperabilă; şi mai ştiu ceva: dacă ar fi să reînceapă, n-aş mai avea ce face cu el; de-abia dacă îmi mai amintesc de el. Dar oare de ce îmi simt inima atât de grea?

— Cu puţine zile în urmă nori grei au acoperit cerul deasupra oraşului Colombo. S-a dezlănţuit o furtună atât de puternică, încât valurile erau înalte cât palmierii. În ziua următoare cerul era iarăşi albastru şi senin de îţi venea să crezi că nu a fost niciodată furtună... dacă nu ai fi trecut prin ea. Doar valurile mării erau încă uriaşe. Aerul era liniştit, călduţ, nu bătea vântul, aşa încât te puteai întreba: de ce

sunt valurile atât de mari? *Încă* atât de mari? ai fi putut adăuga. Mările trebuie să-şi ducă până la capăt ciclul de tălăzuire. Bălţile se liniştesc foarte repede.

Preotul se ridică:

— Primesc foarte rar vizita unor occidentali. Şi acela a cărui existenţă s-a intersectat cu a dumneavoastră purta semnul. S-a salvat ajungând de la muţenie la tăcere. Muţenia înseamnă să nu poţi vorbi. Tăcerea înseamnă să te ridici deasupra cuvintelor. Eternă este schimbarea. Viaţa este eternă. Trăiţi-o aşa cum trăieşte ea în dumneavoastră. Nu este o lege, este începutul; dar începutul reprezintă deja mult, el închide cercul; şi ce nu se dispune într-un cerc...

Într-una din nopţile petrecute la Colombo, Gam se trezi auzind un zgomot. Greierii lărmuiau, aşa încât ea trase atentă cu urechea crezând că o şopârlă pătrunsese în cameră şi alunecase de pe perete. Dar zgomotul se repetă. Parcă nişte paşi foarte prevăzători făceau duşumelele să scârţâie. Zgomotul venea din încăperea învecinată.

Gam luă arma în mână şi dădu puţin la o parte perdeaua ca să se poată strecura prin această deschizătură. În cameră nu era nimeni. Dar perdelele de muselină albă ca laptele de la fereastră se despărţiră, lăsând între ele un gol negru. O mână le trăgea la o parte, după mână apăru un cap, un trup. Intrusul făcu în grabă câţiva paşi înspre perete şi începu să ruleze un covor ca să-l dea jos.

Gam se uită la el cu atenţie şi puse deodată arma la o parte intrând în cameră. Omul se întoarse brusc, de parcă ar fi vrut să se năpustească înainte. După mişcarea mlădioasă a umerilor, Gam îşi dădu seama că nu se înşelase: era creolul.

Acesta făcu un pas înapoi. Gam aprinse lumina care inundă, stridentă, încăperea. Creolul puse instinctiv mâna pe covorul pe jumătate rulat, retrăgându-se spre fereastră, de parcă ar fi vrut să-l arunce afară. Îl împiedică un gest al lui Gam. Aceasta se uită la el cu o privire gravă. Creolul ţinea sub braţ covorul verde de rugăciune, pe care i-l dăruise la un moment dat lui Gam.

— Mi-aţi luat-o înainte, spuse Gam. Oricum, intenţionam să vă trimit în zilele următoare covorul. Plec în Europa.

— Nu vă mai întoarceţi aici?

— Nu ştiu.

— Voiaţi să-mi trimiteţi...?

— Covorul a fost totdeauna *proprietatea dumneavoastră.* Vă mulţumesc că vă interesaţi mai întâi de plecarea mea şi de-abia în al doilea rând de covor. Apreciez acest lucru.

— Voiaţi să mi-l înapoiaţi? întrebă creolul descumpănit.

— Voiam să vi-l *restitui,* căci vă aparţine. Situaţia de faţă dovedeşte mai mult ca orice acest fapt.

— Vă rog să nu vă închipuiţi că la mijloc este altceva... poate valoarea lui... şi că *asta* m-ar fi determinat să încerc să-l iau în felul acesta înapoi. Sunt sigur că nu veţi crede aşa ceva. Şi nici cealaltă ipoteză despre care nu vreau să vorbesc. Nu pot trăi fără covor... pur şi simplu a trebuit să intru iar în posesia sa.

Gam răspunse:

— Nu este nevoie să vă justificaţi. Vizita aceasta îmi arată că mai demult v-am apreciat greşit. Scuzaţi-mă. Cu atât mai mare îmi este bucuria să constat că v-aţi regăsit după o scurtă rătăcire. Nu vă ironizez. Nu vă uitaţi atât de sumbru la mine.

— Sunteţi un om ciudat...

— Să lăsăm tratatele de psihologie. Datorită acestei vizite a dumneavoastră mă despart cu seninătate de India, simţind o uşoară bucurie copilăroasă, de parcă mi-ar fi reuşit ceva. Vă sunt recunoscătoare pentru aceasta.

Gam rugase să i se aducă geamantanele în camerele mari, luminoase. De la fereastra fostei încăperi a mănăstirii avea o vedere asupra şesului italian, până spre lanţurile de munţi care se estompau, albăstrui, în depărtare. Dinspre stânga, o prelungire a lacului pătrundea în acest tablou, ca un talger de argint. Pe şoseaua prăfuită treceau, în lumina soarelui de după-amiază, căruţe trase de măgari. Din când în când erau stârnite de claxonul sonor al vreunui autovehicul şi trăgeau

în grabă la marginea şoselei, în timp ce căruţaşii dădeau, speriaţi, din mâini. Clopotele de deasupra refectoriului chemau la angelus. Administratoarele începură să spună *felissima notte.*

Gam aranjă conţinutul geamantanelor în dulapurile încăpătoare din perete; căci voia să rămână mai mult timp aici. Nu o ajuta nimeni. Rugase să fie lăsată singură. Se făcu seară. Gam era în continuare foarte adâncită în activitatea ei, făcând ordine şi regrupând lucrurile. Dintr-un teanc de stofe din Kanton şi Birmania căzu un pacheţel învelit în mătase verde. Îl desfăcu cu mişcări mecanice. Era o carte îmbrăcată în piele roşiatic-gălbuie. Închizătoarea reprezenta un falus foarte fin cizelat şi un craniu în filigran. Literele erau trecute cu cerneală de tuş, iniţialele aveau ornamente colorate. Fiecare din cele şaptesprezece cântece care formau conţinutul era însoţit de o ilustraţie. În desenele respective revenea mereu un albastru ca peruzelele. Cartea reprezenta o ediţie veche a „Divan"-ului de Abu Nowás, pe care o cumpărase cu trei ani în urmă la Cairo. Era pentru prima dată, de atunci, când lua cartea în mână.

Gam se duse cu cartea la fereastră. Cerul se împodobise cu culorile crepusculare în nuanţe de carmin la orizont; apoi devenea, în fâşii, tot mai luminos luând, la zenit, nuanţe smălţuite între verzui ca mărul şi culoarea jadului. Afară era linişte.

Gam trecu în revistă cărţulia filă cu filă, de parcă pe fiecare ar fi fost consemnată o pagină a vieţii ei. Întoarse cu grijă foile, iar când închise cartea avu impresia că, o dată cu aceasta, mai închide ceva.

Nu se întâmplase nimic; şi, totuşi, i se părea că primise o solie minunată de consolare şi survenise ceva decisiv. Dar nu-şi putea aminti ce, deşi ar fi trebuit să se fi petrecut în trecutul foarte apropiat. Poate însă, îi trecu prin minte că fusese doar un proces de maturizare; ca în cazul unui fruct care rămânea săptămâni întregi legat de ramură, în ciuda vijeliilor, iar într-o bună zi se desprindea, pe vreme bună, aparent fără motiv, deoarece sosise momentul. Nu era chiar aşa, dar această imagine i se întipări în memorie. Revenise

ceva? Se înnoise ceva? Oare ce părea deodată atât de familiar şi împlinit? De unde această căldură pe care o simţea în vine? Pe cine viza senzaţia de fericire paşnică din sângele ei?

Gam luă volumul şi îl puse la o parte. Venise la ea — după trei ani. Nu se mai gândise la carte, aceasta fusese însă mereu prezentă, iar azi revenise în memoria ei. Nu avea o pasiune deosebită pentru simboluri; dar înţelese dintr-o dată că totul revine...

Poienile cu narcise se întindeau în lumina tremurătoare a zilei. Lujerele stăteau drepte ca nişte santinele, sprijinind florile palide. Fluturii se cufundau, ameţiţi, în calicii; gândăceii se căţărau sprinteni pe tije. Insecte aurii şi verzui se strecurau printre tulpini. Albinele zumzăiau ca nişte orgi scufundate.

În timp ce păşea, Gam era conştientă de trupul ei. Îşi simţea picioarele care călcau iarba, degetele care atingeau pământul, bolta tălpilor care se îndoiau elastice. Articulaţiile genunchilor se mişcau în cadenţa mersului. Şoldurile susţineau spatele, legănându-se în acelaşi ritm cu umerii. Ce fericire să poţi ridica în sus capul, să-l poţi apleca spre spate şi să simţi adierea pe faţă.

„Viaţa înseamnă totul", merse Gam: ea nu *gândi* acest lucru, ci îl *merse.* „Viaţa înseamnă totul. *Eu simt...* ce senzaţie dumnezeiască... lumea este tânără, întocmai ca mine. Cât timp mă simt pe mine însămi lumea există. Cât timp mă trăiesc pe mine însămi, îi trăiesc pe toţi..."

Dincolo de poieni începea pădurea. Stejarii erau masivi, depăşindu-i în înălţime pe ceilalţi arbori. Pe sub ei se înghesuiau copaci mai tineri. Un crâng... tufişuri dese... În jurul picioarelor ei. Ici şi colo, buşteni doborâţi. Pe care trăiau deja ciuperci şi plante agăţătoare. Pădurea creştea, continua să crească, puternică, vie, fără încetare. Ea creştea... creştea.

Gam inspiră mireasma pământului reavăn şi a ierburilor. Rupse bucăţi de scoarţă şi le gustă. Se iscă un vânt uşor. În

brazde începea un an nou. Totul însemna un nou început. Gam ştia acum totul. Înclină capul.

Oare nu auzea lângă ea o voce care spunea:

— Încep... sunt gata să încep...

SFÂRŞIT